

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ERGENLERDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE ALGILANAN
EBEVEYN AKADEMİK BAŞARI BASKISI İLE PSİKOLOJİK
İSTİSMAR ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şerife ÇAMURCU

ÇOCUK GELİŞİMİ PROGRAMI

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ERGENLERDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE
ALGILANAN EBEVEYN AKADEMİK BAŞARI BASKISI
İLE PSİKOLOJİK İSTİSMAR ARASINDAKİ
İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şerife ÇAMURCU

ÇOCUK GELİŞİMİ PROGRAMI

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ergenlerde Kişilik Özellikleri ve Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ile
Psikolojik İstismar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Şerife ÇAMURCU

Yüksek Lisans Tezi

11/11/2022

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi K. Büşra KAYNAK EKİCİ

Jüri Üyeleri

D Dr. Öğr. Üyesi K. Büşra KAYNAK EKİCİ

Doç. Dr. Fatma Elif KILINÇ

Doç. Dr. Zeynep KURTULMUŞ

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için
gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Doç. Dr. Fatma Elif KILINÇ

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.
(11/11/2022)

Şerife ÇAMURCU

TEŞEKKÜR

“Hayatta en büyük mucize, küçükken iyi bir öğretmene rastlamaktır.” özdeyişinin “Akademide en büyük mucize iyi bir danışmana rastlamaktır.” ifadesine evrilmesini sağlayan; uzun ve meşakkatli tez yazım sürecimin nihai hale gelmesinde her daim desteğini hissettiren, tökezlediğimde elimden tutan ve bilgisi ile yolumu aydınlatan kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi K. Büşra KAYNAK EKİCİ’ye çok teşekkür ederim.

Kıymetli danışmanımla tanışmama vesile olan, her daim öğrencilerini bir anne şefkati ile sarıp sarmalayan ve hayatta her daim insani duyguların ön planda olması gerektiğini zihinlere kazıyan, hem akademik hayatında hem sosyal hayatında nasıl bu denli donanımlı olduğuna her an hayret ettiğim değerli bölüm başkanım Doç. Dr. Fatma Elif KILINÇ’a şükranlarımı sunarım.

Tezimin savunma sürecinde kıymetli görüşlerini bildiren ve bu süreçte endişelerimi bir kenara koymamı sağlayan sayın Doç. Dr. Zeynep KURTULMUŞ’a teşekkür ederim.

Birlikte çalışmaya başladığımız günden bu yana sorduğum her soruya içtenlikle yanıt veren, ümitsizliğe kapıldığımda sırtımı sıvazlayarak çıktığım yolda sebat etmemi sağlayan kıymetli çalışma arkadaşım Ar. Gör. Nursel BEKTAŞ’a teşekkürü borç bilirim.

Aramıza katıldığı günden bu yana gülüyüzü ile günümüzü güzelleştiren, tez yazım sürecinde benimle aynı merhalelerden geçerken desteklerini benden esirgemeyen değerli çalışma arkadaşım Ar. Gör. Rüveyda KURNAZ’a çok teşekkür ederim.

“Önce yoldaş, sonra yol.” sözünün doğruluğunu bana hissettiren kıymetli eşime çıktığımız bu yolda bir an olsan tereddüt etmeden yürüyebilmemi sağladığı, çoğu zaman kendi istek ve ihtiyaçlarından benim yapmam gereken işler nedeniyle feragat ettiği ancak hiçbir zaman bunun için yakınmadığı için çokça teşekkür ederim. Bu denli yanımda olduğunu hissettirmesen belki de bu tez tamamlanamazdı. İyi ki varsın.

Çoğu zaman kendisine vakit ayıramadığımı düşündüğüm için vicdanımla cebelleştiğim kıymetli yavrum her ne kadar bu sürecin bilincinde olmasan dahi sabrınla annene destek olduğun için o güzel gözlerinden öperim.

Evladımın sevgi hiyerarşisinde zirveyi kimseye kaptırmayan canım kardeşim çat kapı gelmemize bir kez olsun ses çıkarmadığın, yorulduğum zamanlarda desteğini esirgemediğin için teşekkür ederim. İyi ki varsın.

Hayatımın her anında yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman evlatlarından esirgemeyen canım babama şükranlarımı sunarım.

Çocuklar ebeveynlerini seçemezler ancak böyle bir seçim hakkı verilse dahi yine seni seçerdim. Senin evladın olmak ne güzel ve sen ne güzel bir annesin. Anneliği ile bana rol model olan güzel annem, bir an bile olsun bizlerden desteğini esirgemediğin için sana minnettarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi ve Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Sınırlılıklar.....	4
1.4. Tanımlar	4
2. GENEL BİLGİLER.....	6
2.1. Ergenlik Tanımları ve Özellikleri.....	6
2.1.1. Erken Ergenlik.....	7
2.1.2. Orta Ergenlik	8
2.1.3. Geç Ergenlik.....	9
2.2. Ergenlerin Gelişimsel Özellikleri	10
2.2.1. Fiziksel ve Cinsel Gelişim.....	10
2.2.2. Bilişsel Gelişim	12
2.2.3. Sosyal ve Duygusal Gelişim	13
2.3. İstismar	15
2.3.1. Fiziksel İstismar	16
2.3.2. Cinsel İstismar.....	17
2.3.3. Psikolojik İstismar.....	19
2.4. Psikolojik İstismar ile İlgili Yapılan Çalışmalar	20
2.5. Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı.....	27
2.6. Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ile İlgili Yapılan Çalışmalar ..	29
2.7. Kişilik	33
2.7.1. Kişiliği Etkileyen Faktörler	34
2.7.2. Kişilik Kuramları.....	36
2.7.3. Beş Faktör Kişilik Kuramı	42
2.8. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar	44
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	50
3.1. Araştırmanın Modeli	50

3.2. Çalışma Grubu.....	50
3.3. Veri Toplama Araçları.....	52
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	52
3.3.2. Psikolojik İstismar Ölçeği	52
3.3.3. Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı Ölçeği.....	53
3.3.4. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği	53
3.4. Etik Prosedürler ve Veri Toplama Süreci.....	54
3.5. Verilerin Analizi	54
4. BULGULAR.....	57
4.1. Ergenlerin Algıladıkları Psikolojik İstismar Düzeylerinin Demografik Değişkenlere Yönelik İncelenmesi	57
4.2. Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı Düzeylerinin Demografik Değişkenlere Yönelik İncelenmesi.....	67
4.3. Ergenlerin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Demografik Değişkenlere Yönelik İncelenmesi	76
4.4. Ergenlerin Ebeveynlerinden Algılamış Oldukları Psikolojik İstismar ile Akademik Başarı Baskısı ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	87
5. TARTIŞMA	92
5.1. Ergenlerin Algıladıkları Psikolojik İstismar, Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Demografik Değişkenlere Yönelik İncelenmesine İlişkin Tartışma	92
5.2. Ergenlerin Ebeveynlerinden Algıladıkları Psikolojik İstismar ile Akademik Başarı Baskısı ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Tartışma	113
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	147
6.1. Sonuçlar.....	147
6.1.1. Ergenlerin Algıladıkları Psikolojik İstismar Düzeylerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisine Yönelik Sonuçlar.....	147
6.1.2. Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Başarı Baskısı Düzeylerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisine Yönelik Sonuçlar	148
6.1.3. Ergenlerin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisine Yönelik Sonuçlar.....	149
6.1.4. Ergenlerin Ebeveynlerinden Algılamış Oldukları Psikolojik İstismar ile	

Akademik Başarı Baskısı ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar	150
6.2. Öneriler.....	156
6.2.1. Araştırmacılara ve Eğitimcilere Yönelik Öneriler	156
6.2.2. Ebeveynlere Yönelik Öneriler.....	158
7. KAYNAKLAR	159
8. EKLER.....	190
EK-1. Demografik Bilgi Formu	190

ÖZET

Ergenlerde Kişilik Özellikleri ve Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ile Psikolojik İstismar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Bu araştırma, ergenlerin kişilik özellikleri ve anne babalarından algılamış oldukları akademik başarı baskısı ile psikolojik istismar arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmada var olan durum olduğu gibi betimlenmek istendiği ve değişkenler arasında anlamlı ilişki olup olmadığının belirlenmesi adına ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Pandemi sürecinde eğitim-öğretim faaliyetlerine online olarak devam edilmesi nedeniyle araştırmacının kolayca ulaşabileceği bir örneklemden verilerin toplanması amacıyla uygun örnekleme yöntemi tercih edilerek araştırma verileri Google Forms üzerinden online olarak toplanmıştır. Uygun örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulan araştırmanın örneklemini, Türkiye genelinde çalışmaya katılmayı kabul eden 14-19 yaş aralığında lise öğrenimini sürdüren 717 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada yer alan veriler “Psikolojik İstismar Ölçeği”, “Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı Ölçeği” “Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği”, ile araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan “Demografik Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Yapılan analizler neticesinde ergenlerin psikolojik istismar algı düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, okul türü ve okul başarı ortalamalarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısının ergenlerin cinsiyetlerine, kardeş sayılarına, sınıf düzeylerine ve öğrenime devam ettikleri okul türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ergenlerin sahip oldukları kişilik özellikleri ise cinsiyet, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul türü, okul başarı ortalaması ve anne öğrenim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Ergenlerin kişilik özellikleri, algılanan ebeveyn akademik başarı baskısı ile psikolojik istismar arasındaki ilişkilerin incelenmesi neticesinde elde edilen sonuçlar yapılan araştırmanın bulgular kısmında detaylı bir biçimde sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akademik başarı, baskı, ergen, kişilik özellikleri, psikolojik istismar

ABSTRACT

Examination of Relationships Between Personality Traits and Perceived Parental Academic Success Pressure and Psychological Abuse in Adolescents

This research was carried out to examine the relationships between the personality traits of adolescents and the pressure of academic achievement perceived by their parents and psychological abuse. In the research, the relational survey model was used in order to describe the existing situation as it is and to determine whether there is a significant relationship between the variables. Due to the fact that educational activities were continued online during the pandemic process, the appropriate sampling method was preferred in order to collect data from a sample that the researcher could easily reach, and the research data were collected online via Google Forms. The sample of the study, which was created by using the appropriate sampling method, consists of 717 high school students between the ages of 14-19 who accepted to participate in the study throughout Turkey. The data in the research were collected with the "Psychological Abuse Scale", "Perceived Parent Academic Achievement Scale", "Five Factor Personality Traits Scale", and the created by the researcher "Demographic Information Form". As a result of the analysis, it was found that the psychological abuse perception levels of adolescents differed significantly according to gender, number of siblings, school type and school success averages. It has been found that the perceived parental success pressure of adolescents differs significantly according to their gender, number of siblings, grade level and the type of school they attend. Personality traits of adolescents differ according to gender, number of siblings, grade level, school type, school success average and mother's education level. The results obtained as a result of examining the relationships between the personality traits of adolescents, perceived parental academic success pressure and psychological abuse are presented in detail in the findings section of the research.

Key Words: Academic achievement, pressure, adolescent, personality traits, psychological abuse.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Araştırma grubunda yer alan ergenlere ait demografik bilgiler.....	51
Şekil 3.2. Araştırma grubunda yer alan ergenlerin bölgelere göre dağılımı.....	51
Şekil 3.3. Araştırma grubunda yer alan ergenlerin ebeveynlerine ilişkin bilgiler.	52
Şekil 3.4. Veri toplama sürecinin aşamaları.	54

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 3.1.	Araştırmanın verilerine ilişkin Kolmogorov Smirnov Testi sonuçları..	55
Tablo 4.1.	Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeylerinin cinsiyetlerine yönelik Mann-Whitney U Testi sonuçları.	57
Tablo 4.2.	Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve kardeş sayıları arasındaki ilişki ile ilgili Spearman Korelasyonu Testi sonuçları.....	58
Tablo 4.3.	Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve doğum sıraları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.	59
Tablo 4.4.	Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.	60
Tablo 4.5.	Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri okul türü arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.	61
Tablo 4.6.	Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve okul başarı ortalamaları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları..	63
Tablo 4.7.	Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve anne öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.	65
Tablo 4.8.	Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve baba öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.	66
Tablo 4.9.	Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeylerinin cinsiyetlerine yönelik Mann-Whitney U Testi sonuçları.	67
Tablo 4.10.	Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve kardeş sayıları arasındaki ilişki ile ilgili Spearman Korelasyonu Testi sonuçları.	68
Tablo 4.11.	Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve doğum sıraları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.....	69
Tablo 4.12.	Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.	70
Tablo 4.13.	Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri okul türü arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.	71
Tablo 4.14.	Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve okul başarı ortalamaları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları. 73	

Tablo 4.15. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve anne öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskall Wallis Testi sonuçları.	74
Tablo 4.16. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve baba öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskall Wallis Testi sonuçları.	75
Tablo 4.17. Ergenlerin beş faktör kişilik özelliklerinin cinsiyetlerine yönelik Mann-Whitney U Testi sonuçları.....	76
Tablo 4.18. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve kardeş sayıları arasındaki ilişki ile ilgili Spearman Korelasyonu Testi sonuçları.	77
Tablo 4.19. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve kardeş sayıları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskall Wallis Testi sonuçları.	78
Tablo 4.20. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve öğrenime devam edilen sınıf düzeyi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskall Wallis Testi sonuçları.	79
Tablo 4.21. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve öğrenime devam edilen sınıf düzeyi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi.	81
Tablo 4.22. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve okul başarı ortalamaları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskall Wallis Testi sonuçları.	83
Tablo 4.23. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve anne öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskall Wallis Testi sonuçları.	84
Tablo 4.24. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve baba öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskall Wallis Testi sonuçları.	86
Tablo 4.25. Ergenlerin anne-babadan algılamış oldukları psikolojik istismarın algılanan ebeveyn akademik başarı baskısını yordamasına ilişkin Korelasyon Analizi sonuçları.	87

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi ve Önemi

Birey doğduğu andan itibaren yaşlılığa kadar geçen süre içerisinde pek çok fiziksel ve psikolojik değişimlerin yer aldığı farklı gelişimsel dönemlerden geçer. Bu gelişimsel dönemlerden biri olan ergenlik; belirli sağlık, gelişimsel ihtiyaçlar ile kişisel hakların yer aldığı bir yaşam dönemi olarak tanımlanmaktadır (1; 2). Çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olarak tanımlanan bu dönemde birey fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşma içerisinde (3). Bireyin yetişkinlik döneminde her açıdan dengeli ve olumlu bir hayat sürdürebilmesi ve toplumda üstlendiği rollerin gereğini yerine getirebilmesi sağlıklı bir kişilik gelişimi kazanması ile mümkün olmaktadır (4). Davranışın önemli ve nispeten istikrarlı yönlerini ifade eden kişilik kavramı; “*Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet*” olarak tanımlanmakta (5; 6); bireyin diğer bireylerden ayırt edilmesini sağlamaktadır. Kişiliğin günümüzde halen çevresel veya kalıtsal etmenlerden hangisi tarafından şekillendiği bir tartışma konusudur (7). Bu nedenle kimi kuramcılar kişilik oluşumunu salt tek bir faktöre indirgeme eğilimi gösterip diğer faktörleri göz ardı ederken; kimileri ise diğer faktörleri göz ardı etmeden ağırlıklı olarak bir faktör üzerine yoğunlaşmaktadır. Bunun yanı sıra bazı kuramcılar da eklektik bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu noktada kuramcılar kişilik oluşumunda genel olarak biyolojik, ailevi, sosyal ve kültürel faktörleri temel almaktadır (8).

Çeşitli insan davranışlarının yer aldığı kişilik kavramı bir insanla ilgili zihinsel, duygusal, fiziksel ve sosyal açıdan pek çok şeyi içermesinin yanı sıra kişinin kendinden gizlemiş veya bilinçsiz olan yönleri ile kişinin farkındalığı içerisinde yer alan bilinçli, iyi olan düşünce ve duygu durumlarını da içermektedir. Örneğin; Adler kişiliğin, içgüdülerden ziyade çocuğun ebeveynleriyle olan ilişkisi ve bilinçli olarak seçilen yaşam hedefleri ile şekillendiğini dile getirirken; Freud, kişiliğin bir dizi

psikoseksüel aşamadan geçerek tamamen farkında olunmayan istekler, inançlar, korkular, çatışmalar ve hatıralar tarafından bilinçsiz bir yönlendirme sonucu ortaya çıktığını ifade etmektedir (5). Kişiliğin oluşumu konusunda kesin bir teorinin ortaya konulamamasında bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı özelliğin birlikte ele alınmasının etkili olduğu ifade edilebilir (9).

Bireyin kişiliğine etki eden faktörlerden biri olan ailevi unsurlar kişilik kavramında kişinin yaşamında birçok alanda etkilidir. Bu faktörlerin etkili olduğu alanlardan biri de bireylerin akademik yaşantılarıdır. Bu noktada ebeveynler genellikle çocuklarının eğitimleri ve gelecekteki başarıları adına endişe duymakta; bazıları da gerçekçi olmayan yüksek beklentiler içerisine girmekte ya da gösterilen performans sonucunda elde edilecek başarıya yoğun bir şekilde odaklanmaktadır (10; 11).

Ebeveynler çocuklarının başarısına odaklanırken; ergenler zamanlarının önemli bir kısmını okulda geçirmekte ve eğitim kademeleri arasındaki geçişte akademik başarılarının ölçülmesi için ülke çapında uygulanan ve rekabete dayalı sınavlara tabi tutulmaktadır (12). Bu bağlamda merkezi sınavlara hazırlık süreci birçok ergende yüksek derecede kaygıya yol açmakta; hem ergenler hem de ebeveynleri üzerinde baskı yaratmaktadır. Ebeveynlerin hissettikleri bu stresi çocuklarına yansıtmaları da çocuklarının yoğun ebeveyn baskısı hissetmelerine neden olmaktadır (13; 14; 15). Akademik başarı baskısı; ebeveynlerin kendi zihinlerinde belirledikleri başarı skalasına çocuklarının erişmeleri için sürekli olarak tenkit ve zorlamalarda bulunmaları şeklinde tanımlanmaktadır (12). Akademik başarı baskısı ergenlerin sadece akademik alanda değil sosyal ve duygusal alanda da olumsuz etkilenmelerine neden olabilmektedir. Yapılan birçok çalışmada ebeveynlerin akademik başarı baskısının çocukların kişisel sıkıntılarını artırdığı tespit edilmiştir (16; 17; 18). Akademik başarı baskısı çocukların yalnızca akademik başarılarını değil aynı zamanda sosyal ve duygusal becerilerini de etkilemektedir. Bu noktada akademik başarı baskısı beraberinde getirdiği olumsuz duygular ile birlikte ergenlerde yüksek düzeyde akademik stres, beslenme bozuklukları, öz bakım problemleri, madde kullanımı gibi olumsuz duygu ve davranış sorunlarına neden olabilecek derecede geniş bir kapsama sahiptir (14; 19).

Akademik başarı baskısı gibi ergenlerin sıkıntılarını attıran bir diğer unsur ise psikolojik istismardır. Kaynaklarda duygusal istismar, sözel istismar gibi farklı

kelimelerle de ifade edilen psikolojik istismar kavramı tanımlanması ve tanınması kolay olmayan bir istismar türüdür. Psikolojik istismar, çocuğun günlük yaşamında yetişkin tarafından olağandışı algılanan davranışlarının cezalandırılarak, eleştirilerek, küçük düşürülerek, çocuğun yeterliliği, bağlılık duygusu ile kendilik değerine, bilerek veya farkında olmadan zedeleme ya da belirgin bir biçimde zarar verme olarak tanımlanabilmektedir. Psikolojik istismar; çocukların bedensel, ruhsal, duygusal, ahlaki ve sosyal açıdan büyük zararlar görmesine yol açmaktadır (20). Çocukluk döneminde psikolojik istismara maruz kalan bireylerin yetişkinlik döneminde bir dizi psikolojik sorun yaşama potansiyeli bulunmaktadır (21; 22). Düşük okul performansı, antisosyal ve kendine zarar veren davranışlarla da ilişkilendirilen psikolojik istismar, ilerleyen dönemlerde çocukların alkol veya uyuşturucu kullanma, intihar davranışını düşünme hatta intihar etme gibi olumsuz davranışlar geliştirmelerine neden olabilmektedir (23).

İlgili alan yazın incelendiğinde, psikolojik istismarın, ihmal ve istismar türlerinin çoğunu bünyesinde barındırdığı ve tespit edilmesinin diğer ihmal ve istismar türlerine nazaran daha zor olduğu belirlenmiştir. Öte yandan psikolojik istismarın ergenlerde ciddi hasarlar bıraktığı ve bu hasarların geri dönülmez boyutlara ulaşabileceğine dikkat çekilmektedir (24). Bu bağlamda psikolojik istismar ile ilişkili olacağı düşünülen faktörlerin incelenerek, psikolojik istismarı yordayan unsurların belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Alan yazındaki bu gereksinimden hareketle yapılan bu çalışmada ergenlere yapılan psikolojik istismar ile ilişkili olacağı düşünülen kişilik özellikleri ve akademik başarı baskısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı; ergenlerin kişilik özellikleri ve anne babalarından algılamış oldukları akademik başarı baskısı ile psikolojik istismar arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

1. Ergenlerin kişilik özellikleri, ebeveynlerinden algıladıkları başarı baskısı ve psikolojik istismar;

- Cinsiyet
- Kardeş sayısı
- Kaçınıcı çocuk oldukları
- Öğrenimlerine devam ettikleri sınıf düzeyi
- Öğrenimlerine devam ettikleri okul türü
- Okul başarı ortalamaları
- Anne öğrenim düzeyi
- Baba öğrenim düzeyi gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Ergenlerin anne-babadan algılamış oldukları psikolojik istismar ile ebeveyn akademik başarı baskısı ve kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma 2021-2022 Bahar Eğitim Öğretim yılında Covid-19 pandemisi nedeniyle uzaktan eğitim-öğretime devam eden ergenlerden “Psikolojik İstismar Ölçeği”, “Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı Ölçeği”, “Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği” ve araştırmacı tarafından oluşturulan demografik bilgi formu ile online olarak toplanan veriler ile sınırlıdır.

1.4. Tanımlar

Ergenlik: Biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal değişimleri içeren çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçiş dönemidir (25).

Psikolojik İstismar: Çocuğun bakım verenleri tarafından gelişimlerini ve kimliklerini etkileyecek şekilde davranışlara maruz bırakılarak psikolojik hasara uğratılması durumudur (26).

Akademik Başarı Baskısı: Çocukların akademik olarak daha iyi performans göstermeleri için ebeveynler tarafından baskı altında tutulmasıdır (14).

Kişilik: Bireyin başka bireylerden ayırt edilmesini sağlayarak onu diğerlerinden farklı kılan, her zaman ve her durum içerisinde gözlenebilen tutarlı davranış kalıplarıdır (27).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ergenlik Tanımları ve Özellikleri

“Ergenlik” terim olarak büyüme veya yetişkinliğe erişmek anlamındaki Latince “adolescere” sözcüğünden gelmektedir (4). “*Adolescere*” fiili bireyde gözlemlenebilen hızlı ve sürekli bir gelişim evresini belirtmektedir (3). Bu noktada ergenlik, biyolojik büyüme unsurlarını ve önemli sosyal rol geçişlerini kapsayan insan yaşamında çocukluk ve yetişkinliği birbirine bağlayan bir geçiş dönemidir (28; 29). Hızlı fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimlerle karakterize olan ergenlik; fiziksel büyüme, cinsel gelişim ve psikososyal olgunlaşmanın gerçekleştiği, çocukluktan yetişkin hayata geçiş dönemi olarak da tanımlanmaktadır (30).

Tarihsel gelişim sürecinde ergenler hakkında yapılan ilk gözlemler ve değerlendirmelere Mısır medeniyetinde yer alan hiyeroglif yazılarda rastlamak mümkündür. Ayrıca M.Ö. 4. yüzyılda yaşamış Antik Yunan filozoflarından Platon ve Aristo da insan gelişimi ve ergenlik hakkında yorumlarda bulunmuşlardır. Platon; ergenleri dengesiz, sabırsız, kendini kontrol etme konusunda yoksun olarak nitelendirmektedir. Bununla birlikte ergenlerin fen ve matematik bilimlerini öğrenirken spor ve müzikle ilgilenmeleri gerektiğini düşünmektedir. Aristo ise ergenlerin her şeyi bildiklerinden emin olduklarını ve bunun yanı sıra benmerkezci davrandıklarını belirtmektedir. Ayrıca Aristo; bağımsızlık, kimlik ve kariyer seçimi gibi günümüzde ergenliğin temel temaları sayılan konulara da dikkat çekerek bireyin kendi kaderini tayin ettiğini vurgulamaktadır (25; 31).

16. yüzyıla dek çocuk ve ergenler uzunca bir süre yetişkinlerle aynı statüde değerlendirilmiş; 18. yüzyıla gelindiğinde ise J. Jack Rousseau, “Emile” isimli yapıtında bu düşünce ve davranış biçimine karşı çıkmıştır. Bu noktada Rousseau, çocuk ya da ergen olmanın bir yetişkin olmakla aynı olmadığı inancını savunarak ergenliğe daha aydın bir bakış açısı getirmiştir (31).

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise ergenliği “fırtına ve stres” olarak betimleyen Amerikalı psikolog G. Stanley Hall, ergenlik karmaşası kavramını psikolojide ilk kez kullanmış ve bu kavramın literatürün vazgeçilmez bir parçası haline gelmesini sağlamıştır (32). Hall, ergenliğin çatışma ve ruh hali değişimleriyle dolu

çalkantılı bir süreç olduğu “fırtına ve stres” görüşünü savunurken; diğer yandan kültürel bir antropolog olan Margaret Mead ise Samoa’da yapmış olduğu uzun incelemeleri ve gözlemleri sonucunda ergenliğin temel doğasının Hall’ün öngördüğü gibi biyolojik değil, sosyo-kültürel olduğu sonucuna varmış ve ergenliğe ilişkin farklı görüşlerin öne sürülmesine katkıda bulunmuştur (25; 33).

Ergenlik tanımında olduğu gibi ergenlik döneminin yaş aralığı konusunda da farklı görüşler yer almaktadır. Dönemin başlangıç ve bitişi için biyolojik, bilişsel, duygusal, toplumsal, yasal ya da kültürel bakış açılarındaki farklılıklar nedeni ile ergenliğin başlangıç ve bitişi için farklı yaş aralıkları önerilebilmektedir (34). Birleşmiş Milletler (35), bir başkasına bağımlı olunan çocukluk döneminden bağımsız yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımladığı ergenliği “gençlik” olarak adlandırmakta ve 15-24 yaş aralığını kapsadığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra belirtilen bu yaş aralığının kişinin yaşadığı kültüre göre şekillendiğini de ifade etmektedir. Öte yandan Dünya Sağlık Örgütü 10-19 yaş aralığındaki bireyleri ergen olarak tanımlamaktadır (36). Hemen hemen tüm popülasyonlarda başlangıç yaşı değişiklik göstermekle ergenlik döneminin sonlanmasının 20’li yaşlara ulaştığı görülmektedir (29).

Sonuç olarak ergenlik dönemi yaş aralığı bireysel farklılıklar içermekte ve yaşadığı toplumun kültüründen etkilenmektedir. Bu bağlamda ergeni doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır: Genetik, sağlık, sosyoekonomik düzey, çevre, aile tutumları, beslenme, cinsiyet, etnik köken, biyolojik özellikler. Bunlara birer örnek teşkil etmektedir. Bu faktörler tek başına ergenlik döneminin hızlanması ya da yavaşlamasına neden olmazken bunlardan birkaçı bir araya gelerek ergenlik döneminin başlangıç ve bitiş sürelerine etki etmektedir (37).

2.1.1. Erken Ergenlik

Sosyal bilimciler genellikle ergenlik dönemini erken ergenlik (yaklaşık 10-13 yaş), orta ergenlik (yaklaşık 14-17 yaş) ve geç ergenlik (yaklaşık 18-21 yaş) olarak üç başlık altında incelemektedir (38). Ergenliğin başlangıç yıllarını oluşturan ve yaklaşık 11-14 yaşlarını içeren erken ergenlik dönemi, ergenin hızlı bedensel ve fizyolojik değişimlere paralel olarak duygusal ve sosyal değişimleri de yaşadığı kritik bir gelişim dönemi olarak bilinmektedir. Bu gelişim döneminde yaşanan fiziksel değişiklikler - bebeklik dönemi hariç- yaşamın diğer noktalarından daha hızlı gerçekleşmektedir (39).

Hızlı fiziksel ve davranışsal değişikliklerin görüldüğü bu dönemde ergenlerin en büyük uğraşları bedenleridir. Ergenler bu dönemde kendi bedenlerinde gerçekleşen hızlı fiziksel gelişime uyum sağlamaya ve bu değişiklikler ile baş etmeye çabalamaktadır. Fiziksel büyüme ve cinsel gelişimin kızlarda erkeklerden daha önce gerçekleşmesi sonucunda erkekler ruh sağlığı açısından bu dönemi daha olumlu bir şekilde atlattıkları için kız çocuklarında düşük benlik saygısı, depresyon, anksiyete ile yeme bozuklukları görülebilmektedir. Öte yandan bu dönemde üreme olgunluğunun başlangıcına işaret eden ikincil cinsiyet özellikleri gelişmekte ve ergenler cinsel kimliklerini daha fazla algılamaktadır. Cinsiyete uygun biçimlerde davranmaya yönlendirici çevresel tutumların etkisiyle birlikte cinsel kimlik oluşumu tamamlanmaktadır (40).

Erken ergenlik döneminde bireyler soyut işlem döneme geçtiklerinden daha karmaşık düşünmeye başlamakta; böylece hipotez kurma, mantıklı akıl yürütme ve sonuçları tahmin etme yeteneğini geliştirmektedirler (39). Bu dönemde ergenlerin sosyal yaşantılarına bakıldığında akranlarının yaşamlarında giderek daha önemli bir rol oynadıkları görülmektedir. Ancak her ne kadar ergenler birbirlerine bir destek kaynağı olarak baksalar da akran zorbalığına karşı da savunmasız hale gelebilmektedirler. Bu bağlamda aidiyet ve reddetme bu yaştaki en önemli konulardandır. Birine karşı duyulan istek ve diğerinden korkma genellikle akran baskısına karşı savunmasızlığa neden olmaktadır. Bunun yanı sıra benmerkezci olmaları da başkalarının bakış açılarını dikkate almakta zorlanmalarına neden olmaktadır (41) Ayrıca bu dönemde ergenler; huysuzluk, duygusal patlamalar, öfke, endişe, utanç, depresyon ve suçluluk ile karakterize duygusal iniş çıkışlar yaşayabilmektedir. Ergenlerin yaşadıkları bu ezici olumsuz duygular savunmasızlıkları hakkında endişe duygularına yol açarak genellikle öfke ile endişelerini maskeleyerek neden olabilmektedir. Bu bağlamda gösterdikleri tepkiler insanları kendilerinden uzak tutarak hem yetişkinlerle hem de akranlarıyla çatışmanın artmasına neden olabilmektedir (39).

2.1.2. Orta Ergenlik

Lise yıllarına karşılık gelen orta ergenlik dönemi yaklaşık olarak 14-17 yaş aralığını kapsamaktadır (38). Bağımsızlık ve kişilik oluşumunun temeli olan bu

dönemde ergenler farklı bir birey olma duygusu ile hareket ederek ebeveynlerinin bu durumu kabullenmeleri için yoğun bir çaba içerisine girmektedirler. Anne babadan ayrışma ve bireyselleşme çabası içerisinde olan ergenler, karşı cins ve akranlarına karşı daha fazla yönelmektedirler. Kendilerini her şeyi yapabilir görmeleri ve özerklik kazanmak istemeleri ebeveynleri ile çatışmalar yaşamlarına neden olabilmektedir (40).

Akran ilişkilerinin ön plana çıktığı orta ergenlikte, ergenin akranlarıyla olan ilişkileri, ait olduğu grubun aktivitelerine bağlı olarak hem iyi, hem de kötü bir etkiye sahip olabilmektedir. Aynı zamanda, çoğu ergen, güvenilir yetişkinlerle olan bağlarının tadını çıkarmaya ve iyi bir eğitimin önemi, dürüst ve adil olma ihtiyacı gibi ebeveynler ve öğretmenler tarafından savunulan temel değerleri korumaya devam etmektedir (42). Yine de kendilerini akranlarının gözünden değerlendirmeye çalışan ergenlerin görünüşlerinin ve davranışlarının akranları tarafından onaylanmaması benlik saygılarında azalmaya neden olabilmektedir (40).

Orta ergenlik dönemindeki ergenler bilişsel açıdan değerlendirildiğinde düşünceleri çok boyutlu yapıya sahip olduğundan soyut düşünebilmekte, hipotez kurabilmekte, gelecekteki olayları ve sonuçları daha iyi analiz edebilmektedir. Ancak olayların ve durumların alternatiflerini görebilmelerine rağmen konuya uygun seçimler yapmak için gereken deneyim ve kendini anlama yeteneğinden yoksundurlar (43).

2.1.3. Geç Ergenlik

Geç ergenlik dönemi bireyin üniversite yıllarına karşılık gelen yaklaşık 18-21 yaş aralığını kapsamakta; kimlik duygusunun bütünleşmesiyle sona ermektedir (25; 28; 38). Kimlik duygusunun kazanıldığı bu dönemde ergen; çocuklukta yaşamış olduğu çatışmaları yeniden yaşamakla birlikte kazandığı özdeşimlere uygun olarak yeni değer ve rollerine karşılık gelen nitelikleri benimsemektedir. Bir anlamda ergenliğin başından beri yaşanan duygular, kazanılan beceriler, kurulan özdeşimler sentezlenerek bireyin kimlik duygusunu oluşturmaktadır. Kariyer planlaması, karşı cinsle yakın ilişkilerin yanı sıra kimlik bunalımının diğer dönemlere nazaran daha yoğun ve belirgin bir şekilde yaşandığı geç ergenlik döneminde ergenliğin sonuna gelip de halen cinsel, toplumsal ve mesleki kimlik gelişimini tamamlayamayan ergenlerde kimlik kargaşası görülebilmektedir. Öte yandan bu dönemi sağlıklı bir

şekilde tamamlamış olan ergenler ise yakın ilişkiler, iş ve eş seçimi gibi toplum içerisinde yetişkin rollerini üstlenebilecekleri sorumluluğa sahip olma becerileri kazanmaktadırlar (40). Bu dönemde meydana gelen bilişsel değişimler sonucunda ergenlerin soyut düşünceleri gelişmektedir. Böylelikle ergenler, dış dünyadan doğrudan aldıkları bilgiler yerine kendileri tarafından biricik olarak algılanan inanç ve değerlerden oluşan bir ideolojiye sahip olurlar (44).

2.2. Ergenlerin Gelişimsel Özellikleri

2.2.1. Fiziksel ve Cinsel Gelişim

Bebeklik döneminden sonraki en hızlı büyüme evresi olan ergenlik döneminde yaşanan fiziksel gelişim ve değişim bireyin yetişkin hayatında sahip olacağı duygusal, sosyal ve zihinsel olgunlukların temelini oluşturmaktadır. Yaşamın daha önceki gelişimlerinden farklı bir boyutta ilerleyen ergenlik döneminde yer alan gelişimler biyolojik değişimle başlayarak bireyin zihinsel ve ruhsal gelişimiyle son bulmaktadır (3). Hormonal değişimler sonucu ergenlerde meydana gelen fiziksel değişiklikler öncelikli olarak cinsel bölgelerde, sonrasında eller ve kollar olmak üzere tüm vücutta hızlı bir şekilde ilerleyerek gözle görülür hale gelmektedir. Meydana gelen bu fiziksel değişiklikler kızlarda ortalama 16-17, erkeklerde ise 17-18 yaşlarında zirveye ulaşmaktadır (32).

Ergenlik döneminin başlangıcında vücutta hızlı değişikliklerin meydana geldiği döneme “Erinlik (Puberte)” adı verilmektedir (31). Ergenliğin başlangıcı ile bağlantılı olan “Erinlik” kelimesi, Latince “eril, yaş” anlamına gelen “pubertas” kelimesinden gelmekte ve bireyin cinsel üreme yeteneği kazandığı döneme atıfta bulunmaktadır (45). Ergenliğe girmeden yaklaşık 1,5 yıl önce cinsel açıdan değişikliklerin başladığı bu dönem cinsel organların oluşum sürecini ve oldukça kısa süren fizyolojik değişiklikleri kapsamaktadır (3). Tek bir süreç veya aşamadan oluşmayan pubertal gelişim, yetişkin üreme yetenekleri ve görünümünü sağlayan aynı zamanda prenatal dönemi de içerisinde barındıran birbirine bağlı bir dizi hormonal ve fiziksel değişikliği içeren bir süreçtir (46).

Pubertal gelişimi kontrol eden hormonların aktivasyonunun bir sonucu olarak, erken ergenler bu dönemde bir büyüme hamlesine maruz kalarak birincil ve ikincil

cinsiyet özellikleri geliştirir, doğurganlaşır ve cinsel dürtü artışı yaşarlar. Kızlar için erkeklerden on iki ila on sekiz ay önce başlayan pubertal değişiklikler, kızların erkeklere nazaran daha olgun gibi görünmesine neden olmaktadır (47). Ergenliğin derin biyososyal karmaşıklığı ve üreme fonksiyonunun uyanmasıyla başlayıp cinsel olgunlukla sonuçlanan bu dönemde hormonlar büyük bir rol oynamaktadır (48). Erkeklerde bıyıkların çıkmasının ve kızlarda kalçaların genişlemesinin arkasında endokrin bezleri tarafından salgılanan ve kan dolaşımı ile vücuda taşınan güçlü kimyasal maddelerin yer aldığı farklı konsantrasyonlara sahip androjen ve östrojen hormonları bulunmaktadır (28).

Pubertal gelişim yalnızca hormonal değişikliklerle değil, aynı zamanda ikincil cinsel özelliklerin gelişmesiyle de karakterizedir (46). Bu dönemde ergenin vücut boyutu ve yapısında yaşanan hızlı değişikliklerin yanı sıra her iki cinsiyette ergen fiziksel ve hormonal olarak cinsel gelişimlerini tamamlamaya başlamaktadır (49). Erinlik döneminde meydana gelen cinsel gelişim, hem üreme fonksiyonuyla doğrudan bağlantılı olan temel cinsel özellikler hem de ikincil cinsel özellikler ile kendini göstermektedir. Tüylene, kalça ve göğüslerde büyüme ikincil cinsel özelliklerine birer örnektir (3).

Pubertede meydana gelen hormonal değişiklikler ergen vücudunda olağanüstü değişimlere neden olmaktadır. Puberteye giren ergenin fiziksel görünüşü yaklaşık dört yıl içerisinde çocuk görünümünden bir yetişkin görünümüne doğru evrilmektedir. Bu gelişim süresi boyunca ergen ortalama 25 cm uzayarak olgunlaşmış cinsiyet özellikleri ile bir yetişkine ait vücut özelliklerine erişebilmektedir (50). Cinsel gelişimin yanı sıra ergen bireyin tüm vücudundaki büyüme hızı her organda ve uzuvda aynı hızda değildir. El, kol, ayak ve bacakların diğer uzuvlardan daha hızlı büyümesi ergende orantısız bir vücut ölçüsüne neden olmaktadır. Bu durum vücut koordinasyonunda ve psikomotor becerilerinde yetersizliklere neden olabilmektedir (4). Ergenliğin son döneminde kol ve bacaklardaki uzamanın durmasına rağmen gövdedeki uzama bir süre daha devam etmektedir. Ayrıca bu dönemde baş kemiklerinde belirgin bir büyüme görülmezken, yüz kemikleri hızla büyümekte ve ergenin yüz çehresi hızla değişmektedir (49).

2.2.2. Bilişsel Gelişim

Somut işlemler dönemindeki bireylerin ergenlik dönemine girmesiyle birlikte önceden sahip olduğu kazanımların üstüne yeni kazanımlar elde edilmeye başlanmakta ve bu kazanımlar ergenin daha üst düzeyde yer alan dengelere ve bilişsel becerilere ulaşmasını sağlamaktadır (51). Piaget'in bilişsel gelişim teorisine göre soyut işlemler döneminde yer alan ergenler, mantıksal sonuçlar çıkarmakta, karşılaştıkları sorunları somut ya da soyut olmasına rağmen sistemli bir biçimde çözme yetilerine sahip olmaktadır (52). Bu dönemde birçok açıdan düşünebilme yeteneği, ergenlere yeni bir düşünce esnekliği fırsatı yaratmaktadır. Düşünme eylemi erken çocukluk dönemindeki bir çocukta sınırlı bir çerçeve içerisinde gerçekleşirken ergen, zihninde birçok seçeneği gözden geçirerek inceleyebilmekte, kuramları biçimlendirerek düşsel dünyaları kavrayabilmektedir (3). Bu dönemde ergenler öne sürülen bir problemi, çözümünde mevcut olmayan olasılıkları da göz önünde bulundurarak soyut düşünme yolu ile çözebilmektedir. Problem çözümünde hipotetik düşünme yeteneğine kavuşan ergen ayrıca olanaksız durumları da hayal ederek var olan bir sorun veya düşünce hakkında görüşlerini rahatça ifade edebilecek kazanıma sahip olmaktadır (53). Ergenler ile yaşça küçük çocuklar karşılaştırıldığında ergenler:

- Düşüncelerini gerçek olanla sınırlamak yerine, neyin mümkün olduğunu düşünmede daha iyidir.
- Soyut şeyler hakkında düşünme noktasında daha iyidirler.
- Düşünme sürecinin kendisi hakkında daha sık düşünürler (Üstbiliş).
- Düşünceleri, tek bir konuyla sınırlı olmaktan ziyade çok boyutludur.
- Olayları mutlak olarak değil, göreceli olarak görme olasılıkları daha yüksektir (38).

Şirin (32), bilişsel gelişim sürecinde aile, okul ve toplumsal olarak yeterli desteği alan bireylerin ergenlik döneminde; ileri muhakeme becerisi, eleştirel düşünme becerisi ve düşüncüyü düşünme (üstbiliş) becerisine sahip olduklarını belirtmektedir. Düşüncüyü düşünme becerisi sayesinde kimlik arayışında olan ergenler sık sık kim olduklarına, ne olacaklarına ya da neden düşündüklerine ilişkin sorgulama yapabilmektedirler (38).

Ergenlik dönemindeki bireyler edindikleri bilişsel yapıları kullanarak din, politika, etik, hayat, meslek ve karşılıklı ilişkilerde karşılaştığı problemleri sorgulayabilmektedir. Bu sorgulama sürecinde ergenlere yardımcı bilişsel yapılar; onun daha üst düzeyde bilişsel işlem ve yapıları kullanarak düşünmesini, sorgulamasını, daha üst düzeyde sonuçlar çıkarmasını, sorunlarla ilgili yeni çözüm yolları üretmesini sağlamaktadır. Öte yandan ergenlikle birlikte düşüncede ortaya çıkan benmerkezcilik, ergenin düşünme sürecine sınır koymaktadır. Benmerkezciliğe sahip ergen ise herkesin düşüncelerinin merkezinde kendisinin yer aldığını düşünmekte; kendi fikir ve eylemlerinin biricik olduğuna inanmaktadır (51). Bu doğrultuda Elkind (1967) benmerkezciliğin ergen davranışları üzerinde iki türlü yansıması olduğunu ifade etmektedir: Hayali seyirci ve kişisel fabl. Başkalarının da en az kendisi kadar davranışları ve hisleri hakkında ilgili olduğuna ilişkin inanç “hayali seyirci” olarak tanımlanmaktadır. Bu inanç içerisinde olan ergen, kendisini sürekli olarak izlendiği ve yargılandığı bir sahnede hisseder. İçerisinde bulunduğu bu yanılgı durumu ergenin basit kabul edilebilecek durumlarda dahi aşırı duyarlılık ve tepki göstermesine neden olmaktadır. Hayali izleyici inancının tamamlayıcısı bir diğer davranış yansıması olan “kişisel fabl” ise ergenin kendine dair anlattığı ve doğru olmayan hikâye olarak tanımlanmaktadır. Pek çok insan ve hayali seyirciler için önemli olduğuna inanan ergen kendini, özellikle duygularını özel ve benzersiz olarak görmeye başlaması nedeniyle bu davranış yansımasını sergilemektedir.

2.2.3. Sosyal ve Duygusal Gelişim

Ergenlikte sosyal gelişim, ergenlerin başta yaşlılarıyla olmak üzere önce evlerinde, sonra okullarında ve zaman ilerledikçe hayatlarının her alanında başkalarıyla kurduğu ilişkileri kapsamaktadır. Ergenin duygularını tanıma süreci ise duygusal gelişim kapsamında yer almaktadır. Bu nedenle bahsi geçen her iki kavram birlikte incelenmektedir (32).

Ergenlik döneminde meydana gelen fiziksel ve zihinsel değişimlerin yanı sıra sosyal açıdan meydana gelen değişimlerin de ergenlerin sosyal ve duygusal gelişimi için önemli sonuçları bulunmaktadır (38). Ergenlik döneminde sosyal ve duygusal gelişim ile karakterize pek çok değişiklik yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişikliklere paralel olarak ergenin kendisini anlama ve kimliğini bulma çabası da artış

göstermektedir. Aile ve akran ilişkileri sonucunda ergen yaşamının sosyal ve kültürel alanlarında değişiklikler meydana gelmektedir. Olumlu değişikliklerin yanı sıra ergen, suçluluk ve depresyon gibi olumsuz sosyo-duygusal problemler geliştirebilmektedir (28).

Ergenin yetişkin hayatındaki olgun ilişkilere hazırlanması noktasında aile ve akran ilişkileri birbirlerinden etkilenmekle birlikte birbirlerini tamamlayıcı rol üstlenmektedirler. Çocuklukta yaşanan aile içi ilişkiler, ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinin güçlü ve duygusal bir zemine dayanmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra akranlar da ebeveynlerinden öğrendikleri davranış ve değerler ile birbirlerine model olmakta ve bunları pekiştirmektedirler (54). Ergenlik döneminde kurulan arkadaşlık ilişkileri ilerleyen yıllarda ergenin toplumsal ilişkiler kurabilmesi açısından önem arz etmektedir (55) Ergenler arkadaş seçerken kendileri gibi olanları seçme eğilimi göstermekle birlikte romantik ilişkileri dışında hemcinsleri ile aynı grupta yer almayı tercih etmektedirler. Genellikle kendi sosyal statülerinde yer alan kişilerle arkadaşlık kuran ergenler birbirlerine sosyal destek sağlamalarının yanı sıra birbirlerinin tutum ve davranışlarından oldukça etkilenmektedirler (56).

Arkadaşlık ilişkilerinde olduğu gibi ebeveynler ve aile bireyleri ile yaşanan ilişkiler de ergenin yaşamını etkilemektedir. Sosyal sorumluluklarını öğrenmek için çabalayan ergen, davranışlarına rehberlik edilmesi adına ailesinin desteğine ihtiyaç duyabilmektedir. Duyulan bu ihtiyacın yanı sıra özerklik mücadelesine giren ergen ile ebeveynleri arasında kimi zaman otorite mücadelesi yaşanmakta ve bu mücadele çatışması zaman zaman ergenin duygusal gerginlikler yaşamasına neden olabilmektedir. Yaşanan bu gerginlik ergenin iç çatışmasının artmasına etki edebilmektedir (3).

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olan ergenlikte, bireyin çocuksu alışkanlık ve davranışlarının yerini olgun tutum ve davranışlara bırakması beklenmektedir. Bunun yanı sıra var olan toplumsal değerler içerisinde ergenin eğitim hayatında başarılı olması, ekonomik olarak bağımsızlığını kazanması, içerisinde bulunduğu arkadaş çevresi ve toplumun onayını alması da ergenden beklenen kazanımlar içerisinde yer almaktadır. Ergenden beklenen bu kazanımlara dair duyulan endişeler kimi zaman ergeni kaygıya sürükleyebilmektedir (3).

2.3. İstismar

Toplumların sahip olduğu sosyo kültürel düzey ve insana verilen değer ile yakından ilişkili olması nedeniyle “İstismar” kavramının tanımında tüm kültürler tarafından kabul edilen ortak bir tanım yapılması oldukça güçtür. Kişiler arası ilişkilerde taraflardan birinin diğerine zarar verme, incitme veya üzme için yaptığı bilinçli eylemleri içeren istismar kavramı bünyesinde birçok olumsuz fiili ve davranışı içermesi nedeniyle homojen olmayan bir olgudur (20). Arapçadan dilimize geçmiş olan “*istismar*” kelimesinin sözlük anlamı, birinin niyetini kötüye kullanma ve sömürme manasına gelmektedir (6). Tüm toplumlarda karşılaşılan istismar kavramı; herhangi bir kültür, ırk veya dine bağlı olmaksızın yaşanması muhtemel bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (57; 58). Öyle ki istismara uğrayan kişilere bakıldığında bireylerin salt bir yaş aralığında bulunmadıkları görülmektedir. Bu noktada karşımıza çıkan çocuk istismarı kavramı insanlığın varoluşundan bu yana tüm toplum veya kültürde meydana gelen travmatik yaşantılar örgüsü şeklinde tanımlanabilmektedir. Tarihin tüm dönemlerinde yaşanan ancak şimdiki kadar dikkat çekmeyen çocuk istismarı, toplumların gelişmesiyle birlikte önemli toplumsal bir sorun olarak görülmesi sayesinde kitleler tarafından daha çok konuşulmaya başlanmıştır (59).

Karmaşık nedenleri ve trajik sonuçları olan; tıbbi, hukuki, gelişimsel ve psiko-sosyal açıdan ciddi bir sorun olan çocuk istismarı kavramı; Dünya Sağlık Örgütü (60) tarafından çocuğa uygulanan her türlü fiziksel, cinsel veya duygusal kötü muamele, ihmal, ticari veya farklı bir sömürüyü içeren, çocuğun sağlığına, hayatta kalmasına, gelişmesine veya haysiyetine zarar verici eylemler şeklinde tanımlamaktadır (60; 61). Tüm dünya ülkeleri ve kültürleri için ortak bir sorun olan çocuk istismarı konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında azımsanamayacak derecede yüksek rakamlarda çocuğun istismara maruz bırakıldığı görülmektedir. 1996 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde çocuk ihmal ve istismar yaşantılarının sıklığını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada yaklaşık 1.6 milyon çocuğun ihmal ve istismar yaşantılara maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (62). 2014 yılında 133 ülkenin yer aldığı Dünya Sağlık Örgütü tarafından Şiddetin Önlenmesine İlişkin Küresel Durum Raporu’nda ise ülkelerin %71’inde çocukların kötü muameleye uğradıkları ifade edilmektedir. İlgili çalışmada yer alan çocuklara yönelik kötü muamele tahminlerine bakıldığında ise dünya genelinde yetişkinlerin yaklaşık dörtte birinin (% 22,6) çocukken fiziksel istismara uğradığı, % 36,3’ünün duygusal istismara uğradığı ve % 16,3’ünün fiziksel

ihmal yaşıdığı görülmektedir. Yaşanan ihmal ve istismar yaşantılarının cinsiyete göre yaşanma sıklığında kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir fark olmadığı da yapılan çalışmada belirtilmektedir (63; 64; 65). Bireyin çocukluk döneminde yaşadığı çevre tarafından maruz bırakıldığı çocuk istismarı yaşantılarında istismar türlerinden hangilerine maruz kaldıkları merak edilmekle birlikte bireyin ruh sağlığı üzerinde maruz bırakıldığı istismar öykülerinin büyük bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (57).

İstismar kavramı birden çok alt başlığa ayrılarak incelenmektedir. Rahatsızlıkları Önleme ve Kontrol Merkezleri (Centers for Disease Control and Prevention) raporunda üç farklı istismar çeşidi açıklanmıştır (66). Bunlar:

- Fiziksel İstismar
- Cinsel İstismar
- Psikolojik İstismardır.

2.3.1. Fiziksel İstismar

Diğer istismar türlerine nazaran daha yüksek oranda rastlanma sıklığına sahip fiziksel istismar; tanınması ve tanımlanması en kolay istismar biçimidir. Genellikle gözle görülebilir izler kalmasına neden olan, şiddet içerikli eylem ve acı veren davranışlardan meydana gelen bu istismar biçimi çocuğun gelişiminde veya bakım becerilerinde zedelenmelere, geçici ya da kalıcı hasarlara yol açabilmektedir (20). Fiziksel istismar kavramı; bir çocuğun ebeveyninden, başka bir aile üyesinden veya çocuğun bakıcısı rolündeki bir başka kişiden fiziksel zarar görmesi durumunda meydana gelen olayları kapsayan geniş bir terim şeklinde kullanılmaktadır. Çekme, sürükleme, şiddetli bir biçimde sallayarak çocuğu fırlatma, tokat atma, vurma, ısırma, yumruklama, tekmeleme, bıçaklama, yakma, zehirleme, ateş etme, boğma gibi ölüm de dahil olmak üzere fiziksel zarar vermekle sonuçlanan olumsuz eylemler fiziksel istismar kapsamına girmektedir (23; 67).

Bir çocuğun fiziksel istismara uğramasına neden olabilecek pek çok faktör bulunmaktadır. Ebeveynin veya bakıcının kişilik, öfke veya stres kontrolü sorunları olması ile birlikte bazı ebeveynler çocuklarını disipline etmek amacıyla fiziksel cezayı

kullanmaktadır. Ebeveynler çocuklarının istemedikleri ya da kendilerince yanlış olduğunu düşündükleri bir eylemde bulunduklarında çocuklarını dövmeyi kendilerine verilen bir hak gibi görme eğilimine girmektedirler (20; 68). Bu doğrultuda çoğu ebeveyn çocuğunu disipline etmek adına uyguladığı fiziksel şiddetin fiziksel istismara neden olabileceğini düşünmediğinden çocuğunu “terbiye etmek” amacıyla sergilediği şiddet davranışlarını kullanmakta bir sorun görmemektedir. Öyle ki disiplin ve fiziksel istismar kavramını birbirine eş değer görmesi ebeveynin gösterdiği şiddet davranışlarında aşılmasa gereken net bir çizgi olmadığını düşünmesine neden olmaktadır (67; 69).

Aileler her ne kadar çocuklarını disipline etmek için ya da farklı sebeplerden ötürü çocuklarına uyguladıkları fiziksel istismarı haklı bulsalar dahi fiziksel istismara maruz kalan çocuklarda maruz bırakıldıkları eylemlerin yansıması olarak olumsuz duygu ve davranış problemleri görülebilmektedir (31). Örneğin; bebekler ve küçük yaş grubundaki çocukların dil becerilerinin tam olarak gelişmemesi nedeniyle kimseye fiziksel istismara uğradıklarını söyleyemezler. Ancak belirtilen yaş grubunda yer alan bebekler ve çocuklar istismara uğradığını gösterebilecek bazı davranışlar sergilemektedirler. İstismara uğramış bazı bebekler, diğer bebeklerin yaymadığı tiz, benzersiz bir ağlama geliştirmekle birlikte normal gelişim gösteren yaşıtlarında olduğu gibi ebeveynlerinin kendilerini teselli etmelerini istemezler. Fiziksel istismara uğrayan yaşça daha büyük bir çocuk (2-4 yaş arası) ise sık sık öfke nöbetleri geçirebilmekte ve tuvalet eğitimi gibi gelişimsel dönüm noktalarında sorun yaşayabilmektedir. Gelişimsel sorunların yanı sıra fiziksel istismara uğrayan çocuk, anaokuluna veya kreşe giderken öğrenme sorunları yaşayabilmekte, düşük özgüvene sahip olabilmekte ve okulda elde edilecek başarı performansında isteksizlik ortaya koyma eğilimi gösterebilmektedir. Çocuklar ilkokul çağına geldiğinde istismarın davranışsal etkileri daha fazla gün yüzüne çıkabilmektedir. Yetişkin olduklarında ise geçmişe öfke duymakla birlikte başkalarıyla ilişki kurmakta ve insanlara güvenme noktasında sorun yaşayabilmektedirler (68).

2.3.2. Cinsel İstismar

Cinsel çocuk istismarı; bir yetişkin ile bir çocuk arasında, yetişkin tarafından başlatılan ve yetişkinin cinsel tatmin aldığı bir cinsel aktivite olarak tanımlanmaktadır.

Bir çocuğun cinsel istismarı genellikle bir kerelik değildir. Çoğunlukla birkaç aşamada kademeli olarak ilerleme eğilimi göstermekle birlikte yıllarca devam etmektedir. İstismarcı öncelikli olarak çocuğu tanır ve sonrasında çocuğa “Bütün babalar çocuklarıyla bunu yapar.” gibi şeyler söyleyerek sözlü olarak çocuğu cinsel bir eylemde bulunmaya ikna etmeye çalışır. Çocuk iş birliği yapmazsa, istismarcı çocuğa gözdağı vererek veya fiziksel güç kullanarak cinsel aktiviteye zorlayabilir. İstismarın gerçekleşmesinden sonra ise istismarcı çocuğu sindirme, şantaj, rüşvet veya başka yollarla yaşanan istismar olayını gizli tutmaya ikna eder. Çoğu zaman bu cinsel istismar ve gizlilik döngüsü çocuğun istismarı başka bir yetişkine anlatması veya istismarcının suçüstü yakalanmasına değin ifşa edilmeden yıllarca devam eder (68).

Çocuğa yönelik cinsel istismarı iki grupta toplamak mümkündür: “Kötü niyetli cinsel temas ve temassız cinsel istismar.” Kötü niyetli cinsel temas; doğrudan veya giysileri üzerinden çocuğun cinsel organları, anüs, kasık, göğüs ve poposuna kasıtlı olarak yapılan dokunmaları içermektedir. (Çocuğun günlük ihtiyaçları için gerekli olan normal bakım ve dokunuş bu kapsamda yer almamaktadır.) Bir çocuğu cinsel aktiviteye maruz bırakacak eylemler içerisine itmek, filme almak, cinsel aktiviteler üzerinden para kazanması için zorlamak ise temassız cinsel istismar öğeleri içerisinde yer almaktadır (66).

Cinsel çocuk istismarı çok büyük psikolojik yük ve toplumsal damgalanma taşıdığından, çoğu zaman çocuğun ebeveynleri veya etkilenen çocuk, istismarı uygun makamlara bildirmez (68). Bu nedenle cinsel istismar vakalarının oranının saptanmasında sağlıklı veriler elde edilmesi her zaman mümkün olmamaktadır (26).

Çocukluk çağı cinsel istismarının diğer istismar türlerinden bağımsız olarak düşünülmesi mümkün olmamakla birlikte istismara maruz bırakılan çocuk üzerinde ergenlik ve yetişkinliğe kadar süren büyük etkiler görülmektedir. Cinsel istismara uğramış çocuklarda depresyon, anksiyete, duygusal sorunlar, zayıf benlik saygısı, beden imajı çarpıtmaları ve intihar düşünceleri yaygındır. Belirtilen olumsuz duygu ve düşünce durumlarının yanı sıra suç davranışı, kasıtlı olarak kendine zarar verme, saldırganlık, uyuşturucu ve alkolün kötüye kullanımı da istismara uğramış bireylerde yaygın olarak görülmektedir. İstismara uğrayan çocuklar başkalarına (özellikle yetişkinlere) güvenmekte güçlük çekmekle birlikte oldukça yoğun utanç ve suçluluk duygusu hissedebilmektedirler. Öyle ki çocukken cinsel istismara uğramış ergenler

veya yetişkinler genellikle arkadaşlık ve yakın ilişkiler kurma ve bu ilişkileri sürdürme noktasında güçlük çekerler (68).

2.3.3. Psikolojik İstismar

Kötü muamelenin türlerinden biri olan psikolojik istismar, tanımlanması ve ölçülmesi en zor olan istismar türüdür (70). Bir çocuğun çok önemli sayılan zihinsel yetilerine, zihinsel süreçlerinin yaratıcılığına ve gelişim potansiyeline zarar veren veya önemli ölçüde azalmasına neden olan sürekli, tekrarlayıcı, uygunsuz davranışlar psikolojik istismar olarak tanımlanmaktadır. Zekâ, hafıza, tanıma, algılama, dikkat, hayal gücü ve ahlaki gelişim bahsedilen zihinsel yetiler ve süreçler kapsamında yer almaktadır (71).

Psikolojik istismar; bir çocuğa kendisini değersiz, kusurlu, seilmeyen, istenmeyen, yalnızca başkalarının ihtiyaçlarını karşılama noktasında değerli olduğunu hissetmesine neden olan bakım vericinin kasıtlı davranışlarını içermektedir (66). Çocuğun gelişimsel ihtiyaçları açısından potansiyel olarak zararlı, çocuğa psikolojik veya duygusal olarak zarar verme potansiyeli bulunan bütün davranışlar psikolojik istismar kapsamında değerlendirilebilir. Sürekli ya da aşamalı bir şekilde gerçekleşen suçlama, küçümseme, küçük düşürme, korkutma, yıldırma, yoksun bırakma, izole etme, kısıtlama, sınırlama ve reddetme gibi davranışlar psikolojik istismara neden olan davranışlara örnek gösterilebilir (72; 73; 74). Psikolojik istismar genellikle bir ebeveynin çocuğuna sözlü olarak saldırdığı tek bir olaydan ziyade çocuk için psikolojik olarak yıkıcılığa sahip ve süreklilik arz eden bir davranış örüntüsüne sahiptir. Bu davranış örüntüsü genellikle aşağıda yer alan davranışları içermektedir:

- Reddetme: Ebeveyn, çocuğun ihtiyaçlarını ve kendini değerli hissetme duygusunu kabul etmeyi reddeder.
- Yıldırma: Ebeveyn çocuğa sözlü olarak saldırır, zorbalık eder ve korkutur.
- İzole Etme: Ebeveyn, çocuğun arkadaş edinmesini ve normal sosyal deneyimler yaşamasını engeller.
- Yozlaştırma: Ebeveyn çocuğu uygunsuz veya yasa dışı davranışlarda bulunmaya teşvik eder (Olive, vd., 2007).

Alan yazında duygusal, sosyal ve bilişsel gelişim açısından olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmiş olan psikolojik istismar türünün diğer istismar türlerine nazaran bireyin yaşantısında daha kapsamlı bir yere sahip olduğu belirtilmekte ve meydana gelen çocuk psikolojik istismarının fiziksel veya cinsel istismarın aksine, göze çarpan tipik tek bir eylemden ziyade yaygın bir örüntü gerektirdiği şeklinde kavramsallaştığı, güvenilir ve geçerli değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesinin son derece zor olduğu belirtilmektedir (70; 75; 76; 77).

Fiziksel yaraların aksine; psikolojik yaraların iyileşmesinin yıllar boyu sürmesi nedeni ile (68); psikolojik olarak istismara maruz bırakılmış çocukların duygusal açıdan korkmuş, mutsuz, endişeli ve sıkıntılı hissetmeleri muhtemeldir. Bu nedenle davranışları giderek daha muhalif ve anti-sosyal hale gelerek büyümüş de küçülmüş gibi eylemlerde bulunabilirler. Sosyal olarak geri çekilerek kendilerini toplumdan izole edebilir veya saldırgan davranışlar gösterebilirler. Bu davranış problemleri ile birlikte aşırı korku ve stres durumlarına maruz bırakılan çocuklarda niceliksel büyümede gerilik (kilo ve boy uzunluğu kaybı), iştah kaybı, mesane ve bağırsak kontrolünde sorunlar, ciltte bozulma ve bir dizi stresle ilişkili rahatsızlık görülebilir. Düşük akademik performans gösterme eğilimi olan bu çocuklarda ayrıca düşük benlik saygısının görülmesi de muhtemeldir. Yetişkinlik dönemine gelindiğinde ise birey içerisinde bulunduğu herhangi bir ilişkide bağlanmayla ilgili sorunlar yaşayabilir. Öyle ki başkalarıyla ilişki içerisine girmek kişide kaygı ve sıkıntı duygularının tetiklenmesine neden olabilmektedir (78).

2.4. Psikolojik İstismar ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Haque, Moniruzzaman, Janson, Rahman, Saidur ve Ulla-Britt (79) tarafından yapılan kesitsel çalışmada Bangladeş'in kırsal bir bölgesinde yaşanan çocuk psikolojik istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ile risk faktörleri incelenmiştir. 11-17 yaş aralığındaki 1416 çocuktan Uluslararası Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği Çocuk İstismarı Tarama Envanteri (ISPCAN, 80) ile toplanan verilerin analizi sonrasında hem son bir yıl içerisinde hem de yaşam boyunca geçirilen zaman sürecinde en az bir tür psikolojik istismar boyutunun %97 oranında yaygınlık oranına sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Yapılan çalışmada bahsi geçen bölgede çocuk psikolojik istismar ve ihmalinin çok yüksek bir orana sahip olduğu belirtilmekle

birlikte ebeveynlerden ayrı yaşamanın çocukları önemli derecede ihmal ve psikolojik istismara neden olabilecek risklere açık hale getirdiği ifade edilmiştir. Ayrıca çocuk işçi olmak ve ailede fazla sayıda kardeşin bulunmasının ihmal için risk faktörü oluşturduğu görülürken aile içi şiddete tanık olmak ve zorbalığa maruz kalmanın ise psikolojik istismar için risk faktörü oluşturduğu saptanmıştır.

Tarafa, Mamaru ve Tesfaye (81) tarafından ergenlerin yaşadıkları psikolojik sıkıntının psikolojik istismar ve ihmal ile ilişkisini değerlendirmeyi amaçlandığı kesitsel çalışmada tabakalı örneklem yöntemi kullanılarak oluşturulan örneklem grubunda toplam 819 ergen yer almıştır. Psikolojik sıkıntıların belirlenmesi için Tesfaye, Hanlon, Wondimagegn ve Alem (82) tarafından Etiyopya kültürüne uygun olarak düzenlenmiş “Kessler Psikolojik Sıkıntı Ölçeği” kullanılmıştır. Çocukluk çağı ihmal ve istismarı öyküsünü taramak için ise Bernstein ve Fink

(83) tarafından geliştirilen “Çocukluk Çağı Travma Anketi” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi neticesinde çalışmada yer alan ergenlerden 192’si ebeveynleri tarafından psikolojik istismara uğradıklarını bildirmişlerdir. Kız ve erkek ergenlerin psikolojik istismara uğrama oranları karşılaştırıldığında ise kız ergenlerin erkek ergenlere kıyasla daha yüksek oranda ebeveynleri tarafından psikolojik istismara uğradığı görülmüştür. Öte yandan yapılan çalışmada psikolojik sıkıntı ile ebeveyn psikolojik istismarı ve ihmali arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gesinde (84) yaptığı çalışmada algılanan baba psikolojik istismarının çocuk ve ergenlerin psikopatolojik belirtileri üzerindeki yordayıcı etkisini incelemiştir. Ex-post facto tasarımı kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada yaşları 12-19 yaş aralığında değişen 120 çocuk ve ergen seçilmiştir. Yapılan çalışmada ergenlerin yaşamının farklı yönlerini değerlendirmek amacıyla Akinboye (85) tarafından geliştirilen “Ergen Kişisel Veri Envanteri” kullanılmıştır. Algılanan baba psikolojik istismarının ölçülmesi için ise araştırmacı tarafından geliştirilen “Çok Boyutlu Ebeveyn Psikolojik İstismarı Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi neticesinde algılanan baba psikolojik istismarın çocuk ve ergen psikopatolojisini anlamlı bir şekilde yordamadığı saptanmıştır. Kız ergenlerin algılanan baba psikolojik istismarı açısından erkek ergenlere göre daha yüksek ortalamaya sahip oldukları, erkek ergenlerin ise kız ergenlere göre daha fazla psikopatoloji belirti gösterdikleri tespit edilmiştir.

Li, You, Ren, Zhou, Sun, Liu ve Leung (86) yaptıkları çalışmada psikolojik istismar ve intihar düşüncesi arasındaki ilişkiyi ruhsal acı aracılığıyla incelemişlerdir. Konuya ilişkin yapılan önceki çalışmalarda çoğunlukla kesitsel tasarımlar ve küçük örneklemeler kullanıldığı ifade edilirken Li ve arkadaşları çalışmalarında ergenlerle üç dalgalı çapraz bir gecikme modeli kullanarak çalışmalarını gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. 2259 lise öğrencisinin katılımı ile gerçekleşen çalışmada yer alan ergenler 6 aylık aralıklarla üç kez psikolojik istismar, ruhsal acı ve intihar düşüncesini değerlendiren anketleri doldurmuşlardır. Ergenlerin fiziksel istismar, psikolojik istismar, cinsel istismar ve ihmal yaşantılarının geriye dönük raporlaması için Zhu ve arkadaşları (87) tarafından geliştirilen “Çocukluk Çağı İstismarı Ölçeği Kişisel Raporu” kullanılmıştır. Ergenlerin yaşadıkları ruhsal acıların belirlenebilmesi için Holden, Mehta, Cunningham ve Mcleod (88) tarafından geliştirilen “Psikolojik Acı Ölçeği” kullanılırken ergenlerde var olan intihar düşüncesi için Osman ve arkadaşları (89) tarafından yenilenen “İntihar Davranışları Anketi” kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizi sonucunda psikolojik istismardan intihar düşüncesine giden yolda psikolojik acının aracılık etkisini destekleyici sonuçlar elde etmişlerdir. Öyle ki duygusal istismarın ergen intihar düşüncesi üzerindeki etkisinin kısmen psikolojik acı ile açıklandığını ve psikolojik acının zaman içinde intihar düşüncesiyle birlikte değiştiği saptanmıştır. Yapılan çalışmada ayrıca intihar düşüncesinin daha sonraki zamanlarda yaşanan psikolojik acıyı arttırdığı sonucuna erişilmiştir.

Cui, Xue, Connolly ve Liu (90) Çin’de öğrenim gören ortaokul öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında; anne ve babaların fiziksel istismar, psikolojik istismar ve ihmal dahil olmak üzere çocuğa yönelik uyguladıkları kötü muamele oranları ve kötü muamele sıklığını incelemişlerdir. Jintan Çocuk Kohort Çalışması’nın II. Dalgasının bir parçası olan bu çalışmada yer alan ilk kohort 2004-2005 yılında oluşturulmuş ve iki adımlı küme örnekleme yöntemi kullanılarak toplamda 1385 çocuk ile ebeveyn, öğretmenlerinden veri toplanmıştır. Çalışmanın

II. dalgası olarak gerçekleştirilen bu çalışmada ise 997 çocuk ve ebeveyni yer almıştır. Kesitsel olarak tasarlanan çalışmada kullanılan veriler Straus, Hamby, Finkelhor, Moore ve Runyan (91) tarafından geliştirilen “Ebeveyn-Çocuk Çatışma Taktikleri Ölçeği” ile toplanmıştır. Yapılan çalışma neticesinde çocukların yaklaşık üçte ikisi anneleri tarafından psikolojik saldırganlığa maruz kaldıklarını belirtirken yarısından fazlası babaları tarafından psikolojik saldırganlığa maruz kaldıklarını

belirtmiştir. Yapılan çalışmanın bir diğer amacı olan ebeveynlerin cinsiyeti ile çocuklarının cinsiyeti arasındaki etkileşimin çocuk istismarı oluşumuna etkisinin incelenmesi sonucunda ise çocuğa yönelik kötü muamele sıklığı açısından annelerin kız evlatlarına babalarından daha sık kötü muamele uyguladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Rizvi ve Najam (77) çalışmalarında ergenlik döneminde ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları psikolojik istismar ile ruh sağlığı sorunları arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışma sonuçlarına göre ebeveynlerin psikolojik istismarının ergenlerde ruh sağlığı sorunları ile önemli ölçüde ilişkili olduğu saptanmıştır. 13-17 yaş aralığındaki 300 ergenle gerçekleştirilen çalışmada ayrıca ebeveynleri tarafından yoğun bir biçimde psikolojik istismara maruz kalan ergenlerin duygusal problemler, anksiyete sorunları, dikkat eksikliği/hiperaktivite, karşıt olma /karşıt gelme bozukluğu, davranış problemleri, obsesif kompulsif bozuk ve travma sonrası stres bozukluğu gibi daha büyük ruh sağlığı problemleri sergiledikleri sonucuna erişilmiştir.

Al-Fayez, Ohaeri ve Gado çalışmalarında (92), Kuveytli 4,467 lise öğrencisinin bu zamana değin ve son bir yıl içerisinde yaşadıkları fiziksel, psikolojik ve cinsel istismarın yaygınlığını değerlendirmişlerdir. Lise öğrencilerinin yaşadıkları fiziksel ve psikolojik istismar sıklığının değerlendirilmesinde Briere ve Rutz (93) tarafından düzenlenen envanter kullanılırken cinsel istismar sıklığının değerlendirilmesi için MacMillan, Fleming, Trocme, Boyle, Wong, Racine, Beardslee ve Offord (94) tarafından düzenlenen envanter kullanılmıştır. Ergenlerin cinsiyetleri açısından istismara maruz kalma oranlarına bakıldığında kız ergenlerin fiziksel/psikolojik istismar puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda katılımcıların %62'sinin babaları, %57,9'unun ise anneleri tarafından genellikle psikolojik istismara uğradıkları saptanmıştır. İstismara uğrayan ergenlerin üçte birinden fazlası birden fazla istismar çeşidine maruz kalmıştır. Psikolojik istismar ile yaş ve doğum sırasına bakıldığında ise katılımcılardan ilk doğan çocukların küçük kardeşlerine oranla ebeveynleri tarafından istismara uğrama olasılıklarının çok daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma amacında yer alan ebeveyn özellikleri incelendiğinde ebeveynleri boşanmış öğrencilerin anneleri tarafından uygulanan istismar puanının daha yüksek oranda olduğu görülmekle birlikte, ebeveyn ilişkisinin kalitesini zayıf/ adaletsiz olarak algılayan öğrencilerin, ebeveyn ilişkisini

iyi/mükemmel olarak algılayanlara göre anlamlı derecede daha yüksek istismar puanlarına sahip oldukları görülmüştür.

Allen (95) çalışmasında çocukluk çağı psikolojik istismarının saldırganlık üzerindeki uzun vadeli etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada 268 üniversite öğrencisi yer almıştır. İlgili çalışmanın verileri “Kapsamlı Çocuk Kötü Muamele Ölçeği” (96), “Revize Edilmiş Öz Yeterlilik Envanteri” (97) ve “Kişilik Değerlendirme Envanteri” (98) kullanılarak toplanmıştır. Çalışma sonucunda psikolojik istismarın öz yeterlik (yetkinlik) kapasitesi ile önemli ölçüde ilişkili olduğu ve psikolojik istismarın kişilerarası problemler ile duygu durum bozukluğunun önemli bir yordayıcısı olduğu sonucu elde edilmiştir.

Chang, Theodore, Martin ve Runyan (99), Kuzey ve Güney Carolina’da 0-17 yaş arası çocuğu olan annelerle yaptıkları kesitsel çalışmalarında eşlerin birbirlerine uygulamış oldukları psikolojik istismar ile çocuklarına uygulanan kötü muamele biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan çalışmada kullanılan veriler Straus, Hamby, Finkelhor, Moore ve Runyan (91) tarafından geliştirilen “Ebeveyn-Çocuk Çatışma Taktikleri Ölçeği” ile araştırmacılar tarafından oluşturulan yapılandırılmış formlar aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan formda partnerlerin birbirlerine uyguladıkları psikolojik istismar, çocuklarını maruz bıraktıkları fiziksel kötü muamele, sözel kötü muamele ve ihmal sıklığını belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. 1149 katılımcının yer aldığı çalışmada çocukların yaklaşık %8’inin her iki ebeveyn tarafından psikolojik istismara uğradığı ve annelerin yaklaşık olarak babaların 2 katı kadar psikolojik istismara neden oldukları ifade edilmiştir. Çalışmada yer alan partnerlerin yarısından azının partneri tarafından psikolojik istismara maruz bırakıldığı sonucuna erişilmiştir.

Elbedour, Abu-Bader, Onwuegbuzie, Abu-Rabia ve El-Aassam (100) İsrail’in güneyinde yaşayan muhafazakâr ve Bedevi-Arap kültürüne sahip kız ergenlerde cinsel, fiziksel ve psikolojik istismar oranını incelemek ve bu istismar biçimlerini tahmin etmek için regresyon modelleri geliştirmek adına çalışmada bulunmuşlardır. Çalışmada istismar deneyimlerinin ölçülmesi için Finkelhor’un ölçeği (101) kullanılarak katılımcıların ölçekte yer alan maddeleri doldurmaları istenmiştir. 14-17 yaş aralığındaki 217 kız ergenle gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların çoğu aile üyelerinden herhangi birinden fiziksel istismara uğradığını bildirirken,

%21'i bir ve/veya daha fazla cinsel istismara maruz kaldığını belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların %50'sinden fazlasının yakın aile üyeleri tarafından psikolojik istismara maruz bırakıldığı saptanmıştır. Ayrıca düşük evlilik doyumu sahip olan ebeveynler ile genç yaşta anne olanların yüksek sıklıkta çocuklarını psikolojik istismara maruz bırakma eğiliminde oldukları sonucu elde edilmiştir.

Sears, Byers, Whelan, Saint-Pierre ve Flört Şiddeti Araştırma Ekibi (102) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin romantik ilişkilerinde kızların ve erkeklerin fiziksel ve psikolojik istismar kullanımı ve deneyimleri hakkındaki fikirleri incelenmiştir. Katılımcı sayısı 8-13 aralığında değişen toplam 26 odak grubu ile yapılan çalışmada 16 odak grubu flört ilişkilerinde yaşanan psikolojik istismar hakkındaki fikirlerini tartışmıştır. Yapılan tartışmalar sonrasında ergenler ilk olarak psikolojik istismar tanımına ilişkin fikirlerini belirtmiştir. Ergenlerin tanımlamaları sonucunda erkek ergenlerin istismar tanımında istismarın niyetini, kız ergenlerin ise istismarın etkisini baz aldıkları görülmüştür. Çalışmada yer alan ergenlerin hangi tür istismarı yoğun bir biçimde partnerine uyguladıkları konusunda ise erkeklerin yoğunluklu olarak fiziksel istismar uyguladıkları, kızların ise psikolojik istismar uyguladıkları saptanmıştır. Öyle ki çalışmada yer alan kız ergenler ikili ilişkilerinde “güç kazanmak” ve ilişkinin kontrolünü ele almak amacıyla psikolojik istismarı yoğun bir biçimde kullandıklarını ifade etmişlerdir. Odak gruplarında yer alan ergenler psikolojik istismarın tanımı ve kullanımı hakkında fikirlerini beyan etmelerinin yanı sıra ayrıca psikolojik istismarın genellikle fiziksel istismardan önce geldiğini ve çoğunlukla fiziksel istismara eşlik ettiğini de belirtmişlerdir. Diğer bir ifade ile ikili ilişkilerde yer alan kıskançlık ve kontrol arzusu gibi psikolojik açıdan kötü niyetli davranışların fiziksel istismara zemin hazırlayan önemli faktörler olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte ergenler ikili ilişkilerinde zaaflarının öğrenilerek istismara açık hale gelmemesi adına ikili ilişkilerinde yakınlık sergilemediklerini açıklamışlardır.

Molidor'un lise çağında flört eden öğrenci popülasyonunda psikolojik istismar deneyimini inceleyen ilk çalışma olduğunu ifade ettiği çalışmasına (103) 13-18 yaş aralığında 736 öğrenci katılmıştır. Tolman (104) tarafından geliştirilen “Kadınlara Yönelik Psikolojik Kötü Muamele Envanteri” ile toplanan verilerin analizi sonucunda çalışmada yer alan erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha yüksek oranda psikolojik istismara maruz kaldıkları görülmüştür. Öte yandan çalışmaya katılan öğrencilerin

büyük bir çoğunluğunun psikolojik istismara uğramadığı sonucuna erişilmiştir. Flört eden çiftler arasında yoğun fiziksel şiddetin yaşandığı ilişkilerde psikolojik istismar yaşama ihtimalinin önemli ölçüde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Uluslararası alan yazında yer alan yukarıdaki çalışmaların yanı sıra ayrıca Türkçe alan yazında da psikolojik istismar ve etkileri üzerine odaklanan çalışmaların yer aldığı belirlenmiştir. Örneğin; Doğan Arslan ve Kanak (105) lise öğrencilerinin algıladıkları duygusal istismar ve adil bir dünya inancı arasındaki ilişkiyi incelemişler; algıladıkları duygusal istismar düzeyi arttıkça adil dünya inançlarının zayıfladığını bulmuşlardır. Arslan (106) çalışmasında ergenlerde anne-babadan algılanan psikolojik istismarı ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışma sonucunda algılanan psikolojik istismarın cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığı ve erkek katılımcıların kızlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile erkek katılımcıların kız katılımcılara göre daha yüksek oranda psikolojik istismar algısına sahip oldukları bulunmuştur. Yiğit ve Erden (107) çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolünü inceledikleri çalışmalarında çocukluk çağı istismar yaşantılarının her birinin genel psikolojik sağlıkla ilişkili olduğunu belirlemiştir. Aynı çalışmanın sonucunda duygusal istismarın genel psikolojik sağlık üzerinde anlamlı doğrudan etkisi bulunduğu saptanmıştır. Yapılan bir diğer araştırmada (108) ise çocukluk döneminde yaşanan istismarın, istismar türünden bağımsız olarak, saplantılı bağlanma stili ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre istismar mağduru çocuklar aynı zamanda bağlanma konusunda da birtakım problemler yaşayabilmektedir.

Alan yazında psikolojik istismar konusunda yapılan tüm bu çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde; psikolojik istismarın sıklıkla diğer çocukluk dönemi istismar yaşantıları çatısı altında incelendiği görülmektedir. Çocukluk dönemi istismar yaşantılarına dair yapılan çalışmalarda ise yoğunluklu olarak istismar yaşantılarına maruz kalma nedenleri ve sıklığı konu edinilmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra psikolojik istismarın sosyal, duygusal, sağlık ve davranış problemleri ile ilişkisinin incelendiği çalışmalar da mevcut literatürde yer almaktadır. Alan yazında yer alan çalışmalar doğrultusunda psikolojik istismar sıklığını belirlemeye yönelik çalışmaların bu denli yoğun bir sayıya sahipken psikolojik istismarın farklı gelişim alanları,

davranış ve duygusal problemlerle olan ilişkisine dair yapılan çalışmaların geri planda kaldığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle alan yazında yer alan ilgili boşluğun doldurulmasına yardımcı olmak adına psikolojik istismarın ebeveyn başarı baskısı ve beş faktör kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2.5. Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı

Günümüzün rekabetçi dünyası, çocukların parlak bir geleceğe sahip olmak adına akademik açıdan başarılı olmaları için bitmek bilmeyen bir baskı altında kalmalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda yetişkin hayatında iyi yaşam koşullarına sahip olmak için okul ve sınavlar, çoğu çocuğun yaşamında azımsanamayacak derecede büyük bir öneme sahiptir (109; 110). Başarı kavramının odak nokta haline getirildiği ülkemizde eğitim kademeleri arasında başarıyı ölçmek için rekabete dayalı merkezi sınav sistemleri uygulanmaktadır. Bunun sonucunda bazı öğrenciler ve onların ebeveynleri yaşamlarının merkezine “akademik başarı gösterilmesi gerektiği kanısını” yerleştirmektedir. Meydana gelen bu yaygın kanı ebeveynlerin çocukları üzerinde akademik başarı baskısı oluşturmalarına neden olabilmektedir. Ülkemizde öğrenciler ilköğretimin sonunda nitelikli kabul edilen liselere girebilmek için oldukça zor ve sıkıntılı bir akademik süreçten geçmektedirler. İlköğretimin ilk yıllarından itibaren başlayan bu zorlu süreç, öğrenciler aileleri tarafından “iyi” olarak kabul gören bir üniversiteye yerleşene dek sürmektedir. (12; 14, 15). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen Liselere Geçiş Sistemi (LGS) olarak adlandırılan sınava ülke çapında 1.236.313 2022 öğrencinin katılması; Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılan Yükseköğretim Kurumları Sınavı’na ise 3.008.287 adayın girmiş olması bu noktada yaşanan rekabetin ne kadar yoğun olduğunu göstermektedir (111; 112).

Akademik sürecin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olan sınavlar öğrencilerin kaygılarının artmasına neden olabilmektedir (13). Bunun yanı sıra sınava hazırlık sürecinde çocuklarının akademik başarıları adına beklenti içerisine giren ebeveynler kimi zaman çocuklarına destek sağlamakla birlikte kimi zaman da çocukları üzerinde baskı yaratabilmektedirler (113).

Çocuklarının başarılı bir yaşam sürmelerine yardımcı olmak için kendilerini sorumlu hisseden ebeveynler onlar için en iyi yaşam koşullarını oluşturmak adına ellerinden gelenin en iyisini yapmaya hazırdırlar. Ancak pratikte çocuklarının uzun vadeli çıkarlarını elde etmeleri adına çocukları üzerinde kontrol uygulamaktadırlar (114). Ebeveynlerin uygulamaya çalıştıkları kontrolcü davranışların çocukları üzerindeki etkilerini ifade eden baskı kavramı literatürde; akademik baskı, ebeveyn baskısı, ebeveyn eğitim beklentileri şeklinde farklı isimlendirmelere sahip bir kavramdır. (14; 115; 116; 117; 118). Yapılan araştırmada ise bahsi geçen bu kavram “ebeveyn akademik başarı baskısı” olarak ifade edilmektedir. Abartılı performans beklentileri, destekleyici olmayan geri bildirimler ve sınav kaygısı ile ilişkili olan ebeveyn akademik başarı baskısı; ebeveynlerin yüksek veya ulaşılamaz durumdaki beklentilerinin gerçekleştirilebilmeleri için çocuklarına dayattığı zorlamalar şeklinde tanımlanmaktadır (119; 120).

Ebeveyn beklentileri çocukların akademik başarıları üzerinde çocukluktan ergenlik dönemine kadar süren uzun vadeli ve önemli bir etkiye sahiptir (121). Ebeveynlerinin beklentilerini karşılama noktasında öğrenciler ise; iyi performans göstermeleri için oluşturulan bu baskıyı hissederek ebeveynlerini hayal kırıklığına uğratmaktan endişe duyabilmektedirler (122). Öyle ki, ergenlerin yaklaşık üçte ikisi daha iyi bir akademik performans göstermeleri için ebeveynlerinden baskı hissettiklerini ifade ederken; %25-30’u da algıladıkları ebeveyn başarı baskısının yanı sıra akademik açıdan mükemmeliyetçi bir tutumla karşılaşmaları nedeniyle depresyon, anksiyete ve intihar gibi olumsuz etkilere maruz kalmaktadırlar (123; 124).

İçerisinde bulunduğu dönem itibarıyla ergenler bir yandan ergenliğin beraberinde getirdiği değişimlere ayak uydurmaya ve ilgili döneme ait sorunları çözmeye çalışırken bir yandan da mesleki hayatlarına adım atmaları noktasında önem arz eden üniversite sınavına hazırlanmanın ortaya çıkardığı tedirginlik, kaygı ve stres ile boğuşmaktadırlar. Ergenlerin bireysel değişimler ve kaygılarının yanı sıra; toplum tarafından üniversite sınavına atfedilen önem de ergenler üzerinde ekstra bir baskı oluşmasına neden olmaktadır (125). Öyle ki ebeveynlerin akademik başarıya dair beklentilerinin yanı sıra ailenin çocuğa olan yaklaşımları, sosyoekonomik durumları ve kültürel değerlerinin de başarı üzerinde etkiye sahip olduğu yapılan çalışmalar da belirtilmektedir (126; 127; 128).

2.6. Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Zhou ve arkadaşları (129) tarafından yapılan araştırmada Çinli ergenler arasında uyku süresi, akademik baskı ile depresif belirtiler arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve uyku süresinin aracılık etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada kullanılan veriler “Depresyon Epidemiyoloji Merkezi Ölçeği” (CES-D) (130) ile araştırmacılar tarafından ergenlerin uyku süresi ve maruz kaldıkları akademik baskıyı belirleyebilmek adına oluşturulan anketler ile toplanmıştır. Çalışmada yer alan 3724 ergenden 786’sının yüksek, 244’ünün ise maksimum düzeyde akademik başarı baskısına maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Yüksek düzeyde akademik başarı baskısına maruz kalan ergenlerden %8,1’inin; maksimum düzeyde akademik başarı baskısına maruz kalan ergenlerden ise %13,1’inin depresif semptomlara sahip olduğu belirlenmiştir. Akademik baskının depresif semptomların artması ile ilişkili olduğu sonucu elde edilen çalışmada ayrıca 6 saatten az gece uykusunun depresif semptomları arttırdığı belirtilmiştir.

Corey ve Chen (131) Kanada’da yaşayan 20 genç kadınla yaptıkları çalışmada tek ya da her iki ebeveyninden algılamış oldukları baskı deneyimleri ile genç kadınların kariyer keşifleri bağlamında gelecekleri ve kariyer seçimleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Gömülü teori yaklaşımı kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada katılımcılarla gerçekleşen konuşmalar sırasında ve sonrasında genç kadınlar ebeveynleri tarafından maruz bırakıldıkları baskıya tepki olarak kendilerini hüsrana uğramış, kafası karışık, aşağılanmış ve endişeli hissettiklerini ifade etmişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda genç kadınlardan 9’unun kariyer ortamlarının seçimi konusunda ebeveyn baskısı nedeniyle kısıtlanmış oldukları sonucuna erişilmiştir. Ayrıca ebeveynlerinin isteklerini yerine getirmelerinin genç kadınların duygusal iyi oluşlarında ve kariyer keşif süreçlerinin gelişiminde olumsuz etkileri olduğu belirtilmiştir. Çalışmada yer alan katılımcılardan 5’i ise diğer 9 katılımcının aksine ebeveyn baskısının kariyer ortamları üzerindeki kontrol duygularını artırdığını hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Zhang ve arkadaşları (132) lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında dört tip kronik ağrı ile kronik ağrı prevalansı ve akademik başarı baskısı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Belirtilen amaçlar doğrultusunda yapılan kesitsel

çalışmada veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan anketler kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin dört tip kronik ağrı ile yakından ilişkili olacak bir biçimde ağır bir öğrenme yükü, yüksek düzeyde stres ve uyku yoksunluğu yaşadığı sonucuna varılmıştır. Öyle ki araştırmacılar yapmış oldukları çalışmada kronik ağrının Çinli lise öğrencilerinde sık görülen bir durum olduğunu belirtmekle birlikte akademik başarı baskısı ile yakından ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmacılar ayrıca 2849 lise öğrencisinin yer aldığı çalışmalarında öğrencilerin %32,2'sinin ebeveynleri ya da öğretmenlerinden yüksek düzeyde akademik baskıya maruz kaldıkları sonucunu elde etmişlerdir.

Ritchwood, Carthron ve Decoster (133) yaptıkları çalışmada algılanan öğretmen ve ebeveyn başarı baskısının ergenlerin çalışma becerileri üzerindeki etkileri ile sınav kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Yapılan çalışmada veriler "Zürih Eğitsel Davranış Anketi" (134), "Öğrenci için Başarı Motivasyon Anketi" (135) ile Skinner, Furrer, Marchand, ve Kindermann, (136) tarafından ergenlerin okul katılımını değerlendirmeye yönelik hazırladıkları anket kullanılarak toplanmıştır. Etnik ve sosyoekonomik açıdan farklılıklara sahip merkezi sınav hazırlığında bulunan 568 lise öğrencisinin yer aldığı çalışmada sınav kaygısının kızlarda daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kız öğrencilerin yanı sıra Afroamerikanlar, zayıf çalışma becerisine sahip olanlar, yoğun düzeyde ebeveyn ve öğretmen başarı baskısı hissedenlerin de sınav kaygısının yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Öte yandan ebeveyn başarı baskısının, sınav kaygısının anlamlı bir yordayıcısı iken öğretmen başarı baskısının sınav kaygısının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı sonucuna erişilmiştir. Algılanan ebeveyn başarı baskısı ve algılanan öğretmen başarı baskısının çalışma alışkanlıklarıyla olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Ringeisen ve Raufelder (122) ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları okulla ilgili destek/baskı ile test kaygısı arasındaki cinsiyete özgü ilişkileri incelemişlerdir. Belirlenen bu amaç doğrultusunda kullanılan veriler "Alman Sınav Kaygısı Testi" (137) ile "Zürih Eğitsel Davranış Anketi" (134) kullanılarak toplanmıştır. Brandenburg'ta yer alan liselerde öğrenim gören 845 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada kızlar için algılanan anne baskısının sınav kaygısının boyutları olan duygusallık, müdahale ve güven eksikliği ile pozitif; anne desteğinin ise sınav kaygısı boyutlarından güven eksikliği ile negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Erkekler için ise algılanan baba baskısının sınav kaygısının

müdahale boyutu; baba desteğinin ise sınav kaygısının endişe boyutu ile pozitif olarak ilişkili olduğu saptanmıştır.

Lazaratou, Dikeos, Anagnostopoulos ve Soldatos (138) çalışmalarında lise öğrencilerinde depresif semptomların sıklığı ile bu semptomlara neden olabilecek risk faktörlerini değerlendirmişlerdir. Araştırmanın verileri; Garrison, Addy, Jackson, Mc Keown ve Waller (130) tarafından geliştirilen CES-D (Depresyon Epidemiyoloji Merkezi Ölçeği) ile toplanmıştır. Elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda çalışmada yer alan 713 lise öğrencisinin %26,2'sinin depresif semptomlara sahip olduğu saptanmıştır. Depresif semptomun risk faktörlerinden biri olarak değerlendirilen akademik başarı baskısına ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde ise kızların depresif semptom toplam puanının yüksek olmasına karşılık sınıf kademeleri bazlı inceleme sonucunda lise son sınıfta yer alan erkek öğrencilerin daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmacılar, lise son sınıfta öğrenim gören erkeklerin aile ve eğitim sistemi tarafından yoğun bir biçimde akademik başarı baskısına maruz kalmaları nedeniyle erkeklerin sahip oldukları depresif semptom puanlarının kızlara nazaran daha yüksek olduğu belirtmişlerdir.

Yngvar ve diğerleri (139) tarafından yapılan çalışmada antrenörlerin ve ebeveynlerin genç sporcular üzerinde uyguladıkları destek ve/veya baskı ile uyumsuz mükemmeliyetçi eğilimleri, arkadaş ilişkileri ve futboldaki yetkinlik algıları incelemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada veri toplama araçları olarak “Sporda Algılanan Motivasyon Ortamı Anketi” (140), “Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği” (141) ile “İşsel Motivasyon Envanteri” (142) kullanılmıştır. Yaşları 10-14 aralığında değişen 677 futbol oyuncusu ile yapılan çalışmada antrenör ve ebeveynlerin ergenlere uyguladıkları baskı oranının artması ile olumlu arkadaşlık ilişkilerinin azaldığı sonucu elde edilmiştir.

Uluslararası alan yazında yer alan yukarıdaki çalışmaların yanı sıra ayrıca Türkçe alan yazında ebeveyn akademik başarı baskısı ve sınav kaygısı üzerine odaklanan çalışmaların yer aldığı belirlenmiştir. Örneğin; Sontur, Bilgili ve Öğüt (143) yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin sergiledikleri akademik tutumlar ile öğrenme sorumlulukları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada yer alan veriler Yakar ve Saracaloğlu (144) tarafından geliştirilen “Öğrenmeye Yönelik Sorumluluk Ölçeği” ile Kapıkıran (119)

tarafından geliştirilen “Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Toplamda 300 ortaokul öğrencisi ile yapılan çalışma sonucunda ebeveyn akademik başarı baskısı arttıkça öğrenme sorumluluğunun azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kapıkıran (113) lisede öğrenim gören ergenlerle yaptığı çalışmasında ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ile sınav kaygısı arasındaki ilişkide akademik dayanıklılığın doğrudan ve dolaylı rolünü incelemiştir. Yapısal eşitlik modeline dayalı olarak yapılan çalışmada veri toplama araçları olarak “Akademik Dayanıklılık Ölçeği” (145) “Sınav Kaygısı Ölçeği” (146) ve “Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Destek Ölçeği” (119) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi neticesinde ebeveyn başarı baskısı ile sınav kaygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken akademik dayanıklılık ile olumsuz yönde ilişki bulunmuştur. Çalışmanın bir diğer değişkeni olan ebeveyn başarı desteği ile sınav kaygısı arasındaki ilişki incelendiğinde ise bu iki değişkenin olumsuz yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmekle birlikte ebeveyn başarı desteği ile akademik dayanıklılık arasında doğrudan pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Genç (147)’in üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav kaygılarını artırıcı sebepleri ve çözüm yollarını tartışma amacıyla yaptığı çalışmada 200 lise öğrencisi yer almıştır. Yapılan çalışmada literatür taraması ve alan araştırması yöntemiyle anket tekniği kullanılarak veri toplanmıştır. Çalışmada yer alan ergenlerden %72,5’i ailelerinin mutlaka üniversite sınavında bir yeri kazanmalarına ilişkin beklenti içerisinde olduklarını ve bu beklentinin kendilerinde kaygıya neden olduğunu ifade etmişlerdir. Ailelerinin üniversite sınavında mutlaka başarı göstermeleri gerektiğine dair olan beklentilerinin ergenler üzerinde baskı oluşturduğu ve meydana gelen bu baskının ergende kaygı durumunun artmasına neden olarak akademik başarıyı da olumsuz etkileyeceği belirtilmiştir.

Alan yazında algılanan ebeveyn başarı baskısı hakkında yapılan tüm bu çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde; akademik başarı baskısının yoğunluklu olarak sınav kaygısı ve akademik başarı ile ilişkili çalışmalara konu edinildiği görülebilmektedir. Ebeveyn başarı baskısının depresif semptomlar, sağlık ve davranış problemleri ile ilişkilendirildiği çalışmaların yanı sıra bireylerin algıladıkları başarı baskısının yetişkinlik dönemlerinde sahip oldukları kariyer planlarına olan etkilerine dair yapılan çalışmalar da mevcut literatürde yer almaktadır. İlgili alan yazında yer alan çalışmalar doğrultusunda ebeveyn akademik başarı baskısının kişinin hayatında

çok yönlü etkilerinin olduğu görülmekle birlikte başarı baskısının sınav kaygısı ve akademik not ortalaması ile olan ilişkisi dışında daha farklı değişkenlere dair çalışmalar yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu gereksinimden hareketle yapılan araştırmada ebeveyn başarı baskısının, psikolojik istismar ve beş faktör kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2.7. Kişilik

Geçmişten günümüze dek kişilik kavramı hakkında birçok farklı tanım yapılmıştır.. Yapılan tanımlar incelendiğinde kişilik kavramının temelde Eski Yunanca “persona” sözcüğünden türemiş olduğu görülmektedir. “Persona”, Eski Yunan tiyatrolarında drama oyuncularının rol esnasında kullandıkları maskeler için kullanılmaktaydı. Her role uygun olarak kullanılan bir maske olması nedeniyle seyirciler maskeyi gördükleri anda drama oyuncusunun temsil ettiği kişiliği tahmin etmekteydiler. Kişiliklerin temsilinde ve maske anlamında kullanılan “persona” sözcüğünün ifade etmiş olduğu “rol” anlamı zamanla evrilerek “kişi” anlamı yerine kullanılmaya başlanmıştır. Meydana gelen bu değişiklik sonrasında ise kişi sözcüğü insanın sadece fiziksel varlığını değil toplumdaki yerini ve rolünü tanımlamakta kullanılan bir sözcük haline gelmiştir (148).

Psikanaliz, psikolojik testler ve psikopatolojinin de dahil olduğu çok çeşitli disiplin çizgilerini bünyesinde barındıran kişilik psikolojisi, 1930’lu yıllarda diğer sosyal bilimlerden farklı, tanımlanabilir bir disiplin haline gelmesine rağmen günümüzde halen kişilik kavramı hakkında uzlaşmış net bir tanım bulunmamaktadır. Bunun nedeni kişilik kuramcılarının kendi bakış açılarından kişiliği yorumlamalarıdır (149; 8). Öte yandan kişilik tanımları farklılık gösterse dahi yapılan tanımlarda bazı ortak noktalar bulunmaktadır. Bireysel farklılıkların mevcudiyeti, davranış örüntüsünün tutarlılığı ile zaman ve yaşanan duruma göre süreklilik arz etmesi kişilik kavramının tanımlarında vurgulanan ortak özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır (150).

Bir kişinin sahip olduğu önemli ve nispeten istikrarlı özelliklerinin yer aldığı tutarlı davranış kalıplarını açıklayan kişilik kavramı; bireyi başkalarından ayıran kişiye özgü özellikler bütünü olarak tanımlanmaktadır (5; 151). Yörükoğlu (152) kişiliği bireyi başkalarından ayıran özelliklerin tümü, çevresine uyum sağlamak için

geliştirdiği davranış biçimi şeklinde tanımlayarak bireysel farklılıklara ve davranış örüntüsüne değinmiştir. Burger (25) kişilik tanımında bireyin kendisinden kaynaklı tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçlere yer verirken; Allport'un (153) kişilik tanımında kişinin çevreye özgün uyumunu belirlenmesindeki psikofizyolojik sistemlerden oluşan içsel bir dinamik organizasyon ifadesi yer almaktadır.

Kişiliğin tanımında olduğu gibi kişiliği etkileyen belirleyici tek bir faktör bulunmamaktadır. Birden fazla belirleyiciye sahip olan kişilik oluşumunda etkili olan faktörler aşağıda açıklanmaktadır.

2.7.1. Kişiliği Etkileyen Faktörler

Biyolojik Faktörler

Toplumda çocuğun bazı kişilik özelliklerini ebeveynlerinden aldığına ilişkin yaygın bir kanı mevcuttur (8). Ebeveynlerin genetik özelliklerinden saç rengi, göz rengi, cinsiyet gibi fenotip özellikleri ile kan grubu veya ileride yakalanması muhtemel irsî hastalıkların kodlandığı genotip özelliklerinin kalıtım yolu ile çocuklarına aktarıldığı bilinen bir gerçektir. Bahsedilen fenotip ve genotip özelliklerinin yanı sıra bazı kişilik özelliklerinin de aile mirası olarak çocuğa aktarıldığı ifade edilebilmektedir (154).

Kalıtımın kişilik üzerindeki rolü ile ilgili bilgiler yoğunluklu olarak ikiz çocuklar ve evlatlık verilen çocuklar ile yapılan boylamsal çalışmalardan elde edilmiştir. Bu doğrultuda Haider ve Hussain (155) tarafından yapılan çalışmada tek yumurta ikizleri ile çift yumurta ikizlerinin kişilik özellikleri karşılaştırılmış; tek ve çift yumurta ikizlerinin kişilik özelliklerinde farklılık bulunduğu sonucuna varılmıştır. Segal, Hershberger ve Arad (156) tarafından yapılan bir diğer araştırmada da genetik olarak özdeş olmalarına ve aynı aile ortamını paylaşmalarına rağmen, birlikte yetiştirilen tek yumurta ikizlerinin özdeş kişilikleri olmadığı belirtilmiştir.

Ailesel Faktörler

Bireyin eğitim-öğretim aldığı ilk çevre olan aile müessesesi kişilik oluşumunda ve gelişimde önemli bir yere sahiptir. Anne babanın evlilik yaşı, çocuk sahibi olma yaşı,

ailedeki çocuk sayısı, doğum sırası, anne ve/veya babanın yokluğu, aile büyüklüğü, anne baba tutumu gibi faktörler çocuğun kişilik gelişimine etki eden ailesel faktörler kapsamında yer almaktadır (8).

Ailesel faktörler içerisinde yer alan çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların kişilikleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Demokratik aile ortamında yetişen çocuklar sağlıklı ve dengeli bir kişiliğe sahip olmakla birlikte dışa dönük, aktif, girişimci, kişiler arası etkili ilişkiler kurabilen bağımsız bir kişilik yapısı geliştirirler. Aşırı koruyucu tutum içerisinde yetişen çocuklar ise ebeveynlerine bağımlı bir kişilik yapısına sahip olmakla birlikte; sosyal gelişim ve uyum noktasında sorun yaşamaktadırlar. Otoriter anne baba tutumunda çocuğa yönelik uygulanan baskı ve katı tutumun ise çocuğun kişiliğinde derin yaralar açılmasına neden olduğu vurgulanmaktadır. İlgisiz anne baba tutumunun ise çocuğun kişiliği üzerinde yoğun bir biçimde olumsuz etkiler bıraktığı bilinmektedir (157).

Çocuk yetiştirme tutumlarına ilaven çocukların kişilikleri üzerinde yaşadıkları bazı önemli ailesel olayların da etkili olduğu bilinmektedir. Prevoo ve Ter Well (158) yaptıkları çalışmada aile içerisinde yaşanan ayrılık, boşanma ve ebeveyn ölümü gibi olayların çocukların kişilik gelişimi üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. İlki 1970 yılında gerçekleştirilen bu çalışmada 5 yılda bir olmak üzere (1975,1980,1986) toplamda 18.000 çocuktan veri toplanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda 16 yaşındaki çocukların kişilik oluşumunda en çok etkilendikleri olayın boşanma olduğu görülmekle birlikte ailesinde boşanma olayı yaşanan çocukların okula devamlılıklarının ailesinde ayrılık ve ölüm olan çocuklara nazaran daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anne baba tutumları, ayrılık, boşanma, ölüm gibi olayların yanı sıra doğum sırası da kişiliğin gelişiminde etkili olan ailesel faktörlerden biridir. Öyle ki Adler “Her şeyden önce, aile içindeki durumun her çocuk için aynı olduğu hurafesinden kurtulmalıyız.” sözü ile çocuğun ailedeki konumuna dikkat çekmiştir (159).

Sosyal ve Kültürel Faktörler

Aile, birey için toplumsallaşmanın ilk basamağıdır. Zamanla birey okul yaşantısına dahil olarak kendisine yakın ve uzak çevreler edinerek toplumsallaşma

noktasında yeni kaynaklar edinir. Edinmiş olduğu bu toplumsallaşma kaynakları sayesinde birey toplumun değerleri ve normlarını öğrendiği bir süreç içerisine girer. Birey içerisine girdiği bu süreçle birlikte önceden sahip olduğu veya toplum tarafından kendisi için belirlenmiş olan rollerin gerektirdiği davranış biçimleri ve beklentileri öğrenir. Nihayetinde de bireye yüklenmiş olan bu roller bireyin kişiliğini etkilemektedir (8). Öte yandan bireyin kişiliğini etkileyen bir diğer önemli faktör ise içerisinde yaşadığı kültürdür. Bireyin içinde bulunduğu kültürel yapıdan öğrendikleri ve kazandığı yeni özellikler ile kişiliğini şekillendirmektedir. Kültür, birey üzerinde yarattığı etkiyle bireyin davranış biçimini yönlendirmekte ve toplum tarafından belirlenen normlara uygun davranışlar sergilemesini istemektedir (160). Öte yandan bireyin hayattaki deneyimleri, içerisinde bulunduğu toplumun/kültürün kendisine tanıdığı sınırlara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Diğer bir deyişle, toplum içerisinde bireylerin sahip oldukları sosyal statüleri yaşamlarında elde ettikleri deneyimlerin birbirinden farklı olmasına neden olmaktadır. Öyle ki aynı statüde yer alan bireylerin dahi çoğu zaman deneyimleri aynı olmamaktadır. Bu noktada kültür tüm insanların deneyimlerini karakterize etme amacıyla kişiliği standart bir hale getirmeye yönelmektedir (161). Öte yandan bireyin mensubu olduğu kültürel yapı kişiliğin genellenebilir özelliklerini göstermekle birlikte her kültürel yapı içerisinde farklı alt kültürler olması ve bu alt kültürlerin her birinin değişik sosyal grupları bünyesinde barındırması nedeniyle ayrı ayrı kişilik tipleri doğuracağını da belirtmek gerekmektedir. Farklı sosyal sınıflarda yer alan bireylerin yaşam biçimleri, alışkanlıkları ve davranış kalıplarının farklı olması nedeniyle var olan bu farklılıklar kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (160).

2.7.2. Kişilik Kuramları

Bu bölümde kişiliği farklı bakış açıları ile ele alan kurumlara yer verilmektedir.

Psikodinamik Kuram

Kişinin davranışlarının belirlenmesinde bilinçaltının belirleyici olduğunu düşünen ve çocukluk dönemi yaşantılarının kişilik gelişiminde önemli bir yere sahip olduğunu savunan psikodinamik kuram; ilk olarak Sigmund Freud tarafından ortaya atılmıştır. Çocukluk dönemi yaşantılarının kişilik üzerindeki etkilerini vurgulayan

Freud ayrıca kişiliğin id, ego ve süperegö şeklinde birbirinin zıttı üç kavramdan oluştuğunu da ifade etmiştir (162). Haz ilkesi merkezli id'in bilinçaltında yer aldığı ve kişiliğin ilkel yanını oluşturduğu kabul edilir. Kişiliğin çevre ile şekillenen bilinçli tarafını temsil eden ego, kişinin nerede nasıl davranması gerektiğine ilişkin süreci yönetmekle görevlidir. Bireyin içerisinde bulunduğu kültür yapıları ve değer yargılarından oluşan süperegö ise kişinin bilincidir. Toplumun sahip olduğu ideal standartları temsil eden ego, id ve süper egonun taleplerinin çatışması halinde savunma mekanizmalarını kullanmaktadır. Bu süreçte kullanılan savunma mekanizmaları ise kişilik yapısının gelişiminde önemli bir role sahiptir (150).

Freud'un teorisi bir dizi psikanalitik teorisyen tarafından önemli ölçüde revize edilmekle birlikte günümüz psikanalitik kuramcılarının çoğu, Freud'un cinsel içgüdüleri aşırı vurguladığını belirtmekte; bireyin gelişiminde belirleyici olan kültürel deneyimlere daha fazla önem verilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bununla birlikte bilinçaltı düşünceleri merkezi bir tema kabul etmekte ancak bilinçli düşüncelerin Freud'un öngördüğünden daha büyük bir rol oynadığını ifade etmektedirler (33). Carl Jung, Karen Horney, Alfred Adler, Sullivan ve Eric Erikson gibi pek çok kuramcı öncelikli olarak psikanalitik bakış açısını benimsemiş olsalar dahi zaman geçtikçe Freud'un kuramından ayrılarak kendi kuramlarını şekillendirmişlerdir. (163). Kendi kuramını şekillendirenlerden birisi olan Alfred Adler, Freud'un kişilik oluşumunda çocuklukta yaşanan cinsel gelişimlerin yerine sosyal gerilimlerin önem arz ettiğini ifade etmiştir (164).

Freud'un fikirlerinin en önemli revizyonistlerinden biri olan Erik Erikson, psikanalitik yaklaşımı benimsemesinin yanı sıra sekiz evreden oluşan ve bireyin yaşamını kapsayan kendi psikososyal kuramını oluşturmuştur (150). Kişilik gelişimini yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ele alan Erikson, kişiliğin gelişiminde kişiliğin çocukluğun ilk yıllarında belirlendiği görüşünü reddederek ergenlik dönemi sonrasını da incelemiş ve psikanalitik gelişim kuramını zenginleştirmiştir (165). Erikson ayrıca geliştirdiği kuramda id-süperegö çatışmasında düzenleyici rol oynayan ego'nun epigenetik bir gelişim seyri içerisinde biyolojik olarak belirlenmiş bir sırayla ortaya çıkan sekiz evre boyunca gelişimini tamamladığını belirtmiştir. Bu doğrultuda belirlenen her bir psikososyal dönemde bireyin çözmesi gereken bir kriz yaşadığını ve kişiliğinin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için bireyin

içerisinde yer aldığı dönemin karmaşasının başarılı bir biçimde çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir (166).

Bilişsel Kuramlar

Düşünmenin önemini vurgulayan bilişsel kuramı savunan kuramcılar, kişiliğin bireyin yaşadığı olayları yorumlama ve değerlendirme süreçlerinin incelenmesi ile anlaşılabilirliğinin mümkün olduğunu ifade etmektedirler. Kişisel Yapılar Kuramı ile bilişsel kuramların öncüsü sayılan George Kelly, insanların gündelik yaşamlarında bir bilim adamı gibi davrandıklarını belirtmektedir (167). İnsanoğlunun benzersiz olduğu görüşüne sahip bu kuramda Kelly, kişilerin yaşamlarında karşılaştığı olayları yorumlamak ve değerlendirmek için kullandıkları bilişsel yapıları “kişisel yapılar” olarak adlandırmaktadır. İnsanların kişisel yapılarının biricikliğini vurgulayan bu kuramda kişisel farklılıklar ve özelliklerin büyük oranda dünyayı yapılandırma şekillerindeki farklılıklardan kaynaklandığı belirtilmektedir (168). Öte yandan kişiliğin gelişimi konusunda yeni ve farklı önermelere gerek duymayan Kelly, kişilik gelişiminde ebeveynlerin önemli etkileri olabileceğini de vurgulamakta; ebeveynlerin sergilediği patojenik tavırların çocuğun geleceği yordama yeteneğine zarar verebileceğini ifade etmektedir. Örneğin; çocuğa gösterilen aşırı ilgi ile çocuğu şımartmaya yönelik davranışlarda bulunulması çocukta her türlü istek ve ihtiyaçlarının başkaları tarafından karşılanacağı beklentisine neden olabilmektedir. Çocuğa yönelik uygulanan baskı ve cezalandırma davranışları ise çocuğun çevreyi yorumlama sürecini sekteye uğratarak tanıdık yapılara bağlı kalmasını sağlamakta ve böylelikle yeni yollar aramasını engelleyebilmektedir (5). Kişilik gelişiminde bahsi geçen patolojik durumlar dışında kişiliğin sağlıklı bir şekilde gelişeceğini belirten Kelly, kalıtımın etkisine ise hiç değinmemektedir. Öyle ki psikolojik rahatsızlıkların nedeninin geçmişte yaşanan olumsuz çocukluk deneyimlerinden kaynaklanabileceğini kabul etmekle birlikte kişinin yetişkinlik yıllarındaki psikolojik sorunlarının nedeninin kişilerin olayları yapılandırma sistemindeki arızalardan kaynaklandığını savunmaktadır (169).

Bilişsel kuramın öncülerinden bir diğeri de Albert Bandura’dır. Bandura, düşünceler, beklentiler, benlik algıları ve inançlar dahil olmak üzere davranışın içsel nedenlerinin önemini vurgulamaktadır (5). Bandura’nın savunduğu Sosyal Öğrenme

Kuramı'nda kişilik gelişiminde çevre ve kişinin bilişsel süreçlerinin etkileşim içerisinde olduğu ifade edilmektedir. Diğer bir ifade ile kişi içerisinde bulunduğu, yaşamını sürdürdüğü çevreden kişiliklerini pekiştirecek öğeleri bilinçli bir şekilde seçebilmektedir. Yani bireyin ileride nasıl bir kişiliğe sahip olacağını belirleme noktasında en güçlü faktör kendisidir (170).

Davranışçı Kuramlar

Temelleri ve felsefi alt yapısı John Locke'un görüşlerine dayanan davranışçılık 1970'li yıllara kadar önemini korumuştur. Kurucusunun Watson olarak kabul edildiği davranışçılığın bilinen diğer önemli temsilcileri ise Pavlov, Guthrie, Skinner ve Hull'dur. Davranışçılığı benimseyen kuramcılar çalışmalarında yalnızca objektif yöntemlerle ölçülebilen ve gözlenebilen davranışları inceleme konusu olarak ele almışlardır (171). Somut çıktıları konu edinen davranışçı kuramcılar, kişiliğin diğer davranış konularından herhangi bir farkı olmadığını belirtmekle birlikte kişiliği öğrenilmiş davranış örüntüleri olarak açıklamaktadırlar (166). Pavlov koşullanma çalışmaları ile davranışçı yaklaşımın fizyolojik alt yapısını oluştururken, Watson davranışçı yaklaşımı bir akım haline getirmiş, Skinner ise çalışmaları ile kuramı genişletmiştir (172).

Watson, kişiliği alışkanlık sistemlerimizin son ürünü olarak görmektedir. Diğer bir ifade ile insanların yaşamları boyunca belli başlı uyarıcılara kestirilebilir bir biçimde tepki göstermeye koşullandığını savunmaktadır. Meydana gelen bu koşullanma ile geçmişte yaşanan deneyimlerin uyarıcılara verilen tepkileri şekillendirdiğini bu nedenle insanların kişiliklerinde farklılıklar meydana geldiğini ifade etmektedir (168). Öte yandan Watson'ın kişilikle alakalı bir diğer ilginç görüşü ise herhangi bir çocuğun içerisinde bulunduğu çevrenin kontrolünün yeteri kadar kontrol altına alınması halinde yetişkinlik döneminde istenilen bir birey haline getirilebileceğidir. Öyle ki bu düşüncesini; "Bana bir düzine sağlıklı çocuk ve onları yetiştirebileceğim, koşulları belirli bir ortam sağlayın; herhangi birisini seçip doktor, avukat, sanatçı hatta dilenci ve hırsız olacak şekilde yetiştireyim." sözleri ile ifade etmiştir (27).

Watson ve Pavlov'dan farklı olarak çoğu davranışın edimsel koşullanma yoluyla öğrenildiğini savunan Skinner ise kendi davranışçılık anlayışını Radikal Davranışçılık

olarak adlandırmıştır (5; 166). Skinner'a göre insanların sahip olduğu tüm davranışlar daha önceki koşullanmalarına bağlı olarak oluşmaktadır. Skinner ayrıca insanların kendi yaşamları hakkında özgürce seçimler yapabildikleri yanılsaması içerisinde olmaları nedeniyle insanların sahip oldukları özelliklerinin ve davranışlarının kendi seçimlerinin sonucu olduğuna inanma eğilimi gösterdiklerini belirtmektedir (173). Kişiliğin bireyin koşullanma geçmişinde yer alan davranış alışkanlıklarından meydana geldiğini savunan Skinner'a göre insan davranışlarının nedeni ve kişilik gelişimi bireyin öğrenme geçmişinde yer alan yaşantılardan oluşmaktadır (166).

Araştırma Odaklı Kuramlar

Kişiliğin bilinçli ve somut yönlerini basit terimlerle tanımlamakla birlikte yüzeysel bir yaklaşıma sahip olan araştırma odaklı özellik teorileri insan davranışının bilinçsiz ve soyut kısımları ile ilgilenmemektedirler (5). Araştırma odaklı Ayırıcı Özellik Kuramı'nı benimsemiş psikologlar, herhangi birini kişilik özellikleri açısından ele alıp var olan bu özelliklerin kişinin yaşamında herhangi bir noktaya koyulması halinde süreklilik göstereceğini söylemektedirler (27). İnsana bakış yönünden psikanalize uzak olan Ayırıcı Özellik Kuramında ifade edilen ayırıcı özellik kavramı bir insanın belirli kişilik özelliğini ne derecede sergilediğine uygun olarak kişiyi sınıflandıran bir kişilik boyutudur. Bu yaklaşım iki önemli varsayım üzerinde durmaktadır. İlki, kişilik özelliklerinin zaman içinde değişmez olduğudur. İkincisi ise kişilik özelliklerinin karşılaşılan durumlara göre kararlılık gösterdiğidir (168).

Kişilik psikolojisinde yaygın olarak kabul görmüş olan araştırma odaklı ayırıcı özellik kuramının öncüsü Gordon W. Allport'dur. Asıl amacı temel kişilik özelliklerini saptamak ve insanların bu belirli kişilik özelliklerine ne derecede sahip olduklarını belirlemek olan Allport, bireyin kişiliği incelenirken onu önceden belirlenmiş olan kalıplara yerleştirmek yerine her bireyin kendi içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Öyle ki Allport, bireyin sahip olduğu kişilik özelliklerinin biricik ve kendine has yönlerinin belirlenebileceğini de ifade etmiştir (166). Bireyin kişiliğinin benzersizliğini vurgulayan Allport, bir insanın kişiliği hakkında bilgi sahibi olabilmek adına, o kişinin niyeti, gelecekte ne olmak ve neler yapmak istediğine yönelik belirtilen ifadelerin incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Kişinin var olan niyeti ve/veya planlarının kişiliğinin bir ürünü olduğunu düşünmektedir (174).

Araştırma odaklı kuramların temsilcilerinden biri de Raymond B. Cattell'dir. Cattell'in "Faktör Analitik Ayırıcı Özellik Kuramı" olarak adlandırdığı kuramı Allport'un yaklaşımına göre dört açıdan farklılık arz etmektedir. Öyle ki Cattell:

- Kişiliğin temel öğelerinin yalnızca faktör analizi kullanılarak tanımlanabileceğini belirtmektedir.
- İnsanların sahip olduğu kişiliğin sadece bazı özelliklerinin eşsiz olduğunu ve insanların birçok özelliğe farklı derecelerde sahip olduğunu ifade etmektedir.
- Psikanalitik kuramı tamamıyla reddetmemektedir.
- Kişiliğin motivasyonel ve yapısal yönleri arasında net bir ayrım yapmaktadır (5).

Cattell'in kişilik kuramının temelinde Charles Spearman'ın geliştirmiş olduğu faktör analizi yöntemi yer almaktadır (175). Cattell (176) gerçekleştirdiği faktör analizi çalışmaları ile

16 temel kişilik özelliği bulunduğunu ortaya koymuştur. Bulunduğu döneme kadar kullanılmamış matematiksel bir ölçüm yöntemini psikoloji alanında kullanmakla birlikte kişilik çalışmalarında deneye dayalı bir yöntemi ön plana çıkaran Cattell kendisinden sonra kişilik özellikleri konusunda çalışmalar yapan kuramcılara rehber olmuştur.

Cattell gibi kişiliğin incelenmesinde faktör analizinde yararlanılması gerektiğine inanan Eysenck'in kişilik kuramı ise biyolojik temellere dayanmaktadır. Kişilik yapısının incelenmesi noktasında psikometrik testlerin gerekliliğini göz ardı etmeyen Eysenck, biyolojik temeller olmadıkça faktör analizi sonrasında elde edilen kişilik bileşenlerinin sınırlı bir bilgi aktarımı sağlayacağını savunmaktadır (177). Biyolojik etkenleri önemseyen Eysenck'e göre temel kişilik özellikleri büyük ölçüde genetik sayesinde belirlenmektedir. Öte yandan davranışın biçimlenmesinde kalıtım ve çevre etkileşimi de önemli bir yere sahiptir. Diğer bir ifade ile çevresel ve biyolojik faktörler de kişiliği etkilemektedir (166). Gerçekleştirdiği faktör analizleri sonucunda Eysenck, insan kişiliğinin en fazla üç temel özellikle açıklanabileceğini belirtmektedir (178).

Eysenck'in çalışmaları sonucu elde ettiği üç temel kişilik faktörü ise şunlardır; dışadönüklük, nevrotiklik ve psikotizm (179).

2.7.3. Beş Faktör Kişilik Kuramı

Kişilik psikolojisinde Cattell ve Eysenck tarafından temellerinin atıldığı, insanı biricik ve benzersiz kılan binlerce kişisel özelliğin ayrı ayrı incelenmesini sağlamak için yapılan faktör çalışmaları sonucunda ortaya konan taksonomi, araştırmacıların belirlenen kişilik özellikleri alanlarını incelemelerine fırsat sağlamaktadır. Kişilik psikologları tarafından kabul görmüş genel bir sınıflandırma, standart bir kelime dağarcığı veya terminoloji sunması nedeniyle faktör kuramları ampirik bulguların biriktirilmesini ve iletilmesini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Bu doğrultuda on yıllar boyu süren araştırmalardan sonra Robert McCrea ve Paul T. Costa tarafından ortaya konan “Beş Faktör” diğer adı ile “Büyük Beşli” kuramı, kişilik boyutları konusunda kişilik psikologlarının fikir birliği sağlamalarına katkıda bulunmuştur (180).

Costa ve McCrae'nin 1980'li yılların başlarında geliştirmiş oldukları NEO Kişilik Envanteri'ni revize etmeleri sonucunda kişiliğin beş temel boyuttan oluştuğunu gözlemleyerek bu beş temel boyutun ölçülebilmesini sağlayan bir ölçek geliştirmişlerdir (180). Elde edilen bu yeni ölçek daha sonra yeniden gözden geçirilerek kişiliğin beş temel boyutunun ölçülmesinde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (181).

2.7.3.1. Beş Faktör Kişilik Özellikleri

Beş Faktör Kişilik Kuramı; nevrotiklik, dışa dönüklük, yeniliğe açıklık, uyumluluk ve sorumluluk olmak üzere kişilik özelliklerini beş alt boyutta toplayan ve inceleyen bir kuramdır (182). Aşağıda sırası ile kişiliği oluşturan bu faktörler açıklanmaktadır:

Dışa Dönüklük

Sosyal ve maddi dünyaya karşı enerjik bir yaklaşım anlamına gelen dışa dönüklük kavramı sosyallik, etkinlik, atılganlık ve olumlu duygusallık gibi özellikleri içermektedir (180). Dışa dönüklük kişilik özelliği bünyesinde içe dönüklük

özelliklerini de barındırmaktadır (27; 183). Dışa dönük bireyler konuşkan, dürüst, açık, maceracı, girişken, iddialı, enerjik, sakin, neşeli, iyimser özelliklere sahipken; içe dönük bireyler, duygusal olgunluğa sahip olmakla birlikte sessiz, ketum, temkinli, münzevi, ılımlı, nazik, sakin, çekingen, bağımsız ve geleneklere bağlı kişilerdir (184).

Uyumluluk

Toplum yanlısı veya başkalarına fayda sağlayan davranışlardan sorumlu kişilik özelliği olarak tanımlanan uyumluluk; fedakâr, şefkatli, işbirlikçi, güvenen, bağışlayıcı, sıcak, yardımsever ve sempatik olma eğilimini temsil eder (180; 185). Uyumluluğu yüksek olan bireyler duygusal olarak olgunluk göstermelerinin yanı sıra kıskanç olmayan, ılımlı, işbirlikçi, güvenilir, uyumlu, nazik, başkalarına karşı dikkatli, kendi kendine yetebilen, sempatik ve iyi huylu kişilerdir. Düşük uyumluluğa sahip kişiler ise eleştirel bakış açısına sahip sinirli, kıskanç, inatçı, negatif, iddialı, konuşkan, düzenli, şüpheli, rekabetçi ve benmerkezci kişilerdir (184).

Sorumluluk

Sorumluluk; bir eylemi gerçekleştirmeden önce düşünmek, hazzı ertelemek, normları ve kuralları takip etmek, görevleri planlamak, organize etmek, önceliklendirmek gibi görev ve hedefe yönelik davranışları kolaylaştıran, sosyal olarak belirlenmiş dürtü kontrolünü tanımlamaktadır (180). Yüksek sorumluluğa sahip bireyler; telaşlı, düzenli, sorumlu, titiz, azimli, vicdan sahibi, iradeli, kararlı, dakik, güvenilir ve uzlaşmacı kişilerdir. Düşük sorumluluğa sahip bireyler ise dikkatsiz, güvenilmez, vicdansız, kararsız, titiz olmayan, yaratıcı ve hedonistik kişilerdir (184).

Nevrotiklik

Nevrotiklik diğer adıyla “duygusal dengesizlik” bünyesinde duygusal istikrar, soğukkanlılık, endişe, gerginlik, üzüntü gibi duyguları barındırmaktadır (180). Nevrotik kişilik özelliğine sahip bireyler gergin, endişeli, kaygılı ve kararsız kişilerdir. Düşük düzeyde nevrotik kişilik özelliğine sahip duygusal açıdan dengeli olan bireyler ise sakin, istikrarlı, durağan, uyumlu ve kendine yetebilen kişilerdir (184).

Yeniliğe Açıklık

Yeniliğe açıklık, bireyin zihinsel ve deneyimsel yaşamının genişliğini, derinliğini, özgünlüğünü ve karmaşıklığını tanımlamaktadır (180). Yeniliğe açıklık özelliği kapanma ihtiyacı duyan insanları çeşitliliği tercih eden insanlardan ayırmaktadır (181). Yeniliğe açıklık boyutunda yer alan kişiler geniş ilgi alanlarına sahip olmakla birlikte yaratıcı fikirlere ve entelektüel bir merakla sahip kişilerdir. Yeniliğe açık olmayan bireyler ise sanatsal açıdan ilgisiz, çıkarlarına bağlı, dar kalıplara sahip, toplumsal ve politik yönde muhafazakâr davranışlara sahiptirler (184).

2.8. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Singh, Dixit ve Yaday (186) tarafından yapılan çalışmada kırsal ve kentsel kesimlerde yaşayan öğrenciler ile çalışılmış ve yaşanan yerin öğrencilerin sahip olduğu kişilik özellikleri üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya 14- 20 yaş aralığındaki 250 kırsal, 250 kentsel kesimde yaşayan öğrenci dahil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak ise araştırmacılar tarafından oluşturulan demografik bilgi formu ile Singh

(187) tarafından Hintçeye uyarlaması yapılmış olan “Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler değerlendirildiğinde kentte yaşayan grubun kırsal kesimde yaşayan gruba göre dışadönüklük boyutunda önemli ölçüde daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Kişilik özelliklerinin alt boyutları incelendiğinde ise kentte yaşayan grubun nevroz alt boyutunda kırsal gruba nazaran daha yüksek puan aldığı görülse de aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Uyumluluk alt boyutunda ise kentsel grubun kırsal gruptan anlamlı olarak daha yüksek puan aldığı ancak sorumluluk alt boyutunda kırsal kesimde yer alan grubun kentsel kesimde yer alan gruba kıyasla önemli ölçüde yüksek puan aldığı ifade edilmiştir. Yeniliğe açıklık alt boyutunda ise kentte yaşayan grubun kırsal gruptan anlamlı olarak daha yüksek puan aldıkları ifade edilmiştir.

Nieuwenhuis, Kleinepier, Janssen ve van Ham (188) yaptıkları çalışmada ergenlerin kişilik özellikleri ve mahalle yoksunluğu arasındaki ilişki ile sorunlu davranışların gelişimi ve eğitim kazanımı arasındaki ilişkide kişiliğin düzenleyici rolünü incelemişlerdir. 5365 ergenin doğumundan itibaren yaşamış olduğu mahalle

bilgileriyle gerçekleştirilen çalışmada beş faktör kişilik özelliklerinden dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklığın; yoksunluk ve sorunlu davranış arasındaki ilişkiyi yönettiği sonucu elde edilmiştir. Yapılan çalışmada mahalle yoksunluğuna maruz kalma süresinin sorunlu davranışlarla pozitif ilişkili olduğu ancak eğitim kazanımı ile negatif ilişkili olduğunu tespit edilmiştir. Eğitsel kazanımlar için ise beş faktör kişilik özelliklerinden yalnızca dışa dönüklüğün düzenleyici role sahip olduğu sonucuna erişilmiştir. Beş faktör kişilik özelliği için yapılan ikili korelasyonlar sonucunda ise mahalle yoksunluğuna maruz kalma süresi ile dışa dönüklük ve nevrotiklik arasında negatif ilişki bulunduğu saptanmıştır.

Dametto ve Noronha (189)'nın, ergenlerde kişilik özellikleri ve karakter güçleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada 832 lise öğrencisi yer almıştır. Çalışmada değerlendirilmesi yapılacak değişkenlere ilişkin bilgiler, “Ergenlerde kişiliği değerlendirmek için Brezilya Mini Belirteçleri” (189) ile “Gençler için Karakter Güçleri Ölçeği” (190) kullanılarak toplanmıştır. Yapılan analizler neticesinde kişilik özelliklerinden sorumluluk özelliğinin karakter güçlerinden en çok sebat etme, öğrenme arzusu, liderlik, sağduyu ve öz düzenleme gibi yönleriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Diğer beş faktör kişilik özellikleri incelendiğinde ise uyumluluk özelliğinin nezaket ve bağışlayıcılık; yeniliğe açıklık özelliğinin merak, yaratıcılık ve güzellik; nevrotiklik özelliğinin öz düzenleme ile ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir.

Etkin, Mezquita, López-Fernández ve Ortet (191) yaptıkları çalışmada ergenlikte en sık görülen psikopatolojik belirtilerin faktöriyel yapısı ile psikopatolojik belirtiler sonucu ortaya çıkan semptomların hem beş faktörlü kişilik modeli hem de genel kişilik faktörü arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Gerçekleştirilen çalışmada veri toplama araçları olarak SENA (Çvr: Çocuk ve ergen değerlendirme sistemi / 192) ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri-İspanyolca versiyonu (193) kullanılmıştır. 835 ergenin yer aldığı çalışmada cinsiyetler arasında yalnızca beş faktör kişilik özelliklerinden yeniliğe açıklık boyutunda farklılık bulunurken psikopatolojik belirtilerde ise kaygı ve somatik şikayetlerde farklılıklar bulunmuştur.

Torrente ve Vazsonyi (194) çalışmalarında ergenlikte alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, vandalizm ve hırsızlık gibi olumsuz davranışların çeşitli belirtileriyle ilgili ebeveynler ve çocukları arasındaki kişilik özellikleri ve etkileşimleri incelemişlerdir. Yapılan çalışmada algılanan ebeveyn davranışlarının ölçülmesinde “Ergen Aile

Süreçleri Envanteri” (195), problem ve dışsallaştırma davranışlarının ölçülmesinde “Normatif Sapma Ölçeği” (196) ile kişilik özelliklerinin ölçülmesinde “Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği” (197) kullanılmıştır. 652 ergenle gerçekleştirilen çalışmada ergenlerin beş faktör kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, uyumluluk ve sorumluluğun ergenlik döneminde olumsuz davranışlar ile önemli ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur. Daha önce belirtilen bu kişilik özellikleri ile olumsuz davranışlar arasındaki ilişki incelendiğinde ise ergenlerin dışa dönüklük puanlarının olumsuz davranışlar ile pozitif yönde yüksek oranda anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu, uyumluluk ve sorumluluk puanlarının ise negatif yönde yüksek oranda anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Beş faktör kişilik özelliklerinden nevrotikliğin ise sadece hırsızlık davranışı ile pozitif olarak ilişkili olduğu belirtilmiştir. Kişilik özelliklerinden yalnızca yeniliğe açıklık özelliği ile olumsuz davranışlar arasında bir ilişki bulunamamıştır.

van der Linden, Scholte, Cillessen, Nijenhuis ve Segers (198) yaptıkları çalışmada ergenlerin kişilik özellikleri ve sınıf arkadaşları tarafından popülerliklerine yönelik yapılan değerlendirmeler arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaca binaen gerçekleştirilen çalışmada ölçme araçları olarak öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri için “Beş Faktör Kişilik Testi – Kısa Formu” (199) ile sınıf arkadaşları tarafından beğenilebilirlik ve popülerliklerinin değerlendirilebilmeleri için sosyometri tekniği kullanılmıştır. 512 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmada her iki veri toplama aracından elde edilen sonuçlar incelendiğinde ise beş faktör kişilik özelliklerinden dışa dönüklük ve nevrotikliğin, popülerliğin yanı sıra beğenilebilirlik ile ilişkili olduğu görülmüştür. Diğer beş faktör kişilik özellikleri incelendiğinde ise uyumluluğun beğenilebilirlik ile olumlu bir ilişkiye sahip olduğu görülmekle birlikte sorumluluğun popülerlik ile olumsuz bir şekilde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Branje, van Lieshout ve Gerris (200) çalışmalarında ergenlik ve orta yetişkinlik döneminde beş faktör kişilik gelişimini incelemişlerdir. 285 ergen ve ailesinin yer aldığı çalışmada beş faktör kişilik gelişimi değerlendirilmesinde hızlandırılmış boylamsal gizli büyüme eğrisi (enlemesine kesitsel yaklaşım) kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan veriler “Beş Faktör Kişilik Özellikleri” (201), “İlişkisel Destek Envanteri” (202), “Pubertal Gelişim Ölçeği”

(203) ile araştırmacılar tarafından oluşturulan formlar aracılığıyla toplanmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda 11-17 yaş aralığındaki erkek ergenler için dışadönüklük ve yeniliğe açıklık özelliklerinin azaldığı görülürken kızlar için dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve yeniliğe açıklık özelliklerinin arttığı görülmüştür. Ebeveynler için yapılan değerlendirmede ise 38-40 yaş aralığındaki babaların dışa dönük, uyumluluk ve nevrotiklik özelliklerinin azaldığı, 36-47 yaş aralığındaki annelerin nevrotiklik ve sorumluluk özelliklerinin arttığı saptanmıştır.

Uluslararası alan yazında yer alan yukarıdaki çalışmaların yanı sıra ayrıca Türkçe alan yazında beş faktör kişilik özellikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkilere odaklanan çalışmaların yer aldığı belirlenmiştir. Örneğin; Söner ve Gültekin (204) yaptıkları çalışmada COVID-19 salgın sürecinde sokağa çıkma yasağı olan ergenlerin psikolojik sağlık ve umut düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada yer alan ergenlerin beş faktör kişilik özelliklerinin umut ve psikolojik sağlamlılıklarını yordama düzeyi de incelenmiştir. Çalışmada kullanılan veriler, “Sürekli Umud Ölçeği” (205), “Psikolojik Sağlık Ölçeği” (206) ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Ölçeği (207) aracılığıyla elde edilmiştir. 3704 ergenin yer aldığı çalışma sonucunda psikolojik destek ve maddi desteğe ihtiyaç duymayan, herhangi bir aile üyesi salgın süresince işten çıkarılmamış, Covid-19 hasta yakını olmayan ergenlerin; psikolojik sağlık ve umut düzeylerinin psikolojik destek ve maddi desteğe ihtiyaç duyan, herhangi bir aile üyesi salgın süresince işten çıkarılmış, Covid-19 hasta yakını olan ergenlerin psikolojik sağlık ve umut düzeylerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışmanın bir diğer boyutu olan psikolojik sağlık ve umut ile sıfatlara dayalı kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde ise psikolojik sağlık ve umut ile nevrotiklik arasında negatif; dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve yeniliğe açıklık boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Kişilik özelliklerinin umut ve psikolojik sağlamlılıklarını yordama düzeyi incelendiğinde ise nevrotiklik, dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve yeniliğe açıklık özelliklerinin umut ve psikolojik sağlamlılığı anlamlı bir şekilde yordadığı sonucu elde edilmiştir.

Kayadibi ve Kırdök (208) yaptıkları çalışmada beş faktör kişilik özelliklerinin kariyer kaygısı üzerindeki yordayıcı rolünü incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada kullanılan veriler “Kariyer Kaygısı Ölçeği” (209) ve “Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği” (210) ile toplanmıştır. İlişkisel tarama

modelinin kullanıldığı çalışmaya 282 lise öğrencisi dahil edilmiştir. Çalışmada yer alan lise öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinden yeniliğe açıklık puan ortalamalarının yüksek, dışa dönüklük puan ortalamalarının ise düşük olduğu saptanmıştır. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ile beş faktör kişilik özellikleri alt boyutu olan nevrotiklik puanı arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunurken, uyumluluk ve sorumluluk puanları ile düşük düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu sonucu elde edilmiştir. Lise öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin kariyer kaygılarını yordayıcılığının incelenmesi sonucunda ise beş faktör kişilik özellikleri ile kariyer kaygıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Var olan bu ilişkide kariyer kaygısının en önemli yordayıcısının nevrotiklik olduğu görülmekle birlikte bir diğer yordayıcının ise uyumluluk olduğu ifade edilmiştir.

Bilgin (211) ilişkisel tarama modeli kullanarak gerçekleştirdiği çalışmasında ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile sosyal yetkinlik beklentisi, bilişsel hatalar ve anne baba beş faktör kişilik özelliği arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Belirtilen bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada veri toplama araçları olarak “Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ergenlik Formu” (212), “Bilişsel Hatalar Ölçeği” (213) ile “Beş Faktör Kişilik Envanteri” (214) kullanılmıştır. 331 lise öğrencisi ile ebeveynlerinin yer aldığı çalışma sonucunda anne-babanın dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve nevrotiklik kişilik özellikleri arttıkça ergende de bu kişilik özelliklerinin arttığı sonucuna erişilmiştir. Ergenlerin dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve yeniliğe açıklık düzeyleri arttıkça sosyal yetkinlik puanları ortalamalarının da arttığı yapılan çalışmada elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Öte yandan ergenlerde nevrotiklik düzeyi arttıkça sosyal yetkinlik puanları ortalamalarının düştüğü saptanmıştır. Ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi ile dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve yeniliğe açıklık kişilik özellikleri arasında ilişki olduğu görülürken duygusal tutarsızlık özelliği arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Ergenin kişilik özellikleriyle sahip olduğu bilişsel hatalar arasındaki ilişki incelendiğinde ise yalnızca sorumluluk özelliği ile seçici soyutlama ve aşırı genelleme bilişsel hataları arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Öyle ki sorumluluk özelliği ile var olan bilişsel hatalar arasındaki ilişki incelendiğinde sorumluluğu düşük olan ergenlerin bilişsel hatalardan yalnızca seçici soyutlama ile aşırı genelleme hatalarını kullandıkları ifade edilmiştir.

Alan yazında beş faktör kişilik özellikleri hakkında yapılan tüm bu çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde; beş faktör kişilik özelliklerinin farklı değişkenlerle ilişkilendirildiği görülebilmektedir. Kişilik özelliklerinin kişinin yaşamında çok yönlü bir yapıya ve etkiye sahip olması nedeniyle pek çok farklı değişkenle ilişkilendirilebildiği düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle yapılan araştırmada beş faktör kişilik özellikleri ile ebeveyn başarı baskısı ve psikolojik istismar arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

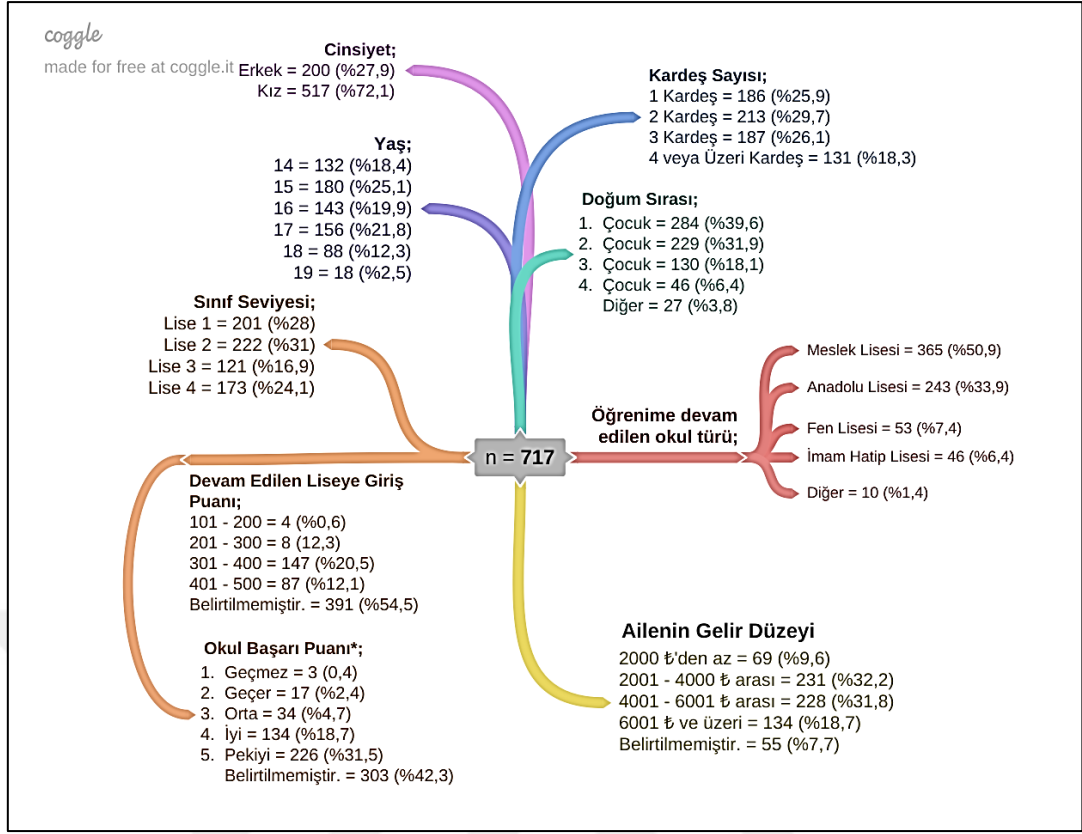
Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri toplama süreci ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

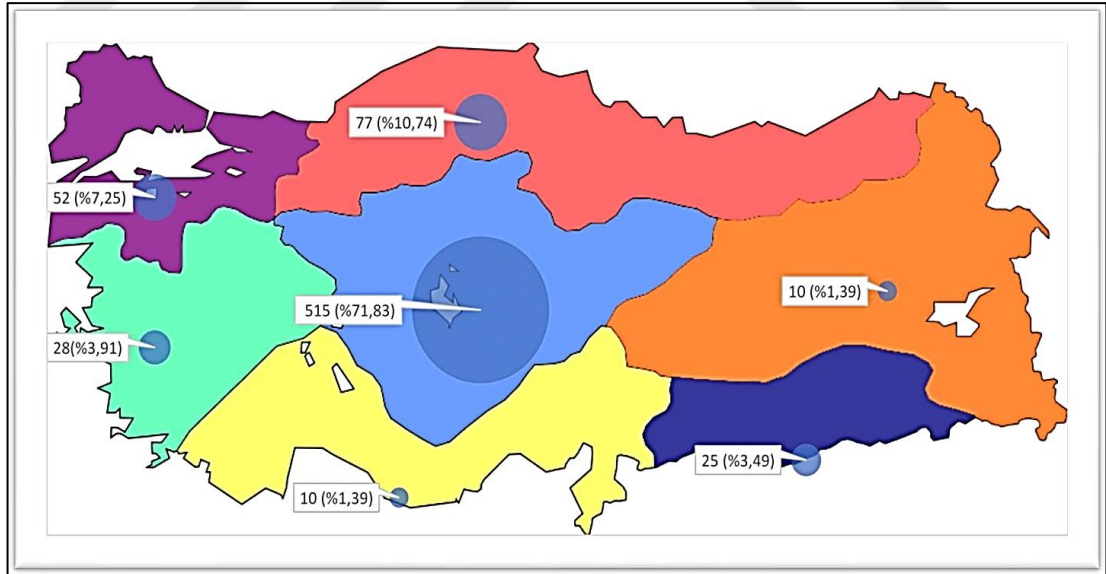
Ergenlerin kişilik özellikleri ve anne babalarından algılamış oldukları akademik başarı baskısı ile psikolojik istismar arasındaki ilişkilerin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada, iki ya da daha çok sayıda değişkenler arasındaki değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemek ve değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek adına nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (215). Yalnız bir değişkenin incelendiği veya değişkenlerin tek tek incelendiği genel tarama modellerinin aksine çoğunlukla korelasyonel ve nedensel karşılaştırma yöntemlerinin kullanıldığı ilişkisel tarama modelinde; iki ya da daha fazla sayıda değişken arasındaki ilişkiler ve bağlantılar incelenmektedir (216).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örnekleme seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan “uygun örnekleme” (216) yöntemi doğrultusunda belirlenmiştir. Araştırmada uygun örnekleme yönteminin seçilmesinin nedeni araştırmanın verilerinin Covid-19 pandemi döneminde toplanması ve bu süreçte eğitim-öğretim faaliyetlerine online olarak devam edilmesidir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini, Türkiye genelinde çalışmaya katılmayı kabul eden 14-19 yaş aralığında lise öğrenimini sürdüren 717 ergen oluşturmaktadır. Aşağıdaki şekillerde araştırmanın çalışma grubuna dahil edilen ergenlerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

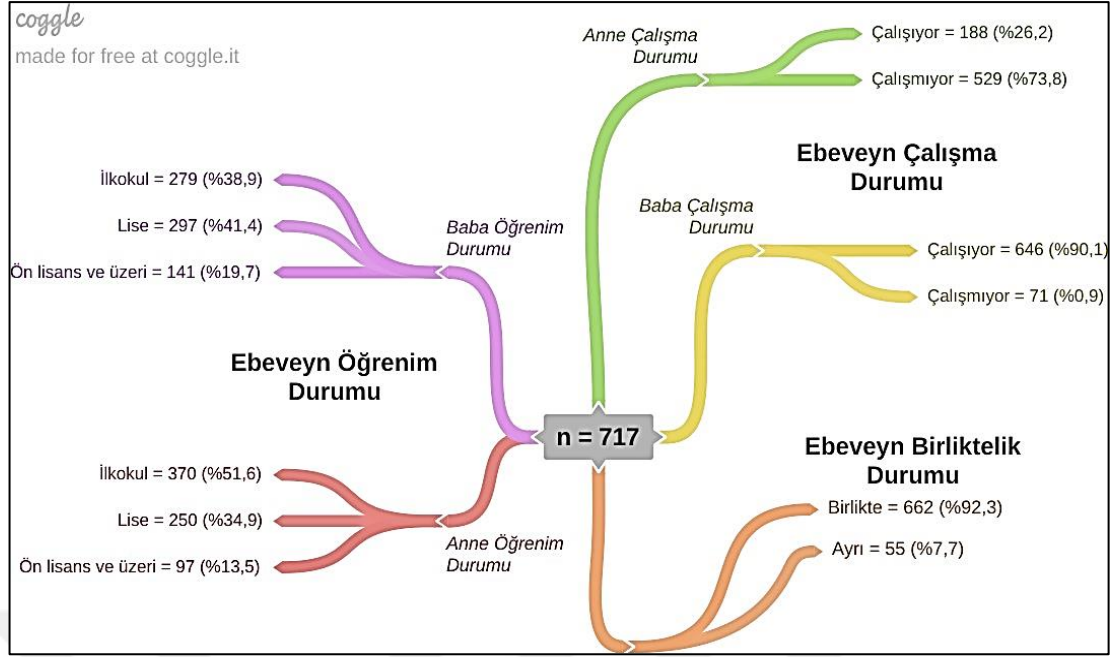

Şekil 3.1. Araştırma grubunda yer alan ergenlere ait demografik bilgiler.

Şekil 3.2. Araştırma grubunda yer alan ergenlerin bölgelere göre dağılımı.

Yukarıda şekilde görüldüğü üzere araştırmaya katılan ergenler çoğunlukla İç Anadolu Bölgesi'nde yaşamaktadır.

Şekil 3.3. Araştırma grubunda yer alan ergenlerin ebeveynlerine ilişkin bilgiler.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak “Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği”, “Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı Ölçeği”, “Psikolojik İstismar Ölçeği” ile araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan demografik bilgi formunda lise öğrencilerinin cinsiyeti, yaşı, öğrenimlerine devam ettikleri sınıf düzeyi, öğrenimlerine devam ettikleri okul türü, kardeş sayısı, doğum sırası, ailenin aylık gelir miktarı, yaşadıkları il, okul başarı ortalamaları, öğrenimlerine devam ettikleri liseye giriş puanları, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu ve anne-baba birliktelik durumuna ilişkin sorular yer almaktadır.

3.3.2. Psikolojik İstismar Ölçeği

Ergenlerde anne-babadan algılanan psikolojik istismarı ölçmek amacı ile Arslan (106) tarafından geliştirilmiştir. Toplam 27 madde ve 4 alt boyuttan (yıldıırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme ve

reddetme/izolasyon) oluşan ölçeğin değerlendirmesi 4'lü dereceleme ile yapılmaktadır. Ölçekte yer alan olumlu maddelerin tersten puanlandığı ölçekte, ölçekten alınan yüksek puan anne babadan algılanan psikolojik istismarın yüksek olduğunu göstermektedir. Arslan (106)'ın çalışmasında ölçeğin geneline ilişkin olarak iç tutarlılık katsayısı .95 olup; yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme ve reddetme/izolasyon alt boyutları için sırası ile; .93, .89, .87 ve .83 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada ise Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .82; ölçeğin yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme ve reddetme/izolasyon alt boyutları için sırası ile; .89, .87, .81 ve .79 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Algılanan Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı Ölçeği

Ergenlerde algılanan ebeveyn akademik baskısını ölçmek amacıyla Kaynak, Sevgili Koçak ve Kaynak (14) tarafından geliştirilmiştir. Toplamda 20 madde ve 3 alt boyuttan (psikolojik baskı, kısıtlama, aşırı yüksek beklenti) oluşan ölçeğin değerlendirmesi 5'li likert tipinde yapılmaktadır. Ters madde bulunmayan ölçekte, ölçekte alınan puan arttıkça ergenin ebeveynlerinden algıladığı akademik başarı baskısının düzeyi de artmaktadır. Ölçeğin geneline ilişkin olarak iç tutarlılık katsayısı .92 olarak hesaplanmış olup; psikolojik baskı, kısıtlama ve aşırı yüksek beklenti alt boyutları için Cronbach Alpha değerleri sırası ile .87, .85 ve .81 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada ise Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .94; ölçeğin psikolojik baskı, kısıtlama ve aşırı yüksek beklenti alt boyutları için sırası ile .87, .85 ve .88 olarak hesaplanmıştır.

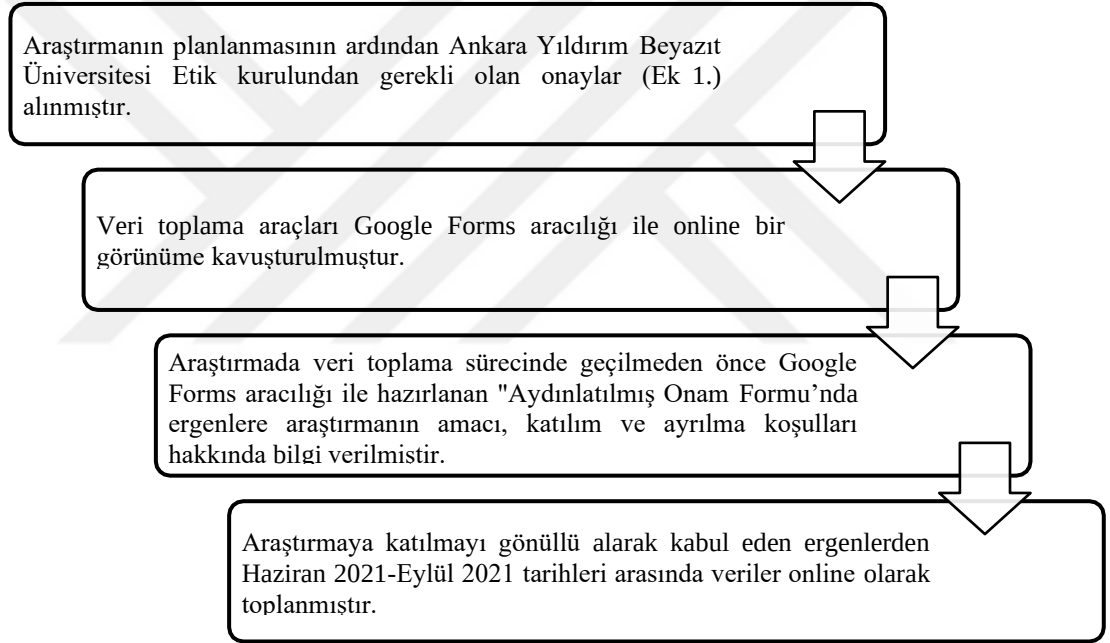
3.3.4. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği

Benet-Martinez ve John (217) tarafından geliştirilen “Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği” (The Big Five Inventory) ilgili alan yazında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Öyle ki 56 ülkede yapılan bir araştırmada (218) kişilik özelliklerinin bölgesel olarak nasıl dağılım gösterdiğini belirlemek amacı ile ilgili araç 28 farklı dile uyarlanmış; bu ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasını Sümer ve Sümer (214) yapmıştır. 44 maddeden oluşan ölçekte toplam 5 alt boyut (nevrotiklik, dışa dönüklük, yeniliğe açıklık, uyumluluk ve sorumluluk) bulunmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipinde

hazırlanmıştır. Ölçeğe ait alt boyutların iç tutarlılık katsayıları .64 ile .77 arasında değişen değerlere sahiptir. Yapılan bu araştırmada ise ölçeğin geneline ilişkin olarak iç tutarlılık kat sayısı .86; dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevrotiklik, yeniliğe açıklık alt boyutlarına ilişkin olarak elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlık kat sayıları sırası ile .52, .54, .50, .43 ve .73 olarak bulunmuştur.

3.4. Etik Prosedürler ve Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri 14-19 yaşları arasındaki ergenlerden Google forms aracılığı ile online olarak toplanmıştır. Bu bağlamda veri toplama sürecinde sırası ile şu aşamalar takip edilmiştir:

Şekil 3.4. Veri toplama sürecinin aşamaları.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin toplanmasının ardından analiz işlemlerine geçilmiştir. Bu noktada ilk olarak araştırmanın verilerinin normal dağılım gösterip göstermediği sınanmıştır. Araştırmada 717 ergenden veri toplanmasına karşın; yapılan Kolmogorov Smirnov testi sonucunda; veri toplama araçlarının alt boyutlarından elde edilen verilerin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Bu bulguya ilişkin veriler Tablo 3.1’de sunulmaktadır.

Tablo 3.1. Araştırmanın verilerine ilişkin Kolmogorov Smirnov Testi sonuçları.

Kolmogorov-Smirnov		
	İstatistik	p
Yıldırma/Aşağılama	.266	.000
Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	.110	.000
Suçta Yöneltilme	.305	.000
Reddetme/İzolasyon	.183	.000
Psikolojik İstismar Toplam	.222	.000
Psikolojik Baskı	.066	.000
Aşırı Yüksek Beklenti	.056	.000
Kısıtlama	.120	.000
Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Toplam	.061	.000
Dışa Dönüklük	.095	.000
Uyumluluk	.073	.000
Sorumluluk	.086	.000
Nevrotiklik	.056	.000
Yeniliğe Açıklık	.093	.000
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Toplam	.089	.000

Kolmogorov-Smirnov Testi kullanılarak normalliği sınanan dağılımlarda hesaplanan p değerinin .05’den büyük olması halinde dağılımın normallik gösterirken, küçük olması durumunda dağılım normallik göstermemektedir (Büyüköztürk, 2012). Bu bağlamda araştırmada kullanılan verilerin p değerinin .05’den küçük olması nedeniyle normal dağılım göstermediği görülebilmektedir.

Verilerin normal dağılım göstermemesi neticesinde parametrik olmayan testlerin kullanılarak analiz yapılması gerektiği anlaşılmıştır. Bu doğrultuda ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney U, çoklu karşılaştırmalar için Kruskal Wallis, ilişkiler için ise Sperman Brown Korelasyon analizi kullanılmıştır. Bu testlere ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır:

- İlişkisiz Ölçümler İçin Mann Whitney U Testi (Mann Whitney U-Test for Independent Samples): Verilerin normal dağılım göstermediği durumlarda kullanılan Mann Whitney U Testi, iki ilişkisiz örneklemin ilgili değişken açısından farklılık gösterip göstermediğini test etmektedir.

- İlişkisiz Ölçümler İçin Kruskal Wallis Testi (Kruskal Wallis H-Test for Independent Samples): Nonparametrik bir test olarak kullanılan Kruskal Wallis Testi, iki ya da daha fazla sayıdaki örneklem grubunun ilgili değişken açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmektedir. Yapılan Kruskal Wallis Testi neticesinde gruplar arasında anlamlı farklılık bulunması halinde Mann Whitney U Testi uygulanarak farkın kaynağı tespit edilebilmektedir.
- Sperman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı Tekniği: Değişkenlerin sürekli bir dağılıma sahip olmasına karşın normal dağılım göstermemesi halinde iki değişken arasındaki ilişkiyi açıklamak amacı ile kullanılan korelasyon katsayısı tekniğidir.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın genel amacı doğrultusunda belirlenen sorulara yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Ergenlerin Algıladıkları Psikolojik İstismar Düzeylerinin Demografik Değişkenlere Yönelik İncelenmesi

“Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.1’de sunulmaktadır.

Tablo 4.1. Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeylerinin cinsiyetlerine yönelik Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Psikolojik İstismar Boyutları	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Yıldırma / Aşağılama	Kız	509	339.83	172972.50	43177.500	.003*
	Erkek	196	387.21	75892.50		
Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	Kız	509	355.10	180746.00	49322.000	.737
	Erkek	197	349.37	68825.00		
Suça Yönelme	Kız	509	348.42	77347.00	47552.000	.220
	Erkek	198	368.34	72931.00		
Reddetme / İzolasyon	Kız	514	347.47	78598.00	46243.000	.068
	Erkek	197	378.26	74518.00		
Psikolojik İstismar Toplam	Kız	498	330.18	164431.50	40180.500	.001*
	Erkek	192	385.23	73963.50		

*p<.05

Tablo 4.1’de ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği’nin yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yönelme, reddetme/izolasyon, psikolojik istismar toplam alt boyutlarından aldıkları puanlar ile öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına yer verilmektedir. Buna göre psikolojik istismar alt boyutlarından olan duygusal tepki vermeyi reddetme (U=49322.000, p>.05), suça yönelme (U=47552.000, p>.05) ve reddetme/izolasyon (U=46243.000, p>.05) puanlarında ergenlerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Diğer bir deyişle ergenlerin duygusal tepki

vermeyi reddetme, suça yöneltme ve reddetme/izolasyon algı düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Buna karşın Psikolojik İstismar Ölçeği yıldırma/aşağılama alt boyutunda erkek ergenler ile kız ergenlerin yıldırma/aşağılama puanları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($U=43177,500$, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise yıldırma/aşağılama algısı düzeylerinin erkek ergenler lehine farklılık gösterdiği gözlemlenmektedir. Psikolojik istismar toplam alt boyutuna bakıldığında ise erkek ergenler lehine anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($U=40180,500$, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında erkek ergenlerin, kız ergenlere göre psikolojik istismar algı düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

“Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar algı düzeyleri kardeş sayılarına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Spearman Korelasyonu testi sonuçları Tablo 4.2’de sunulmaktadır.

Tablo 4.2. Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve kardeş sayıları arasındaki ilişki ile ilgili Spearman Korelasyonu Testi sonuçları.

	1	2	3	4	5	6
1. Kardeş Sayısı	1	.063	-.108**	.098**	.125**	.053
2. Yıldırma/Aşağılama		1	-.530**	.463**	.690**	.676**
3. Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme			1	-.220**	-.562**	-.004
4. Suça Yöneltme				1	.423**	.589**
5. Reddetme/İzolasyon					1	.631**
6. Psikolojik İstismar Toplam						1

* $p<0.05$, ** $p<0.001$

Tablo 4.2’de ergenlerin psikolojik istismar algı düzeyleri ile kardeş sayıları arasındaki ilişkiye dair bilgiler sunulmaktadır. Yapılan analizler dikkatle incelendiğinde yıldırma/aşağılama algı düzeyi ($r=.063$, $p>.05$) ve psikolojik istismar algı düzeyi ($r=.053$, $p>.05$) ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Öte yandan duygusal tepki vermeyi reddetme algı düzeyi ($r=-.108$, $p<.05$) ile kardeş sayısı arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken suça

yöneltme algı düzeyi ($r=.098$, $p<.05$) ve reddetme/izolasyon algı düzeyinde ($r=-.125$, $p<.05$) düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

“Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri doğum sıralarına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.3’te sunulmaktadır.

Tablo 4.3. Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve doğum sıraları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Psikolojik İstismar Boyutları	Doğum Sırası	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Yıldırma/Aşağılama	A.1. çocuk	278	359.86	4	5.045	.416	-
	B.2. çocuk	226	365.57				
	C.3. çocuk	128	327.63				
	D.4. çocuk	45	319.90				
	E.5. çocuk veya üzeri	27	341.19				
Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	A.1. çocuk	280	355.63	4	.262	.992	-
	B.2. çocuk	226	355.00				
	C.3. çocuk	128	348.46				
	D.4. çocuk	45	345.44				
	E.5. çocuk veya üzeri	26	342.71				
Suç Yöneltilme	A.1. çocuk	281	347.72	4	1.760	.780	-
	B.2. çocuk	226	354.97				
	C.3. çocuk	130	353.26				
	D.4. çocuk	43	386.42				
	E.5. çocuk veya üzeri	27	363.20				
Reddetme/İzolasyon	A.1. çocuk	281	342.59	4	3.270	.514	-
	B.2. çocuk	227	373.91				
	C.3. çocuk	129	351.54				
	D.4. çocuk	46	347.68				
	E.5. çocuk veya üzeri	27	367.35				
Psikolojik İstismar Toplam	A.1. çocuk	274	341.58	4	2.615	.624	-
	B.2. çocuk	221	359.18				
	C.3. çocuk	126	332.45				
	D.4. çocuk	42	319.46				
	E.5. çocuk veya üzeri	26	362.56				

* $p<.05$

Tablo 4.3'te lise öğrencilerinin doğum sıraları ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları verilmektedir. Yapılan analizler sonucunda; ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği'nin yıldırma/aşağılama [$\chi^2(sd=4, n=704) = 5.045, p > 0.05$], duygusal tepki vermeyi reddetme [$\chi^2(sd=4, n=705) = .262, p > 0.05$], suça yöneltme [$\chi^2(sd=4, n=707) = 1.760, p > 0.05$], reddetme/izolasyon [$\chi^2(sd=4, n=710) = 3.270, p > 0.05$] ve psikolojik istismar toplam [$\chi^2(sd=4, n=689) = 2.615, p > 0.05$] alt boyutlarından aldıkları puanların, doğum sıralarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin doğum sıralarının yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme, reddetme/izolasyon ve psikolojik istismar algısı arasında anlamlı farklılık olmadığı ifade edilebilir.

“Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.4'te sunulmaktadır.

Tablo 4.4. Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Psikolojik İstismar Boyutları	Sınıf Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Yıldırma/Aşağılama	A.Lise 1	201	351.38	3	.484	.922	-
	B.Lise 2	220	347.01				
	C.Lise 3	113	358.22				
	D.Lise 4	171	359.16				
Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	A.Lise 1	201	320.22	3	3.751	.290	-
	B.Lise 2	221	362.91				
	C.Lise 3	114	322.76				
	D.Lise 4	170	365.76				
Suçta Yöneltme	A.Lise 1	200	359.10	3	2.691	.442	-
	B.Lise 2	219	345.88				
	C.Lise 3	119	339.73				
	D.Lise 4	170	370.53				
Reddetme/İzolasyon	A.Lise 1	201	362.33	3	.699	.873	-
	B.Lise 2	219	347.26				
	C.Lise 3	118	354.88				
	D.Lise 4	173	360.48				
Psikolojik İstismar Toplam	A.Lise 1	200	323.03	3	3.075	.380	-
	B.Lise 2	215	356.47				
	C.Lise 3	108	344.41				
	D.Lise 4	167	361.13				

* $p < .05$

Tablo 4.4'te ergenlerin öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyi ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları verilmektedir. Yapılan analiz sonuçları dikkatle incelendiğinde Psikolojik İstismar Ölçeği'nin yıldırma/aşağılama [$\chi^2(sd=3, n=705) = .484, p>0.05$], duygusal tepki vermeyi reddetme [$\chi^2(sd=3, n=706) = 3.751, p>0.05$], suça yöneltme [$\chi^2(sd=3, n=708) = 2.691, p>0.05$], reddetme/izolasyon [$\chi^2(sd=3, n=711) = .699, p>0.05$] ve psikolojik istismar [$\chi^2(sd=3, n=690) = 3.075, p>0.05$], toplam alt boyutlarından aldıkları puanların, devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmektedir. Diğer bir deyişle ergenlerin devam ettikleri sınıf düzeyi ile yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme, reddetme/izolasyon ve psikolojik istismar algısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

“Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri öğrenime devam ettikleri okul türüne göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.5’de sunulmaktadır.

Tablo 4.5. Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri okul türü arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Psikolojik İstismar Boyutları	Devam Edilen Okul Türü	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p Fark	Anlamlı
Yıldırma / Aşağılama	A.Meslek L.	360	350.61	4	6.061	.195	-
	B.Anadolu L.	239	356.78				
	C.Fen L.	51	306.13				
	D.İmam Hatip L	45	390.19				
	E.Diğer	10	420.50				
Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	A.Meslek L.	359	354.17	4	11.280	.024*	A-D B-D C-D
	B.Anadolu L.	239	360.95				
	C.Fen L.	52	398.32				
	D.İmam Hatip L	46	269.55				
	E.Diğer	10	304.45				
Suça Yöneltme	A.Meslek L.	363	360.58	4	.860	.930	-
	B.Anadolu L.	237	349.23				
	C.Fen L.	53	346.08				
	D.İmam Hatip L	45	345.13				
	E.Diğer	6	340.75				

Tablo 4.5. (devam) Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri okul türü arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Psikolojik İstismar Boyutları	Devam Edilen Okul Türü	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p Fark	Anlamlı
Reddetme/İzolasyon	A.Meslek L.	363	358.19	4	4.363	.359	-
	B.Anadolu L.	239	353.22				
	C.Fen L.	53	313.88				
	D.İmam Hatip L	46	395.14				
	E.Diğer	10	386.10				
Psikolojik İstismar Toplam	A.Meslek L.	357	345.00	4	1.259	.868	-
	B.Anadolu L.	229	351.16				
	C.Fen L.	50	326.75				
	D.İmam Hatip L	44	332.14				
	E.Diğer	10	451.17				

* $p < .05$

Tablo 4.5’de ergenlerin öğrenime devam ettikleri okul türü ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçlarına yer verilmektedir. Buna göre; analiz sonuçları değerlendirildiğinde, ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği’nin duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanların, öğrenime devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [$\chi^2(sd=4, n=706) = 11.280, p < 0.05$]. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında ise en yüksek duygusal tepki vermeyi reddetme algısı düzeyine fen lisesinde öğrenime devam eden ergenler olduğu görülürken, en düşük duygusal tepki vermeyi reddetme algısı düzeyine imam hatip lisesinde öğrenime devam eden ergenler olduğu görülmektedir.

Bu bulguların yanı sıra yapılan analizler ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği’nin yıldırma/aşağılama [$\chi^2(sd=4, n=708) = 6.061, p > 0.05$], suça yöneltme [$\chi^2(sd=4, n=708) = .860, p > 0.05$], reddetme/izolasyon [$\chi^2(sd=4, n=711) = 4.363, p > 0.05$] ve psikolojik istismar [$\chi^2(sd=4, n=708) = 1.259, p > 0.05$], alt boyutundan aldıkları puanların, öğrenime devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir.

“Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri öğrenime devam ettikleri okul başarı ortalamalarına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.6’da sunulmaktadır.

Tablo 4.6. Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve okul başarı ortalamaları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Psikolojik İstismar Boyutları	Okul Başarı Ortalamaları	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Yıldırma/Aşağılama	A.1	3	206.50	4	5.045	.073	-
	B.2	15	207.53				
	C.3	30	219.22				
	D.4	132	220.74				
	E.5	222	187.19				
Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	A.1	3	269.33	4	17.768	.001*	E-B
	B.2	15	133.80				E-C
	C.3	31	160.77				E-D
	D.4	133	188.61				
	E.5	223	221.22				
Suçla Yöneltilme	A.1	3	219.83	4	20.150	.000*	D-E
	B.2	16	230.34				
	C.3	33	208.15				
	D.4	129	232.98				
	E.5	224	182.79				
Reddetme/İzolasyon	A.1	3	231.33	4	11.660	.020*	D-E
	B.2	16	237.34				
	C.3	33	226.02				
	D.4	132	224.44				
	E.5	224	186.87				
Psikolojik İstismar Toplam	A.1	3	281.17	4	7.728	.102	-
	B.2	14	180.11				
	C.3	29	192.91				
	D.4	126	214.62				
	E.5	218	184.60				

* $p < .05$

Tablo 4.6’da ergenlerin okul başarı ortalamaları ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları sunulmaktadır. Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği’nin duygusal

tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanların, okul başarı ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [$\chi^2(sd=4, n=405) = 17.768, p < 0.05$]. Bu bulgu sonucunda ergenlerin duygusal tepki vermeyi reddetme algısı düzeylerinin okul başarı ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı anlaşılmaktadır. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek duygusal tepki vermeyi reddetme algısı düzeyine geçmez notu alan ergenlerin sahip olduğu (269.33), bunu sırasıyla 5 notu alan ergenlerin (221.22), 4 notu alan ergenlerin (188.61), 3 notu alan ergenlerin (160.77) ve 2 notu alan ergenlerin (133.80) izlediği görülmektedir.

Duygusal tepki vermeyi reddetme algısı düzeyinin yanı sıra okul başarı ortalamalarına göre farklılaşma görülen bir diğer algı düzeyi de suça yöneltme algısı düzeyidir. Yapılan analiz sonucunda Psikolojik İstismar Ölçeği'nin suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanların, okul başarı ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [$\chi^2(sd=4, n=405) = 20.150, p < 0.05$]. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek suça yöneltme algısı düzeyine 4 notu alan ergenlerin sahip olduğu (232.98), bunu sırasıyla 2 notu alan ergenlerin (230.34), 1 notu alan ergenlerin (219.83), 3 notu alan ergenlerin (208.15) ve 5 notu alan ergenlerin (182.79) izlediği görülmektedir.

Okul başarı ortalamalarına göre farklılaşma görülen algı düzeylerinden birisi ise reddetme/izolasyon algısı düzeyidir. Analiz sonuçları değerlendirildiğinde; ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği'nin reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanların, okul başarı ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [$\chi^2(sd=4, n=408) = 11.660, p < 0.05$]. Bu bulgu, okul başarı ortalamalarının ergenlerin reddetme/izolasyon algı düzeylerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında ise en yüksek reddetme/izolasyon algısı düzeyine 2 notu alan ergenlerin sahip olduğu (237.34), bunu sırasıyla 1 notu alan ergenlerin (231.33), 3 notu alan ergenlerin (226.02), 4 notu alan ergenlerin (224.44) ve 5 notu alan ergenlerin (186.87) izlediği görülmektedir.

Bu bulguların yanı sıra yapılan analizler; ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği'nin yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanların [$\chi^2 (sd=4, n=402) = 5.045, p > 0.05$] ve psikolojik istismar toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2

(sd=4, n=390)= 7.728, $p>0.05$] okul başarı ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir.

“Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri anne öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.7’de sunulmaktadır.

Tablo 4.7. Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve anne öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Psikolojik İstismar Boyutları	Anne Öğrenim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Yıldırma/Aşağılama	A.İlkokul	364	356.59	2	.985	.611	-
	B.Lise	244	345.57				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	97	363.25				
Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	A.İlkokul	363	342.61	2	3.125	.210	-
	B.Lise	248	358.31				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	95	382.57				
Suçta Yöneltilme	A.İlkokul	365	354.92	2	.193	.908	-
	B.Lise	247	351.37				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	96	360.95				
Reddetme/İzolasyon	A.İlkokul	366	365.56	2	1.931	.381	-
	B.Lise	249	342.60				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	96	254.30				
Psikolojik İstismar Toplam	A.İlkokul	355	346.89	2	2.454	.293	-
	B.Lise	241	333.49				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	94	371.05				

* $p<.05$

Tablo 4.7’de ergenlerin anne öğrenim düzeyi ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları verilmektedir. Yapılan analizler, ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği’nin yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=705)= .611, $p>0.05$], duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=706)= .210, $p>0.05$], suçta yöneltilme alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=708)= .193, $p>0.05$], reddetme/ izolasyon alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=711)= 1.931,

$p>0.05$], psikolojik istismar toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=690)= 2.454, $p>0.05$] ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Diğer bir ifade ile ergenlerin yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme, reddetme/izolasyon ve psikolojik istismar algıları anne öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

“Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri baba öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.8’de sunulmaktadır.

Tablo 4.8. Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve baba öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Psikolojik İstismar Boyutları	Baba Öğrenim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Yıldırma/Aşağılama	A.İlkokul	275	355.80	2	.102	.950	-
	B.Lise	290	351.75				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	140	350.10				
Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	A.İlkokul	272	335.95	2	3.301	.192	-
	B.Lise	295	364.75				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	139	363.98				
Suça Yöneltme	A.İlkokul	276	359.83	2	.432	.806	-
	B.Lise	291	352.45				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	141	348.30				
Reddetme/İzolasyon	A.İlkokul	275	367.87	2	1.722	.423	-
	B.Lise	297	345.83				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	139	354.23				
Psikolojik İstismar Toplam	A.İlkokul	269	340.95	2	.525	.769	-
	B.Lise	284	344.77				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	137	355.96				

* $p<.05$

Tablo 4.8’de ergenlerin baba öğrenim düzeyi ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Yapılan analiz sonuçları, ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği’nin yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=3, n=705)= .102, $p>0.05$], duygusal tepki vermeyi

reddetme alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=3, n=706)= 3.301 p>0.05], suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=708)= .432, p>0.05], reddetme/ izolasyon alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=711)= 1.722, p>0.05], psikolojik istismar toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=690)= .525, p>0.05] ergenlerin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Diğer bir ifade ile ergenlerin yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme, reddetme/izolasyon ve psikolojik istismar algı düzeyleri baba öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2. Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı Düzeylerinin Demografik Değişkenlere Yönelik İncelenmesi

“Ergenlerin algıladıkları ebeveyn akademik başarı baskısı düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.9’da sunulmaktadır.

Tablo 4.9. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeylerinin cinsiyetlerine yönelik Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Psikolojik Baskı	Kız	504	349,00	175898.00	48638.000	.917
	Erkek	194	350,79	68053.00		
Kısıtlama	Kız	510	345.75	177354.00	47049.000	.158
	Erkek	198	371,88	73632.00		
Aşırı Yüksek Beklenti	Kız	507	340,96	172867.00	44089.000	.016*
	Erkek	197	382,20	75293.00		
Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları Toplam	Kız	496	338,76	168027.00	44771.000	.187
	Erkek	193	361,03	69678.00		

*p<.05

Tablo 4.9’da Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği’nin psikolojik baskı, kısıtlama, aşırı yüksek beklenti, algılanan ebeveyn başarı baskısı toplam alt boyutlarından aldıkları puanlar ile ergenlerin cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği’nin psikolojik baskı (U=48638.000, p>.05),

kısıtlama ($U=47049.000$, $p>.05$) ve algılanan ebeveyn başarı baskısı toplam alt boyut ($U=44771.000$, $p>.05$) puanlarında ergenlerin cinsiyetlerinin etkili olmadığı görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin psikolojik baskı, kısıtlama ve ebeveyn başarı baskısı algı düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı ifade edilebilmektedir.

Buna karşın Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği'nin aşırı yüksek beklenti alt boyutunda cinsiyetler arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($U=44089.000$, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında ise aşırı yüksek beklenti algısı düzeyinin erkek ergenler lehine anlamlı farklılık gösterdiği gözlemlenmektedir.

“Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar algı düzeyleri kardeş sayılarına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Spearman Korelasyonu testi sonuçları Tablo 4.10'da sunulmaktadır.

Tablo 4.10. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve kardeş sayıları arasındaki ilişki ile ilgili Spearman Korelasyonu Testi sonuçları.

	1	2	3	4	5
1. Kardeş Sayısı	1	.017	.148**	.049	.081*
2. Psikolojik Baskı		1	.712**	.806**	.938**
3. Kısıtlama			1	.639**	.860**
4. Aşırı Yüksek Beklenti				1	.900**
5. Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Toplam					1

* $p<0.05$, ** $p<0.001$

Tablo 4.10'da ergenlerin ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ile kardeş sayıları arasındaki ilişkiye dair bilgiler sunulmaktadır. Yapılan analizler sonucunda psikolojik baskı algı düzeyi ($r=.017$, $p>.05$) ve aşırı yüksek beklenti algı düzeyi ($r=.049$, $p>.05$) ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir.

Bu sonuca karşın kısıtlama algı düzeyi ($r=.148$, $p<.05$) ile ebeveyn başarı baskısı algı düzeyi ($r=.081$, $p<.05$) ve kardeş sayısı arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

“Ergenlerin algıladıkları ebeveyn akademik başarı baskısı düzeyleri doğum sıralarına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.11’de sunulmaktadır.

Tablo 4.11. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve doğum sıraları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları	Doğum Sırası	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Psikolojik Baskı	A.1. çocuk	277	355.27	4	5.187	.269	-
	B.2. çocuk	224	354.85				
	C.3. çocuk	128	352.81				
	D.4. çocuk	43	290.06				
	E.5. çocuk veya üzeri	25	308.94				
Kısıtlama	A.1. çocuk	277	354.42	4	1.080	.897	-
	B.2. çocuk	229	346.20				
	C.3. çocuk	130	365.58				
	D.4. çocuk	45	336.60				
	E.5. çocuk veya üzeri	26	338.54				
Aşırı Yüksek Beklenti	A.1. çocuk	281	347.72	4	3.243	.518	-
	B.2. çocuk	226	354.97				
	C.3. çocuk	130	353.26				
	D.4. çocuk	43	386.42				
	E.5. çocuk veya üzeri	27	363.20				
Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları Toplam	A.1. çocuk	278	359.57	4	2.085	.720	-
	B.2. çocuk	226	352.00				
	C.3. çocuk	130	357.00				
	D.4. çocuk	43	305.97				
	E.5. çocuk veya üzeri	26	322.17				

* $p < .05$

Tablo 4.11’de ergenlerin doğum sıraları ve algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları verilmektedir. Yapılan analizler sonucunda; ergenlerin Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği’nin psikolojik baskı [$\chi^2(sd=4, n=697) = 5.187, p>0.05$], kısıtlama [$\chi^2(sd=4, n=707) = 1.080, p>0.05$], aşırı yüksek beklenti [$\chi^2(sd=4, n=707) = 3.243, p>0.05$] ve algılanan ebeveyn başarı baskısı toplam [$\chi^2(sd=4, n=703) = 2.085, p>0.05$] alt boyutlarından aldıkları puanların, doğum sıralarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği

bulunmuştur. Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin doğum sıraları ile psikolojik baskı, kısıtlama, aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı algı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ifade edilebilir.

“Ergenlerin algıladıkları ebeveyn akademik başarı baskısı düzeyleri sınıf düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.12’de sunulmaktadır.

Tablo 4.12. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları	Sınıf Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Psikolojik Baskı	A.Lise 1	199	359.54	3	7.093	.069	-
	B.Lise 2	219	369.68				
	C.Lise 3	109	339.87				
	D.Lise 4	171	318.11				
Kısıtlama	A.Lise 1	201	310.49	3	5.169	.169	-
	B.Lise 2	221	351.32				
	C.Lise 3	114	370.15				
	D.Lise 4	172	336.31				
Aşırı Yüksek Beklenti	A.Lise 1	200	365.12	3	11.983	.007*	A-D
	B.Lise 2	219	380.21				
	C.Lise 3	114	336.03				B-D
	D.Lise 4	171	313.24				
Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları Toplam	A.Lise 1	199	353.02	3	9.106	.028*	A-D
	B.Lise 2	217	370.12				
	C.Lise 3	104	332.30				B-D
	D.Lise 4	169	311.11				

* $p < .05$

Tablo 4.12’de ergenlerin sınıf düzeyleri ve algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, Yapılan analiz sonuçları, ergenlerin Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği’nin psikolojik baskı [χ^2 (sd=3, n=698)= 7.093, $p > 0.05$] ile kısıtlama [χ^2 (sd=3, n=708)= 5.169, $p > 0.05$] alt boyutlarından aldıkları puanların öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde

farklılaşmadığı saptanmıştır. Diğer bir ifade ile sınıf düzeyi; ergenlerin psikolojik baskı ve kısıtlama algı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Buna karşın elde edilen sonuçlar Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği'nin aşırı yüksek beklenti [χ^2 (sd=2, n=704)= 11.983, $p<0.05$] ve algılanan ebeveyn başarı baskısı toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=689)= 9.106, $p<0.05$] ergenlerin sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Diğer bir ifade ile aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ergenlerin öğrenime devam ettikleri sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Grupların sıra ortalamaları incelendiğinde ise en düşük aşırı yüksek beklenti algısına lise 3. Sınıfta öğrenime devam edenler olduğu görülürken en yüksek aşırı beklenti düzeyine ise lise 2. Sınıfta öğrenime devam edenler olduğu görülmektedir. Sınıflar bazında ilişkiler ele alındığında ise lise 1. ve lise 4. Sınıfa devam eden ergenler ile lise 2. ve lise 4'e Devam eden ergenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Algılanan ebeveyn başarı baskısı toplam alt boyutunda grupların sıra ortalamalarının incelenmesi sonucunda benzer şekilde en düşük ebeveyn başarı baskısı algısına lise 3. Sınıfta öğrenimine devam eden ergenler olduğu en yüksek ebeveyn başarı baskısı algısına lise 2. Sınıfta öğrenimine devam eden ergenler olduğu bulunmuştur.

“Ergenlerin algıladıkları algıladıkları ebeveyn akademik başarı baskısı düzeyleri öğrenime devam ettikleri okul türüne göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.13'te sunulmaktadır.

Tablo 4.13. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri okul türü arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları	Okul Türü	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Psikolojik Baskı	A.Meslek L.	356	357.22	4	1.484	.829	-
	B.Anadolu L.	235	344.67				
	C.Fen L.	52	337.02				
	D.İmam Hatip L	45	337.86				
	E.Diğer	10	305.50				

Tablo 4.13. (devam) Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve öğrenime devam ettikleri okul türü arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları	Okul Türü	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Kısıtlama	A.Meslek L.	359	377.97	4	15.187	.004*	A-B
	B.Anadolu L.	240	337.58				A-C
	C.Fen L.	53	273.92				B-C
	D.İmam Hatip L	46	361.79				D-C
	E.Diğer	10	311.55				
Aşırı Yüksek Beklenti	A.Meslek L.	359	370.52	4	7.186	.126	-
	B.Anadolu L.	239	341.08				
	C.Fen L.	51	329.29				
	D.İmam Hatip L	45	302.74				
	E.Diğer	10	320.95				
Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları Toplam	A.Meslek L.	352	362.10	4	6.219	.183	-
	B.Anadolu L.	231	332.76				
	C.Fen L.	51	307.95				
	D.İmam Hatip L	45	326.90				
	E.Diğer	10	296.00				

* $p < .05$

Tablo 4.13'te ergenlerin devam ettikleri okul türü ile algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları verilmektedir. Yapılan analizler sonucunda; ergenlerin Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği'nin psikolojik baskı alt boyutlarından aldıkları puanların [$\chi^2(sd=4, n=698) = 1.484, p > 0.05$], aşırı yüksek beklenti alt boyutlarından aldıkları puanların [$\chi^2(sd=4, n=704) = 7.186, p > 0.05$] ve algılanan ebeveyn başarı baskısı toplam alt boyutlarından aldıkları puanların [$\chi^2(sd=4, n=689) = 6.219, p > 0.05$], devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra ergenlerin, Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği'nin kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanların [$\chi^2(sd=4, n=704) = 15.187, p < 0.05$], devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde değiştiği görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda kısıtlama algısı düzeylerinin ergenlerin devam ettikleri okul türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği ifade edilebilmektedir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında ise en yüksek kısıtlama algısı düzeyine Meslek Lisesi'ne devam eden ergenlerin sahip olduğu

(377.97), en düşük kısıtlama algısı düzeyine Fen Lisesi'ne devam eden ergenlerin (273.92) olduğu görülmektedir.

“Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri öğrenime devam ettikleri okul başarı ortalamalarına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.14’te sunulmaktadır.

Tablo 4.14. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve okul başarı ortalamaları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları	Okul Başarı Ortalamaları	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Psikolojik Baskı	A.1	3	221.50	4	2.214	.697	-
	B.2	15	209.57				
	C.3	27	189.69				
	D.4	130	209.16				
	E.5	221	192.24				
Kısıtlama	A.1	3	238.83	4	6.300	.178	-
	B.2	16	249.97				
	C.3	31	217.08				
	D.4	132	213.28				
	E.5	224	192.06				
Aşırı Yüksek Beklenti	A.1	3	196.00	4	.255	.993	-
	B.2	15	194.90				
	C.3	31	193.66				
	D.4	131	203.93				
	E.5	222	192.06				
Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları Toplam	A.1	3	207.17	4	2.076	.722	-
	B.2	15	214.27				
	C.3	26	195.37				
	D.4	127	203.27				
	E.5	217	187.72				

* $p < .05$

Tablo 4.14’te ergenlerin devam ettikleri okul başarı ortalamaları ile algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçlarına yer verilmektedir. Buna göre; analiz sonuçları değerlendirildiğinde, ergenlerin Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği’nin psikolojik baskı alt

boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=2.214)= .222, $p>0.05$], kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=406)= 6.300, $p>0.05$], aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=402)=.255, $p>0.05$], algılanan ebeveyn başarı baskısı toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=388)= 2.076, $p>0.05$] ergenlerin okul başarı ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Diğer bir ifade ile ergenlerin okul başarıları ortalamaları ile ergenlerin psikolojik baskı, kısıtlama, aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı algı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

“Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri anne öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.15’de sunulmaktadır.

Tablo 4.15. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve anne öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları	Anne Öğrenim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Psikolojik Baskı	A.İlkokul	356	346.36	2	3.390	.184	-
	B.Lise	246	367.11				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	96	327.16				
Kısıtlama	A.İlkokul	363	365.81	2	5.641	.060	-
	B.Lise	248	355.17				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	97	310.47				
Aşırı Yüksek Beklenti	A.İlkokul	361	351.53	2	4.094	.129	-
	B.Lise	248	367.23				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	95	317.74				
Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Toplam	A.İlkokul	351	345.54	2	3.992	.136	-
	B.Lise	243	357.95				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	95	309.87				

* $p<.05$

Tablo 4.15’de ergenlerin anne öğrenim düzeyi ve algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Yapılan analizler neticesinde ergenlerin Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği’nin psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=698)= 3.390, $p>0.05$],

kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=708)= 5.641, $p>0.05$], aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=704)= 4.094, $p>0.05$] ve algılanan ebeveyn başarı baskısı toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=689)= 3.992, $p>0.05$] ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin psikolojik baskı, kısıtlama, aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı algı düzeylerinin anne öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ifade edilebilmektedir.

“Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskı düzeyleri baba öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.16’da sunulmaktadır.

Tablo 4.16. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ve baba öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Boyutları	Baba Öğrenim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Psikolojik Baskı	A.İlkokul	268	354.15	2	.538	.764	-
	B.Lise	291	342.89				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	139	354.38				
Kısıtlama	A.İlkokul	273	371.86	2	4.669	.097	-
	B.Lise	295	351.71				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	140	326.52				
Aşırı Yüksek Beklenti	A.İlkokul	271	358.64	2	1.844	.398	-
	B.Lise	294	344.46				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	139	343.88				
Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Toplam	A.İlkokul	264	356.83	2	1.561	.458	-
	B.Lise	288	339.10				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	137	334.59				

* $p<.05$

Tablo 4.16’da ergenlerin baba öğrenim düzeyleri ile algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçlarına yer verilmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde ergenlerin Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği’nin psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=698)= .538, $p>0.05$], kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2,

$n=708$)= 4.669, $p>0.05$], aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 ($sd=2$, $n=704$)= 1.844, $p>0.05$] ve algılanan ebeveyn başarı baskısı toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 ($sd=2$, $n=689$)= 1.561, $p>0.05$] ergenlerin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlara göre ergenlerin babalarının öğrenim düzeylerinin ergenlerin psikolojik baskı, kısıtlama, aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı algı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

4.3. Ergenlerin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Demografik Değişkenlere Yönelik İncelenmesi

“Ergenlerin algıladıkları beş faktör kişilik özellikleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.17’de sunulmaktadır.

Tablo 4.17. Ergenlerin beş faktör kişilik özelliklerinin cinsiyetlerine yönelik Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Boyutları	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Dışa Dönüklük	Kız	502	353.38	177499.00	46644.000	.334
	Erkek	195	337.20	65754.00		
Uyumluluk	Kız	504	359.33	181104.00	42924.000	.021*
	Erkek	192	320.06	61542.00		
Sorumluluk	Kız	496	350.57	173884.50	44603.500	.197
	Erkek	192	328.81	63131.50		
Nevrotiklik	Kız	497	349.34	173624.00	46050.000	.415
	Erkek	193	335.60	64771.00		
Yeniliğe Açıklık	Kız	500	343.68	171841.00	46591.000	.549
	Erkek	192	353.84	67937.00		
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Toplam	Kız	479	336.34	161105.00	40554.000	.201
	Erkek	181	315.06	57025.00		

* $p<.05$

Tablo 4.17’de ergenlerin Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği’nin toplam alt boyutlarından aldıkları puanlar ile öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Beş faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği’nin uyumluluk ($U=42924.000$, $p<.05$) alt boyutunda

anlamli farklılık gözlemlenmektedir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında kız ergenlerin lehine anlamli bir farklılık olduğu görölmektedir.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri alt boyutlarından dışa dönüklük boyutundan aldıkları puanların dışa dönüklük ($U=46644.000$, $p>.05$), sorumluluk (44603.500 , $p>.05$) boyutundan aldıkları puanların, nevrotiklik boyutundan aldıkları puanların (46050.000 , $p>.05$), yeniliğe açıklık boyutundan aldıkları puanların (46591.000 , $p>.05$) ve beş faktör kişilik özellikleri ölçeği toplam alt boyutundan (40554.000 , $p>.05$) ergenlerin cinsiyetlerine göre anlamli bir şekilde farklılaşmamaktadır.

“Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri kardeş sayılarına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Spearman Korelasyonu testi sonuçları Tablo 4.18’de sunulmaktadır.

Tablo 4.18. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve kardeş sayıları arasındaki ilişki ile ilgili Spearman Korelasyonu Testi sonuçları.

	1	2	3	4	5	6	7
1. Kardeş Sayısı	1	-.004	-.014	-.082*	-.019	-.077*	-.070
2. Dışa Dönüklük		1	.427**	.415**	.352**	.535**	.726**
3. Uyumluluk			1	.450**	.453**	.360**	.705**
4. Sorumluluk				1	.462**	.457**	.736**
5. Nevrotiklik					1	.325**	.658**
6. Yeniliğe Açıklık						1	.757**
7. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Toplam							1

* $p<0.05$, ** $p<0.001$

Tablo 4.18’de ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile kardeş sayıları arasındaki ilişkiye dair bilgiler sunulmaktadır. Yapılan analizler sonucunda ergenlerin sorumluluk kişilik özelliği ($r=-.082$, $p<.05$) ve yeniliğe açıklık kişilik özellikleri ($r=-.077$, $p<.05$) ile kardeş sayıları arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamli bir ilişki bulunmuştur.

Ayrıca tablo dikkatle incelendiğinde ise dışadönüklük ($r=-.004$, $p>.05$), uyumluluk ($r=-.014$, $p>.05$), nevrotiklik düzeyi ($r=-.019$, $p>.05$) ve beş faktör kişilik

özellikleri toplam boyutunda ($r=-.70$, $p>.05$) ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir.

“Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri doğum sıralarına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.19’da sunulmaktadır.

Tablo 4.19. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve kardeş sayıları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Boyutları	Doğum Sırası	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Dışa Dönüklük	A.1. çocuk	279	356.25	4	4.153	.386	-
	B.2. çocuk	223	360.70				
	C.3. çocuk	126	327.01				
	D.4. çocuk	42	311.76				
	E.5. çocuk veya üzeri	27	337.98				
Uyumluluk	A.1. çocuk	278	359.65	4	3.352	.501	-
	B.2. çocuk	225	341.47				
	C.3. çocuk	125	333.63				
	D.4. çocuk	43	371.05				
	E.5. çocuk veya üzeri	24	307.90				
Sorumluluk	A.1. çocuk	272	344.02	4	6.779	.148	-
	B.2. çocuk	224	364.85				
	C.3. çocuk	126	310.12				
	D.4. çocuk	40	358.64				
	E.5. çocuk veya üzeri	26	319.04				
Nevrotiklik	A.1. çocuk	273	349.38	4	1.886	.757	-
	B.2. çocuk	224	351.97				
	C.3. çocuk	126	329.49				
	D.4. çocuk	41	319.87				
	E.5. çocuk veya üzeri	25	354.08				
Yeniliğe Açıklık	A.1. çocuk	275	350.85	4	1.753	.781	-
	B.2. çocuk	220	352.29				
	C.3. çocuk	127	327.98				
	D.4. çocuk	42	329.74				
	E.5. çocuk veya üzeri	27	352.94				
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Toplam	A.1. çocuk	264	339.84	4	3.633	.458	-
	B.2. çocuk	212	338.42				
	C.3. çocuk	123	309.55				
	D.4. çocuk	38	300.93				
	E.5. çocuk veya üzeri	23	311.22				

* $p<.05$

Tablo 4.19’da ergenlerin doğum sıraları ve beş faktör kişilik özellikleri puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Yapılan analiz

sonucunda Beş faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin dışa dönüklük [$\chi^2(sd=4, n=691) = 4.153, p>0.05$], uyumluluk [$\chi^2(sd=4, n=695) = 3.352, p>0.05$], sorumluluk [$\chi^2(sd=4, n=688) = 6.779, p>0.05$], nevrotiklik [$\chi^2(sd=4, n=689) = 1.886, p>0.05$], yeniliğe açıklık [$\chi^2(sd=4, n=691) = 1.753, p>0.05$] ve beş faktör kişilik toplam [$\chi^2(sd=4, n=660) = 3.633, p>0.05$], toplam alt boyutlarından aldıkları puanların, ergenlerin doğum sıralarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin doğum sıraları ile kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ifade edilebilmektedir.

“Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.20’de sunulmaktadır.

Tablo 4.20. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve öğrenime devam edilen sınıf düzeyi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Boyutları	Sınıf Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Dışa Dönüklük	A.Lise 1	200	350.05	3	6.262	.100	-
	B.Lise 2	218	372.93				
	C.Lise 3	111	340.50				
	D.Lise 4	168	322.32				
Uyumluluk	A.Lise 1	199	353.96	3	2.899	.408	-
	B.Lise 2	216	348.94				
	C.Lise 3	111	320.29				
	D.Lise 4	123	359.97				
Sorumluluk	A.Lise 1	198	318.52	3	7.945	.047*	D-A
	B.Lise 2	216	337.72				
	C.Lise 3	110	361.40				
	D.Lise 4	164	373.46				
Nevrotiklik	A.Lise 1	197	337.38	3	1.264	.738	-
	B.Lise 2	215	357.88				
	C.Lise 3	110	361.40				
	D.Lise 4	164	373.46				

Tablo 4.20. (devam)Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve öğrenime devam edilen sınıf düzeyi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Boyutları	Sınıf Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Yeniliğe Açıklık	A.Lise 1	199	313.96	3	10.758	.013*	D-A
	B.Lise 2	217	344.14				
	C.Lise 3	109	356.91				
	D.Lise 4	167	381.55				
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Toplam	A.Lise 1	197	311.00	3	4.397	.222	-
	B.Lise 2	206	336.44				
	C.Lise 3	98	322.74				
	D.Lise 4	159	351.75				

*p<.05

Tablo 4.20’de ergenlerin sınıf düzeyleri ve beş faktör kişilik özellikleri puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Yapılan analiz sonuçları, ergenlerin Beş faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği’nin dışadönüklük [χ^2 (sd=3, n=697)= 6.262, p>0.05], uyumluluk [χ^2 (sd=3, n=696)= 2.899 p>0.05],nevrotiklik [χ^2 (sd=3, n=692)= 1.264, p>0.05] ve beş faktör kişilik özellikleri toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=660)= 4.397, p>0.05] ergenlerin öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin sınıf düzeyleri ile dışadönüklük, uyumluluk, nevrotiklik ve beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilmektedir.

Buna karşın ergenlerin Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği’nin sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanların, öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [χ^2 (sd=3, n=688) =7.945, p<0.05]. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında ise en yüksek sorumluluk puanına lise 4. sınıfta öğrenime devam eden ergenler (373,46) olduğu görülürken, en düşük sorumluluk puanına 1. sınıfta öğrenime devam eden ergenler (318,52) olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyinin arttıkça sorumluluğun artış göstermesi dikkat çekmektedir.

Ergenlerin öğrenime devam ettikleri sınıf göre farklılaşma görülen bir diğer kişilik faktörü de yeniliğe açıklık faktörüdür. Yapılan analiz sonucunda, ergenlerin Beş faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği’nin yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanların, öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [χ^2 (sd=3, n=692) =10.758, p<0.05]. Grupların sıra ortalamalarına

bakıldığında ise en yüksek yeniliğe açıklık puanlarının 4. sınıfta öğrenime devam eden ergenlerin (381,55) olduğu fark edilmektedir.

“Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri öğrenime devam ettikleri lise türüne göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.21’de sunulmaktadır.

Tablo 4.21. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve öğrenime devam edilen sınıf düzeyi arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Boyutları	Okul Türü	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Dışa Dönüklük	A.Meslek L.	357	361.54	4	11.314	.023*	A-B
	B.Anadolu L.	239	319.37				D-B
	C.Fen L.	51	337.78				E-B
	D.İmam Hatip L	45	393.77				
	E.Diğer	10	448.50				
Uyumluluk	A.Meslek L.	356	347.70	4	3.718	.446	-
	B.Anadolu L.	233	336.50				
	C.Fen L.	52	366.64				
	D.İmam Hatip L	45	395.33				
	E.Diğer	10	351.35				
Sorumluluk	A.Meslek L.	355	335.13	4	7.629	.106	-
	B.Anadolu L.	231	338.06				
	C.Fen L.	49	383.69				
	D.İmam Hatip L	43	409.80				
	E.Diğer	10	352.90				
Nevrotiklik	A.Meslek L.	355	346.46	4	8.150	.086	-
	B.Anadolu L.	230	328.15				
	C.Fen L.	51	348.37				
	D.İmam Hatip L	44	420.67				
	E.Diğer	10	365.10				
Yeniliğe Açıklık	A.Meslek L.	355	327.76	4	11.464	.022*	C-A
	B.Anadolu L.	229	351.51				
	C.Fen L.	50	397.69				
	D.İmam Hatip L	44	386.94				
	E.Diğer	10	456.50				
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Toplam	A.Meslek L.	343	326.92	4	9.319	.054	-
	B.Anadolu L.	218	314.42				
	C.Fen L.	47	354.33				
	D.İmam Hatip L	42	401.24				
	E.Diğer	10	394.60				

*p<.05

Tablo 4.21’de ergenlerin devam ettikleri okul türü ile beş faktör kişilik özellikleri puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları verilmektedir. Yapılan analizler sonucunda; ergenlerin Beş faktör Kişilik Özellikleri

Ölçeği'nin uyumluluk alt boyutlarından aldıkları puanların [$\chi^2(sd=4, n=696) = 3.718, p>0.05$], sorumluluk alt boyutlarından aldıkları puanların [$\chi^2(sd=4, n=688) = 7.629, p>0.05$], nevroziklik [$\chi^2(sd=4, n=690) = 8.150, p>0.05$] ve beş faktör kişilik özellikleri toplam alt boyutlarından aldıkları puanların [$\chi^2(sd=4, n=660) = 9.319, p>0.05$], devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Öte yandan ergenlerin, Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanların [$\chi^2(sd=4, n=702) = 11.314, p<0.05$], devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde değiştiği görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda dışa dönüklük puanları ergenlerin devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ifade edilebilmektedir. Ergenlerin dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanların öğrenime devam edilen okul türüne göre değişen anlamlı farklılığının ise meslek lisesi, imam hatip lisesi, diğer liseler ile anadolu lisesindeki ergenler arasında olduğu ve anadolu lisesine devam eden ergenlerin daha düşük seviyede dışa dönüklük özelliğine sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Dışa dönüklük boyutunda olduğu gibi yeniliğe açıklık boyutu [$\chi^2(sd=4, n=688) = 11.464, p<0.05$], da öğrenime devam edilen okul türü ile anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Ergenlerin yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanların öğrenime devam edilen okul türüne göre değişen anlamlı farklılığının ise fen lisesi ile meslek lisesindeki ergenler arasında olduğu ve fen lisesine devam eden ergenlerin daha düşük seviyede dışa dönüklük özelliğine sahip oldukları sonucu elde edilmiştir.

“Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri öğrenime devam ettikleri okul başarı ortalamalarına göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.22’de sunulmaktadır.

Tablo 4.22. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve okul başarı ortalamaları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Boyutları	Okul Başarı Ortalamaları	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Dışa Dönüklük	A.1	2	270.50	4	1.227	.874	-
	B.2	16	211.38				
	C.3	30	188.90				
	D.4	128	197.31				
	E.5	220	198.91				
Uyumluluk	A.1	3	164.33	4	.674	.954	-
	B.2	15	193.60				
	C.3	31	208.68				
	D.4	128	200.20				
	E.5	218	195.96				
Sorumluluk	A.1	1	381.50	4	5.097	.278	-
	B.2	15	168.80				
	C.3	31	198.84				
	D.4	124	184.01				
	E.5	215	199.05				
Nevrotiklik	A.1	2	238.75	4	1.307	.860	-
	B.2	15	184.03				
	C.3	30	184.63				
	D.4	123	202.24				
	E.5	219	192.71				
Yeniliğe Açıklık	A.1	2	353.00	4	12.569	.014*	A-C A-D
	B.2	15	140.50				
	C.3	29	179.71				
	D.4	127	182.47				
	E.5	218	208.43				
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Toplam	A.1	1	349.50	4	3.211	.523	-
	B.2	14	167.57				
	C.3	28	176.50				
	D.4	115	203.27				
	E.5	217	187.72				

* $p < .05$

Tablo 4.22’de ergenlerin okul başarı ortalamaları ve beş faktör kişilik özellikleri puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları verilmektedir. Yapılan analiz neticesinde Beş faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği’nin dışa dönüklük [$\chi^2(sd=4,$

n=396) =1.227, p>0.05], uyumluluk [χ^2 (sd=4, n=395) =.674, p>0.05], sorumluluk [χ^2 (sd=4, n=386) =5.097, p>0.05], nevroitiklik [χ^2 (sd=4, n=389) =1.307, p>0.05] ve beş faktör kişilik toplam [χ^2 (sd=4, n=362) =3.211, p>0.05], toplam alt boyutlarından aldıkları puanların, okul başarı ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmektedir.

Analiz sonuçları dikkatle incelendiğinde ise beş faktör kişilik özellikleri yeniliğe açıklık toplam alt boyutunun [χ^2 (sd=4, n=391) =.014, p<0.05] okul başarı ortalamasına göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir. Elde edilen bu sonuca göre okul başarı ortalaması ile ergenlerin yeniliğe açıklık puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilebilmektedir. Grup sıra ortalamaları dikkate alındığında ise en yüksek yeniliğe açıklık puanını 1 notu alan ergenlerin (353,00) aldığı görülmekle birlikte en düşük yeniliğe açıklık puanına 2 notu alan ergenlerin (140,50) sahip olduğu görülmektedir.

“Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri anne öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.23’te sunulmaktadır.

Tablo 4.23. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve anne öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Baskısı Boyutları	Anne Öğrenim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Dışa Dönüklük	A.İlkokul	356	352.16	2	.194	.908	-
	B.Lise	246	346.48				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	96	343.67				
Uyumluluk	A.İlkokul	356	355.34	2	1.929	.381	-
	B.Lise	246	334.34				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	94	359.65				
Sorumluluk	A.İlkokul	353	346.05	2	5.407	.067	-
	B.Lise	243	327.43				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	92	383.65				

Tablo 4.23. (devam) ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve anne öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Baskısı Boyutları	Anne Öğrenim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Nevrotiklik	A.İlkokul	351	354.61	2	1.671	.434	-
	B.Lise	247	333.33				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	92	343.41				
Yeniliğe Açıklık	A.İlkokul	356	342.74	2	8.626	.013*	C-A
	B.Lise	242	330.85				C-B
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	94	401.04				
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Toplam	A.İlkokul	338	332.76	2	4.091	.129	-
	B.Lise	236	315.31				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	86	363.30				

* $p < .05$

Tablo 4.23'te ergenlerin anne öğrenim düzeyi ve beş faktör kişilik özellikleri puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Yapılan analizler neticesinde ergenlerin Beş faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=697)= .194, $p > 0.05$], uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=696)= 1.929, $p > 0.05$], sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=688)= .067, $p > 0.05$], nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=692)= .434, $p > 0.05$] ve beş faktör kişilik özellikleri toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=660)= 4.091, $p > 0.05$] ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda anne öğrenim düzeyleri ile ergenlerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevroitiklik ve beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ifade edilebilmektedir.

Öte yandan yapılan analiz sonucunda ergenlerin yeniliğe açıklık alt boyutunda aldıkları puanların [χ^2 (sd=4, n=692) =8.626, $p < 0.05$] anne öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Grup sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek yeniliğe açıklık puanına annesi ön lisans ve üzeri düzeyde öğrenim görmüş ergenlerin sahip olduğu görülürken en düşük yeniliğe açıklık puanına ise annesi ilkokul düzeyinde öğrenim görmüş ergenlerin sahip olduğu görülmektedir.

Elde edilen bu sonuca göre anne öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarının yeniliğe açıklık özelliklerinde artış meydana gelebileceği ifade edilebilir.

“Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri baba öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine yönelik uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.24’te sunulmaktadır.

Tablo 4.24. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ve baba öğrenim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis Testi sonuçları.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Baskısı Boyutları	Baba Öğrenim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Dışa Dönüklük	A.İlkokul	268	342.89	2	5.059	.080	-
	B.Lise	289	367.38				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	140	322.75				
Uyumluluk	A.İlkokul	269	353.32	2	.350	.839	-
	B.Lise	290	343.38				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	137	349.86				
Sorumluluk	A.İlkokul	267	341.23	2	.550	.760	-
	B.Lise	285	342.38				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	136	349.86				
Nevrotiklik	A.İlkokul	264	348.40	2	.365	.833	-
	B.Lise	290	347.16				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	136	336.34				
Yeniliğe Açıklık	A.İlkokul	267	325.41	2	5.213	.074	-
	B.Lise	287	355.72				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	138	368.14				
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Toplam	A.İlkokul	253	321.49	2	1.014	.602	-
	B.Lise	278	338.11				
	C.Ön Lisans ve/veya üzeri	129	331.78				

*p<.05

Tablo 4.24’te ergenlerin baba öğrenim düzeyi ve beş faktör kişilik özellikleri puanları arasındaki ilişki ile ilgili Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Yapılan analiz sonuçları, ergenlerin Beş faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği’nin dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=3, n=696)= 5.059, p>0.05],

uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=3, n=688)= .350 p>0.05], sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=708)= .550, p>0.05], nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=690)= .365, p>0.05], yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=692)= 5.213, p>0.05] ve beş faktör kişilik özellikleri toplam alt boyutundan aldıkları puanların [χ^2 (sd=2, n=660)= 1.014, p>0.05] ergenlerin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Diğer bir ifade ile baba öğrenim düzeyi ile ergenlerin dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevroitiklik, yeniliğe açıklık ve beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

4.4. Ergenlerin Ebeveynlerinden Algılamış Oldukları Psikolojik İstismar ile Akademik Başarı Baskısı ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Ergenlerin ebeveynlerinden algılamış oldukları psikolojik istismar ile akademik başarı baskısı ve beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığına yönelik uygulanan korelasyon analizi sonuçları Tablo 4.25’de sunulmaktadır.

Tablo 4.25. Ergenlerin anne-babadan algılamış oldukları psikolojik istismarın algılanan ebeveyn akademik başarı baskısını yordamasına ilişkin Korelasyon Analizi sonuçları.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.Y/A	1	-.530**	.463**	.690**	.307**	.338**	.238**	-.054	.059	-.034	.124**	-.085*
2.DTVR		1	-.220**	-.562**	-.350**	-.440**	-.240**	.177**	-.017	.074	-.108**	.172**
3.SY			1	.423**	.027	.126**	.033	-.056	.019	-.078**	.063	-.110**
4.R/İ				1	.311**	.370**	.232**	-.115**	.061	-.074	.145**	-.079*
5.PB					1	.712**	.806**	.003	.087*	.002	.193**	.064
6.K						1	.639**	.005	.122**	-.025	.183**	-.047
7.AYB							1	.085*	.060	.064	.172**	.022
8.DD								1	.427**	.415**	.352**	.535**
9.U									1	.450**	.453**	.360**
10.S										1	.462**	.457**
11.N											1	.325**
12.YA												1

*p<.05, **p<.01

(Y/A: Yıldırma/Aşağılama, DTVR: Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme, SY: Suça Yönelme, R/İ: Reddetme/İzolasyon, PB: Psikolojik Baskı, K: Kısıtlama, AYB: Aşırı Yüksek Beklenti, DD: Dışa Dönüklük, U: Uyumluluk, S: Sorumluluk, N: Nevrotiklik, YA: Yeniliğe Açıklık)

Tablo 4.25’de ergenlerin ergenlerin ebeveynlerinden algılamış oldukları psikolojik istismar ile akademik başarı baskısı ve beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığına yönelik uygulanan korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde ergenlerin psikolojik istismar alt boyutları ile ebeveyn başarı baskı boyutları ve beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye dair yapılan analizler neticesinde elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır:

- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.307$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.338$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.238$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.124$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.085$, $p<.05$)

- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.350, p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.440, p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.240, p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.177, p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.108, p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.172, p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar ile reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.423, p<.01$)

- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.126$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.078$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.110$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.311$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.370$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.232$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.115$, $p<.01$)
- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.145$, $p<.01$)

- Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=-.079$, $p<.05$)
- Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.087$, $p<.05$)
- Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.193$, $p<.01$)
- Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.122$, $p<.01$)
- Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.183$, $p<.01$)
- Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.086$, $p<.05$)
- Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.172$, $p<.01$)

5. TARTIŞMA

Araştırmanın bu kısmında ergenlerin kişilik özellikleri ve anne babalarından algılamış oldukları akademik başarı baskısı ile psikolojik istismar arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik gerçekleştirilen analizler neticesinde elde edilen bulgular hakkındaki tartışmalara yer verilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak psikolojik istismar, algılanan ebeveyn başarı baskısı ve beş faktör kişilik özellikleri ile demografik değişkenlere yönelik incelemeler sonucunda elde edilen bulgular tartışılmaktadır. Ardından psikolojik istismar, algılanan ebeveyn başarı baskısı ve beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin tartışmalara yer verilmektedir.

5.1. Ergenlerin Algıladıkları Psikolojik İstismar, Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Demografik Değişkenlere Yönelik İncelenmesine İlişkin Tartışma

Ergenlerin psikolojik istismar algı düzeylerinin cinsiyete göre incelenmesi sonucunda; psikolojik istismar alt boyutlarından olan duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme ve reddetme/izolasyon puanlarında cinsiyetlerin etkili olmadığı saptanmıştır. Buna karşın yapılan çalışmada yıldırma/aşağılama algı düzeyinin erkek ergenler lehine farklılık gösterdiği görülmüştür. Ayrıca erkek ergenlerin psikolojik istismar algı düzeylerinin de kız ergenlere nazaran daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu noktada Arslan (106) tarafından yapılan çalışmada erkek ergenlerin psikolojik istismarın tüm alt boyutlarında kız ergenlere nazaran daha fazla psikolojik istismar algıladıklarının ifade edilmesi yapılan çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir. İlgili araştırma ile benzer sonuçlar elde eden Vissing, Straus, Gelles ve Harrop (219) tarafından yapılan çalışmada ise erkeklerin psikolojik istismar yaşama ihtimalinin kızlardan biraz daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Öte yandan Kumar, Kar ve Therayil (220) tarafından yapılan çalışma sonucunda da erkek ergenlerin psikolojik istismar algı düzeylerinin kız ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu noktada bireyin içerisinde bulunduğu kültürel yapının cinsiyetlere yüklediği roller ve beklentilerin psikolojik istismar algı düzeyinde farklılıklara neden olabileceği düşünülmektedir. Toplum tarafından cinsiyete özgü biçilmiş rollerin erkekler için duygusal ifade ve etkileşimler noktasında kadınlara nazaran daha katı

kuralları bünyesinde barındırmasının erkek ergenlerin psikolojik istismar algı düzeylerinin kız ergenlere nazaran daha yüksek olmasında etki sahibi olduğuna inanılmaktadır (221). Kültür ve toplumun cinsiyetlere dair beklentilerinin yanı sıra ebeveynler de çocuklarından cinsiyetlerine uygun roller sergilemesini beklemektedirler. Ebeveynlerin bu beklentileri ise çocuğunun cinsiyetine yönelik psikolojik istismara neden olabilecek tepkiler vermesine neden olabilmektedir (222). Alan yazında yer alan çalışmalar incelendiğinde yapılan araştırmanın sonuçları ile karşıt sonuçlar elde eden çalışmaların yer aldığı görülmekle birlikte psikolojik istismar algı düzeyi ile cinsiyetler arasında farklılık olmadığını belirten çalışmaların da bulunduğu görülmektedir (223; 224). Örneğin; Al-Eissa ile arkadaşları (2016), Boloorsaz-Mashhadi (225), Tarafa, Mamaru ve Tesfaye (81) tarafından yapılan çalışmalarda psikolojik istismar algı düzeylerinin kız ergenlerde erkek ergenlere oranla daha yüksek olduğu sonucunu elde edilmiştir. Benzer şekilde Cui, Xue, Connoly ve Liu (90) tarafından Çin’de öğrenim göre ortaokul öğrencilerinin anne-babaları tarafından maruz kaldıkları kötü muamele oranları ve sıklığını inceledikleri çalışmada annelerin babalara kıyasla kız evlatlarına daha sık kötü muamelede bulundukları saptanmıştır.

Ergenlerin psikolojik istismar algı düzeylerinin kardeş sayısına göre incelenmesi sonucunda ergenlerin psikolojik istismar alt boyutlarından olan duygusal tepki vermeyi reddetme algı düzeyi ile kardeş sayısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken suça yöneltme algı düzeyi ve reddetme/izolasyon algı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Bu doğrultuda Uslu, Kapçı, Yıldırım ve Öney (226) tarafından duygusal kötü muamele davranışlarını ebeveynlerin ne ölçüde fark ettiklerini değerlendirebilecek bir araç geliştirmek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda elde edilen bulgular ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Uslu ve arkadaşları yaptıkları çalışma sonucunda geliştirmiş oldukları “Duygusal Kötü Muamelenin Tanınması Ölçeği” ile duygusal istismar ve kardeş sayısı arasında pozitif korelasyon bulduklarını belirtmişlerdir. Kocaman (227) tarafından yapılan çalışmada ise psikolojik istismar alt boyutlarından yıldırma/aşağılama boyutu ile kardeş sayısının ilişkili olduğu sonucunun elde edilmesi kısmi ölçüde psikolojik istismar alt boyutları ile kardeş sayısı arasındaki ilişkiyi destekler niteliğe sahiptir. Paavilainen, Astedt-Kurki, Paunonen-Ilmonen, Laippala (228) tarafından yapılan çalışmada sağlıklı aile özelliklerine sahip “sıradan” şeklinde

nitelendirilen ailelerin bünyesinde daha az sayıda çocuğun yer aldığı ifade edilmektedir. Bu sonuçtan hareketle ailede var olan psikolojik istismar yaşantılarının çocuk sayısı ile paralel bir biçimde artış gösterdiği düşünülmektedir. Öyle ki çocuk sayısındaki artış ebeveynlerin çocuklarına yönelik bakım yükümlülükleri ile sorumluluklarının artmasına neden olmaktadır. Artan sorumluluklar ve yükümlülüklerin ebeveynlerin kendi kişisel istek ve ihtiyaçlarına yeteri kadar yanıt verememesinde etkili olduğuna inanılmaktadır. Kendi kişisel istek ve ihtiyaçlarına karşılık veremeyen ebeveynin zamanla çocuklarının da taleplerine yetemiyor olduğunu düşünmesi sonucunda meydana gelen olumsuz duygu durumları zamanla ebeveyn davranışlarının psikolojik istismar boyutuna varacak şekilde çocuklarına yansıtılmasına neden olmaktadır. Bayramlar, Kumbas, Çam ve Keskin (229) tarafından yapılan çalışma sonucunda ergenin kardeş sayısının artmasına bağlı olarak sorun yaşanan ergen ailelerinde sahip olunan rollerin sağlıklı bir biçimde işlediğinin ifade edilmesi ilgili araştırma sonucunu desteklemektedir. Bu araştırmaların aksine kardeş sayısı ile psikolojik istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ifade eden çalışmalar da literatürde yer almaktadır (230; 231; 232).

Ergenlerin psikolojik istismar algı düzeylerinin doğum sıralarına göre incelenmesi sonucunda; ergenlerin yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme, reddetme/izolasyon ve psikolojik istismar algısı düzeylerinin doğum sıralarına göre farklılık göstermediği saptanmıştır. İlgili alan yazın araştırmanın bulguları ile benzer bulgulara sahip çalışmaların bulunduğu görülmüştür (233; 234; 235; 236). Doğum sırasının çocuk gelişimi üzerindeki önemini vurgulayan Adler, doğum sırası kavramının psikolojide popüler hale gelmesini sağlamakla birlikte literatüre doğum sırasına ilişkin bir diğer kavramı da kazandırmıştır: Psikolojik doğum sırası. Doğum sırası kavramı çocuğun biyolojik yollarla dünyaya geliş sırasını ifade ederken psikolojik doğum sırası aynı ailede yer alan çocukların farklı ortamlar içerisinde doğmaları nedeniyle hissettikleri ve algıladıkları doğum sırasını ifade etmektedir (237; 238). Bu noktadan hareketle ergenlerin aile içi dinamiklerinin, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tavırlarının ve çocukların kendilerini hangi doğum sırasında konumladıklarının da göz ardı edilemeyecek derecede öneme sahip olduğu çıkarımında bulunabilmektedir. Elde edilen bu çıkarım doğrultusunda bahsi geçen faktörler nedeniyle biyolojik doğum sırasının ergenlerin psikolojik istismar algı düzeyine etki etmiyor olabilir. Öte yandan

alan yazında doğum sırasının algılanan psikolojik istismar düzeyi ile ilişkili olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur. Kenny, Pulver, O'Campo, Guttman & Urquia'nın (239) göçmen olan ve olmayan ailelerdeki çocuk istismarına yönelik yaptıkları çalışmada doğum sırasının istismar düzeyi ile ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır. Annesi göçmen olan çocuklarda ilk çocuğun psikolojik istismar algı düzeyi yüksek iken annesi göçmen olmayan çocuklarda 4. veya daha üzeri doğum sırasına sahip çocukların daha yüksek istismar algı düzeyine sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Maryam Pyar Lakhdar (240) ve arkadaşlarının Pakistanda yaşayan ergenlerle yaptıkları çalışma sonucunda 751 ergenden 232'si ebeveynlerinden ara sıra kötü muamele gördüğü, 73 ergenin ise sık sık ebeveynleri tarafından kötü muameleye maruz kaldıkları ifade edilmiştir. Öte yandan yapılan çalışmada her iki grupta da yoğunluklu olarak ortanca çocukların kötü muameleye maruz kaldıkları belirtilmiştir. Lakdir ve arkadaşları (241) yaptıkları bir diğer çalışmada ise nesiller arasında gerçekleşen çocuk psikolojik istismarını incelemişler; 800 ebeveyninden 409'unun çocukluk döneminde psikolojik istismar yaşantısı olduğu ve meydana gelen bu yaşantılara yoğunluklu olarak ortanca çocuk olan ebeveynlerin maruz kaldıkları sonucunu elde etmişlerdir. Benzer şekilde Al-Fayez (92) çalışmasında psikolojik istismar ile doğum sırası arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir. Al-Fayez'in çalışmasında yer alan katılımcılardan en büyük çocukların kendisinden küçük kardeşlerine kıyasla ebeveynlerinden daha yüksek oranda istismara maruz kaldıkları ifade edilmektedir.

Ergenlerin öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyi ile psikolojik istismar boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda psikolojik istismar puanlarının devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği bulunmuştur. İlgili alan yazın incelendiğinde Akman'ın (242) ergen asiliği, duygusal istismar ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yaptığı araştırma ile benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Benzer şekilde Toker Karabulut (236) ve Türk (243)'ün çalışmalarında ebeveynler tarafından algılanan duygusal istismarın sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı sonucu da araştırmadaki bulguyu destekler niteliktedir. Yapılan araştırmada lise öğrenim kademelerinde yer alan ergenlerin sahip oldukları gelişimsel ve sosyokültürel farklılıkları nedeniyle öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerinin psikolojik istismar algılarında etkisi olmadığı düşünülmektedir. Diğer bir ifade ile farklı sosyokültürel yapılardan gelen ergenlerin yaşamlarında sahip olduğu değerler ve gelişimlerdeki biriciklik nedeniyle psikolojik

istismar algı düzeylerinde sınıf düzeyleri bazında ortak bir paydada buluşamıyor olmaları olası ihtimaller dahilindedir. Öyle ki farklı eğitim kademelerinde yer alan ergenlerin yaşlarının yakınlığı ve yaşlarının beraberinde getirdiği olgunluk nedeniyle psikolojik istismar algı düzeylerinde farklılık bulunamadığı düşünülmektedir. Buna karşın mevcut literatür içerisinde psikolojik istismar ile ergenlerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi arasında ilişki bulunduğu bildiren çalışmalar da yer almaktadır (244; 245).

Ergenlerin öğrenime devam ettikleri okul türü ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği'nin yalnızca duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanların, öğrenime devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Lise grupları arasında en yüksek duygusal tepki vermeyi reddetme algısına fen lisesinde öğrenime devam eden ergenlerin sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Duygusal tepki vermeyi reddetme; çocuğun görmezden gelinerek hem duygusal hem de sosyal açıdan sağlıklı bir şekilde gelişmesini engelleyici ebeveyn davranışlarını ifade etmektedir (23; 246). İstek ve ihtiyaçların göz ardı edildiği duygusal tepki vermeyi reddetme algısının yoğunluklu olarak fen lisesi öğrencileri tarafından hissedilmesinde bu lisede öğrenim gören ergenlerin ebeveynlerinin beklentilerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Görece diğer lise türlerine nazaran merkezi sınav sisteminde yüksek başarı elde ederek fen lisesini kazanan öğrencilerin, bahsi geçen bu sınava hazırlık sürecinde ve sonrasında yoğun bir çalışma temposu içinde oldukları bilinen bir gerçektir. Ebeveynler ise bu hazırlık sürecinin her adımında çocuklarından sürekli bir başarı beklentisi içerisinde bulunarak akademik başarı dışında kalan tüm alanları geri plana atabilmektedir. Bu noktada ise ebeveynin çocuğunu yalnızca başarılı olması için güdülemek dışında bireysel istek ve ihtiyaçlarını görmezden gelerek psikolojik istismarın boyutlarından biri olan duygusal tepki vermeyi reddetme algısının artmasına neden oldukları düşünülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde elde edilen sonuca benzer şekilde öğrenime devam edilen lise türü ile psikolojik istismar algı düzeyi arasında ilişki bulunduğunu belirten çalışmaların yer aldığı görülmektedir (244; 246; 247). Altunten'in (244) ergenlerde problemli internet kullanımı ile duygusal istismar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmada ergenlerin anne-babadan algıladıkları duygusal istismar toplam puanlarının karşılaştırılması sonucunda anadolu lisesinde öğrenimlerini sürdüren ergenlerin meslek lisesinde öğrenimini sürdüren ergenlere nazaran düşük

puana sahip oldukları belirtilmiştir. Buna karşın ilgili literatürde psikolojik istismar algı düzeyi ile öğrenime devam edilen okul türü arasında herhangi bir ilişki olmadığını belirten çalışmalar da yer almaktadır (248). Örneğin, Kiraz Can (249) çalışmasında anneden algılanan psikolojik istismarın okul türüne göre değişiklik gösterdiğini ancak babadan algılanan psikolojik istismarın okul türüne bağlı olarak herhangi bir değişikliğe sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Ergenlerin okul başarı ortalamaları ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda ergenlerin Psikolojik İstismar Ölçeği'nin duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme ve reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanların, okul başarı ortalamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek duygusal tepki vermeyi reddetme algısı düzeyine 1 notu alan ergenlerin sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda 1 notu alan ergenlerin yüksek düzeyde duygusal tepki vermeyi reddetme algısına sahip olmalarında iki farklı etken olduğu düşünülmektedir. Bu etkenlerden ilkinde 1 notuna sahip ergenlerin akademik anlamda başarısız olmaları nedeniyle kendilerinden beklenen akademik başarıyı gösteremediklerinden ebeveynleri tarafından görmezden gelinerek cezalandırıldıkları akla gelmektedir. İkinci etken olarak ise çalışmaya katılan çoğu ergenin okul başarı ortalamalarını hatırlamayışı yahut bu değişkene ilişkin yanıt vermek istemeyişlerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bir önceki cümlede belirtilen neden, okul başarı ortalamasının tespit edilmesini sağlayan değişkene katılımın azalmasına neden olmuştur. Meydana gelen bu azalma ise verilerin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi noktasında engel teşkil etmektedir. Okul başarı ortalamalarına göre farklılaşma görülen diğer algı düzeyleri ise suça yöneltme algısı ile reddetme/izolasyon algısı düzeyidir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda 5 notu alan ergenlerin hem en düşük suça yöneltme algısı düzeyine hem en düşük reddetme/izolasyon algısı düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Reddetme/izolasyon, çocuğun sosyal deneyimler yaşamasını engelleyici ebeveyn davranışlarını ifade ederken suça yöneltme; çocuğun antisosyal davranışlar sergilemesi adına teşvik edici ebeveyn davranışlarını ifade etmektedir (23). Bu iki algı düzeyinin 5 alan ergenlerde düşük düzeyde görülmesinde ergenlerin ebeveynleri tarafından başarılı addedilmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Ebeveynleri tarafından akademik bağlamda kendi zihinlerinde oluşturdukları sınıra ulaşmaları nedeniyle 5 alan ergenlerin herhangi bir olumsuz psikolojik istismar

bileşenine maruz bırakılmadıkları düşünülmektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde yapılan çalışma ile benzer sonuçlar elde eden çalışmalar olduğu görülmektedir. Doğan Arslan'ın (246) lise öğrencileri ile yaptığı çalışma sonucunda okul başarı ortalamaları ile yıldırma/aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, reddetme/izolasyon ve psikolojik istismar algıları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Benzer şekilde yapılan çalışma sonucunda bahsedilen algı düzeylerinin pekiyi notu alan ergenlerde diğer ergenlere nazaran daha düşük olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan Azizoğlu (250) çalışmasında duygusal istismara maruz kalan ergenlerde okul başarısının daha düşük olduğunu sonucunu elde etmesi ilgili araştırma sonucunda elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Kocaman'ın (227) ergenlerin en son öğrenim gördükleri eğitim yılındaki ders ortalamalarını baz alarak psikolojik istismar ile ders ortalamaları arasındaki anlamlılığı incelediği çalışma sonucunda düşük ders başarısının yıldırma/aşağılama, reddetme/ izolasyon algısında artışla, duygusal tepki vermeyi reddetme algısında ise azalmayla ilişkili olduğu sonucu elde edilmiş olması da ilgili araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Ergenlerin anne öğrenim düzeyleri ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda psikolojik istismar algı düzeylerinin ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde araştırma sonuçları ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların var olduğu görülmektedir (248; 251; 252; 253; 231; 254). Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan (255)'ın annelerin çocuklarına yönelik uyguladıkları ihmal/istismar davranışları ile bu davranışları-etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda öğrenim düzeyi düşük anneler ile görece eğitim düzeyi daha yüksek annelerin duygusal ihmal/istismar davranışları arasında anlamlı bir fark bulunmaması mevcut araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Benzer şekilde Antaia, Braithwaite ve Clerk (256), annelerin ve partnerlerinin sahip oldukları demografik özelliklerin çocuk istismarı noktasında neden olabilecek risk faktörleri hakkında yaptıkları çalışma sonucunda annelerin ve partnerlerinin sahip oldukları eğitim düzeylerinin farklı çocuk istismarı eylemleriyle anlamlı derecede ilişkili olmadığını ifade etmişlerdir. Elde edilen bu sonuçlara karşın yapılan kimi çalışmalarda ise annenin eğitim durumunun psikolojik istismar üzerinde etkili olduğu görülmektedir (79; 257; 258). Yapılan çalışmada psikolojik istismar algı düzeylerinin ergenlerin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamasının nedeni olarak

araştırmada yer alan ergenlerin anneleri ile olan ilişkilerinde maruz kaldıkları psikolojik istismar davranışlarını kanıksayarak olağan bir durum olarak algılamalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Diğer bir ifade ile meydana gelen bu kanıksama halinin normal kabul edilmesi annenin öğrenim düzeyi ile psikolojik istismar algı düzeyinin ilişkili olmamasına neden olmaktadır. Ergenlerin baba öğrenim düzeyleri ve psikolojik istismar puanları arasındaki ilişkiye dair yapılan analizler sonucunda ergenlerin psikolojik istismar algı düzeylerinin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde ise yapılan çalışma ile benzer sonuç elde eden çalışmaların bulunduğu görülmektedir (231; 248; 252; 259). Bu bağlamda, Buldu (260), tam aileye ve tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasında baba eğitim durumunun psikolojik istismar algı düzeyinde etkili olmadığını ifade etmiştir. Öte yandan Esen (261) ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları psikolojik istismar düzeyi ile öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkiye dair yaptığı çalışma sonucunda baba eğitim durumunun psikolojik istismar algı düzeyinde farklılığa neden olmamasına dair elde ettiği bulgu yapılan araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Buna karşın yapılan kimi çalışmalarda babanın eğitim durumunun psikolojik istismar algı düzeyi üzerinde etkili olduğu (262; 263; 264) ifade edilmektedir. Toplumun beraberinde getirdiği sosyal roller nedeniyle babalar mensubu olduğu ailenin yaşamını sürdürebilmesi adına yoğunluklu olarak çalışma hayatında yer almaktadır. Babalarının uzun çalışma saatleri nedeniyle çocuklar zamanlarının büyük bir çoğunluğunu babaları ile geçirememektedirler (260). Bu doğrultuda ergenlerin baba öğrenim düzeyleri ile psikolojik istismar algı düzeyleri arasında ilişki bulunamamasında babaların çocukları ile yeterince vakit geçirememelerinin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Ergenlerin cinsiyetleri ile algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi neticesinde ergenlerin Algılanan Ebeveyn Başarı Baskısı Ölçeği'nin aşırı yüksek beklenti puanlarında cinsiyetler arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Cinsiyetler ve aşırı yüksek beklenti algı düzeyi arasındaki bu anlamlı farklılığın erkek ergenler lehine farklılık gösterdiği sonucu elde edilmiştir. İlgili alan yazın incelemesi sonucunda yapılan araştırma ile benzer sonuçlara sahip çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir (265; 266; 267; 268; 269; 270). Bu noktada yapılan araştırmada erkek ergenler lehine aşırı yüksek beklenti boyutunda anlamlı

farklılık elde edilmesinde kültürümüzde erkek ve kız çocuklarına yönelik stereotiplerin etkili olduğu düşünülmektedir. Kültürel ve ailevi değerlerin ebeveynlerin beklentileri noktasında önemli bir yere sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Sunar (271) üç kuşak orta sınıf Türk ailelerini konu edindiği çalışmasında ebeveyn tutumları üzerinde hem ebeveyn cinsiyetinin hem de çocuğun cinsiyetinin rolünü incelemiştir. Öyle ki yapılan çalışmada kız ve erkek çocuklarının annelerinden benzer düzeylerde şefkat, kontrol, disiplin ve otonomi algılarına sahip oldukları belirtilirken kız çocuklarının erkek çocuklara nazaran babaları tarafından yoğunluklu olarak şefkat/yakınlık ve daha az disiplin algısı hissettikleri ifade edilmiştir. Bu noktada yapılan çalışmada erkek ergenlerin algıladıkları aşırı yüksek beklenti düzeyleri üzerinde içerisinde yaşadıkları kültürel ve ailevi değerlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu noktada kültürümüzde halen erkek çocukları tarafından soyun devamlılığının sağlandığı düşünülmekle birlikte ebeveynler erkek çocuklarını yaşlılık dönemlerinde her tür ihtiyaç ve bakımını üstlenmekle yükümlü olarak görmektedirler. Kız çocuklarının evlenmeleri sonucunda anne babasının bakımını üstlenmeyeceklerinin düşünülmesi aileler tarafından erkek çocukların kız çocuklarına göre daha önemli görülmesine neden olmakta ve erkek çocuklarına daha çok maddi ve manevi yatırım yapılmasını sağlamaktadır (272). Nihai neticede erkek çocuğuna yapılan yatırımların karşılığı olarak aileler bir beklenti içerisine girmektedir. Irfan ve Hussain (273) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin yüksek not almaları için var olan ebeveyn baskısının nedenleri ile öğrencilerin kaygı ve stres düzeylerini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda 200 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırma neticesinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla baskı hissettikleri sonucu elde edilmiştir. Ayrıca ilgili çalışmada erkeklerin yüksek oranda başarı baskısı hissetmelerinin nedeni olarak ebeveynlerin, erkek çocuklarını evin daimî bir üyesi olarak görmeleri ve bu nedenle erkek evlatları tarafından maddi destek sağlanacağını düşünmelerinin ifade edilmesi yapılan çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Afaq ve Sıddiqui (274) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise ailenin sosyo-ekonomik durumu ve ebeveynlerin eğitim durumunun akademik başarı baskısı ile ilişkisi incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda her iki ebeveynnden algılanan ebeveyn başarı baskısının erkek ergenler tarafından daha yoğun bir biçimde hissedildiği sonucu elde edilmiştir. Buna karşın kimi çalışmalarda ebeveyn başarı baskısının erkek ergenlere kıyasla kız ergenler tarafından daha fazla hissedildiği belirtilirken (275; 276; 277) kimi

Çalışmalarda cinsiyet ile ebeveyn başarı baskısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı ifade edilmektedir (117; 278; 279; 280; 281; 282).

Ergenlerin kardeş sayıları ile ebeveyn başarı baskısı algı düzeyleri arasındaki ilişkiye dair yapılan analizler sonucunda kısıtlama algı düzeyi, ebeveyn başarı baskısı algı düzeyi ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durumun bir nedeni olarak ebeveynlerin çocukların bakımıyla ilgilenmek amacıyla aile içerisinde kontrolü sağlamak adına kısıtlayıcı davranışlar sergileyebilmelerinin etikli olduğu dūřunılmaktadır. Öyle ki ebeveynler, çocuklarını evde yapılması gereken görevler, ahlaki değerler, verilen emirlere itaat edilmesi gibi alanlarda kontrol etme işteği göstermekte ve bu istek doğrultusunda kısıtlayıcı davranışlar gösterme eğilimi içerisine girmektedir (283). İlgili alan yazın incelendiğinde yapılan araştırma ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların bulunduğu gör÷lmektedir (284). Benzer şekilde Shi, Li, Wu ve Li (129) de çalışmalarında kardeşleri olan ergenlerin ebeveynlerinin akademik başarı beklentilerinin tek ocuk olan ergenlerden daha yüksek olduğunu bulmaları ilgili çalışma sonucunu destekler niteliktedir. Xiaolin, Bo, Huan, Chunhui, Juan, Kexin ve Liang (285) tarafından yapılan çalışma sonucunda ise erkek öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayıları ile ebeveyn başarı beklentileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunurken kız öğrencilerin kardeş sayıları ile ebeveyn başarı beklentileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ifade edilmektedir. Öte yandan ilgili alan yazında ebeveyn başarı baskısı ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirten çalışmalar yer almaktadır (276; 286)

Ergenlerin doğum sıraları ve algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişkiye dair yapılan analizler neticesinde; ergenlerin ebeveyn başarı baskısı algıları ile doğum sıraları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır. Elde edilen bu sonuçta ergenlerin biyolojik doğum sıralarından ziyade kendilerini aile içerisinde algıladıkları konumu ifade eden psikolojik doğum sırasının etkili olduğu dūřunılmaktadır. Diėer bir ifadeyle, ergenin aile içerisinde kendini algılayış biçimi ergenin biyolojik doğum sırasına göre farklılık gösterebilmektedir (287). Found ve Sam (288) tarafından yapılan çalışmada doğum sırası ile başarı baskısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamaması da mevcut araştırmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir. Buna karşın ilgili literatürde doğum sırası ile ebeveyn başarı baskısı arasında ilişki bulunduğunu belirten çalışmalar da yer almaktadır. Örneėin; Hotz ve Pantano (289) alışmalarında anne tarafından algılanan başarı baskısının doğum sırası

ile ilişkili olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Yapılan çalışmada, anneleri tarafından 4. doğum sırasına sahip çocukların sınıf ortalamasının altında olduğu, ilk çocukların ise sınıfın en iyilerinden birisi olarak algılandığı belirtilmektedir.

Ergenlerin sınıf düzeyleri ve algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişkiye dair yapılan analiz sonucunda ergenlerin öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyi ile aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucu elde edilmiştir. Her iki algı düzeyinde de en yüksek algıya lise 2. sınıfta öğrenime devam eden ergenlerin sahip olduğu görülmüştür. Aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı algı düzeylerinin yoğun olarak lise 2. sınıfta öğrenime devam eden ergenler üzerinde görülmesinin nedeni olarak lise öğreniminde yaşanan adaptasyon sürecinin bitmesi ve ilgili öğrenim seviyesinin başlangıcı ile ergenlerin yavaş yavaş üniversiteye giriş sınavına hazırlanmaya başlamalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda Kumandaş ve Kutlu'nun (290) yükseköğretime geçiş sınavlarına hazırlanan öğrencilerin okul başarıları ile bu ilişkinin arka planında yer alan etkenleri incelemiş oldukları çalışmalarında elde etmiş oldukları bulgular ilgili araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Kumandaş ve Kutlu yaptıkları çalışma sonucunda sınava hazırlık sürecinde yapılan harcamalar ile test çözmeye ayrılan zamanın 10. sınıfta yalnızca baskı üzerinden başarıya etki ettiği sonucunu elde etmişlerdir. Ayrıca ilgili çalışmada sınıf düzeyi arttıkça direkt bir biçimde ya da sınav kaygısı aracılığıyla başarının etkilendiği ifade edilmiştir. Öte yandan yapılan çalışmada sınıf düzeyinin artmasına bağlı olarak sınava hazırlık amacıyla yapılan harcamaların, aileler tarafından öğrencilere doğrudan baskı oluşturma durumlarını azalttığı ancak öğrencilerin kendi kendine daha fazla baskı oluşturdıkları bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar ilgili araştırma sonucunda elde edilen lise 2. sınıf öğrencilerinin neden daha fazla aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı algısına sahip olduklarına dair ipucu vermektedir. İlgili literatür incelendiğinde yapılan çalışma ile benzer sonuçlar elde eden diğer araştırmaların da var olduğu görülmektedir (266; 286; 291). Buna karşın ilgili literatürde öğrenime devam edilen sınıf düzeyi ile algılanan ebeveyn başarı baskısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirten çalışmalar da yer almaktadır (123; 265)

Ergenlerin algıladıkları başarı baskısının devam ettikleri okul türüne göre farklılaşma durumu incelendiğinde; kısıtlama algı düzeylerinin devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde değiştiği sonucu elde edilmiştir. Elde edilen sonuç

doğrultusunda en yüksek kısıtlama algısı düzeyine meslek lisesi'nde öğrenimine devam eden öğrencilerin sahip olduğu görülürken en düşük kısıtlama algısı düzeyine fen lisesi'nde öğrenimine devam eden öğrencilerin sahip olduğu belirlenmiştir. İlgili araştırma sonucunda meslek lisesinde öğrenimine devam eden öğrencilerin fen lisesinde öğrenime devam eden ergenlere nazaran daha yüksek kısıtlama algı düzeyine sahip olmasında ailelerin lise türlerine ilişkin algı ve tutumlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Meslek lisesi, anadolu lisesi, fen lisesi ve diğer farklı türlerde liselerde öğrenimlerini sürdüren ergenlerin hayattan beklentileri, amaçları, istekleri bağlı bulundukları lise türüne göre farklılık gösterebilmektedir. Öyle ki okul türlerine göre akran ilişkileri ve davranışlarında değişme yaşanmakla birlikte meslek liselerinde diğer lise türlerine nazaran daha fazla disiplin olaylarının yaşandığı belirtilmektedir (292). Dedeoğlu'nun (293) disipline aykırı davranışlar sergilenmesinde ailenin etkisini incelediği çalışmada meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerinin disipline aykırı davranışları üzerinde ailenin büyük bir etkisinin olduğu ifade edilmektedir. Öyle ki ailesi başarılı olma konusunda aşırı baskı yapan öğrencilerin daha fazla disipline aykırı davranışlar sergiledikleri sonucu elde edilmiştir. Yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar meslek lisesinde öğrenimlerini sürdüren ergenlerin aileleri tarafından yoğun bir biçimde kısıtlama ve başarı baskısına maruz kalmalarına neden olan ebeveyn algı-tutumlarının sonucunda gerçekleştiğini destekler niteliktedir. Öte yandan elde edilen sonuçtan farklı olarak Hrubá (276) tarafından yapılan çalışmada ebeveyn başarı baskısı algısı ile öğrenime devam edilen okul türü arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ifade edilmektedir.

Ergenlerin okul başarı ortalamaları ile algılanan ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişkiye dair yapılan analizler neticesinde ergenlerin okul başarıları ortalamaları ile ebeveyn başarı baskısı algı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Örneğin; Lam ve Ducreux (294) ebeveynlerin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkilerini incelemeleri sonucunda ilgili çalışma ile benzer şekilde ebeveyn başarı baskısı ve akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucu elde edilmiştir. Mevcut literatür incelendiğinde yapılan araştırma ile benzer sonuçlar elde eden az sayıda çalışmanın alan yazında yer aldığı görülmektedir. İlgili araştırmanın mevcut literatürde yer alan çalışmalara nazaran anlamlı bir ilişki barındırmamasının sebebi olarak çalışmada yer alan ergenlerin okul başarı ortalamalarının çoğu öğrenci tarafından belirtilmemesinin etkili olduğu

düşünülmektedir. Kimi öğrenciler lise 1. sınıfın ilk yarı yılında öğrenim görmelerinden ötürü henüz belirli bir başarı ortalamasına sahip olmadıkları için kimi öğrenciler de başarı ortalamalarını hatırlamadıkları için herhangi bir not belirtmemişlerdir. Bir önceki paragrafta belirtilen nedenlerden ötürü başarı ortalamasında var olan eksikliklerden dolayı başarı ortalaması ve akademik başarı baskısı arasında ilişki bulunamadığı ihtimaller dahilinde değerlendirilmektedir. Elde edilen bu sonuca karşın ilgili alan yazında okul başarı ortalaması ile akademik başarı baskısı arasında ilişki bulunduğunu belirten çalışmalar da yer almaktadır (286; 295; 296).

Ergenlerin anne öğrenim düzeyleri ile ebeveyn başarı baskısı algı düzeylerine dair yapılan değerlendirmeler sonucunda; algılanan ebeveyn başarı baskısının alt boyutlarında ergenlerin anne öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptamıştır. Bu doğrultuda Lam ve Ducreux (294) ile Erükçü (251) tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulgular ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Ancak yapılan araştırma sonucunda algılanan ebeveyn başarı baskısı ile ergenlerin anne öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığına dair elde edilen bulgu ilgili literatürdeki çalışmaların tersi bir sonuç ortaya koymaktadır. Literatürde yer alan çoğu çalışmada anne öğrenim düzeyi ile ebeveyn başarı baskısının ilişkili olduğu belirtilmektedir (123; 126; 278; 297; 298). Bu noktada yapılan çalışmada ergenlerin annelerinin öğrenim düzeylerinin her öğrenim düzeyinde eşit bir biçimde dağılmamasının araştırma sonucunda etkili olduğu düşünülmektedir. İlgili sonucun elde edilmesinde etkili olan bir diğer ihtimal her eğitim düzeyindeki annenin çocuğunu psikolojik istismar yaşantılarına maruz bırakabileceğidir.

Ergenlerin baba öğrenim düzeyleri ve ebeveyn başarı baskısı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda ebeveyn başarı baskısı algı düzeylerinin ergenlerin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir. Mevcut literatür incelendiğinde yapılan çalışma sonucu ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların bulunduğu görülmektedir (123; 251; 278; 294). Örneğin; Chen (126) tarafından Çinli ergenlerin sosyoekonomik düzeyleri ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ve test kaygısının incelendiği araştırma sonucunda baba öğrenim düzeyinin ergenlerin başarı baskısı düzeyleri ile anlamlı bir ilişkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anne öğrenim düzeyi ile algılanan ebeveyn başarı baskısı arasında bir ilişkinin bulunmaması noktasında anne öğrenim durumlarının her öğrenim düzeyinde eşit bir şekilde dağılmamasının etkili olduğu gibi baba öğrenim durumu ile ebeveyn

başarı baskısı arasındaki ilişkinin de öğrenim seviyelerindeki eşitsizlik nedeniyle etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir.

Ergenlerin Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin toplam alt boyutlarından aldıkları puanlar ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan değerlendirme sonucunda Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin uyumluluk alt boyutunda kız ergenler lehine anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Kapudere (299) tarafından üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerine ilişkin yapılan çalışma sonucunda kız öğrencilerin uyumluluk düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olmasına dair elde edilen bulgu ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Elde edilen bu bulguda ergenlerin içerisinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerinden kaynaklı bir biçimde şekillenen ebeveyn tutumlarının çocuklarının cinsiyetine bağlı olarak değişiklik göstermesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda kişiliğin kültür ile olan ilişkisinin doğum öncesi döneme dek uzandığını belirten İlbars (161) çalışmasında toplumun ortak yaşantıları ve sahip olduğu kültürün kişiliğin şekillenmesinde önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmiştir. Öyle ki çocuk doğmadan önce dahi cinsiyetine bağlı olarak toplumun cinsiyete yönelik verdiği değer ve tutumlarla karşılaşmaktadır. Toplumun kültürel yargıları ile biçimlenen değer ve tutumlar ise çocuğa yönelik davranışlara etki etmektedir (161). Bu doğrultuda yapılan çalışmada kız ergenlerin daha yüksek uyumluluk puanına sahip olmalarında anne ve baba tutumlarının çocuklarına yönelik davranışlarının içerisinde bulundukları kültür tarafından şekillenmesinin etkili olduğu açık bir biçimde anlaşılmaktadır. Öte yandan ilgili literatürde kişilik özellikleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur (280; 300; 301).

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ile kardeş sayıları arasındaki ilişkiye dair yapılan analizler sonucunda ergenlerin sorumluluk ve yeniliğe açıklık özellikleri ile kardeş sayıları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kardeş sayısı arttıkça ergenlerin aile içi yapılması gereken görevler ve ebeveyn beklentilerini karşılama noktasında daha rahat davranma eğilimine girerek kendisinden beklenen sorumlulukların kardeş/kardeşleri tarafından gerçekleştirileceğine dair bir inanış geliştirmiş olabileceği akla gelmektedir. Geliştirmiş olduğu bu inanç neticesinde ergenin kişilik özelliklerinden birisi olan sorumluluk özelliğinin kardeş sayısının artmasına bağlı olarak azalış gösterdiği düşünülmektedir. Öte yandan kardeş sayısının artması ile negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olan yeniliğe açıklık boyutu ise ergenin

sahip olduğu kardeş sayısının fazlalaştıkça sosyal bir çevre yahut kendini geliştirmesine olanak sağlayabilecek herhangi bir uğraşa karşı kendisine görünmez bir set koyabileceğinin düşünülmesine neden olmaktadır. Aile içindeki ilişkilerde evde yaşayan çocuk sayısının artması ile paralel bir biçimde ebeveyn ve çocuk etkileşiminde azalma yaşanırken kardeşler arası etkileşimde artma meydana gelmektedir (302). Öyle ki Duyan ve arkadaşları (303) araştırmalarında kardeş sayısı fazla öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin daha fazla olduğunu belirtmeleri kardeş sayısı ve yeniliğe açıklık arasındaki negatif yönlü anlamlı ilişkiye dair elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Ergenlerin Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin alt boyutlarından aldıkları puanların doğum sıralarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde yapılan araştırma ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların bulunduğu görülmektedir (305; 306; 307). Ulusoy, Akfırat ve Tura (308) tarafından yapılan çalışma sonucunda doğum sırası ile kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamaması ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Elde edilen bu sonucun temelinde ergenlerin biyolojik doğum sırasından ziyade psikolojik doğum sıralarının etkili olduğu düşünülmektedir. Bireyin mensubu olduğu aile içerisinde kendine dair algıladığı rolü ifade eden psikolojik doğum sırası; kişinin biyolojik doğum sırasından bağımsız bir biçimde kendisini aile içerisinde konumlandırmasıdır (309). Öyle ki biyolojik doğum sırasının ötesinde, bireyler ailelerinde onları farklı kardeş rolleri ve doğum sıralarının özellikleriyle tanıştıran belirli rol veya konuma sahiptirler. Sahip oldukları rol ve konumun yanı sıra ebeveynlerin çocuklarına dair beklentileri, çocukların kişilik özelliklerini ve davranışlarının şekillenmesine neden olabilmektedir (310). Diğer bir ifade ile ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışları ve kardeşlerin aile içinde geliştirdikleri rollere dayalı olarak birey doğum sırası ile ilgili bir tür kendini algılama biçimi oluşturur (311; 312). Kısacası her birey değişen aile dinamikleri ve ailesinin beklentileri nedeniyle kimi zaman biyolojik doğum sırasının ön gördüğünden bağımsız olarak aile içerisinde kendisini konumlayabilmekte ve algıladığı konuma uygun tutumlar sergileyebilmektedir. Bu nedenle yapılan araştırma sonucunda ergenlerin biyolojik doğum sıralarından ziyade psikolojik doğum sıralarının etkili olması nedeniyle ergenlerin doğum sıraları ile kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki

bulunmadığı düşünülmektedir. Öte yandan kişilik özellikleri ile doğum sırası arasında ilişki bulunduğunu belirten çalışmalar literatürde yer almaktadır (313; 314; 315; 316).

Ergenlerin, Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin sorumluluk alt boyutu ile yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanların, öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Grupların sıra ortalamalarına bakıldığında ise en yüksek sorumluluk ve yeniliğe açıklık puanına lise 4. sınıfta öğrenime devam eden ergenlerin sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Yapılan araştırmada en yüksek sorumluluk puanına lise 4. sınıfta öğrenimine devam eden ergenlerin sahip olmasının nedeni olarak üniversiteye giriş sınavına hazırlık aşamasının yoğun bir biçimde ergenin hayatına etki ediyor oluşu akla gelmektedir. Gelecekte yapılacak meslek için bir kapı aralayan üniversiteye giriş sınavı öğrencilerin yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Meslek seçiminde önemli bir adım olarak görülen üniversiteye giriş sınavı uğrunda harcanan emeklerin boşa gitmemesi ve yılda bir kez gerçekleşmesi nedeniyle sene kaybı yaşanmamasına dair duyulan endişeler neticesinde öğrencilerde kaygı, öfke, üzüntü gibi olumsuz duygulara neden olabilmektedir (317). Lise son sınıfta öğrenime devam eden ergenlerde sorumluluk puanlarının bu denli yüksek olmasında üniversiteye giriş sınavına aile ve toplum tarafından yoğun bir anlam yüklenmesinin de etkili olabileceği düşünülmektedir (125). Diğer bir ifade ile sınavı kazanma noktasında yaşadığı toplum ve sahip olduğu aile ergen üzerinde psikolojik bir baskı oluşturabilmektedir. Sınavı kazanmak adına yaşanan olumsuz duygular lise 4. sınıfta öğrenim gören ergen tarafından yoğun bir şekilde hissedilmekle birlikte mensubu olduğu aile ve çevre tarafından nitelikli kabul edilen bir üniversiteyi kazanmak adına üzerinde oldukça ciddi bir sorumluluk hissetmesine neden olabilmektedir. Bu doğrultuda Çakmak ve Ceyhan (318) tarafından lise son sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada öncelikli olarak öğrencilerin üniversiteye giriş sınavı hakkındaki algıları incelenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde öğrencilerin yaklaşık 4'te 3'ü tarafından üniversiteye giriş sınavının tehdit olarak algılandığı görülmüştür. Üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayan öğrencilerin kişilik özellikleri ve psikolojik sağlamlılıklarının incelenmesi sonucunda ise kişilik özelliklerinden sorumluluk ve deneyime açıklık boyutlarının psikolojik sağlamlılıklarının anlamlı düzeyde yordayıcısı olarak bulunduğu ifade edilmektedir. Bu minvalde Çakmak ve Ceyhan tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulgular ilgili araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Öte yandan ilgili araştırmada lise

son sınıfta öğrenime devam eden ergenlerde yeniliğe açıklık puanlarının diğer sınıf düzeylerine nazaran daha yüksek olmasında ergenin üniversiteye giriş sınavı sonrasında hayatında meydana gelebilecek değişiklikleri düşünmesinin etkili olduğu akla gelmektedir. Korkmaz ve Bağçeci'nin (319) araştırmalarında lise öğrencilerinin üniversite kavramına ilişkin metaforik algılarının “özgürlüğün ifadesi” ve “kültürel çeşitlilik” kategorilerinde değerlendirilmesi bu bulguyu destekler niteliktedir. Yapılan çalışmada yer alan kimi öğrencilerin üniversiteyi tüm sınırlamalardan uzak istenilen her şeyin yapılabileceği bir yer olarak görmesinin yanı sıra farklı kişilik ve kimliklerin bir buluşma noktası olarak gördükleri de ifade edilmektedir. Özetle yapılan çalışmada lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye dair metaforik algılarının kişilik özelliklerinden yeniliğe açıklık alt boyutunda yer alan bileşenlerden etkilendiği görülebilmektedir. Bu çıkarımdan hareketle ilgili araştırmada lise son sınıfta öğrenim gören ergenlerin üniversiteye hazırlık sürecinde hissettiği sorumluluk kadar herhangi bir üniversitede öğrenim görmesi halinde yaşayacağı deneyimlerin kendisini heyecanlandıracak düzeyde yeniliğe açık hale getirdiği rahatlıkla ifade edilebilmektedir. Literatürde ilgili araştırma sonucuna benzer şekilde farklı kişilik özellikleri ile öğrenime devam edilen sınıf düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğunu belirten çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Soba, Şimşek & Demir, (320) tarafından yapılan çalışmada mevcut çalışmanın aksine beş faktör kişilik özelliklerinden sorumluluk ve yeniliğe açıklık boyutları ile öğrenime devam edilen sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken diğer alt boyutları olan dışa dönüklük, uyumluluk, nevroz ile anlamlı bir ilişki elde edildiği belirtilmektedir. Tatlılıoğlu (321) tarafından yapılan çalışmada ise kişilik özelliklerinden dışa dönüklük ve deneyime açıklık alt boyutunun dördüncü sınıfa devam eden öğrenciler açısından anlamlı farklılığa sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna karşın Yılmaz (322) tarafından yapılan çalışmada öğrenime devam edilen sınıf düzeyi ile beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirtilmektedir.

Ergenlerin, Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanların devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir şekilde değiştiği görülmektedir. Ergenlerin dışa dönüklük alt boyutu puanlarında okul türüne göre sahip olduğu anlamlı farklılığının ise meslek lisesi, imam hatip lisesi, diğer liseler ile anadolu lisesindeki ergenler arasında olduğu görülmektedir. Anadolu lisesine devam eden ergenlerin daha düşük seviyede dışa dönüklük özelliğine sahip oldukları

sonucu elde edilmiştir. Dışa dönüklük boyutunda olduğu gibi yeniliğe açıklık boyutu da öğrenime devam edilen okul türü ile anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Ergenlerin yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanların öğrenime devam edilen okul türüne göre fen lisesi ile meslek lisesindeki ergenler arasında anlamlı bir biçimde farklılaştığı ve fen lisesine devam eden ergenlerin daha düşük seviyede dışa dönüklük özelliğine sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Her iki kişilik boyutunda da diğer kategorisi altında değerlendirilen güzel sanatlar lisesi, spor lisesi ve sosyal bilimler liselerinin yüksek puanlara sahip olmaları dikkat çekmektedir. Bu sonuç doğrultusunda dışa dönüklük ve yeniliğe açıklık özelliklerinin tanımlarına göz gezdirmek dışa dönüklük ve yeniliğe açıklık boyutunda neden en yüksek puana diğer kategorisinde yer alan okullarda öğrenim gören ergenlerin sahip olduğunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Dışa dönük kişiler; iddialı, sosyal, girişken ve enerjik bireyler olmaları nedeniyle iletişim kurmada başarılı, öncü rolünde ve açık bir yapıya sahiptirler. Öte yandan yeniliğe açıklık kişilik özellikleri kapsamında değerlendirilen kişiler çoğunlukla yaratıcı, zeki, sanatsal açıdan gelişmiş, entelektüel bir yapıya sahiptirler. Yapılan tanımlamalar neticesinde her iki kişilik özelliğinin birbirini tamamlayıcı niteliğe sahip olduğu görülebilmektedir. Bu doğrultuda her iki kişilik özelliğinin entelektüel ve sosyal açıdan daha bağımsız bir yapıya sahip olan diğer kategorisinde öğrenim gören ergenlerde yüksek olması olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde Taşkesen ve Alpan'ın (323) çalışmalarında beş faktör kişilik özelliklerinden dışadönüklük, nevrotiklik, uyumluluk ve sorumluluk özelliklerinin öğrenime devam edilen lise türü ile anlamlı bir farklılığa sahip olduğu ifade edilmektedir. Yapılan bu çalışmada en yüksek dışa dönüklük puanına güzel sanatlar lisesinde öğrenime devam eden öğrencilerin sahip olduğuna dair elde edilen bulgular kısmen araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Benzer şekilde Sayın ve Zeybek Sayın (324) tarafından yapılan çalışmada da öğrenim görülen okul türü ile beş faktör kişilik özellikleri arasında ilişki bulunduğu belirtilmektedir.

Ergenlerin okul başarı ortalamaları ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analiz neticesinde beş faktör kişilik özelliklerinden yeniliğe açıklık kişilik özelliğinin okul başarı ortalamasına göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir. Elde edilen bu sonuç doğrultusunda grup sıra ortalamaları dikkate alındığında ise en yüksek yeniliğe açıklık puanını 1 notu alan öğrencilerin aldığı görülmektedir. Alanyazın incelemesi

sonucunda elde edilen bu bulgunun aksine beş faktör kişilik özelliklerinden yeniliğe açıklık boyutu ile akademik başarı ortalaması arasında pozitif yönde bir ilişki bulunduğunu belirten çalışmalar yer almaktadır. Örneğin; Maki ve Maki (325) tarafından yapılan çalışmada akademik başarı ile yeniliğe açıklık kişilik özelliği arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunması ilgili çalışmanın mevcut sonuçlarının aksi yönde bir bulgunun elde edildiğinin görülmesini sağlamaktadır. Öyle ki Vedel (326) tarafından 1996 ve 2013 yıllarını kapsayan zaman aralığında gerçekleştirilen beş faktör kişilik özellikleri ile genel akademik başarı arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik yapılan meta analiz çalışması neticesinde beş kişilik özelliklerinden sorumluluk, yeniliğe açıklık ve uyumluluk kişilik özellikleri ile akademik başarı ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğunun belirtilmesi de ilgili araştırma sonuçları ile çelişmektedir. İlgili araştırma sonucunda en yüksek yeniliğe açıklık puanına 1 notu alan öğrencilerin sahip olmasında derslerde gösterilen başarının aksi yönde ergenin kendi ilgi alanlarına daha çok yönelmesi ve sahip olduğu ilgi alanları ile derslerine nazaran daha yoğun vakit geçirmesinin etkili olduğu akla gelmektedir. Öte yandan araştırmada yer alan ergenlerin okul başarı ortalamalarının eşit bir şekilde dağılmamasının da 1 notu alan ergenlerin yeniliğe açıklık puanının yüksek bulunmasında etkili olan bir diğer etmen olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin anne öğrenim düzeylerine göre beş faktör kişilik özelliklerinden yeniliğe açıklık özelliğinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Grup sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek yeniliğe açıklık puanına annesi ön lisans ve üzeri düzeyde öğrenim görmüş olan ergenlerin sahip olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuç doğrultusunda anne öğrenim düzeyinin artması neticesinde ergenlerin de yeniliğe açıklık özelliklerinin de artış gösterdiği çıkarımında bulunulabilmektedir. Literatürde ilgili araştırma sonucu ile benzer bulgulara sahip çalışmalar yer almaktadır ancak bu çalışmalarda farklı kişilik özellikleri ile anne öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Örneğin, Yılmaz (322) yaptığı çalışma sonucunda anne öğrenim durumuna göre lise öğrencilerinin uyumluluk ve nevroz puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığını ifade etmektedir. Ulusoy, Akfırat ve Tura (308) tarafından yapılan çalışmada ise annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin uyumluluk puanlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

Yaratıcılığı yüksek ve hayal kurma noktasında geniş bir zihin yapısına sahip olan bireyleri, dünyayı tek düze bir biçimde algılayan basmakalıp düşüncelere sahip

insanlardan ayıran bir kişilik boyutu olan yeniliğe açıklık özelliği durağanlığa karşı bir şekilde yeniliklere ve farklılıklara açık olmayı ifade etmektedir. Öyle ki yeniliğe açıklık boyutunda yüksek puana sahip kişiler, sanata ve güzelliğe duyarlı olmakla birlikte zengin ve karmaşık bir duygusal yapıya sahiptirler. Entelektüel açıdan meraklı olan bu kişiler, davranışsal olarak esnek bir yapıya sahip olmalarının yanı sıra tutum ve değerlerinde değiştirilemez düşünce yapısına sahip değildirler (183). Bünyesinde bu denli yaratıcılık ve özgürlükle bütünleşmiş olan yeniliğe açıklık boyutunun, anne öğrenim seviyesi ön lisans ve üzeri düzeyde öğrenim gören anneleri olan ergenler ile anlamlı bir ilişki içerisinde olması eğitim düzeyi arttıkça kişinin farklılıklara karşı duyduğu merakla ilişkilendirilebilmektedir. Bu doğrultuda anne öğrenim düzeyi arttıkça annenin farklı düşüncelere, yaşam tarzlarına ve bakış açılarına karşı olumlu bir tutum içerisinde olmasının çocuğuna yansımalarının etkili olduğu akla gelmektedir. Annenin öğrenim düzeyinde yaşanan artış sayesinde çocuğun farklılıklara karşı daha duyarlı bir hale geldiği ve yeniliklere açık olma noktasında daha istekli olduğu ifade edilebilmektedir. Öyle ki Aral ve Can Yaşar (327) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının yaratıcı düşünme becerilerine anne-baba öğrenim düzeyinin etkisini belirlemek amacıyla yapılan çalışma neticesinde en yüksek yaratıcı düşünme becerisine üniversite mezunu olan annelerin çocuklarının sahip olduğu sonucunun elde edilmesi ilgili araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Annesi üniversite mezunu olan çocukların yaratıcı düşünme becerilerinde yüksek puan ortalamalarına sahip olmalarında annelerin öğrenim düzeyine bağlı ve paralel bir biçimde annelik stillerini geliştirmelerinin etkili olduğu ifade edilmektedir. Öğrenim düzeyinin artması ile ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaç duyduğu bütün konularda kendilerini yetiştirme ve geliştirmeleri için gösterilen çaba neticesinde çocuklarının kendilerini rahatlıkla ifade edebildikleri belirtilmektedir. Bu doğrultuda Aral ve Can Yaşar'ın çalışmalarında belirttiği üzere artan eğitim düzeyinin çocuğa karşı yaklaşımı olumlu bir biçimde etkilediği düşünülmektedir. Diğer bir ifade ile annenin öğrenim durumu ile paralel bir biçimde artış gösteren tutum ve anlayış, çocuğun kendini ifade etme becerisini olumlu yönde etkileyerek dolaylı yoldan yeniliğe açıklık kişilik özelliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Nitekim özgün fikir ve düşünceler kişinin kendini özgür bir biçimde ifade edebildiği ortamlarda yeşermektedir. Benzer şekilde Sutin, Luchetti, Stephan, Robins ve Terracciano (328) tarafından yapılan çalışma sonucunda daha uzun süre eğitim almış ebeveynlere sahip bireylerin yetişkinliklerinde yeniliğe açıklık özelliklerinin ebeveynleri daha az süre eğitim almış bireylere kıyasla daha yüksek

olduğu belirtilmektedir. Buna karşın ilgili literatür incelendiğinde Pekyürek (329) tarafından yapılan çalışmada anne öğrenim düzeyi ile çocuğunun kişilik özellikleri arasında ilişki bulunmadığı da belirtilmektedir.

Ergenlerin baba öğrenim düzeyine göre beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapılan analizler neticesinde ergenlerin sahip oldukları beş faktör kişilik özelliklerinin baba öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu sonucun elde edilmesinde ergenlerin annelerine nazaran babalarıyla daha kısıtlı bir zaman dilimi ve sağlıklı bir biçimde iletişimde bulunmamalarının etkili olabileceği akla gelmektedir. Öyle ki günümüzde yaşanan ekonomik ve toplumsal gelişmelere rağmen kadın çalışma hayatında erkeklere göre daha az yer almakta ve çoğunlukla erkekler ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Ekonomik hayatta yoğunluklu olarak erkeklerin rol alması ise beraberinde babaların, çocuğun bakımı ve gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanması gibi aile içinde en az anne kadar sorumluluk sahibi olması gereken noktalarda yeterince sorumluluk almalarına engel teşkil etmektedir (330). Diğer bir ifade ile çalışma hayatında bu denli aktif rol alan babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın kısıtlı olması ve hal böyle iken çocukları ile geçirilen zamanda kullanılan iletişim dilinin etkili olmayışı ergenin kişilik özelliklerinin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamasına neden olmaktadır. Çelik (331) tarafından yapılan çalışmada ülkemizde anne çocuk iletişiminin baba çocuk iletişiminden daha güçlü olduğu ve babayla çocuk iletişiminin anneye kıyasla daha sınırlı olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca yapılan çalışmada çocukların ihtiyaçlarını öncelikli olarak annelerin yanıtladığı babaların ise bu konuda geri planda kaldığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda Yılmaz (322)'ın kişiliğin yaratıcılık ile ilişkisinin olup olmadığını incelemek amacıyla yaptığı çalışma sonucunda baba öğrenim durumu ile lise öğrencilerinin kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmayışı da yapılan araştırmada elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Benzer şekilde Pekyürek (329) tarafından ergenlerin, anne baba tutumlarına ilişkin algılarının kişilik yapıları ve cinsiyet rolleri ile ilişkili olup olmadığını incelemek amacıyla yaptığı çalışma neticesinde de baba öğrenim durumuna bağlı olarak ergenlerin kişilik özellikleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ifade edilmektedir. Buna karşın alan yazında ilgili araştırmada elde edilen bu bulguyla çelişen çalışmaların yer aldığı görülmektedir (308;328).

5.2. Ergenlerin Ebeveynlerinden Algıladıkları Psikolojik İstismar ile Akademik Başarı Baskısı ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Tartışma

Ergenlerin anne-babadan algılamış oldukları psikolojik istismar alt boyutları arasında bir ilişkinin varlığına yönelik uygulanan korelasyon analizi sonucunda yıldırma/aşağılama alt boyutu ile duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutu arasında orta düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.530$, $p<.01$). Bu sonuç doğrultusunda psikolojik istismar ölçeği yıldırma/aşağılama alt boyutundan alınan puanlar arttıkça ergenlerin duygusal tepki vermeyi reddetme algı düzeylerinde azalma olduğu çıkarımında bulunulabilmektedir. Uygunsuz bakım veren davranışlarını içeren psikolojik istismar davranış örüntülerinde yer alan yıldırma/aşağılama boyutunda; ebeveynin çocuğa sözlü olarak saldırma, korkutma veya zorbalığa neden olan eylemler yer almaktadır. Psikolojik istismarın bir diğer boyutu olan duygusal tepki vermeyi reddetme boyutunda ise ebeveynin çocuğunun ihtiyaçları ve benlik saygısını kabul etmeyi reddetmesi yer almaktadır. İlgili alt boyutların sahip olduğu davranış örüntüleri incelendiğinde ebeveyn tarafından uygulanan yıldırma/aşağılama davranışlarının ergen tarafından duygusal tepki vermeyi reddetme algısı oluşturmadağı sonucuna erişilebilmektedir. Diğer bir ifade ile ebeveyn her ne kadar çocuğunu yıldırma/aşağılama davranışlarına maruz bıraksa dahi çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya devam etmesinin bu iki alt boyutun birbiri ile negatif yönlü ilişkiye sahip olmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin anne-babadan algılamış oldukları psikolojik istismar alt boyutları arasında bir ilişkinin varlığına yönelik uygulanan korelasyon analizi sonucunda yıldırma/aşağılama alt boyutu ile suça yöneltme alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.463$, $p<.01$). Elde edilen sonuç neticesinde psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından olan yıldırma/aşağılama boyutundan alınan puanlar arttıkça ergenlerin suça yöneltme algı düzeylerinde artma olduğu ifade edilebilmektedir. Bu sonuç doğrultusunda suça karışma potansiyeli olan ailelerin çocuklarını suça yöneltici davranışlar göstermeleri adına uygulamış oldukları baskının yıldırma/aşağılama formunda çocuklara uygulandığı akla gelmektedir. Diğer bir ifade ile ailelerin çocuklarının suç davranışları işlemeleri adına zorbalıkta bulundukları ve uyguladıkları zorbalığı psikolojik istismarın alt boyutlarından biri olan yıldırma/aşağılama davranışları kullanarak gerçekleştirdikleri düşünülmektedir.

Nitekim Currie ile Tekin'in (332) çocuk istismarının suç davranışları ile olan ilişkisini araştırdıkları çalışma sonucunda istismara uğramanın suça karışma olasılığını iki kat kadar arttırdığı sonucunu elde etmeleri ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Benzer şekilde Rivera ve Widom (333) çalışmalarında çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismar yaşantılarının kişinin yetişkinlik zamanında yaşadığı suç davranışları ile ilişkili olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Widom (334) 1967-1971 yılları arasını kapsayan kohort çalışmasında istismar yaşantıları ile suç davranışlarının ilişkisini araştırmıştır. Yapılan çalışmada çocukluk döneminde ihmal ve istismara uğrayan yetişkinler denek grubunda değerlendirilirken, çocukluk döneminde ihmal ve istismara uğramamış kişiler kontrol grubunda yer almıştır. Yapılan değerlendirmeler neticesinde çocukluk döneminde ihmal ve istismar yaşantılarına sahip yetişkinlerin sabıka kaydına sahip olma oranlarının kontrol grubundan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ergin (335) tarafından yaşları 15-17 aralığında değişen 64 hükümlü ve tutuklu erkek çocuğu ile yapılan çalışmada ise katılımcıların %39'unun duygusal istismar yaşantılarına maruz kaldıkları sonucuna erişilmiştir. Timurturkan ve arkadaşları (336) tarafından yapılan bir diğer çalışmada da suça yönelten nedenler arasında istismar yaşantılarının yer aldığı belirtilmektedir. Alanyazında yer alan bu çalışmalar sayesinde ebeveynler tarafından algılanan aşağılama/yıldırma davranışlarının suça yöneltme algısına da etki ettiği açık bir biçimde görülebilmektedir.

Ergenlerin anne-babadan algılamış oldukları psikolojik istismar alt boyutları arasında bir ilişkinin varlığına yönelik uygulanan korelasyon analizi sonucunda yıldırma/aşağılama alt boyutu ile reddetme/izolasyon alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.690$, $p<.01$). Elde edilen sonuç doğrultusunda ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları yıldırma/aşağılama düzeyleri arttıkça yine ebeveynlerinden algıladıkları reddetme/izolasyon algılarının da artış gösterdiği ifade edilebilmektedir. Ebeveynin çocuğuna yönelik sözel saldırılarını kapsayan yıldırma/aşağılama davranışlarının ergenin sosyal yaşama entegre olmasına engel teşkil ettiği ve bu nedenle ergende reddetme/izolasyon algısına neden olabileceği düşünülmektedir. Öyle ki yıldırma/aşağılama davranışlarına maruz kalan ergenin benlik saygısında azalma meydana gelerek farkında olmaksızın kendini sosyalleşebileceği ortamlardan uzakta tutmasının da reddetme/izolasyon algısına neden olabileceği ihtimaller dahilinde değerlendirilmektedir. Loos ve Alexander'ın (337) çocukluk dönemi istismar yaşantılarının yetişkinlikteki yalnızlık ve izolasyon

durumuna olan etkilerini inceledikleri çalışmada elde edilen bulgular ilgili araştırma sonucunu destekler niteliğe sahiptir. Yapılan çalışmada erkek katılımcıların anneleri tarafından maruz kaldıkları sözel şiddetin ve psikolojik ihmalin yetişkinlik dönemindeki izolasyon/yalnızlık puanlarına etki ettiği ancak babaları tarafından yalnızca algıladıkları psikolojik ihmalin izolasyon/yalnızlık puanları üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Öte yandan yapılan çalışmada yer alan kadın katılımcıların anne/babalarından algıladıkları psikolojik ihmalin yetişkinlik dönemi izolasyon/yalnızlık puanları üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir. Cañete-Lairla ve Gil-Lacruz (338) tarafından yapılan bir diğer çalışmada yer alan kadın katılımcıların ailesi ve sosyal çevresi tarafından maruz bırakıldıkları izolasyon yaşantıları ile sözel şiddet arasında ilişki bulunması da ilgili araştırma sonucu ile benzer bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen bu bulgular ışığında psikolojik istismarın yıldırma/aşağılama alt boyutunun sözel şiddet ve psikolojik ihmali kapsayacak derecede olumsuz davranış kalıplarını bünyesinde barındırmasının ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları reddetme/izolasyon algı düzeylerine etki ettiği görülebilmektedir.

Ergenlerin psikolojik istismar algıları ile algılanan ebeveyn başarı baskısı arasında bir ilişkinin varlığına yönelik uygulanan korelasyon analizi sonucunda yıldırma/aşağılama alt boyutu ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.307$, $p<.01$). Elde edilen bu sonuç doğrultusunda ergenlerin ebeveynleri tarafından algılamış oldukları psikolojik baskı arttıkça yıldırma/aşağılama düzeyinin de arttığı çıkarımında bulunulabilmektedir. İlgili çalışmada elde edilen bu neticede ebeveynlerin beklentileri doğrultusunda gerçekçi olmayacak biçimde ve yüksek düzeyde akademik başarı göstermeleri adına çocukları üzerinde baskı kurmalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki Lazaratou ve arkadaşları (138) tarafından yapılan çalışma sonucunda lise son sınıfta öğrenim gören erkek ergenlerin aileleri ve eğitim sistemi tarafından uygulanan akademik başarı baskısı ile depresif semptomatoloji puanları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunması ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Bu doğrultuda UNICEF tarafından 61 şehirde 7-18 yaş aralığındaki 1186 çocukla yapılan “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile içi Şiddet” adlı çalışmada elde edilen sonuçlar da ilgili araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Çalışmada yer alan çocukların %51’inin psikolojik istismara

maruz kalmakla birlikte çocuklara uygulanan en yaygın psikolojik istismar yönteminin dersler nedeniyle baskı görmek olduğu belirtilmektedir. Ders nedeniyle psikolojik istismara uğrayan çocukların yoğunluklu olarak anneleri tarafından baskıya uğradıkları görülmektedir. Anneleri tarafından bu konuda psikolojik istismara uğrayan çocukların azar ve hoşlarına gitmeyen şeyler duymalarından ötürü yoğun bir biçimde üzüntü yaşadıkları da yapılan çalışmada ifade edilmektedir (339). Daha geniş bir çerçeveden bakıldığında psikolojik istismara maruz kalan çocukların akademik yaşamlarında düşük performans notu almak, okuldan uzaklaştırılmak ya da sınıfta kalmak gibi olumsuzluklar yaşadıkları görülebilmektedir. Maruz kalınan psikolojik istismar yaşantıları sonucunda çocukta duygusal ve davranışsal problemler görülmesinin yanı sıra öğrenme için gerekli olan kavrama ve davranış fonksiyonlarında da bozulma meydana gelebilmektedir (340). Kısacası çocuklara uygulanan psikolojik istismar, akademik başarılarını ve akademik hayatlarını olumsuz yönde etkilerken ebeveynlerin meydana gelen bu bozulmayı düzeltmek adına çocuklarına uyguladıkları baskı kısır bir döngü oluşmasına neden olmaktadır. Diğer bir ifade ile çocuklarının başarılı bir akademik yaşantıya sahip olmaları adına ebeveynleri tarafından uygulanan baskı neticesinde çocuklar psikolojik istismarın öznesi konumuna gelmekte ve her ne kadar başarılı olmaya çalışsalar dahi çoğu zaman gösterdikleri çaba yahut başarılar anne-babaları tarafından yetersiz görülmektedir. Bu noktada çocuğunun çabaları ya da başarılarının kendi beklentilerini karşılamaması sonucunda ebeveynler yeniden çocuklarına psikolojik istismar algısına neden olabilecek şekilde baskı kurmakta bir sakınca görmemektedirler. Yaşanan bu olay örgüsü ebeveynlerin yüksek düzeyde beklentilerinin hiçbir zaman tatmin olmaması nedeniyle sürekli ve içinden çıkılmaz bir hal alarak çocuklarının psikolojik istismara uğradıklarının göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. Bu doğrultuda Li ve arkadaşları (341) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada çocukluk çağı duygusal istismarı ile depresif belirtiler arasındaki ilişkiyi ve istismar yaşantılarının etkilerini araştırmayı amaçlamışlardır. Belirlenen bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmada depresif belirtiler ile akademik başarı baskısı arasında yüksek oranda anlamlı bir ilişki bulunduğu ifade edilmektedir. Öyle ki akademik başarı baskısı ile depresif belirtiler arasında var olan bu ilişkinin kötü bir aile ilişkisine sahip öğrencilerde daha yaygın görülmesi ilgili araştırma sonucunda elde edilen bulguları desteklemektedir.

Ergenlerin psikolojik istismar algıları ile algılanan ebeveyn başarı baskısı arasında bir ilişkinin varlığına yönelik uygulanan korelasyon analizi sonucunda psikolojik istismar yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldığı puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.338$, $p<.01$) Elde edilen bu sonuca bağlı olarak ergenlerin yıldırma/aşağılama algısı düzeyleri arttıkça kısıtlama algı düzeylerinin de arttığı çıkarımında bulunulabilmektedir. Çocuğun başarısını artırmak ve daha fazla çalışmasını sağlamak adına akademik çalışmalar ile ilgisi olmayan tüm faaliyetlerin ebeveynler tarafından büyük ölçüde sınırlandırılmasını ifade eden kısıtlama boyutunda (14) yer alan ve ergenin hoşuna gitmeyecek bu olumsuz ebeveyn davranışlarından birisinin de yıldırma/aşağılama davranışları olduğu düşünülmektedir. Bu noktada kültürümüzde yer alan ebeveyn beklentilerinin çocuklarının ders çalışmalarına yönelik tutumlarında etkili olduğu akla gelmektedir. Öyle ki toplumumuzda ebeveynler çocuklarının geleceklerinin inşasında akademik başarının vazgeçilmez bir öge olduğunu ve kişinin akademik başarı dışındaki herhangi bir alanda sergilediği çaba yahut uğraşın yetişkinlikte sahip olacağı mesleki kazanımlara olumlu bir etkisinin olmayacağını düşünmektedirler. Ebeveynlerin zihinlerine kazınmış olan bu algı ise çocuklarına sürekli bir biçimde akademik başarı göstermeleri ve gösterdikleri başarıları sürekli hale getirebilmek adına kimi zaman yakın çevrelerinde yer alan başka çocuklar ile kendi çocukları kıyaslamalarına hatta yapmış oldukları bu kıyaslamanın yıldırma/aşağılama boyutuna varacak derecede bir hal almasına ve ders dışındaki faaliyetlere kısıtlamalar getirmelerine neden olabilmektedir. Nitekim Oltulu (342) tarafından ortaokul öğrencilerinin ders çalışma alışkanlıklarının ebeveyn, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre incelendiği çalışmada elde edilen bulgular ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Örneğin, yapılan çalışmada yer alan; “*Ders çalışmada anne ve babanın seni etkileyen olumsuz tarafları var mı?*” sorusunu katılımcılar “... *annem test çöz diyor. Test kitabımı getiriyorum annem çözeceğim yerleri işaretliyor. Bi de bana süre veriyor, şu testi şu sürede çöz diyor. Ben onları çözüyorum sonra annem doğru yanıtlarıma bakıyor ona göre yanlış sayım çok azsa dışarı çıkıp bi yarım saat oynamama izin veriyor.*”, “*Sanırım fazla baskıları var. Yapabileceğimi bildikleri halde bazen kaygıdan ve stresten başarısız oluyorum.*”, “*Bazen başkalarıyla karşılaştırıyorlar. Sınıfındaki arkadaşın böyle almış falan diyorlar.*” şeklinde ifade etmektedirler. Bu bağlamda ortaokul öğrencilerinin ders çalışma noktasında olumsuz ebeveyn davranışlarına ilişkin verdiği yanıtlar,

ergenlerin yıldırma/aşağılama algıları ile kısıtlama algıları arasındaki ilişkinin daha net bir biçimde anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldığı puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.238$, $p<.01$). Elde edilen bu sonuç doğrultusunda ergenlerin yıldırma/aşağılama algı düzeyleri arttıkça aşırı yüksek beklenti algı düzeylerinin de arttığı çıkarımında bulunulabilmektedir.

Demirezen ve Akhan (343) tarafından ilköğretim öğrencilerinin ders çalışma algılarını tespit etmek amacıyla yaptıkları çalışmada yer alan öğrencilerin ifadeleri araştırmanın sonucu destekler niteliktedir. Yapılan çalışmada ilköğretim öğrencilerine ders çalışmaya yönelik duygularını açıklamaları için yöneltilen soruya karşılık olarak öğrencilerden bazıları ders çalışmayı bir zorunluluk olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Sürekli ödev yapmaları ve ders çalışmaları gerektiği aileleri tarafından hatırlatıldığını dile getiren öğrenciler yaşadıkları bu durumu “*Kendimi kötü hissederim. Çünkü bu benim yetersiz olduğumu ifade eder.*”, “*Beni düşündüklerini bilirim ama çok üstüme gelirlirse bir baskı hissederim. Sonuçta ben ders çalışmam gereken zamanı daha iyi bilirim.*”, cümleleri ile ifade etmektedirler. Çalışmada yer alan ilköğretim öğrencilerinin ebeveynlerinin beklentilerinin yerine getirilmesi adına sözel müdahalede bulunmaları ilgili araştırma sonucunda yer alan ergenlerin yıldırma/aşağılama algıları ile aşırı yüksek beklenti algıları arasındaki ilişkinin varlığına işaret etmektedir.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.,124$ $p<.01$). Elde edilen bu bulguda ergenin yıldırma/aşağılama algısına neden olabilecek olumsuz davranışlara maruz bırakılmasının ergenin duygusal açıdan bir boşluk yaşamasında etkili olabileceği düşünülmektedir. Meydana gelen bu duygusal boşluğun ise duygusal istikrarın temsilcisi rolünü üstlenen nevrotik kişilik özelliğinde yer alan olumsuz duygu durumlarını etkilediği akla gelmektedir. Öyle ki Plattner (344) tarafından yapılan çalışmada yaşanan psikolojik istismarın yoğunluklu olarak öfke

olmak üzere olumsuz duygu oranlarının artmasına neden olduğu sonucunun elde edilmesi de ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.085$, $p<.05$). Diğer bir ifade ile ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları yıldırma/aşağılama düzeyleri arttıkça yeniliğe açıklık kişilik özelliği puanlarında azalma görülmektedir. Bu sonucun elde edilmesinde ergenler ebeveynleri tarafından yıldırma/aşağılama davranışlarına maruz kalması sonucunda bireyin zihinsel ve deneyimsel yaşamının derinliğini ve özgünlüğünü tanımlayan yeniliğe açıklık boyutunun olumsuz etkilendiği düşünülmektedir. ebeveynleri tarafından yıldırma/aşağılama davranışlarına maruz kalan ergenlerin içe kapanma ihtiyacı duydukları akla gelmektedir. Bu doğrultuda yaşanan yıldırma/aşağılamaya yönelik davranışların ergenlerin yaratıcı fikirlere ve entelektüel bir meraka sahip olmaları noktasında ket vurması ihtimaller arasında değerlendirilmektedir. Büyükcebeci (345) tarafından yapılan çalışma sonucunda çocukluk çağı örselenme yaşantıları arttıkça yaratıcı kişilik özelliklerinde azalma meydana gelmesi ilgili araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Yapılan çalışmada çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile yaratıcı kişilik özellikleri arasında yapılan korelasyon analizi neticesinde en yüksek korelasyonun duygusal ihmal ve istismar boyutunda elde edilmiş olması da psikolojik istismar alt boyutlarından birisi olan yıldırma/aşağılama boyutunun yeniliğe açıklık kişilik özelliği üzerindeki olumsuz etkisini kanıtlar nitelikte bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ergenlerin anne-babadan algılamış oldukları psikolojik istismar ölçeği duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldığı puanlar ile suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.220$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ebeveynlerin ergene yönelik duygusal tepki vermeyi reddetme algısına neden olabilecek davranışlarının suça yöneltecek davranışlara neden olmadığı çıkarımında bulunulabilmektedir. Bu çıkarımın elde edilmesinde etkili olan faktörün ebeveynlerin her ne kadar çocuğun isteklerini ve ihtiyaçlarını görmezden gelecek derecede duygusal tepki vermeyi reddetme algısına neden olacak davranışlar sergileseler dahi çocuklarını suça yöneltecek derecede davranış örüntülerine maruz bırakmamaları olduğu

düşünülmektedir. Bu noktada ebeveynler çocuklarına yönelik duygusal tepki vermeyi reddetme davranışları uygulamakta bir sakınca görmezken suça yöneltme davranışları sergilememelerinde içerisinde bulundukları kültürel çevrenin etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki ebeveynler toplum tarafından doğrudan gözlemlenmesi mümkün olmayan, çocuklarının istek ve ihtiyaçlarına duyarlı olmamaları halinde yaşadıkları çevre tarafından ayıplanma/dışlanma gibi soyutlayıcı davranışlara maruz kalmayacaklarını bilirken; çocuklarını suça yöneltme davranışları neticesinde meydana gelen olumsuz suç davranışlarında kendilerinin damgalanmamaları adına suça yöneltme davranışları sergilemiyor olabilirler. Kazak Ekinci (346)'nin suça sürüklenen çocukların annelerinin çocuklarına ilişkin algılarını saptamaya yönelik yaptığı çalışma neticesinde elde edilen bulgular araştırmanın sonucunu destekler niteliğe sahiptir. Ebeveynlerinden yeterli ilgi göremeyen veya ihmal edilen ergenlerin suça yöneltici risk etmenlerine karşı savunmasız kalmalarına neden olabileceğini belirten Kazak Ekinci (346), ailenin arkadaşlardan ziyade geri planda kaldığı bu dönemde arkadaşlık ilişkilerinin büyük önem kazanması ile yanlış arkadaş gruplarına dahil olunması durumunun beraberinde getireceği risklerle karşı karşıya kalan ergenin suç davranışına yönelmesine sebep olabileceğini ifade etmektedir. Çocukları suça sürüklenen 16 çocuğun annesi ile yapılan çalışmada yer alan annelerin *“Hapisten hiç çıkarmasınlar, biz onu bir ömür ziyarete gideriz. O oradayken bizim kafamız daha rahat, yerini biliyoruz. Yanına gidiyoruz. Oradayken bize de saygısı daha çoktur. Bizimle güzel insan gibi konuşuyor. Babasını, beni sayıyor.”*, *“İkisi (aynı ailenin iki çocuğu) aynı okuldaydı, öğretmenler sürekli bundan şikayet ediyor, kızı övüyordu. Artık utancımızdan yerin dibine girmiştik.”*, *“Bir gün bir yerde düşüp bayılsa, onu öldürseler, gitti işte gencecik yaşta. Bunları düşündükçe gözümde uyku girmiyor o eve gelmeden ben yatamıyorum huzurlu. Serseride olsa, hırsızda olsa evlattır. İnsan istemiyor başına bir şey gelmesini, o dışarda oldukça benim aklım, kalbim sürekli onunla, bana huzurlu gece uykusu kalmadı bu dört senedir”*, *“Bu çocuklar yüzünden biz akrabalar da birbirimizin yüzüne bakamıyoruz.”* ifadelerini kullanmaları ilgili araştırma sonucu elde edilen duygusal tepki vermeyi reddetme algısı ile suça yöneltme algısı arasındaki ters orantılı ilişkiyi desteklemektedir. Öte yandan Demir ve Bademci (347) tarafından yapılan çalışmada suça sürüklenmiş bir gencin ebeveynleri hakkında; *“O çocuğu yüzünden bıçakladıktan sonra annemle babam benimle tam 8 ay konuşmadı. Ben zaten o çocuğun yüzünde nasıl bir iz kaldığını düşündükçe mahvoluyorum. Bir de onların bana öyle davranması beni iyice sıkıntıya sokuyordu.”*

ifadesinde bulunması ilgili araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Nitekim yapılan çalışmada görüşleri alınan çocuğun, anne babasının çocuğunun suç davranışları karşısında çocuklarının yanında olmayı değil de onu kendilerinden mahrum bırakarak cezalandırmak yolunu seçmeleri suça yöneltme ile duygusal tepki vermeyi reddetme algısı arasındaki ilişkinin varlığını gözler önüne sermektedir.

Ergenlerin anne-babadan algılamış oldukları psikolojik istismar ölçeğinin duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldığı puanlar ile reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.562$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları duygusal tepki vermeyi reddetme algı düzeyleri arttıkça reddetme/izolasyon algılarında azalma meydana gelmektedir. İlgili araştırmada elde edilen bu sonuçta ebeveynleri tarafından ilgi ve ihtiyaçları görmezden gelinen ergenlerin aileleri tarafından görünmezlik perdesi ile çevrilmeleri nedeniyle içerisinde bulundukları dönem itibarıyla yaşamlarının odak noktasına arkadaş gruplarını yerleştirmektedirler. Odak noktasında yaşanan bu orantısız değişikliğin, ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları reddetme/izolasyon düzeylerinde azalmaya neden olduğu akla gelmektedir. Ergenlerin yaşadığı sorunların benzerlik göstermesi, ihtiyaç duyduğu zamanlarda birbirlerine destek olmaları ve yaşanan sorunlar karşısında ders yahut nasihat verme amaçları olmadığından bu dönemde ergenler tarafından arkadaşlık ilişkilerine büyük bir derecede anlam yüklenilmektedir. Öyle ki bu dönemde ergen için arkadaş, onu anlayabilecek yegâne kişi olarak görülmektedir. Ergenin yaşadığı sorunların ebeveynleri tarafından ciddi bir biçimde karşılanmaması neticesinde ergenlerin duygusal tepki vermeyi reddetme algılarında artış meydana gelebilmektedir. Meydana gelen bu algı sonucunda ebeveynler için iletişim ve ilişkiler bazında katı bir biçimde sınırlar daraltılırken; arkadaşlar için cömertçe genişletilmektedir. Ebeveynler ve arkadaşlara ait sınırların bu denli dengesiz dağılmasının ardından ergen ebeveynlerinden uzaklaşmakta arkadaşları ile daha fazla vakit geçirmektedir (348). Nitekim Eldeliklioğlu (349) tarafından yapılan çalışma sonucunda arkadaştan algılanan sosyal desteğin yalnızlığın anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve aileden alınan sosyal desteğin yalnızlık üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunamaması ilgili araştırma sonucunda elde edilen duygusal tepki vermeyi reddetme algısı ile reddetme/izolasyon algısı arasındaki negatif yönlü ilişkiyi destekler niteliktedir.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeğinin alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetmeden aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.350$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergen tarafından algılanan duygusal tepki vermeyi reddetme algı düzeyi arttıkça psikolojik baskı düzeyi azalış göstermektedir. İlgili sonucun elde edilmesinde ergenlerin ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları duygusal tepki vermeyi reddetme davranışlarının beraberinde getirdiği yok sayma halinin psikolojik baskı algısı üzerinde negatif bir etkiye neden olduğu düşünülmektedir. Ebeveyn davranışlarının çocuk üzerindeki duygusal etkilerini ifade eden, psikolojik baskı bünyesinde; korku, kaygı, suçlama, zorlama ve karşılaştırma davranışlarını içermektedir. Bu doğrultuda ebeveynlerin akademik beklentilerinin çocukları tarafından gerçekleştirilmeleri noktasında psikolojik baskı davranışları sergilemiyor oluşlarının ergenler tarafından algılanan duygusal tepki vermeyi reddetme algısı üzerinde etkili olması da ihtimaller dahilinde değerlendirilmektedir.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldığı puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.440$, $p<.01$). Elde edilen sonuç neticesinde ergenler algıladıkları duygusal tepki vermeyi reddetme düzeyi arttıkça kısıtlama algı düzeyinde azalma görüldüğü ifade edilebilmektedir. Ergenlerin aileleri tarafından maruz kaldıkları duygusal tepki vermeyi reddetme algılarına neden olacak davranışların artması neticesinde akademik başarı gösterilmesi adına uygulanan kısıtlayıcı davranışlarda azalma görülmesi ihtimaller dahilinde değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda Cumhur (350) tarafından ortaokul öğrencilerinin LGS'ye hazırlık sürecine ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda elde edilen ebeveyn görüşleri ilgili araştırma sonucunu destekler nitelikte açıklamalara sahiptir. Yapılan çalışmada çocuklarının sınava hazırlık sürecine müdahaleye ilişkin ebeveyn görüşlerine bakıldığında ebeveynlerin çocuklarının istek ve ihtiyaçlarına karşılık vermesine bağlı olarak daha düşük oranda kısıtlama davranışları sergiledikleri görülebilmektedir. Öyle ki çalışmada yer alan ebeveynlerin çocuklarına liseye giriş sınavına hazırlanırken nasıl motive ettiklerine dair görüşlerine dair verilen yanıtlar ilgili araştırma sonucunun daha iyi anlaşılması noktasında katkı sağlayacaktır.

Örneğin, velilerden gelen “*Elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyorum, kaygılarının azalması adına bir şeye ihtiyacı olup olmadığını soruyorum.*”, “*Çalışmadığı zaman uyarmak benim görevim, sadece o zaman müdahale ediyorum. Çok baskıcı olduğumu düşünmüyorum.*” yanıtları doğrultusunda öğrencinin ihtiyaç ve isteklerinin göz önünde bulundurularak psikolojik destek sağlandığı yapılan çalışma sonuçları arasında yer almaktadır. Elde edilen bu sonuç doğrultusunda ilgili araştırma bulgusu ile paralel olarak duygusal tepki veren ebeveynlerin çocuklarının istek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak akademik başarı göstermeleri adına kısıtlayıcı davranışlardan ziyade psikolojik destek sağladıkları görülebilmektedir.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldığı puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.240$, $p<.01$). Bu durum ergenlerin duygusal tepki vermeyi reddetme algı düzeyleri arttıkça aşırı yüksek beklenti algı düzeylerinde azalma olduğu anlamına gelmektedir. Duygusal tepki vermeyi reddetme boyutunda çocukların ihtiyaçları ve isteklerinin göz ardı edilmesine neden olacak davranış örüntüleri yer almaktadır. Bu denli görmezden gelinme beraberinde çocukla ilgili başarı beklentilerinin de önemsenmemesine neden olmaktadır. Nitekim çocuğunun istek ve ihtiyaçlarını karşılama noktasında istekli olmayan ebeveynlerin çocuklarından da herhangi bir konuda beklenti içerisinde olmamaları ihtimaller dahilindedir. Bu çıkarımdan hareketle ebeveynler ne kadar çok çocuklarına karşı duygusal tepki vermeyi reddetme algısına neden olabilecek davranışlar sergilerlerse çocuklarından daha düşük oranda beklenti içerisine girmektedirler. Erdoğan ve Demirkasımoğlu (351) ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmen ve idarecilerle yaptıkları çalışmada yer alan ailelerin eğitim sürecine katılımlarına dair görüşleri ile ilgili araştırma sonucunda elde edilen bulgu benzerlik göstermektedir. Öyle ki çalışmada yer alan öğretmen ve idarecilerin ailelerin okul ile iletişim sıklığına dair okula sık bir biçimde gelen ebeveynlerin genellikle başarılı öğrencilerin ebeveynleri olduğunu belirtirlerken gelmesi beklenen ebeveynlerin veli toplantılarında bile görülmediğini belirtmeleri çalışma sonucunda elde edilen bulguyu desteklemektedir.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı

bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.177$, $p<.01$). Bu sonucun elde edilmesinde ergenlerin ebeveynleri tarafından görmezden gelinmeleri ve kendileri ile iletişim kurma konusunda isteksiz olunmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Ebeveynleri ile sağlıklı bir ilişkiye sahip olamamaları neticesinde ergenlerin kişilik özelliklerinden dışa dönüklük boyutunda yüksek puan almalarının doğal bir durum olarak karşımıza çıkması ihtimaller dahilinde değerlendirilmektedir. Diğer bir ifade ile ergenlerin ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları duygusal tepki vermeyi reddetme algıları arttıkça dışa dönüklük kişilik özelliklerinde artış meydana gelmektedir. Öyle ki Karataş, Mercan ve Düzen (352) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin çocuklarının arkadaş seçimine müdahale edildiğine dair verilen yanıtlar ilgili araştırmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir. Örneğin katılımcılardan gelen *“...Ben evin tek kızı olduğum için bana daha fazla kısıtlamalar ve kurallar konuluyor. Mesela arkadaş konusunda bayağı bir seçicidirler. Hani ben karar vermiyorum sanki onlar karar veriyor...”* yanıtı doğrultusunda ebeveynleri tarafından önemsenen çocukların arkadaşlık ilişkilerine müdahale edildiği açık bir biçimde görülebilmektedir. Ebeveynler tarafından gerçekleştirilen bu müdahale eylemlerinin ise çocuklarının sosyalleşmeleri adına kimi zaman engel oluşturdukları çıkarımında bulunulabilmektedir. Meydana gelen bu durum neticesinde ise çocuğun dışa dönüklük kişilik özelliklerinde azalma meydana geldiği rahat bir biçimde ifade edilebilmektedir. Benzer şekilde Kaya (353) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin, ebeveynleri tarafından algıladıkları sıcak davranışlar sayesinde yüksek ebeveyn kontrolünü kabul ettiklerini göstermiş olmaları da ebeveynleri tarafından istek ve ihtiyaçları göz ardı edilmeyen ergenlerin neden dışa dönüklük puanlarında azalma olduğunu açıklar niteliğe sahiptir. Nitekim yapılan çalışmaların sonuçlarına uygun olarak ergenler ebeveynleri tarafından önemsenmelerine bağlı bir biçimde ebeveynlerinin sosyal çevresinde kuracağı ilişkilere müdahale edilmesinde bir sakınca görmezken ebeveynleri tarafından önemsenmeyen ergenler daha yoğun bir biçimde dışa dönüklük özellikleri gösterebilmektedirler.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.108$, $p<.01$). Elde edilen bu sonuç doğrultusunda ergenlerin duygusal tepki vermeyi reddetme algılarının artmasının aksi yönde nevrotiklik kişilik özelliklerinde azalma

görüldüğü ifade edilebilmektedir. Duygusal yönden istikrarı simgeleyen nevrotik kişilik özelliklerine sahip kişiler; gergin, endişeli, kaygılı ve kararsız kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım doğrultusunda ergenlerin sahip oldukları nevrotik kişilik özelliklerinde meydana gelen tutarsızlığın sürekli yahut artış gösterecek şekilde ilerlemesine bağlı olarak ebeveynlerin çocuklarını duygusal tepki vermeyi reddedici davranış örüntülerine maruz bıraktıkları düşünülmektedir. Diğer bir ifade ile ergenlerin nevrotik kişilik özelliklerinde yaşanan yoğun duygu durumunun ebeveynlerin çocuklarını görmezden gelmesine neden olarak duygusal tepki vermeyi reddetme davranışları sergilemesine neden olduğu ifade edilebilmektedir. Lee ve Song (354) tarafından çocukluk çağı istismar yaşantılarının kişilik özellikleri ve yetişkinlikte depresif belirtiler arasındaki ilişkilerinin incelendiği çalışmada çocuklukta istismara maruz kalanların nevrotiklik puanlarının daha düşük olduğu sonucu elde edilmiştir. Öyle ki yapılan çalışmada yaşanan duygusal istismar sıklığı arttıkça nevrotiklik düzeyinin azalış göstermesi de ilgili araştırma sonucunu destekler niteliğe sahiptir. Diğer yandan yapılan çalışmada elde edilen sonuçta etkili olan bir diğer etmenin ise veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeğin düşük düzeyde güvenilirlik katsayısına sahip olması olduğu düşünülmektedir. Nitekim mevcut literatürün incelenmesi neticesinde ilgili araştırma sonucu elde edilen bulgunun aksine ebeveynler tarafından algılanan psikolojik istismar yaşantılarının artmasına paralel bir biçimde nevrotik kişilik özelliklerinin arttığını belirten çalışmaların bulunduğu görülmektedir (355; 356).

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.172$, $p<.01$). Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin ebeveynleri tarafından maruz bırakıldıkları duygusal tepki vermeyi reddetme yaşantıları arttıkça yeniliğe açıklık kişilik özelliklerinde artış meydana geldiği ifade edilebilmektedir. Ergenlerin ebeveynleri tarafından ilgi ve isteklerinin görmezden gelinmesine bağlı olarak ergenin kendisini değerli hissetmesine neden olabilecek deneyimlere açık olmasının elde edilen bulgu üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki ebeveynleri tarafından görmezden gelinen ergenin kendi istek ve ilgileri doğrultusunda farklı sosyal çevreler edinerek kendi çevresine göre daha özgün yaşam deneyimlerine dahil olmak istemesi olası ihtimaller dahilinde değerlendirilmektedir. Bireyin zihinsel

ve deneyimsel yaşamının genişliğini, derinliğini, özgünlüğünü ve karmaşıklığını tanımlayan yeniliğe açıklık boyutu içe kapanma ihtiyacı duyan insanları çeşitliliği tercih eden insanlardan ayırmaktadır (180; 181). Bu tanım doğrultusunda ebeveynleri tarafından görmezden gelinen ergenlerin bağımsızlıkla yakından ilişkili olan yeniliğe açıklık boyutunda artış görülmesi normal karşılamaktadır. Lee ve Song (354) tarafından yapılan çalışmada çocukluk döneminde duygusal istismara uğrayan kişilerin yeniliğe açıklık kişilik özelliği puanlarının yüksek olması ilgili araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde yapılan araştırma ile benzer şekilde çocukluk çağı istismar yaşantıları ile kişilik özelliklerinde yeniliğe açıklık boyutu ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu belirten çalışmaların bulunduğu görülmektedir (357; 358).

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldığı puanlar ile reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.423$, $p<.01$). Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin ebeveynleri tarafından suça yöneltme algı düzeyleri ile reddetme/izolasyon algılarının paralel bir biçimde artış gösterdiği ifade edilebilmektedir. Elde edilen bu sonuçta ebeveynler tarafından ergenin uygunsuz ya da yasa dışı yollara teşvik edici suça yöneltme davranışlarının ergen için damgalanma korkusuna neden olduğu düşünülmektedir. Meydana gelen bu damgalanma korkusu her ne kadar ebeveynlerin ergenin sosyal ilişkiler yaşaması adına engelleyici davranışlarda bulunmasalar dahi kendilerinin ebeveynleri tarafından başkaları ile iletişim kurmaları noktasında engellendiklerini düşünmelerine neden olmaktadır. Suçlu çocukların ebeveynlerine bakıldığında yaklaşık olarak %54'ünün ailesinde daha önce suç işlemiş bireylerin bulunduğu görülmüştür. Bu bağlamda ergenlik dönemindeki bireyin kendisini özleştireceği bir bireye gereksinim duyduğu göz önünde bulundurulduğunda genellikle aile içindeki suç davranışında bulunan bir yetişkini rol model olarak benimsediği ihtimaller dahilinde değerlendirilmektedir (359). Bu bağlamda ergen tarafından suçlu ebeveynin rol model alınması neticesinde ebeveynin bu durumu içselleştirerek çocuğunun damgalanmasını engellemek adına reddetme/izolasyon davranışları sergiledikleri düşünülmektedir. Ebrinç ve arkadaşları (361) tarafından yapılan çalışma sonucunda suç davranışında bulunan bireylerin aile içi ilişkilerinin sağlıklı olmayışı, suça yöneltici davranışların normal kabul edilmesi hatta suç davranışı için cesaretlendirici davranışlar sergilenmesinin ergenin suç

davranışını normal kabul ederek yanlış ve olumsuz davranışlar geliştirmesine neden olduğu ifade edilmektedir. Öyle ki kazanılan bu olumsuz davranışların öfke kontrolü ve becerisi edinilmemesine neden olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda ebeveynler tarafından suça yöneltile ergenlerin sosyal ilişkilerinde zayıflama meydana geldiği ve meydana gelen bu zayıflama neticesinde kendisini sosyal yaşantılardan izole etmesine ebeveynlerinin neden olduğunu düşündüğü çıkarımında bulunulabilmektedir.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldığı puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.126$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin ebeveynleri tarafından suça yöneltici davranış örüntülerine maruz bırakılmalarına paralel bir biçimde kısıtlama algıları da artış göstermektedir. Bu durumda ebeveynlerden ziyade aile içi risk faktörlerinin ergenlerde suça yöneltme algısına neden olduğu düşünülmektedir. Bu durum neticesinde ergenin direkt bir biçimde ebeveynleri tarafından suça yöneltici davranışlara maruz bırakılmadığı halde suça yöneltme algısı içerisine girdikleri ihtimaller dahilinde değerlendirilmektedir. Diğer yandan ergenin suça yönelmesinde etkili olan ailevi faktörlerin anne-baba davranışlarından bağımsız olarak ele alındığında aileleri içerisinde suçlu birinin varlığı kimi zaman ebeveynleri rahatsız edebilmektedir. Duyulan bu rahatsızlık çoğu zaman ebeveynlerin çocuklarının suç davranışlarından uzak kalarak okula devamlılık sağlayarak akademik başarı edinmeleri adına kısıtlayıcı davranışlar sergilemelerine neden olabilmektedir. Örneğin; Kazak Ekinci (346) tarafından yapılan çalışmada yer alan annelerin çocuklarının suç davranışları işlemeleri ve eğitimleri noktasında başarı göstermemeleri adına duydukları rahatsızlığı dile getirmektedirler. Tekgöz Obuz (362) tarafından suça yönelmiş çocuklar ve aileleri ile yapılan çalışmada suça yönelten etmenler ile okul arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan çalışmada yer alan çocuk katılımcılardan bazılarının okulu suça sürüklenmekten onu alıkoyan bir yer olduğunu belirtmeleri eğitimin suçu engelleyici noktasındaki önemin anlaşılmasını sağlamaktadır. Öte yandan çalışmada yer alan; *“O dönemde çok kızardım çok üstüne giderdim yapma diye mesela dışarı çıktığı zaman bağırırdım, döverdim. Yani o dönem çok dövmüşümdür. Bilmiyorum belki de daha anlayışlı olsaydım, bazen isteklerini yapsaydım öyle olmazdı.”*, *“Okula gidiyorsa gitsin hiçbir sıkıntı yok. Hocaya gönderdim işten önce, hoca bundan olmaz sanayiye gönder dedi. Kardeşi var en küçüğü ona iyi dediler ama*

buna sanayiye götür dediler. O da bıraktı gitti, bunda biraz dinlemezlik var. Sonra o yüzden oldu.” ebeveyn serzenişleri de yapılan araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Diğer bir ifade ile çocuğunu suça sürüklenme noktasında yaşanan pişmanlığı dile getiren ebeveynin bu süreç içerisinde dilemma içerisinde bulunarak çocuğunun eğitimi sürdürmesi konusunda kısıtlama getirmesi olağan ihtimaller arasında yer almaktadır.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.078$, $p<.01$). Elde edilen bu sonuç doğrultusunda ergenlerin suça yöneltme algı düzeyleri arttıkça sorumluluk özelliklerinde azalma görülmektedir. Ebeveynleri tarafından suça yöneltilecek davranışlar göstermesi noktasında zorlamalarda bulunulan ergenin suç işlemesi halinde zamanla uygulamış olduğu suç davranışlarının ergen tarafından benimsenmektedir. Benimsenen bu davranış biçiminin beraberinde sorumluluk duygusunda azalmayı getirdiği düşünülmektedir. Hengartner ve arkadaşları (358) tarafından çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile yetişkinlik dönemindeki kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda psikolojik istismar ile kişilik özelliklerinden sorumluluk arasında negatif ilişki bulunması ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Araştırma sonucunda elde edilen suça yöneltme algısı ile sorumluluk özelliği arasındaki negatif ilişkinin anlaşılması adına Süleymanoğlu Dinçer (363) tarafından çocuk yaşta suça sürüklenen yetişkinlerle yaptığı çalışmada yer alan katılımcıların ifadelerine göz atmak faydalı olacaktır. Çalışmada yer alan katılımcılardan birinin “...Bir sorumluluk verilseydi yapmazdım. Babam bana hiç harçlık vermiyordu. Kız arkadaşım vardı o zaman görüştüğüm. Babam, giderken (kız arkadaşının yanına) cebinde paran var mı diye sormuyordu. Ben çaldığımla gidiyordum.” yanıtı ailesi tarafından suça sürüklenme nedenini açık bir biçimde ortaya koymakta ve kendisine sorumluluk verilmesi halinde bu davranışa yönelmeyeceğinin de net bir biçimde anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.110$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin ebeveynleri

tarafından algıladıkları suça yöneltme algı düzeyleri arttıkça kişilik özelliklerinden yeniliğe açıklık boyutunda azalma meydana gelmektedir. Bu sonucun elde edilmesinde suça yöneltlen ergenlerin damgalanma yahut dışlanma korkusu yaşaması sonucunda kişilik özelliklerinde yeniliğe açıklık boyutunda azalma meydana geldiği düşünülmektedir. Öyle ki suça yöneltlen ergenler kendileri gibi bir akran grubu ile arkadaşlık ilişkileri kurmaktadır. Kurulan bu arkadaşlık çevresinde yer alan akranların ergen ile benzer özelliklere sahip olması nedeniyle ergen tüm damgalanma yahut dışlanma davranışlarına karşı kendince önlem almakta ve konfor alanından çıkmasına neden olabilecek yeniliklere kapısını kapatmaktadır. Aile içerisinde sürekli bir biçimde çatışma yaşanan ve ebeveynleri ile olumlu ilişkilere sahip olmayan ergenin evde bulamadığı güveni arkadaşlarında bulduğu düşüncesi ergenin arkadaşlarına daha çok bağlanmasına neden olabilmektedir. Arkadaş grubundan ayrılmamak adına ergen çoğu zaman kendi düşünce ve değer yargılarına aykırılık gösteren tutum ve davranışları benimseyebilmektedir (364). Tekgöz Obuz (362) tarafından yapılan çalışmada suça sürüklenme nedenlerinde öncelikli olarak ailevi faktörlerin bulunduğu ve bazı çocukların suç eylemini bilmelerine rağmen çevreleri tarafından dışlanma ya da güçsüz bulunma endişesiyle suça yöneldiklerini ifade etmeleri de yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulguları desteklemektedir. İlgili alanyazın incelemesi sonucunda ilgili araştırma sonucu ile benzer şekilde Rogosch ve Cicchetti (365) tarafından yapılan çalışmada çocukluk dönemi istismar yaşantılarına maruz kalan çocukların kişilik özelliklerinden yeniliğe açıklık boyutundan daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldığı puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.311$, $p<.01$). Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin ebeveynleri tarafından reddetme/izolasyon algı düzeyleri arttıkça akademik başarı göstermeleri adına uygulanan psikolojik baskı algı düzeylerinde de artış görüldüğü ifade edilebilmektedir. Ebeveyn akademik başarı baskısının çocuk üzerindeki duygusal etkilerini ifade eden psikolojik baskı neticesinde ebeveynlerin gerçekleştirilmesini bekledikleri başarıların elde edilmesi adına çocukları üzerinde reddetme/izolasyon davranışları uyguladıkları düşünülmektedir. Yaşlıları ile karşılaştırma, suçlama davranışlarını içeren psikolojik baskı davranışları sonucunda ergenin kendini bunalmış

olarak hissetmesi muhtemeldir. Öte yandan sürekli bir biçimde ebeveynleri tarafından psikolojik baskı davranışlarına maruz bırakılan ergenlerin zamanla arkadaş edinmesini engelleyen, sosyal deneyimlerden mahrum bırakan reddetme/izolasyon davranışlarına maruz kalması da ihtimaller dahilindedir. İlgili alanyazın incelendiğinde araştırma sonuçlarına benzer şekilde bulgular elde eden çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Örneğin; Büyükşahin Çevik ve Atıcı (366) tarafından yapılan çalışmada yer alan ergenlerin yarısından fazlasının aileleri tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale edildiğinin belirtilmesi ilgili araştırma sonucunda yer alan reddetme/izolasyon boyutunda yer alan ilişkileri engelleyici davranışlar konusunda ailelerin etkili olduğuna dair ipucu vermektedir. Benzer şekilde Oltulu (342) tarafından yapılan çalışmada ders çalışmayı etkileyen faktörler başlığında yer alan; “... arkadaşları daha çok onu dışarıya sevk edecek ya da ders çalışmasına engel olacak şekilde (sosyal medya kullanımı gibi) uyaran gönderirlerse çocuk bir şekilde o ders çalışma olayını erteleyecektir diye düşünüyorum. Çocuğun hayır deme beceresi olarak bir kere hayır diyebilir ama daha sonrasında o arkadaş grubu tarafından dışlanacağı için yalnız kalmamak için kabul edecektir.” ebeveyn ifadesi akademik başarı için uygulanan psikolojik baskı ve reddetme/izolasyon davranışları arasındaki anlamlı ilişkinin varlığının anlaşılması noktasında yardımcı olmaktadır.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldığı puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.370$, $p<.01$). Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin reddetme/izolasyon algı düzeyleri arttıkça kısıtlama algı düzeylerinde de artış meydana geldiği ifade edilebilmektedir. İlgili sonucun elde edilmesinde çocuğun başarısını arttırmak adına akademik olmayan faaliyetlerin büyük ölçüde sınırlandırmasını ifade eden kısıtlama davranışlarının çocuğun sosyal deneyimler elde etmesine engel olan reddetme/izolasyon davranışlarına maruz bırakılmasına neden olduğu düşünülmektedir. Oltulu (342) tarafından yapılan çalışmada yer alan velilerin yaklaşık üçte birinin çocuklarına düşen görev olarak arkadaşlarına hayır demeleri gerektiğini belirtmeleri araştırma sonucunu desteklemektedir. Benzer şekilde çalışmada yer alan çocuklardan ders çalışma alışkanlığını etkileyen olumsuz faktörlere yönelik gelen yanıtlardan biri olan; “Mesela ders çalışırken arkadaş gelip gezelim, şuraya gidelim, bunu yapalım, ders çalışıp ne yapacaksın daha çocuksun çocukluğunu yaşa diyerek

aklını karıştırabilir. Senin de ders çalışmanı olumsuz etkiler.” ifadesi de ilgili çalışma sonucu elde edilen bulgular arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Benzer şekilde Yüksel ve Haktanoglu (367) tarafından Hollanda’da yaşamlarını sürdüren Türk kökenli annelerin farklı kültürde çocuk yetiştirmeye yönelik görüşlerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmada yer alan; *“Türkiye’deki aileler çocuklarının çok fazla okumasını istiyorlar bu güzel, buradaki anneler maalesef bu konuda biraz daha gevşek davranıyor, toplum olarak. Çok fazla eğitime değer verilmiyor.”* ifadesi ilgili çalışma sonucunu destekler niteliğe sahiptir.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldığı puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.232$, $p<.01$). Elde edilen bu sonuç doğrultusunda ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları reddetme/izolasyon düzeylerinin artmasına bağlı bir biçimde aşırı yüksek beklenti algı düzeylerinde de artış meydana gelmektedir. Ebeveynlerin çocuğunun mevcut kapasitesine bağlı olarak neredeyse başarmasının imkansız olduğu beklentiler içerisine girmesini ifade eden aşırı yüksek beklenti boyutunun ebeveynler tarafından hissettirilmesinin ergenlerin reddetme/izolasyon algılarında artışa neden olması ihtimaller dahilinde değerlendirilmektedir. Öyle ki çocuğundan akademik bağlamda büyük beklentiler içerisine giren ebeveynin çocuğunun sosyalleşmesi adına engel koymasında etkili olan reddetme/izolasyon davranışları sergilemesinin ilgili araştırma sonucunun elde edilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Sarıkaya (368) tarafından çocuk yetiştirme değerlerine ilişkin ebeveyn ve ergen görüşlerine yönelik çalışmada yer alan çocuk katılımcıların yanıtları ilgili araştırma sonucunda reddetme/izolasyon algı düzeyi ile aşırı yüksek beklenti algısı arasındaki ilişkiyi destekler niteliktedir. İlgili çalışmada yer alan çocukların çoğunluğu ebeveynleri tarafından ders çalışma konusunda maruz bırakıldıkları telkinlerinden ve sosyal yaşamı sınırlamaları konusunda rahatsız olduğunu belirtmektedirler. Bu sonuç doğrultusunda çalışmada yer alan çocukların ifadelerine göz atmak faydalı olacaktır. *“Ders notlarım ailem için çok önemli. Ben yüksek not aldığım zaman ailemden bir şey isteme hakkına sahip olabiliyorum. Mesela sınav sonuçlarım açıklandıktan sonra yüksek not aldıysam arkadaşlarım ile dışarıya çıkmama izin veriyorlar. Her şeyin okul odaklı olması benim için büyük bir sınırlama.”*, *“Benim ailem özellikle annem ders çalışma konusunda çok baskı yapıyor.*

Sınav dönemine de yaklaştığım için sürekli ders çalışmam konusunda uyarıyor. Zihinlerimizi boşaltabileceğimiz sosyal aktiviteler sınırlanıyor.” ifadeleri ilgili çalışmada yer alan katılımcıların aileleri tarafından maruz kaldıkları reddetme/izolasyon davranışları ile aşırı yüksek beklenti arasındaki pozitif yönde anlamlı ilişkinin varlığının daha net bir biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.115$, $p<.01$). İlgili araştırma sonucunda elde edilen bu sonuca bağlı olarak ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları reddetme/izolasyon algı düzeylerinde artışa bağlı bir biçimde dışa dönüklük kişilik özelliklerinde azalma meydana geldiği ifade edilebilmektedir. Bu sonuç doğrultusunda ebeveynleri tarafından sosyal etkileşimler yaşaması noktasında engellemeler ile karşılaşan ergenin dışa dönük kişilik özelliğinde azalma meydana gelmesi doğal bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Nitekim sürekli bir biçimde sosyal deneyimler elde etme noktasında kısıtlamalara maruz kalan ergenin zamanla sosyal yaşantılar ve dış dünya ile kişi arasında etkin rol oynayan dışa dönüklük kişilik özelliğinde azalmalara neden olması olası ihtimaller dahilindedir. Öyle ki yaşanan reddetme/izolasyon yaşantıları sonucunda ergenin iki farklı uca sahip olan dışa dönüklük kişilik boyutunda yer alan içe dönüklük boyutunda artış meydana geldiği düşünülmektedir. Büyükşahin Çevik ve Atıcı (366) tarafından lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerine yönelik yapılan çalışma sonuçları da ilgili araştırma sonucunda elde edilen ergenlerin reddetme/izolasyon algı düzeyleri ile dışa dönüklük kişilik özelliği arasındaki ilişkinin daha net bir biçimde anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Yapılan çalışmada yer alan öğrencilerden yarısından fazlası aileleri tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilmekle birlikte öğrencilerin yarıdan daha azının bu müdahaleyi onaylamaması ergenlerin zamanla ebeveynlerinin reddetme/izolasyon davranışlarını kanıksayarak sosyalleşme noktasında önem arz eden dışa dönüklük kişilik boyutunda azalma meydana geldiğini açık bir biçimde gözler önüne sermektedir. Bu doğrultuda Karmakar, Elhai, Amialchuk ve Tietjen (369) tarafından yapılan çalışma sonucunda psikolojik istismar yaşantıları ile dışa dönüklük kişilik özellikleri arasındaki negatif yönlü ilişki ilgili araştırma sonucunu desteklemektedir. Öte yandan Hengartner, Cohen, Rodgers, Müller, Rössler ve Ajdacic-Gross (358) tarafından çocukluk dönemi

istismar yaşantıları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin saptanması amacıyla yapılan çalışmada da benzer şekilde psikolojik istismar yaşantıları ile dışa dönüklük kişilik özellikleri arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.145$, $p<.01$). Araştırma sonucu elde edilen bu bulguda ergenlerin ebeveynleri tarafından maruz bırakıldıkları reddetme/izolasyon yaşantıları neticesinde sosyal yaşantı ve deneyimlerden uzak kalmalarına bağlı olarak duygusal istikrar ile nitelendirilen nevrotiklik kişilik özelliklerinde artış yaşandığı düşünülmektedir. Diğer bir ifade ile ebeveynler tarafından normal sosyal deneyimler yaşaması engellenen ergen sakin, rahat ve kendine güvenen bir yapıyı bünyesinde barındıran duygusal istikrarı yakalamakta sorunlar yaşamakta ve nevrotik kişilik özelliklerinin diğer ucunda bulunan endişeli ruh haline bürünerek kolayca strese girebilmekte yahut üzülmeye eğilimi gösterebilmektedir. İlgili alanyazın incelemesi sonucunda yapılan araştırma ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların var olduğu görülmektedir (357; 358; 365; 369; 370).

Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.079$, $p<.05$). Diğer bir ifade ile ergenlerin reddetme/izolasyon algı düzeyleri arttıkça yeniliğe açıklık kişilik özelliklerinde azalma meydana gelmektedir. Bu sonucun elde edilmesinde ergenlerin ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları reddetme/izolasyon yaşantıları nedeniyle sosyal deneyimlere uzak kalmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim sosyal deneyimler kazanılmasını sağlayacak sosyal yaşantılardan uzak kalınması ergenin yeniliklere açık olma noktasında sorun yaşamasına neden olmaktadır. Öyle ki sosyal yaşantılar konusunda sergilenen bu olumsuz ebeveyn davranışlarının yeni deneyimler için istekli olmayı belirten yeniliğe açıklık kişilik boyutu ile özdeşleşen meraklı ve keşfetmeye hazır olma halinin azalmasına neden olduğu akla gelmektedir. İlgili alan yazın incelenmesi neticesinde yapılan araştırma ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların var olduğu görülmektedir. Öyle ki Rogosch ve Cicchetti, (365) tarafından yapılan çalışmada çocukluk döneminde istismar yaşantılara uğrayan çocukların

uğramayanlara kıyasla daha düşük oranlarda yeniliğe açıklık kişilik özelliği puanlarına sahip olduğunun elde edilmesi de araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Benzer şekilde Lee ve Song, (354) tarafından yapılan çalışmada da psikolojik istismar yaşantıları ile yeniliğe açıklık kişilik özelliği arasında negatif yönlü ilişki bulunduğu ifade edilmektedir. Öte yandan ilgili literatürde yapılan araştırma sonucunun aksi yönde çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile yeniliğe açıklık kişilik özellikleri arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu belirten çalışmalara da rastlanılmaktadır (369; 370).

Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldığı puanlar ile kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($r=.712$, $p<.01$) Diğer bir ifade ile ergenlerin anne babalarından algılamış oldukları psikolojik baskı düzeyi arttıkça kısıtlama algı düzeyleri de artış göstermektedir. Psikolojik baskı, ebeveynlerin akademik başarı göstermeleri adına çocuklarını yaşlıları ile karşılaştırmaları, suçlamaları ve zorlamaları neticesinde meydana gelen duygusal etkileri ifade etmektedir. Öyle ki ebeveynler çocuklarının akademik anlamda başarılı olabilmeleri adına psikolojik baskı uygulamakta bir sakınca görmedikleri gibi başarıya ulaşılması adına çocuğunu ilgi alanlarından mahrum bırakmakta yahut sosyal yaşantılardan uzak tutmaktadırlar. Böylelikle ebeveynleri tarafından psikolojik baskı uygulanan ergenlerin akademik başarı göstermeleri adına kısıtlama davranışlarına maruz kalmaları ebeveynlerinin başarıya giden yolda psikolojik baskı ve kısıtlama davranışlarını mübah görmelerine neden olmaktadır. Elde edilen sonuç doğrultusunda ilgili alanyazında yapılan araştırmayı destekleyici bulgulara sahip olan çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Dam (371) tarafından öğrencinin okul başarısında ailenin etkisi incelemek amacıyla yaptığı çalışmada yer alan ergenlerden öğrencilerin aile yaşantılarında sorunları olup olmadığını ve ne tür sorunlar yaşadıklarını tespit edebilmek için otobiyografilerini yazmaları istenmiştir. Çalışmada yer alan otobiyografilerden bazılarında yer alan ifadeler ilgili araştırma sonucunda elde edilen psikolojik baskı ile kısıtlama arasındaki pozitif yönlü anlamlı ilişkiyi destekler niteliğe sahiptir. Örneğin; *“Ailemle çatışmam oldu. Hep beni kısıtlıyorlar. Örneğin; internete gitme, odandan çıkma, devamlı ders çalış demeleri beni gittikçe derslerden soğutmaya başladı. Eğer ailem beni çok kısıtlamasa, kendi halime bıraksa belki derslerde olumluluğumu daha da artırırım.”*, *“Beni sürekli rahatsız ediyorlar. Ne zaman biraz*

fazla TV izlesem, ne zaman top oynasam 'sen nasıl okuyacaksın? Böyle giderse sen kazanamazsın' gibi sözlerle benim güvenimi kırıyorlar. Hele bir de beni başkalarıyla kıyaslamıyorlar mı, o beni çok daha çok sıkıyor. Belki benim gözümü açmaya çalışıyorlar ama ben her şeyin farkındayım. Yeri gelir ders çalışır yeri gelir top oynarım. Onlara göre hiç TV izlemeyecek, hiç top oynamayacak, odama kapanıp sürekli ders çalışacakmışım." Benzer şekilde Demirezen ve Akhan (343) tarafından yapılan çalışmada yer alan çocuklara yetişkin olduklarında öğrenci/çocuklarına ders çalışmanın önemi nasıl anlatacakları sorulduğunda verilen yanıtlar ilgili araştırma sonucunu destekler niteliğe sahiptir. Örneğin; *"Öğrencilerimin isteklerine önem verirdim. Çünkü onların çocuk olduğunu düşünürüm her şey ders demek değil derdim. Eğlenmelerine izin verip ders zamanını hatırlatırdım."* ifadesi çocukların sosyalleşme ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından kısıtlanarak psikolojik baskı yapıldığını açık bir biçimde gözler önüne sermektedir.

Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldığı puanlar ile aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.806$, $p<.01$). Elde edilen bu sonuç doğrultusunda ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları psikolojik baskı düzeyi arttıkça aşırı yüksek beklenti algı düzeylerinin de arttığı ifade edilebilmektedir. Nitekim çocuklarının başarı göstermeleri adına psikolojik baskı ile özdeşleşen karşılaştırma, zorlama ve suçlama gibi davranışları uygulayan ebeveynlerin bu davranışları aşırı yüksek beklenti içerisinde olmalarından ötürü gerçekleştirdikleri düşünülmektedir. Bu bağlamda çocuklarından akademik açıdan aşırı yüksek beklenti içerisinde olan ebeveynlerin beklentilerinin gerçekleşmesi adına çocukları üzerinde psikolojik baskı uygulamaları doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili alan yazın incelendiğinde Dam (371) tarafından yapılan çalışmada yer alan ergenlerin davranışlarını ve okul başarılarını en çok etkileyen faktörler arasında ebeveynlerinin kendileriyle sağlıklı bir iletişim halinde olmamaları, sahip oldukları becerilerinin üzerinde beklentilerinin olması ve başkalarıyla kıyaslanma olduğunu belirtmişlerdir. Ergenler tarafından belirtilen bu faktörler ilgili araştırma sonucunda psikolojik baskı ve aşırı yüksek beklenti arasındaki pozitif yönlü ilişkiye ışık tutmaktadır. Diğer bir ifade ile çocuklarından gerçekçi olmayan aşırı yüksek beklenti içerisinde bulunan ebeveynin çocuğuna psikolojik baskı uygulaması kaçınılmaz bir son olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki Oltulu (342) tarafından

yapılan çalışmada yer alan öğrenci görüşleri ilgili araştırma sonucu ile benzer bulgulara sahiptir. İlgili çalışmada yer alan öğrenciler aşırı yüksek beklenti nedeniyle ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları psikolojik baskı davranışlarına dair görüşlerini şu cümlelerle ifade etmişlerdir: *“Ablamın dersleri de iyi, onunla yarış halindeyiz. Düşük aldığım zaman neden düşük aldın diye suçluyor. Beni kamçılamaya çalışıyor ama ben üzülüyorum onun söylediği şeylere. Ben senden daha iyiyim falan diyor ama bunu söylediği zaman daha çok çalışmıyorum. Moralim bozuluyor. Babam değil de annem daha iyi yerlere gelmemi istiyor farkındayım, ama bazen çok sıkıyor beni, çok fazla ders çalışmamı istiyor. Sınavlardan düşük aslığım zaman niye bu kadar düşük aldın diyor. Yüksek alsam da 90 gibi niye 100 değil diye soruyor. Bazen de akrabalar arasında kıyaslama yapıyorlar.”*, *“Bazen başkalarıyla karşılaştırıyorlar. Sınıfında ki arkadaşın böyle almış falan diyorlar.”*, *“Birde ben 6. Sınıfa kadar 80’i zayıf zannediyordum annem hep düşük bulurdu böyle notları...”* Annemin not konusunda abimi de çok zorladığını hatırlıyorum. Ona da sürekli kızardı.”

Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.087$, $p<.05$). Diğer bir ifade ile ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları psikolojik baskı düzeyleri arttıkça uyumluluk düzeylerinde de artış görülmektedir. Ergenlerin ebeveynleri tarafından akademik başarı göstermeleri adına maruz kaldıkları psikolojik baskının artması neticesinde bünyesinde ılımlı, uyumlu, işbirlikçi ve iyi huylu olmayı barındıran uyumluluk özelliklerini gösterdikleri düşünülmektedir. Ebeveynleri tarafından psikolojik baskı uygulanan ergenlerin yaşadıkları bu olumsuz davranış örüntüleri karşısında uyum sağlamaktan başka çıkar yol görmemeleri ve ebeveynlerinin isteklerine uygun davranışlar sergiledikleri akla gelmektedir. Bu noktada ilgili literatür incelemesi sonucunda yapılan araştırma ile aksi yönde sonuç elde eden çalışmalara rastlanılmaktadır. Örneğin; Lal ve Varma (372) tarafından yapılan çalışma sonucunda ebeveyn baskısının yüksek olmasına bağlı olarak ergenlerin uyum sağlayıcı özelliklerinde azalma meydana geldiği ve ebeveynler ile ergen arasında çatışmalar yaşandığı belirtilmektedir. Batool ve Aziz (280) tarafından yapılan çalışma sonucunda da algılanan ebeveyn başarı baskısı ile uyumluluk puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir. İlgili araştırma sonucunda literatürde yer alan çalışmalardan farklı bir sonuç elde

edilmesinde toplumsal ögelerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda yapılan araştırmada yer alan ergenler içerisinde yetiştiği toplumsal ve kültürel değerler neticesinde ebeveynlerinin istek ve beklentileri doğrultusunda yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları akla gelmektedir.

Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.193$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları psikolojik baskı düzeyi arttıkça kişilik özelliklerinden olan nevrotiklik özelliğinde artış görülmektedir. Bu noktada çocuk üzerinde olumsuz duygusal etkilere neden olan psikolojik baskının nevrotiklik diğer adıyla duygusal dengesizliğin artış göstermesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki ebeveynleri tarafından akademik başarı göstermeleri adına psikolojik baskı uygulanan ergenlerin endişe, gerginlik, üzüntü gibi duyguları kapsayan nevrotik kişilik özelliklerinde artış meydana gelmesinin doğal bir sonuç olduğu akla gelmektedir. Elde edilen bu sonuç doğrultusunda mevcut alanyazın incelendiğinde psikolojik baskı ve nevrotiklik kişilik özelliği arasındaki pozitif yönlü ilişkiye benzer şekilde bulgulara sahip çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Örneğin; Batool ve Aziz (280) tarafından ebeveyn baskısının öğrencilerin kişiliği ve akademik başarıları üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışma sonucunda ebeveyn baskısı ile nevrotik kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunması ilgili araştırma sonucunu destekler niteliğe sahiptir. Lal ve Varma (372) tarafından kişilik ve ebeveyn baskısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmada ilgili araştırma ile benzer şekilde ebeveyn baskısı ile nevrotik kişilik özelliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öyle ki Kapıkıran (113) tarafından yapılan çalışma neticesinde ebeveyn başarı baskısı ile sınav kaygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunması bu araştırma sonucunda elde edilen ilişkiyi destekler niteliktedir.

Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından kısıtlama alt boyutundan aldığı puanlar ile aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.639$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin ebeveynlerinin sahip oldukları aşırı yüksek beklenti neticesinde algıladıkları kısıtlama düzeyi artış göstermektedir. İlgili sonucun elde edilmesinde ebeveynlerin çocuklarından gerçekçi olmayacak şekilde beklentiler

içerisine girmesinin beraberinde kısıtlama davranışlarına yol açmasına neden olduğu düşünülmektedir. Nitekim aşırı yüksek beklenti içerisinde olan ebeveyn çocuğuna yönelik uygulamış olduğu kısıtlayıcı davranışların çocuğunun yararına olduğunu düşünmekte ve bu davranışları sürdürmekte herhangi bir sakınca görmemektedir. Bu sonuç doğrultusunda Demiroğlu Memiş (373) tarafından yapılan çalışma sonucunda yer alan bulgular neticesinde sunulan öneriler kısıtlama ve aşırı yüksek beklenti arasındaki ilişkinin yalnızca bugün değil geçmişte de var olduğunun fark edilmesini sağlamaktadır. Var olan bu ilişkiye yönelik olarak sürekli bir biçimde “*Ödevini yaptın mı? Ders çalış.*” diyen konumdan çıkılması gerektiğine dair ebeveynlere sunulan öneri ilgili araştırma sonucunu destekler niteliğe sahiptir.

Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından kısıtlama alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.122$, $p<.01$). Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları kısıtlama düzeylerinin artmasına bağlı olarak kişilik özelliklerinde uyumluluk özelliğinde artış meydana geldiği ifade edilebilmektedir. Ebeveynleri tarafından kısıtlama davranışlarına maruz kalan ergenlerin zamanla ilgi ve merak duyduğu alanlardan kendini çekerek yeni sosyal deneyimler elde edememesi neticesinde aile üyeleri, akranları yahut yaşamında var olan diğer kişiler ya da olaylara uyum göstermek zorunda hissediyor oluşu akla gelmektedir. Ergenin yaşamında yer alan kişilerle sorun yaşamamak ve olağan bir biçimde işleyen yaşam akışında bozulmalar meydana gelmemesi adına uyumlu bir kişilik yapısı sergiliyor olduğu düşünülmektedir. Bu noktada yapılan araştırma sonucu elde edilen bulgu mevcut literatürde yer alan çalışmaların aksi yöndedir (280; 372).

Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından kısıtlama alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.183$, $p<.01$). Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları kısıtlama düzeyleri arttıkça nevrotik kişilik özelliklerinde artış meydana geldiği ifade edilebilmektedir. Ergenlerin akademik başarı sağlama noktasından yararlı görülmeyen her türlü sosyal deneyimler yahut yaşantılardan uzak tutulmasına neden olacak kısıtlayıcı davranışların duygusal açıdan istikrarsızlık yaşanmasına neden olduğu düşünülmektedir. Duygusal açıdan dengeli

olan bireyler çoğunlukla sakin, istikrarlı, durağan, uyumlu ve kendine yetebilen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Duygusal dengesizlik yaşayan kişiler ise yoğunluklu olarak gergin, endişeli ve kaygılı bir ruh yapısına sahip olarak tanımlanmaktadır. Yapılan bu tanımlamalar doğrultusunda ebeveynleri tarafından kısıtlayıcı davranışlara maruz bırakılan ergenlerin duygusal açıdan istikrar gösterememeleri olağan bir ihtimal olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile ebeveynleri tarafından akademik açıdan katkı sağlamayacak her türlü sosyal deneyimlerden uzak tutulması ergenin zamanla nevrotik bir kişilik yapısına bürünmesine neden olmaktadır. Mevcut alanyazın incelenmesi sonucunda ilgili araştırma sonucu ile araştırma ile benzer şekilde ebeveyn baskısı ile nevrotik kişilik özelliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunan çalışmaların bulunduğu görülmektedir (280; 372).

Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.086$, $p<.05$). Bu sonuç doğrultusunda ergenlerin algıladıkları aşırı yüksek beklenti düzeylerinde yaşanan artışa paralel bir biçimde dışa dönüklük kişilik özelliklerinde de artış görüldüğü ifade edilebilmektedir. Bu bağlamda Demirezen ve Akhan (343) tarafından yapılan çalışmada yer alan öğrencilerin ders çalışmaları söylendiğinde yoğun bir biçimde olumsuz duygular içerisine girdiklerini ifade etmeleri ilgili araştırma sonucunu desteklemektedir. Ebeveynlerinin beklentilerini gerçekleştirmeleri noktasında sürekli bir biçimde ders çalışmaları gerektiğinin hatırlatılması neticesinde üzerlerinde bir sorumluluk hissettiklerini ve sıkıldıklarını belirtmektedirler. Öyle ki çalışmada yer alan çocuklardan kimileri okulda çok yorulduklarını, ödev yüklerinin fazla olduğunu belirtmelerinin yanı sıra sosyal hayatlarına vakit ayırmak istediklerini de dile getirmişlerdir. Okul hayatında yaşadıkları zorlukları ve sosyal yaşantılarında gerçekleşmesini isteklerini; *“Sevmiyorum çünkü bazen kendime de vakit ayırmak istiyorum. Eğlenmek, arkadaşlarımla gezmek gibi.”*, *“Ders çalışmayı seviyorum ama bazen de hiç çekemiyorum. Boğuluyorum.”*, *“Bazen o kadar çok ödevim oluyor ki sıkıntıdan ağlıyorum.”* cümleleri ile ifade etmektedirler. Yapılan çalışmada yer alan çocuklarından ifadelerinden de anlaşılacağı üzere ebeveynler tarafından gerçekleştirilmesi beklenen başarılar neticesinde çocuklar ders yükü altında ezilmekte ancak kendilerini rahatlatabilecekleri alanlarda sosyal faaliyette bulunma konusunda

istek göstermektedirler. Çocuklarından gerçekçi olmayan aşırı yüksek beklenti içerisinde bulunan ebeveynlerin çocuklarının başarılı olmaları adına sergiledikleri davranış ve tutumların dışa dönük kişilik özelliklerinde artışa neden olduğu düşünülmektedir. Öte yandan yapılan araştırmada elde edilen sonuçta etkili olan bir diğer etmenin ise veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeğin yapılan araştırmada düşük düzeyde güvenilirlik ortaya koymasının neden olduğu düşünülmektedir. İlgili alanyazın incelemesi sonucunda Batool ve Aziz (280) tarafından yapılan araştırma sonucunda ebeveyn başarı baskısı ile dışa dönük kişilik özellikleri ile anlamlı ilişki bulunmadığı görülmektedir.

Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldığı puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.172$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin algıladıkları aşırı yüksek beklenti düzeyleri arttıkça nevrotik kişilik özellikleri de artış göstermektedir. İlgili sonucun elde edilmesinde ebeveynlerin akademik açıdan gerçekleşmesi mümkün olmayan beklentiler içerisine girmesi neticesinde sergilediği tutum ve davranışların etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki çocuklarının başarılı olması adına ebeveynler tarafından sergilenen kısıtlayıcı, tenkit edici, karşılaştırma ve baskı davranışlarının beraberinde duygusal açıdan sarsılmalara neden olduğu akla gelmektedir. Meydana gelen bu sarsılmaların ise duygusal istikrar ile özdeşleşen nevrotik kişilik özelliğinde artışa neden olduğu düşünülmektedir. İlgili alanyazın incelemesi neticesinde yapılan araştırma ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların bulunduğu görülmektedir (280; 372).

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük alt boyutundan aldığı puanlar ile uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.427$, $p<.01$). Elde edilen bu sonuç doğrultusunda ergenin dışa dönük kişilik özellikleri arttıkça uyumluluk özelliklerinde de artış görüldüğü ifade edilebilmektedir. Beş faktörlü kişilik özellikleri arasında sosyal etkileşim ve kişilerarası ilişkilerde doğrudan etkilere sahip iki kişilik özelliği yer almaktadır. Bu kişilik özellikleri; dışadönüklük ve uyumluluktur (374). Sosyalleşme noktasında bu denli öneme sahip dışadönük özelliğine sahip kişiler sosyal etkileşimlere sahip kişiler olarak tanımlanırken uyumluluk özelliğine sahip olanlar başkalarıyla olumlu ilişkiler sürdürebilen kişiler olarak nitelendirilmektedirler

(375; 376; 377). Bu noktada her iki kişilik boyutunun birbirleriyle ne kadar yakın ve tamamlayıcı bir ilişkiye sahip oldukları rahatlıkla anlaşılabilmektedir. Her iki kişilik boyutunun bu denli sosyal yaşantı ile ilişkili olması ilgili araştırma sonucunda elde edilen dışa dönüklük kişilik özellikleri ile uyumluluk kişilik özellikleri arasındaki pozitif yönde anlamlı ilişkiyi anlama noktasında fayda sağlamaktadır. Nitekim yapılan araştırma ile benzer şekilde dışadönüklük ile uyumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin bulunduğu çalışmalar mevcut literatürde yer almaktadır (374; 378).

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük alt boyutundan aldığı puanlar ile sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.415$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin dışa dönük kişilik özelliklerinde artış görülmesi ile paralel bir biçimde sorumluluk kişilik özelliklerinde de artış meydana gelmektedir. Ren (379) tarafından ergenlerin sahip oldukları kişilik özellikleri ile depresyon indeksleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptığı çalışma sonucunda elde edilen bulgu ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Diğer dört kişilik boyutuna kıyasla daha açık bir biçimde ifade edilebilen dışa dönüklük boyutunda yüksek oranda dışa dönüklük puanına sahip olanlar dışa dönük düşük oranda puana sahip olanlar ise içe dönük olarak nitelendirilmektedirler. Dışa dönük kişileri dış dünyadan enerji almayı seven, enerjik, coşkulu ve sosyal olarak tanımlamak mümkündür (380). Sorumluluk boyutu adından anlaşılacağı üzere sorumluluk alam tutumu olarak tanımlanmaktadır. Yüksek oranda sorumluluk özelliğine sahip bireyler dakik, iş ve sosyal yaşamını organize edebilen kişilerdir. Düşük düzeyde sorumluluk özelliğine sahip bireyler ise aksine özensiz bir yaşam sürdüren ve ilişkilerinde düzensizliği düzen haline getirmiş kimselerdir (381). Belirtilen bu özellikler sayesinde dışa dönüklük özelliğine sahip olan ergenlerin geniş bir sosyal ağa sahip oldukları düşünülmektedir. Sahip olunan bu sosyal çevre beraberinde sürdürülmesi gereken ilişkilerin sorumluluğunu ergenin omuzlarına yüklemektedir. Bu noktada ise meydana gelen ilişkilerin sürdürülmesi adına ergenlerin sorumluluklarının bilincinde olarak çevresindeki kişilerle sağlıklı bir iletişim kurması gerekmektedir. Yaşanan bu yaşam döngüsünde yer alan sosyal ilişki ağının sağlıklı bir biçimde ilerlemesi adına gösterilen çaba araştırma sonucunda elde edilen sorumluluk ve dışa dönüklük arasındaki pozitif yönlü anlamlı ilişkinin açıklanmasında fayda sağlamaktadır.

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük alt boyutundan aldığı puanlar ile nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.352$, $p<.01$). Elde edilen sonuç doğrultusunda ergenlerin beş faktör kişilik özelliklerinden dışa dönüklük özelliğinin artmasına bağlı olarak nevrotiklik özelliği de artış göstermektedir. İlgili araştırma sonucu elde edilen bu bulgu mevcut literatürün aksi yönde bir bulguya sahiptir. Nitekim alanyazında yer alan çalışmalar dışa dönüklük düzeyi ile nevrotiklik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğunu belirtmektedirler (379; 382; 383). Öyle ki yüksek oranda dışa dönük kişilik özelliklerine sahip olan bireyler içe dönük bireylere nazaran daha fazla pozitif olma eğilimi göstermektedirler (384). Duygusal istikrarı niteleyen nevrotiklik ise dışa dönüklüğün aksine endişeli, depresif, gergin, utangaç, karamsar, duygusal ve düşük benlik saygısına sahip olma ile karakterizedir (385). Sezici (386) tarafından yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgu ilgili araştırma sonucunu desteklet niteliktedir. Öte yandan bahsedilen kişilik boyutlarına bakıldığında birbirine tezat özelliklere sahip oldukları görülebilmektedir. Dışa dönüklüğün yoğunluklu olarak pozitif olma eğilimi gösterirken nevrotikliğin tam aksi bir biçimde olumsuz duygu durumlarını bünyesinde barındırmasının neticesinde bu iki kişilik özelliği arasında zıt yönlü ilişki olması normal karşılanmaktadır. Bu doğrultuda mevcut alan yazında ilgili araştırmanın aksi yönde bulguların elde edilmiş olduğu görülmektedir (387; 388).

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük alt boyutundan aldığı puanlar ile yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.535$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin dışa dönüklük özelliklerinde görülen artış neticesinde yeniliğe açıklık özelliklerinde de artış meydana gelmektedir. Kişilik özelliklerinde yeniliğe açıklık boyutu düşünme ve keşfetmeye yönelim ile özdeşleşmiş, bünyesinde merak duygusunu barındıran özgün ve yaratıcı olmaya yönelik eğilim olarak tanımlanmaktadır. Dışa dönük kişilik özelliği bünyesinde enerjik ve sosyal olmayı barındıran olumlu duygulanım gösterme eğilimi olarak tanımlanmaktadır (389). Öte yandan yeniliğe açıklık kişilik özelliklerine sahip ergenlerin hayatlarında başarı göstermek istedikleri konularda içsel olarak motive olmaları, ilgi gösterdikleri konulara daha yüksek düzeyde katılım göstermeleri ve öğrenme deneyimlerinden keyif almaları beklenir. Chamorro-Premuzi ve Furnham

(382), yüksek düzeyde yeniliğe açıklığı “aç bir zihin” olarak tanımlamakta ve bu kişilik yapısına sahip öğrencilerin yeni şeyler öğrenme noktasında derin bir yaklaşım sergilediklerini ifade etmektedirler. Bu doğrultuda sürekli bir biçimde yeni şeyler öğrenme noktasında istekli olan ergenlerin beraberinde olumlu sosyal beceriler edinmesini sağlayan dışa dönüklük boyutunun da yüksek olması şaşılabilecek bir durum değildir. Nitekim yapılan tanımlamalar doğrultusunda her iki kişilik özelliğinin sosyal açıdan birbirlerini tamamlayıcı özelliklere sahip olması ergenlerin sahip oldukları kişilik özelliklerinden dışa dönük kişilik özelliklerinde görülen artışa bağlı bir biçimde yeniliğe açıklık kişilik özelliğinde artışa neden olduğu düşünülmektedir. Öyle ki Vella ve Mills (390) tarafından yapılan çalışmada dışa dönüklük kişilik özelliği ile yeniliğe açıklık kişilik özelliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunması ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Bu doğrultuda yapılan alanyazın incelemesi sonucunda ilgili araştırma ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların bulunduğu görülmektedir (382; 387; 391; 392).

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından uyumluluk alt boyutundan aldığı puanlar ile sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.450$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin sorumluluk özellikleri arttıkça uyumluluk özelliklerinde de artış meydana gelmektedir. Kişilik özelliklerinden birisi olan sorumluluk, bireyin öz kontrol gösterebilmesinin yanı sıra ne denli organize ve dikkatli olabildiğini ifade etmektedir. Sorumluluk düzeyi yüksek kişiler düzenli ve çalışkan olmakla birlikte dürtüleri üzerinde kontrol sağlayarak hedeflerine ulaşmak için çaba göstermektedirler (197). Kişilik özelliklerinin boyutlarından olan uyumluluk ise bir bireyin kişilerarası iş birliğine ne ölçüde katıldığını ve var olan bu iş birliğini ne denli onayladığını yansıtmaktadır. Yüksek uyumluluk puanına sahip kişiler sosyal ilişkiler kurmaya yatkın olma eğilimindedirler (393). Yapılan tanımlamalar doğrultusunda ergenlerin iş birliği içerisinde olduğu kişilerle veya iş birliği olmaksızın kendi istediği kişilerle var olan ve sürmesini istediği sosyal ilişkilerinde sağlıklı bir iletişim sağlanması adına sorumluluk üstlendiği ifade edilebilmektedir. Ergen tarafından üstlenen bu sorumluluk ise var olan ilişkilerde sürekliliğin sağlanması ve sağlıklı bir biçimde ilerlemesi adına uyumluluk davranışları sergilemesini gerektirmektedir. Her iki kişilik boyutunda yaşanan bu döngü birbirini tamamlayıcı bir niteliğe sahip olması sorumluluk ve uyumluluk kişilik özelliklerinde birbirlerine paralel bir biçimde yaşanan artışın daha

iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu doğrultuda ilgili alanyazın incelendiğinde araştırma sonucu ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların bulunduğu görülmektedir (392; 394; 395; 396).

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından uyumluluk alt boyutundan aldığı puanlar ile nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.453$, $p<.01$). Elde edilen bu sonuç doğrultusunda ergenlerin uyumlu kişilik özelliklerinde meydana gelen artış neticesinde nevrotik kişilik özelliklerinde de artış meydana geldiği ifade edilebilmektedir. Yüksek uyumluluk puanına sahip kişiler duygusal olgunluğa sahip olmakla birlikte ılımlı, işbirlikçi, güvenilir, uyumlu, kendi kendine yetebilen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Nevrotik kişilik özelliğine sahip bireyler gergin, endişeli, kaygılı ve kararsız kişilerdir (184). Yapılan bu tanımlamalar doğrultusunda uyumluluk boyutunda yüksek puana sahip olan ergenlerin daha fazla sosyal ilişkiler kurma istemesi neticesinde meydana gelen ilişkilerinde sürekliliği sağlamak adına yoğun bir biçimde kaygı duyduğu düşünülmektedir. Ergenin sahip olunan ilişkilerin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için uyumlu kişilik özellikleri sergilediği ve bunun yanı sıra ilişkilerinin sürmesi adına sürekli bir kaygı içerisinde olduğu akla gelmektedir.

Var olan ilişkilerin sürekliliği noktasında bu iki kişilik özelliğinin birbiriyle bağlantılı olması, ergenlerde artan uyumluluk özelliğine paralel bir biçimde nevrotik kişilik özelliklerinde meydana gelen artışı açıklamaktadır. Nitekim ilgili literatür taraması sonucunda yapılan çalışma ile benzer sonuçlar elde eden çalışmaların var olduğu görülmektedir (395; 396; 397). Benzer şekilde Kayadibi ve Kırdök (208) tarafından yapılan çalışmada neticesinde kariyer kaygısının en önemli iki yordayıcısı olarak kişilik özelliklerinden nevrotiklik ve uyumluluğun bulunmuş olması nevrotiklik ve uyumluluk arasındaki pozitif yönlü ilişkinin daha iyi bir biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından uyumluluk alt boyutundan aldığı puanlar ile yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.360$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin uyumluluk özelliklerinin artmasına bağlı olarak yeniliğe açıklık kişilik özelliklerinde artış meydana gelmektedir. İçe kapanma ihtiyacı duyan insanları çeşitliliği tercih eden insanlardan ayıran yeniliğe açıklık; kişilerarası etkileşimleri ve

sosyal davranışları da etkileyen bir kişilik boyutudur (181; 398). Hoşgörü, fedakâr olma eğilimini temsil eden uyumluluk ise toplumsal ve sosyal yanlısı davranışlardan ile başkalarına fayda sağlayan davranışlardan sorumlu kişilik özelliğidir. Uyumlu kişiler genellikle hassas fikirli, işbirlikçi, güvenen, bağışlayıcı, sıcak, yardımsever bir yapıya sahiptirler (180; 185). Yapılan tanımlamalar doğrultusunda yeniliğe açıklık kişilik özelliğinde yüksek puan alan ergenlerin sosyal yaşamlarında aktif olduğu düşünüldüğünden mensubu olduğu ilişkilerin devamlılığını sağlamak adına uyumlu davranışlar sergilemesi olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki sergilenen uyum davranışları beraberinde ergenin uyumluluk puanlarında artışa neden olmaktadır. Kayadibi ve Araştırma sonucunda elde edilen sonuç doğrultusunda ilgili alanyazın incelemesi neticesinde kişilik özelliklerinden uyumluluk ile yeniliğe açıklık özellikleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğunu belirten çalışmaların yer aldığı görülmektedir (386; 399; 400).

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından sorumluluk alt boyutundan aldığı puanlar ile nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.462$, $p<.01$). Kişilik özelliklerinden sorumluluk; bir eylemi gerçekleştirmeden önce düşünmeyi, hazı ertelemeyi, normları ve kuralları takip etmeyi, görevleri planlamayı, önceliklendirmeyi kapsayan dürtü kontrolü şeklinde tanımlanmaktadır (180). Nevrotiklik ise endişeli, depresif, gergin, utangaç, karamsar bir ruh haline sahip olma ile karakterizedir (385). Bahsi geçen kişilik özelliklerinin tanımları incelendiğinde sorumluluk özelliğine sahip bireylerin yapmaları gereken her ne varsa özverili bir biçimde yapmak istedikleri net bir biçimde anlaşılabilmektedir. Öyle ki sorumlulukların bilincinde olan ergenin yapmakla yükümlü olduğu görevlere dair düşünce ve inançlarının kimi zaman kendisini kaygıya sürüklendiği ve bu durumun duygusal dengesizliğe neden olduğu düşünülmektedir. Nitekim duygusal istikrar ile özdeşleşen nevrotikliğin artması neticesinde kişinin kaygılı ve depresif bir ruh haline bürünmesi doğaldır. Mevcut alan yazın incelendiğinde nevrotiklik ve sorumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunduğunu belirten çalışmaların bulunduğu görülmektedir (395; 401). Örneğin; Sezici (386) tarafından üretkenlik karşıtı iş davranışları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmada sorumluluk ve nevrotiklik kişilik özelliklerinin pozitif yönde anlamlı bir

ilişkiye sahip olduğu sonucunun elde edilmesi ilgili araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından sorumluluk alt boyutundan aldığı puanlar ile yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.457$, $p<.01$). Elde edilen sonuç doğrultusunda yeniliğe açıklık kişilik özelliklerinde meydana gelen artışa bağlı olarak sorumluluk özelliklerinde de artış meydana geldiği ifade edilebilmektedir. Yeniliğe açıklık özelliğine sahip kişiler geniş ilgi alanlarına sahip olmalarının yanı sıra yaratıcı fikirlere ve entelektüel bir merakla sahiptirler (184). Disiplin ve kontrol sahibi olma özelliklerini bünyesinde barındıran sorumluluk özelliğine sahip kişiler ise hırslı, azimli, başarı odaklı ve kararlı kişilerdir (183). Yapılan tanımlamalara uygun bir biçimde farklı deneyimler yaşama konusunda istekli olan yeniliğe açık ergenlerin bu isteklerini gerçekleştirme doğrultusunda sorumluluk almalarının ilgili araştırma sonucun elde edilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim kişilerin gerçekleştirdiği eylemlerin sonucunu üstlenmesi gerektiğinden yeniliklere açık olan bir ergenin yaşadığı yahut yaşayacağı deneyimler noktasında sorumluluk yüklenmesi doğal bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki ilgili alanyazın incelenmesi neticesinde kişilik özelliklerinden sorumluluk ve yeniliğe açıklık arasında pozitif ilişki bulunduğu dair sonuç elde eden çalışmaların varlığı yapılan araştırmanın alanyazın ile örtüşen bir sonuç bulunduğu göstergesidir (386; 399; 401).

Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından nevroitiklik alt boyutundan aldığı puanlar ile yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.325$, $p<.01$). Diğer bir ifade ile ergenlerin kişilik özelliklerinden yeniliğe açıklık boyutunda yüksek puanlar almasına bağlı olarak nevroitiklik puanları da artış göstermektedir. Durağanlığa karşı bir şekilde yeniliklere ve farklılıklara açık olmayı ifade eden yeniliğe açıklık boyutunda yüksek puana sahip olan bireyler zengin ve karmaşık bir duygusal yapıya sahiptirler (402). Bu noktada yeniliğe açık ergenlerin sahip oldukları bu karmaşık duygusal yapının beraberinde duygusal açıdan istikrarsızlığı getirdiği ve nevroitiklik düzeyinde artışa neden olduğu düşünülmektedir. Nitekim mevcut alanyazında yer alan bazı çalışmalarda elde edilen sonuçlar ilgili araştırma sonucu ile örtüşmektedir (386; 400).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara bağlı olarak sunulan önerilere yer verilmektedir.

6.1. Sonuçlar

Bu başlık altında yer alan sonuçlar araştırmanın bulgular kısmında yer alan sıraya göre sunulmaktadır.

6.1.1. Ergenlerin Algıladıkları Psikolojik İstismar Düzeylerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisine Yönelik Sonuçlar

1. Ergenlerin yıldırma/aşağılama ve psikolojik istismar algı düzeyi cinsiyetlere göre anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek ergenlerin yıldırma/aşağılama algı düzeyleri ile psikolojik istismar algı düzeyleri kız ergenlere göre daha yüksektir.
2. Ergenlerin duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme ve reddetme/izolasyon algı düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Duygusal tepki vermeyi reddetme algısı ile kardeş sayısı arasında negatif yönde düşük düzeyde ilişki, suça yöneltme algısı ve reddetme/izolasyon algısı ile kardeş sayısı arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki bulunmaktadır.
3. Ergenlerin psikolojik istismar algıları doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
4. Ergenlerin psikolojik istismar algıları öğrenime devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
5. Ergenlerin duygusal tepki vermeyi reddetme algıları okul türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir. En yüksek duygusal tepki vermeyi reddetme algısına fen lisesinde öğrenimlerini sürdüren ergenler, en düşük duygusal tepki vermeyi reddetme algısına imam hatip lisesinde öğrenimlerini sürdüren ergenler sahiptir.

6. Ergenlerin duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme ve reddetme/izolasyon algıları okul başarı ortalamalarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. En yüksek duygusal tepki vermeyi reddetme algısına 1 notu alan ergenler sahiptir. En yüksek suça yöneltme ve reddetme/izolasyon algısına geçer notu alan ergenler sahiptir.
7. Ergenlerin psikolojik istismar algıları anne öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
8. Ergenlerin psikolojik istismar algıları baba öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

6.1.2. Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Başarı Baskısı Düzeylerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisine Yönelik Sonuçlar

1. Ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları aşırı yüksek beklenti düzeyleri cinsiyetlere göre anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek ergenlerin aşırı yüksek beklenti algı düzeyleri kız ergenlere kıyasla daha yüksektir.
2. Ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları kısıtlama düzeyi ve ebeveyn başarı baskısı düzeyi ile kardeş sayısı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
3. Ergenlerin ebeveyn başarı baskısı algı düzeyleri doğum sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
4. Ergenlerin algıladıkları aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı düzeyleri ergenlerin öğrenime devam ettikleri sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Lise 2. sınıfta öğrenime devam eden ergenler diğer sınıf düzeylerindeki ergenlere nazaran daha yüksek düzeyde aşırı yüksek beklenti ve ebeveyn başarı baskısı algılamaktadırlar.
5. Ergenlerin kısıtlama algı düzeyleri öğrenime devam ettikleri okul türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir. En yüksek kısıtlama algı düzeyine meslek lisesinde öğrenimlerini sürdüren ergenler sahiptir.
6. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri okul başarı ortalamalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

7. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri anne öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
8. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn başarı baskısı düzeyleri baba öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

6.1.3. Ergenlerin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisine Yönelik Sonuçlar

1. Ergenlerin beş faktör kişilik özelliklerinden uyumluluk cinsiyetlere göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kız ergenler erkek ergenlere kıyasla daha yüksek uyumluluk özelliğine sahiptirler.
2. Ergenlerin beş faktör kişilik özelliklerinden sorumluluk ve yeniliğe açıklık özellikleri kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kişilik özelliklerinden sorumluluk ve yeniliğe açıklık ile kardeş sayısı arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
3. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri doğum sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
4. Ergenlerin beş faktör kişilik özelliklerinden sorumluluk ve yeniliğe açıklık özellikleri öğrenime devam edilen sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Lise 4. sınıfta öğrenimlerini sürdüren ergenler diğer lise kademelerinde öğrenimlerini sürdüren ergenlere oranla daha yüksek düzeyde sorumluluk ve yeniliğe açıklık özelliklerine sahiptirler.
5. Ergenlerin beş faktör kişilik özelliklerinden dışa dönüklük ve yeniliğe açıklık özellikleri öğrenime devam edilen okul türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir. Diğer kategorisinde yer alan liselerde öğrenimlerini sürdüren ergenler diğer lise türlerinde öğrenimlerini sürdüren ergenlere nazaran daha yüksek düzeyde dışa dönüklük ve yeniliğe açıklık özelliklerine sahiptirler.
6. Ergenlerin yeniliğe açıklık kişilik özelliği okul başarı ortalamalarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. 1 notu alan öğrenciler diğer öğrencilere göre daha yüksek yeniliğe açıktırlar.

7. Ergenlerin yeniliğe açıklık kişilik özellikleri anne öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Annesi ön lisans ve/veya üzeri öğrenim düzeyine sahip olan ergenler yüksek yeniliğe açıklık özelliğine sahiptirler.
8. Ergenlerin yeniliğe açıklık kişilik özellikleri baba öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

6.1.4. Ergenlerin Ebeveynlerinden Algılamış Oldukları Psikolojik İstismar ile Akademik Başarı Baskısı ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

1. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
2. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
3. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
4. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
5. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
6. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği

aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

7. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
8. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından yıldırma/aşağılama alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
9. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
10. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
11. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
12. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
13. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

14. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
15. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
16. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından duygusal tepki vermeyi reddetme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
17. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar ile reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
18. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
19. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
20. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından suça yöneltme alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
21. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

22. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
23. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
24. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
25. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
26. Ergenlerin psikolojik istismar ölçeği alt boyutlarından reddetme/izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
27. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar ile kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
28. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar ile aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
29. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

30. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından psikolojik baskı alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
31. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar ile aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
32. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
33. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından kısıtlama alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
34. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
35. Ergenlerin algılanan ebeveyn başarı baskısı ölçeği alt boyutlarından aşırı yüksek beklenti alt boyutundan aldıkları puanlar ile beş faktör kişilik özellikleri ölçeği nevrotiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
36. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar ile uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
37. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar ile sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

38. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar ile nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
39. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük alt boyutundan aldıkları puanlar ile yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
40. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar ile sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
41. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar ile nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
42. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından uyumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar ile yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
43. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar ile nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
44. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından sorumluluk alt boyutundan aldıkları puanlar ile yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
45. Ergenlerin beş faktör kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından nevroitiklik alt boyutundan aldıkları puanlar ile yeniliğe açıklık alt boyutundan aldıkları puanlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

6.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmacılara, eğitimcilere ve ebeveynlere yönelik öneriler aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır.

6.2.1. Araştırmacılara ve Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- İlgili araştırma konusunda mevcut ulusal alan yazın incelemesi yapılırken psikolojik istismarın yoğunluklu olarak diğer istismar türleri ile yapılan çalışmalara dahil edildiği, konu bazında salt bir biçimde psikolojik istismarın farklı değişkenlerle olan ilişkisine dair kısıtlı sayıda çalışmaların yer aldığı görülmüştür. Benzer şekilde akademik başarı baskısı çoğunlukla test kaygısı ve kariyer seçimi ile ilişkilendirilmiştir ancak ebeveyn başarı baskısı üzerinde etkili olabilecek yahut ergenlerde ebeveyn başarı baskısına neden olabilecek farklı etkenlerle çalışılmadığı görülmektedir. Alan yazında var olan bu eksiklikten ötürü psikolojik istismar ve ebeveyn başarı baskısına ilişkin daha kapsamlı ve daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir.
- Araştırmada örnekleminde çoğunlukla meslek lisesinde öğrenim gören ergenler yer almaktadır. Pandemi nedeniyle araştırmada kullanılan verilerin online bir biçimde toplanması sonucunda lise türlerinde orantısız bir dağılım meydana gelmiştir. İleride yapılacak olan çalışmalarda bu orantısız dağılımın önlenmesi adına diğer türde öğrenim gören ergenlerin sayısının artırılması önerilmektedir.
- Araştırmada ergenlerin ebeveynlerinden algılamış oldukları psikolojik istismar ile akademik başarı baskısı ve beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi adına nicel araştırma yöntemlerinde ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlerde yapılması planlanan çalışmalarda ergenlerin psikolojik istismar ve ebeveyn başarı baskısına dair görüşlerinin alınması adına nitel araştırma desenleri kullanılabilir.
- Yapılan çalışmada ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları psikolojik istismar ve akademik başarı baskısına dair farklı değişkenlerle olan ilişkileri değerlendirilmiştir. İlerde yapılacak olan çalışmalarda psikolojik istismara ve

akademik başarı baskısına farklı bir bakış açısından bakmak amacıyla ebeveynler yahut eğitimciler dahil edilebilir.

- İleride yapılacak olan çalışmalarda ergenlerin psikolojik istismar algıları, ebeveyn başarı baskısı ve beş faktör kişilik özellikleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelenebilir.
- Ergenlerle çalışan eğitimcilerin ergenlerin ihtiyaçları ve gereksinimlerini daha iyi anlayıp karşılık verebilmeleri adına okullarda uygulanan eğitim-öğretim programlarının gerekli şekilde revize edilerek uygulamaya geçilebilir. Nitekim günümüzde eğitimde ve teknolojiye sürekli bir biçimde değişim yaşanması ergenlerin eğitim kalitelerinin güncellenerek geliştirilmesini gerektirmektedir.
- Ergenlerin yalnızca sosyal, matematik ve fen bilimlerinde değil ilgi alanları ve kendilerini geliştirebilecek alanlarda eğitim-öğretim görmesi sağlanarak eğitim- öğretime tabi tutuldukları alanlarda değerlendirilmeleri sağlanabilir.
- Ergenlerin ebeveynleri tarafından akademik başarı göstermeleri adına maruz bırakıldıkları psikolojik istismar yaşantılarının önlenmesi adına ulusal eğitim sisteminde düzenlemeler yapılarak ailelere ve ergenlere rehberlik servisleri tarafından psikolojik destek sağlanabilir.
- Ebeveynlerin çocuklarına yönelik akademik başarı baskısı ve psikolojik istismara neden olabilecek davranışlar konusunda farklı disiplinlerdeki uzmanlar ile ilgili merciler iş birliğinde farkındalık oluşturulabilir.
- Liseler arasında görülen başarı farkları ve eşitsizliklerin kaldırılması adına niteliksel ve niceliksel açıdan denge sağlanabilir. Akademik açıdan başarısız yahut psikolojik istismar mağduru olan öğrencilere destek programları düzenlenebilir.
- Erkek ergenlerin kız ergenlere kıyasla ebeveynleri tarafından daha fazla psikolojik istismar algıladıkları yapılan araştırmada ortaya konmuştur. Bu bağlamda toplum tarafından daha hassas kırılğan olarak addedilen kız çocuklarının yanı sıra erkek ergenleri de desteklemek onları istismarın ezici yüklerinden korumak önem arz etmektedir.

6.2.2. Ebeveynlere Yönelik Öneriler

- Yapılan çalışmada ergenlerin ebeveynleri tarafından algıladıkları psikolojik istismar ve başarı baskı düzeyleri ile kişilik özelliklerinin ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarının sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olmaları adına çocuklarına yönelik tutum ve davranışları önem arz etmektedir.
- Ergenlerin ilgi, yetenek, bilişsel kapasitelerden bağımsız bir biçimde ebeveynleri tarafından iyi kabul edilen bir liseye yerleşmesi beraberinde üniversite sınavı için de aynı performansın gösterilmesi gerektiğinin düşünülmesine neden olmaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarının kapasiteleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim hayatında yönlendirmeler yapmaları beklenmektedir.

7. KAYNAKLAR

1. Koç M. Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2004, 17(2).
2. World Health Organization (WHO). (2020), Erişim Tarihi: 07.07.2021, <https://www.who.int/westernpacific/news/q-a-detail/adolescent-health-and-development>.
3. Yavuzer H. *Çocuk Psikolojisi*, 40. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2017.
4. Temel F, Aksoy AB. *Ergen ve Gelişimi, Yetişkinliğe İlk Adım*, 4. Basım, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
5. Ewen RB. *An Introduction to Theories of Personality*, 7th ed. UK, Psychology Press, 2009.
6. Türk Dil Kurumu. İstismar. Türk Dil Kurumu Online Sözlük. https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi Eylül, 2021).
7. Cüceloğlu D. *İnsan ve Davranışı*, 19. Basım, Ankara, Remzi Kitabevi, 2010.
8. Toplu Demirtaş E. *Kişilik ve Kişiliğin Temel Kavramları*, Gerçek Yaşamdan Kişilik Analizi Örnekleriyle Kişilik Kuramları, Ed. Gençtanırım Kurt D, Çetinkaya Yıldız E. 5. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2020.
9. Merdan E. Beş faktör kişilik kuramı ile iş değerleri ilişkisinin incelenmesi: Bankacılık sektöründe bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 2013, 7(4).
10. Hills TW. Children in the fast lane: Implications for early childhood policy and practice., *Early Childhood Research Quarterly*, 1987, 2(3), 265–273. doi:10.1016/0885-2006(87)90035-4.
11. Minuchin, P. Schools, families, and the development of young children. *Early Childhood Research Quarterly*, 1987, 2(3), 245–254. doi:10.1016/0885-2006(87)90033-0
12. Kaya İ. Ergenlerde akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmalar ile algılanan anne baba tutumu arasındaki ilişki, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2020(10), 16:5568-5569
13. Çelik E, Yıldırım S. Examining test anxiety in terms of academic expectations stress and motivation to study. *Journal of Education and Instruction*, 2019, 9(4), 1139–1158.
14. Kaynak S, Sevgili Koçak S, Kaynak Ü. Measuring adolescents' perceived parental academic pressure: A scale development study. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*. 2021, Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01347-w>

15. Yıldırım İ, Ergene T. Social support, submissive acts, and test anxiety as predictors of academic achievement among high school students. *Hacettepe University Journal of Education*, 2003, (25), 224–234.
16. Archer L, Francis B. Challenging classes? Exploring the role of social class within the identities and achievement of British Chinese pupils, *Sociology*, 2006, 40(1).
17. Luthar SS, Becker BE. Privileged but pressured? A study of affluent youth, *Child Development*, 2002, 73(5).
18. Ngai N, Cheung C. Family stress on adolescents in Hong Kong and the mainland of China. *International Journal of Adolescence and Youth*, 2000(8).
19. Weidner G, Kohlmann C-L, Dotzauer E, Burns LR. The effects of academic stress on health behaviors in young adults. *Anxiety, Stress & Coping*, 1996, 9(2), 123–133. doi:10.1080/10615809608249396
20. Topçu, S. *Silinmeyen İzler: Çocuk, Genç ve Engellilerin İhmal ve İstismarı*, Ankara, Phoenix Kitap, 2009.
21. Allen B. An Analysis of the Impact of Diverse Forms of Childhood Psychological Maltreatment on Emotional Adjustment in Early Adulthood. *Child Maltreatment*. 2008, 13. 307-12. 10.1177/1077559508318394.
22. Spertus IL, Yehuda R, Wong CM, Halligan S, Seremetis SV. Childhood emotional abuse and neglect as predictors of psychological and physical symptoms in women presenting to a primary care practice. *Child Abuse Negl.*, 2003, 27(11):1247-58. doi: 10.1016/j.chiabu.2003.05.001. PMID: 14637300.
23. Clark RE, Clark JF, Adamec C, Gelles RJ. The Encyclopedia of Child Abuse, 3th edition, NY, Facts on File Publishing, 2000.
24. Glaser D. Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse & Neglect*, 2002, 26(6-7): 697–71
25. Santrock JW. *Adolescence*, 16. Edition, NY, Mc Graw Hill Education, 2016A.
26. Polat O. *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı – I*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019.
27. Burger JM. *Kişilik*, (Translate: Sarıoğlu, E.) İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2006.
28. Santrock, JW. *Life Span Development*. 16. Edition, NY, Mc Graw Hill Education, 2017.
29. Sawyer SM, Azzopardi PS, Wickremarathne D, Patton GC. The age of adolescence. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 2018, 2(3), 223–228.
30. Parlaz EA, Tekgül N, Karademirci E, Öngel K, Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci, *Turkish Family Physician*, 2012, 3(4).

31. Aydın B. *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, 7. Basım, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.
32. Şirin, S. *Yetişin Gençler*, İstanbul, Doğan Kitap, 2020.
33. Santrock JW. *Children*, 13. Edition, NY, Mc Graw Hill Education, 2016b.
34. Arnett JJ. Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 2000(55), 469-480.
35. Birleşmiş Milletler Gençlik Tanımı, <https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>, 20.09.2021.
36. WHO Orientation Programme on Adolescent Health for Health Care Providers, Hand out New Modules, Module A, Switzerland, https://www.who.int/maternal_child_adolescent/documents/pdfs/9241591269_op_hando ut.pdf, 20.09.2021
37. Bayhan P. Ergenlik Kuramları, Yayımlanmamış Ders Notu, Hacettepe Üniversitesi, Ankara akt. Pınar Bayhan, *Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi*, Ankara, Pegem, 2016.
38. Steinberg, L. *Adolescence*, 11th edition, NY, McGraw Hill Education, 2017.
39. Vernon A. *What Works when with children and adolescents A handbook of individual counseling techniques*, USA, Research Press, 2002.
40. Derman O. Ergenlerde Psikososyal Gelişim İ:Ü: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Eğitim Etkinlikleri, Sempozyum dizisi, 2008, 63, 19-21
41. Jaffe ML. *Adolescence*, MA, Wiley, 1998.
42. Mc Devitt TM, Ormrod JE. *Child Development and Education*, 5th Edition, England Pearson, 2013.
43. Cobb NJ. *Adolescence Continuity, change, and diversity*, 4th ed., CA, Mountain View, 2001. Mayheld akt. Vernon A. 2002, *What Works when with children and adolescents A handbook of individual counseling techniques*, USA, Research Press, 2002.
44. Mehmedoğlu AU, Aygün A. James fowler ve inanç gelişim teorisi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, 6(1), 117-139.
45. Feixa C. Past and present of adolescence in society: The “teen brain” debate in perspective. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 2011, 35(8), 1634–1643.
46. Adams GR, Berzonsky M. *Handbook of Adolescence*, UK, Blacwell Publishing, 2003.
47. Sankind NJ. *Child Development*, USA, Thomson Learning, 2002.

48. Lerner RM, Steinberg L. *Handbook of Adolescent Psychology*, 2nd Edition, Hoboken/NJ John Wiley & Sons, 2004.
49. Kahraman H. Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) ve Normal Okullara Devam Eden Ergenlerde Mizah Duygusu ile Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, 2009.
50. Baysal Metin EN. *Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi*, 4. Baskı, Ankara, Pegem, 2021.
51. Ahioğlu Lindberg EN. Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2011, 19(1).
52. Gander MJ, Gardiner HW. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Çev. Ed. Onur B. Ankara, İmge Kitabevi, 2004.
53. Öngen D. Ergenlikte Zihinsel Gelişim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1995, 2 (1): 289-302.
54. Coleman JC, Henry LB. *The Nature of Adolescence*. London, Routledge, 1999, Akt. Nilüfer Özcan Demir, Aylin Görgün Baran, Demet Ulusoy, Türkiye’de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örnekleme, *Bilig*, 2005, (32).
55. Bayhan P, Işıtan S. Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2010, 20(20).
56. Dornbusch SM. The Sociology of Adolescence, *Annual Review of Sociology*, 1989, 15(1), 233–259.
57. Bostan BC. Ergenlerde Algılanan Psikolojik İstismar ve Öznel İyi Oluş İlişkisinde, Psikolojik Sağlamlık ve Sosyal Bağlılığın Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, PDR Danışma Bilim Dalı, Denizli, Pamukkale Üniversitesi, 2018.
58. Ersanlı K, Yılmaz M, Özcan K. Algılanan duygusal istismar ölçeği (adiö): geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2013, 32(1), 147-64.
59. Aktay M. İstismar ve İhmalin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Tedavisi, *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* , 2020, 1(2) , 169-184 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/gpd/issue/54914/774648>
60. World Health Organization. Violence 2017 [cited 2021 September 1,]. Available from: <http://www.who.int/topics/violence/en/>.
61. Kara B, Biçer Ü, Gökalp AS. Çocuk İstismarı, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 2004(47).

62. Sedlak AJ, Broadhurst DD. Executive summary, in The Third National Incidence Study of Child Abuse and Neglect. Washington DC, National Center on Child Abuse and Neglect, 1996.
63. Butchart A, Mikton, C. Global status report on violence prevention. Technical Report. World Health Organization, 2014.
64. Stoltenborgh M, Bakermans-Kranenburg MJ, van Ijzendoorn MH, Alink LRA. Cultural- geographical differences in the occurrence of child physical abuse? A meta-analysis of global prevalence. *International Journal of Psychology*. 2013, 48(2), 81–94.
65. Stoltenborgh M, Bakermans-Kranenburg MJ, van Ijzendoorn MH. The neglect of child neglect: a meta-analytic review of the prevalence of neglect. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 2013, 48(3), 345–55.
66. Arias I, Leeb RT., Melanson C, Paulozzi LJ, Simon TR. Child maltreatment surveillance; uniform definitions for public health and recommended data elements, 2008.
67. Brown T, Alexander R. *Child Abuse and Family Law*, Australia, Allen&Unwin Publishing, 2007.
68. Olive MF, Collins C, Levitt P, *Child Abuse and Stress Disorders*, NY, Chelsea House Publishers, 2007.
69. Bilge YD, Tasar MA, Kiliçoğlu B., Özmen S, Tiras Ü. Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri/Socioeconomic status lower levels of parental knowledge about child abuse, neglect, experiences and discipline methods used. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2013, 14(1), 27-35. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/alt-sosyoekonomik-duzeye-sahip-anne-babalarin/docview/1368152297/se-2>
70. Black DA, Smith Slep AM, Heyman RE. Risk factors for child psychological abuse, *Aggression and Violent Behavior*, 2001(6).
71. Loue SJD. Redefining the Emotional and Psychological Abuse and Maltreatment of Children, *Journal of Legal Medicine*, 2006, 26(3), 311-337, DOI:10.1080/01947640500218315.
72. Barnett D, Manly JT, Cicchetti D. Continuing toward an operational definition of child maltreatment. *Dev Psychopathol* 1991(3), 19–29.
73. McGee RA, Wolfe DA. Psychological maltreatment: toward an operational definition. *Dev Psychopathol*, 1991(3), 3–18.
74. McGee RA, Wolfe DA. Between a rock and a hard place: where do we go from here in defining psychological maltreatment? *Dev Psychopathol* , 1991(3), 119-124.

75. Kilpatrick DG, Saunders B, Smith D. Youth victimization- Prevalence and implications. Washington, DC: US Department of Justice, National Institute of Justice; 2003.
76. Loue S. Redefining the Emotional and Psychological Abuse and Maltreatment of Children. *Journal of Legal Medicine*, 2005, 26(3), 311–337.
77. Rizvi SFI, Najam N. Parental psychological abuse toward children and mental health problems in adolescence. *Pakistan Journal of Medical Sciences Quarterly*, 2014, 30(2), 256-260. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/parental-psychological-abuse-toward-children/docview/1555016647/se-2>
78. David H. *Child Abuse and Neglect, Attachment, Development and Intervention*, NY, Palgrave Macmillan, 2005.
79. Haque MA, Moniruzzaman S, Janson S, Rahman AF, Saidur RM, Ulla-Britt E. Children’s exposure to psychological abuse and neglect: A population-based study in rural bangladesh. *Acta Paediatrica*, 2021, 110(1), 257-264. doi:<https://doi.org/10.1111/apa.15340>
80. International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect (ISPCAN), The ISPCAN. (2015). Child Abuse Screening Tool (ICAST). https://www.ispcan.org/wp-content/uploads/2019/08/ICAST-Combined-Manuals_V3.pdf?v=402f03a963ba
81. Tarafa H, Mamaru A, Tesfaye Y. Adolescents psychological distress and its association with parental psychological abuse and neglect among adolescents in illu abba bor zone, southwest ethiopia: A community based, cross-sectional study. *Health Science Journal*, 2021, 15(10), 1-9. doi:<https://doi.org/10.36648/1791-810X.15.10.892>
82. Tesfaye M, Hanlon C, Wondimagegn D, Alem A. Detecting postnatal common mental disorders in Addis Ababa, Ethiopia: Validation of the Edinburgh Postnatal Depression Scale and Kessler Scales. *J Affect Disord*, 2010(122): 102-108.
83. Bernstein DP, Fink L. *Childhood Trauma Questionnaire: A retrospective self-report manual*, San Antonio. TX: Psychological Corp., 1998.
84. Gesinde A. Gender and paternal psychological abuse on psychopathology symptoms among children and adolescents in akwa ibom state, Nigeria. *Cogent Social Sciences*, 2020, 6(1) doi:<https://doi.org/10.1080/23311886.2020.1783911>
85. Akinboye JO. Adolescent personal data inventory (APDI). *Maritime Psychological Association*, 1977.
86. Li X, You J, Ren Y, Zhou J, Sun R., Liu X, Leung F. A longitudinal study testing the role of psychache in the association between emotional abuse and suicidal ideation. *Journal of Child Psychology*, 2019(75).

87. Zhu XH, Li J, Yang YJ, Wei XY, Tian YX, Qiao J, Zuo XW. Personal report of childhood abuse reliability and validity in a community. *Chinese Journal of Behavioral Medicine Science*, 2006(11), 1045–1047. <https://doi.org/10.1175/JTECH1828.1>
88. Holden RR, Mehta K, Cunningham, EJ, Mcleod LD. Development and preliminary validation of a scale of psychache. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue Canadienne des Sciences du Comportement*, 2001(33), 224–232. <https://doi.org/10.1037/h0087144>
89. Osman A, Bagge CL, Gutierrez PM, Konick LC, Kopper BA, Barrios FX. The Suicidal Behaviors Questionnaire-Revised (SBQ-R): Validation with Clinical and Nonclinical Samples. *Assessment*, 2001, 8(4), 443–454. <https://doi.org/10.1177/107319110100800409>
90. Cui N, Xue J, Connolly CA, Liu J. Does the gender of parent or child matter in child maltreatment in China? *Child Abuse & Neglect*, 2016(54). <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.01.003>
91. Straus MA, Hamby SL, Finkelhor D, Moore DW, Runyan D. Identification of child maltreatment with the Parent–Child Conflict Tactics Scales: Development and psychometric data for a national sample of American parents. *Child Abuse & Neglect*, 1998(22), 249–270
92. Al-fayez G, Ohaeri JU, Gado OM. Prevalence of physical, psychological, and sexual abuse among a nationwide sample of arab high school students: Association with family characteristics, anxiety, depression, self-esteem, and quality of life. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 2012, 47(1), 53–66. doi:<https://doi.org/10.1007/s00127-010-0311-2>
93. Briere J, Runtz M. Multivariate correlates of childhood psychological and physical maltreatment among university women. *Child Abuse Negl*, 1988(12), 331–341.
94. MacMillan HL, Fleming JE, Trocme N, Boyle MH, Wong M, Racine YA, Beardslee WR, Offord DR. Prevalence of child physical and sexual abuse in the community: results from the Ontario Health Supplement. *JAMA*, 1997(278), 131–135.
95. Allen B. Childhood Psychological Abuse and Adult Aggression: The Mediating Role of Self-Capacities. *Journal of Interpersonal Violence*, 2011, 26(10).
96. Higgins DJ, McCabe MP. The development of the Comprehensive Child Maltreatment Scale. *Journal of Family Studies*, 2001, 7(1), 7–28.
97. Briere, J, Runtz M. The Inventory of Altered Self-Capacities (IASC): A standardized measure of identity, affect regulation, and relationship disturbance. *Assessment*, 2002(9), 230–239.
98. Morey LC. *Personality Assessment Inventory: Professional manual*, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, 1991.

99. Chang JJ, TheodoreAD, Martin SL, Runyan DK. Psychological abuse between parents: Associations with child maltreatment from a population-based sample. *Child Abuse & Neglect*, 2008(32).
100. Elbedour S, Abu-Bader S, Onwuegbuzie, AJ, Abu-Rabia A, El-Aassam S. The scope of sexual, physical, and psychological abuse in a Bedouin-Arab community of female adolescents: The interplay of racism, urbanization, polygamy, family honor, and the social marginalization of women. *Child Abuse & Neglect*. 2006(30).
101. Finkelhor D. *Sexually victimized children*. New York, Free Press, 1979.
102. Sears HA, Byers ES, Whelan JJ, Saint-Pierre M, The Dating Violence Research Team. "If It Hurts You, Then It Is Not a Joke" Adolescents' Ideas About Girls' and Boys' Use and Experience of Abusive Behavior in Dating Relationships. *Journal of Interpersonal Violence*, 2006, 21(9).
103. Molitor CE. Gender differences of psychological abuse in high school dating relationships: C & A. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 1995, 12(2), 119. doi:<https://doi.org/10.1007/BF01876208>
104. Tolman RM. The development of a measure of psychological maltreatment of women by their boy partners. *Violence and Victims*, 1989, 4(3), 159-177
105. Doğan Arslan A, Kanak M. (2022). Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları duygusal istismar ile adil dünya inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(3).
106. Arslan G. Psikolojik İstismar Ölçeği (PİÖ) Geliştirme Çalışması: Ergenlerde Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2015b, 4(2).
107. Yiğit İ, Erden G. Çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 2015, 30(75).
108. Deniz ME. Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 2006(22).
109. Bodas J, Ollendick TH. Test anxiety: A cross-cultural perspective. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2005(8), 65-88
110. Shah DP, Maiya AG. Correlation between academic performance and obesity in school- children from and distirict. *International Journal of Physiotherapy*, 2017, 4(4), 222-228. <https://doi.org/10.15621/ijphy/2017/v4i4/154717>
111. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2022). LGS kapsamında yapılan merkezî sınav, sorunsuz bir şekilde tamamlandı. Milli Eğitim Bakanlığı Web Sayfası Haberi. <https://www.meb.gov.tr/lgs-kapsaminda-yapilan-merkez-sinav-sorunsuz-bir-sekilde-tamamlandi/haber/26523/tr> Online Erişim Tarihi: 01.10.2022,

112. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM). (2022). 2022 YKS Sayısal Verileri. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2022/YKS/sayisalbilgiler18072022.pdf> Online Erişim Tarihi: 01.10.2022,
113. Kapıkıran Ş. Ergenlerde Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği ile Sınav Kaygısı Arasındaki İlişkide Dayanıklılığın Aracı Rolü, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (PAU Journal of Education)*, 2020(48), 409-430, doi: 10.9779/pauefd.521230
114. Yang H. A new perspective on the relationship between peer relationship and primary school students' academic performance. *Journal of Psychological Science*, 2008, 17(3), 648-651. [Chinese] DOI: <https://doi.org/10.16719/j.cnki.1671-6981.2008.03.053>
115. Akhtar Z, Aziz S. The Effect of Peer and Parent Pressure on the Academic Achievement of University Students. *Language in India*, 2011, 11(6), 254-265.
116. Kim T, Kim G, Min H. Parenting Beliefs and Achievement Pressure of Korean Mothers with Five to Seven Year Old Children According to Child's Gender, Mother's Education Level, and Employment Status. *International Journal of Human Ecology*, 2012, 13(2), 15- 25.
117. Quach AS, Epstein NB, Riley PJ, Falconier MK, Fang X. Effects of Parental Warmth and Academic Pressure on Anxiety and Depression Symptoms in Chinese Adolescents, *Journal of Child and Family Studies*, 2015(24), 106-116. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10826-013-9818-y.pdf>
118. Watson TS, Skinner CH. (Eds.) *Encyclopedia of school psychology*. New York, Kluwer Academic/Plenum, 2012.
119. Kapıkıran Ş. Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeğinin Psikometrik Değerlendirmeleri ve Yapısal Geçerlik: Ortaokul ve Lise Öğrencileri. *Ege Eğitim Dergisi*, 2016, (17)1, 62-83.
120. Leff SS, Hoyle RH. Young Athletes's Perceptions of Parental Support and Pressure. *Journal of Youth and Adolescence*, 1995, 24(2), 187-203.
121. Froiland JM, Peterson A, Davison ML. The long-term effects of early parent involvement and parent expectation in the USA. *School Psychology International*, 2012, 34(1), 33–50. doi:10.1177/0143034312454361
122. Ringeisen T, Raufelder D. The interplay of parental support, parental pressure and test anxiety e Gender differences in adolescents, *Journal of Adolescence*, 2015(45), 67-79, 10.1016/j.adolescence.2015.08.018
123. Deb S, Strodl E, Sun J. Academic stress, parental pressure, anxiety, and mental health among Indian high school students. *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 2015, 5(1), 26–34. <https://doi.org/10.5923/j.ijpbs.20150501.04>.

124. Endleman S, Brittain H, Vaillancourt T. The longitudinal associations between perfectionism and academic achievement across adolescence, *International Journal of Behavioral Development*, 2021, 46(2). <https://doi.org/10.1177/01650254211037400>
125. Ekici G, Hevedanlı M. Lise öğrencilerinin öğrenci seçme sınavına (ÖSS) yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Diyarbakır ili örneği) . *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* , 2011(17) , 64-79 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47948/606651>
126. Chen H. Impact of parent's socioeconomic status on perceived parental pressure and test anxiety among Chinese high school students. *International Journal of Psychological Studies*, 2012, 4(2), 235– 245. <https://doi.org/10.5539/ijps.v4n2p235> .
127. Neuenschwander MP, Vida M, Garrett, JL, JS. Parents’ expectations and students’ achievement in two western nations, *International Journal of Behavioral Development*, 2007, 31 (5), 474–482.
128. Yamamoto Y, Holloway SD. Parental expectations and children's academic performance in sociocultural context. *Educational Psychology Review*, 2010, 22(3), 189– 214
129. Zhou T, Cheng G, Wu X, Li R, Li C, Tian G., Yan Y. The associations between sleep duration, academic pressure, and depressive symptoms among chinese adolescents: Results from china family panel studies. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2021, 18(11), 6134. doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph18116134>
130. Garrison CZ, Addy CL, Jackson KL, Mc Keown RE, Waller JL. The CES-D as a screen for depression and other psychiatric disorders in adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 1991(4), 636–641.
131. Corey P, Chen CP. Young women’s experiences of parental pressure in the context of their career exploration. *Australian Journal of Career Development*, 2019, 28(2).
132. Zhang Y, Deng G, Zhang Z, et al. A cross sectional study between the prevalence of chronic pain and academic pressure in adolescents in China (Shanghai). *BMC Musculoskeletal Disord* 16, 219(2015).<https://doi.org/10.1186/s12891-015-0625-z>
133. Ritchwood, T.D., Carthron, D., & Decoster, J. (2015). The Impact of Perceived Teacher and Parental Pressure on Adolescents’ Study Skills and Reports of Test Anxiety. *JBPHPD: Res, Educ, and Policy*. 8(1).
134. Reitzle M, Metzke CW, Steinhausen, HC. Eltern und Kinder: Der Zürcher Kurzfragebogen zum Erziehungsverhalten (ZKE). [Parents and children: The Zürich Questionnaire of educational behavior (ZKE)]. *Diagnostica*, 2001(47), 196–207. doi:10.1026//0012-1924.47.4.196.

135. Petermann F, Winkel S. FLM 7-13 Fragebogen zur Leistungsmotivation für Schüler der 7. bis 13. Klasse [FLM 7-13 Questionnaire of achievement motivation for students from 7th to 13th grade] 2007. Frankfurt a.M: Harcourt.
136. Skinner E, Furrer C, Marchand G, Kindermann T. Engagement and disaffection in the classroom: Part of a larger motivational dynamic? *Journal of Educational Psychology*, 2008(100), 765–781. doi:10.1037/a0012840.
137. Hodapp V, Rohrmann S, Ringeisen T. Prüfungsangstfragebogen: PAF. Göttingen: Hogrefe, 2011.
138. Lazaratou, H., Dikeos DG, Anagnostopoulos DC, Soldatos CR. Depressive Symptomatology in High School Students: The Role of Age, Gender and Academic Pressure. *Community Mental Health Journal*, 2010, 46(3).
139. Yngvar O, Glyn RC, Pierre-Nicolas L, Blake MW. Parental and coach support or pressure on psychosocial outcomes of pediatric athletes in soccer. *Clinical Journal of Sport Medicine*, 2006, 16(6). doi: 10.1097/01.jsm.0000248845.39498.56
140. Roberts GC, Ommundsen Y. Goal orientations and cognitive and affective correlates among team athletes. *Scand J Sports Med*. 1996(6), 46–56.
141. Frost RO, Marten P, Lahart C, et al. The dimensions of perfectionism. *Cognit Ther Res*. 1990(14), 449–468.
142. McAuley E, Duncan ET, Tammen VV. (1989). Psychometric properties of the intrinsic motivation inventory in a competitive setting: a confirmatory factor analysis. *Res Q Exerc Sport*. 1989(60), 48–58.
143. Sontur R, Bilgili E, Ögüt C. Ailenin Akademik Tutumunun Öğrenme Sorumluluğuna Etkisi: Ortaokul Öğrencileri Örneği . *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 2021, 2(3) , 301-309. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/biibfd/issue/69413/1103180>
144. Yakar A, Saracaloğlu AS. Öğrenmeye yönelik sorumluluk ölçeği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2017(42), 27-49.
145. Martin AJ, Marsh HW. Academic resilience and its psychological and educational correlates: A construct validity approach. *Psychology in the Schools*, 2006(43), 267-281. doi: 10.1002/pits.20149.
146. Pintrich PR, Smith, DA, García T, McKeachie WJ. Reliability and predictive validity of the Motivated Strategies for Learning Questionnaire (MSLQ). *Educational and Psychological Measurement*, 1993, 53(3), 801-813. doi: 10.1177/0013164493053003024.
147. Genç Y. Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Sınav Kaygılarını Etkileyen Faktörler. İstanbul, 2016, *ICPESS*.
148. Velidedeoğlu HV. *Kişilik ölümüdür*, Taha Toros Arşivi, 1973.

149. McAdams DP. *A Conceptual History of Personality Psychology* (Ed.) Hogan R, Johnson JM, Johnson, JA, Briggs SR. *Handbook of personality psychology*. New York: Academic Press, 1997.
150. Topçu Kabasakal Z. *Kişilik, Psikolojiye Giriş*, Ed. Işık Ş. 4. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2021.
151. McGraw-Hill-Education (Ed.) (2016). *Aklımın Aklı: Psikoloji*. Ankara 2016.
152. Yörükoğlu A. *Gençlik Çağı*. İstanbul, Özgür Yayınları, 2000.
153. Allport GW. *Pattern and growth in personality*. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1961.
154. Çetin NG, Beceren E. Lider Kişilik: Gandi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, 3(5), 110-132.
155. Haider SKIF, Hussain S. Study of personality difference among identical twins and fraternal twins in Pakistan. *Journal of the Research Society of Pakistan*, 2009, 46(2).
156. Segal NL Hershberger SL, Arad S. Meeting one's twin: Perceived social closeness and familiarity. *Evolutionary Psychology*, 2003(1), 70-95.
157. Kaya M. Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, 9(9), 193-204.
158. Prevoo T, ter Well B The effect of family disruption on children's personality development: Evidence from British longitudinal data. *De Economist*, 2015(163), 61-93.
159. Adler A. *Social interest: A challenge to mankind*. Original publication: 1933. Hardcover English edition: London Faber & Faber, 1938. Paperback reprint: New York: Capricorn Books, 1964b.
160. Tutar H. *Davranış Bilimleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
161. İlbars Z. Kişiliğin oluşmasındaki kültürel etmenler . *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1987, 31(1-2), Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dtcfdergisi/issue/66752/1043759>
162. Corsini RJ, Wedding D. *Modern Psikoterapiler*, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2012.
163. Myers DG, Dewall NC. *Psikoloji*, Ankara, Palme Yayıncılık, 2016.
164. Ferguson ED. Social Processes, Personal Goals, and Their Intertwining: Their Importance in Adlerian Theory and Practice. *Journal of Individual Psychology*, 2003, 59(2).
165. Geçtan, E. *Psikanaliz ve Sonrası*, İstanbul, Metis Yayıncılık, 2004.

166. Yazgan İnanç B, Yerlikaya EE. *Kişilik Kuramları*, Ankara, Pegem Akademi, 2020.
167. Yalçın İ. *Gerçek Yaşamdan Kişilik Analizi Örnekleriyle Kişilik Kuramları*. (Ed. Gençtanırım Kurt D, Çetinkaya Yıldız E.) Ankara, Pegem Akademi, 2020.
168. İnci E. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, (Ed. Deniz ME.) Ankara, Pegem Akademi, 2021.
169. Kelly GA. *The psychology of personal constructs*. New York, Norton, 1955.
170. Tanrıku İ. *Gerçek Yaşamdan Kişilik Analizi Örnekleriyle Kişilik Kuramları*. (Ed. Gençtanırım Kurt D, Çetinkaya Yıldız E.) Ankara, Pegem Akademi, 2020.
171. Komisyon. *Pedagojik formasyon için öğrenme psikolojisi*, Ankara, Anı Yayıncılık, 2014.
172. Cihangir Çankaya Z. *Eğitim Psikolojisi*, (Ed. Özbay Y, Erkan S.) Ankara, Pegem Akademi, 2021.
173. Skinner NF. Personality correlates of complex human learning, The Faculty of Graduate Studies, Department of Pscychology, Philosophy Discipline, Doctoral Thesis, Ottawa: University of Alberta, 1971.
174. Şahin ES. (2020). *Gerçek Yaşamdan Kişilik Analizi Örnekleriyle Kişilik Kuramları*. (Ed. Gençtanırım Kurt D, Çetinkaya Yıldız E.) Ankara, Pegem Akademi, 2020.
175. Ryckman RM. *Theories of personality*, USA: Wadsworth Cengage Learning, 2008.
176. Cattell RB. *The scientific analysis of personality*, Penguin Books, 1965.
177. Eysenck HJ. Personality and experimantal psychology: The unification of psychology and the possibility of a paradigm, *Journal of Personality and Social Psychology*, 1997, 73(6).
178. Eysenck HJ, Eysenck MW. *Personality and individual differences: A natural science approach*, New York, Plenum, 1985.
179. Eysenck HJ. *Personality: Biological foundations*. (Ed. Vernon PA.) *The neuropsychology of individual differences*, San Diego, CA, Academic Press, 1994.
180. John OP, Srivastava S. *The big-five trait taxonomy: History, Measurement and theoretical perspectives*. Berkeley, CA., 1999. <https://pages.uoregon.edu/sanjay/pubs/bigfive.pdf>
181. Feist J, Feist GJ. *Theories of personality*. New York, McGraw-Hill, 2006.
182. Tagay Ö. *Kişiliğin değerlendirilmesi*, (Ed. Yavuzer Y, Karataş Z.) *Psikolojik testler- İlkeler, uygulamalar ve tanıtım*, Ankara, Pegem Akademi, 2020.

183. Costa PT, McCrae RR. Bibliography for NEO PI-R and NEO-FFI, Lutz, FL. *Psychological Assessment Resources*, 2003.
184. Hammond MS. The use of the Five-Factor Model of Personality as a therapeutic tool in career counseling. *Journal of Career Development*, 2001, 27(3).
185. Graziano WG, Eisenberg N. *Agreeableness: A dimension of personality*. In Hogan R, Johnson J, Briggs S. (Eds.), *Handbook of personality psychology*, e-book, Academic Press, 1997.
186. Singh RN, Dixit JS, Yadav A. Locale differentials in big five factors of personality of adolescents. *IAHRW International Journal of Social Sciences Review*, 2022, 10(1), 75-79. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/locale-differentials-big-five-factors-personality/docview/2649765050/se-2>
187. Singh RN. *Hindi version of big five scale*. Varanasi, Prasad Psycho Corpn., 2004.
188. Nieuwenhuis J, Kleinepier T, Janssen H, van Ham M. Neighbourhood deprivation and the Big Five personality traits: associations with adolescent problem behaviour and educational attainment. *Journal of Housing and the Built Environment*, 2021(36), 943- 963. <https://doi.org/10.1007/s10901-021-09876-3>
189. Hauck Filho N, Teixeira MAP, Machado WL, Bandeira DR. Brazilian mini-markers for assessing personality in adolescents. *Psico-USF*, 2012, 17(2), 253–261. <https://doi.org/10.1590/S1413-82712012000200009>.
190. Dametto DM, Noronha Ana PP. Study between personality traits and character strengths in adolescents: Research and reviews. *Current Psychology*, 2021, 40(5), 2067-2072. doi:<https://doi.org/10.1007/s12144-019-0146-2>
191. Etkin P, Mezquita L, López-Fernández FJ, Ortet G. Five Factor model of personality and structure of psychopathological symptoms in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 2020(163).
192. Fernández-Pinto I, Santamaría P, Sánchez-Sánchez F, Carrasco MA, Del Barrio V. Sistema de evaluación de niños y adolescentes. SENA. Madrid: TEA Ediciones, 2015.
193. Ortet G, Ibáñez MI, Moya J, Villa H, Viruela A, Mezquita L. Assessing the Five Factors of Personality in Adolescents: The Junior Version of the Spanish NEO-PI-R. *Assessment*, 2012, 19(1), 114–130. <https://doi.org/10.1177/1073191111410166>
194. Torrente G, Vazsonyi AT. Personality, Parenting and Deviance among Spanish Adolescents. *ANALES DE PSICOLOGIA*, 2012, 28(3), 654–664. <https://doi.org/10.6018/analesps.28.3.155951>.
195. Vazsonyi AT, Hibbert JR, Snider JB. Exotic enterprise no more? Adolescent reports of family and parenting processes from youth in four countries. *Journal of Research of Adolescence*, 2003(13), 129-160.

196. Vazsonyi AT, Pickering LE, Junger M, Hessing D. An empirical test of a general theory of crime: A four-nation comparative study of self-control and the prediction of deviance. *Journal of Research of Crime and Delinquency*, 2001,38(2), 91-131.
197. John OP, Naumann LP, Soto CJ. *Paradigm shift to the integrative big-five trait taxonomy: History, measurement and conceptual issues*. In John OP, Robins RW, Pervin LA. (Eds.), *Handbook of Personality: Theory and Research* (pp. 114-158), New York, NY, Guilford, 2008.
198. van der Linden D, Scholte RHJ, Cillessen AHN, tr Nijenhuis J, Segers E. Classroom ratings of likeability and popularity are related to the Big Five and the general factor of personality. *Journal of Research in Personality*, 2010, 44(5).
199. Vermulst AA, Gerris JRM. *Quick Big Five personality test manual*. Leeuwarden, The Netherlands: LCD, 2005.
200. Branje SJT, van Lieshout CFM, Gerris JRM. Big Five personality development in adolescence and adulthood. *European Journal of Personality*, 2007,21(1):45-62. doi:10.1002/per.596
201. Goldberg LR. The development of markers of the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 1992(4), 26–42.
202. Scholte RHJ, van Lieshout CFM, van Aken MAG. Perceived relational support in adolescence: Dimensions, configurations, and adolescent adjustment. *Journal of Research on Adolescence*, 2001(11), 71–94.
203. Petersen AC, Crockett L, Richards MH, Boxer AM. A self-report measure of pubertal status: Reliability, validity, and initial norms. *Journal of Youth and Adolescence*, 1988(17), 117–133.
204. Söner Ö, Gültekin F. COVID-19 Salgınında Ergenlerin Umut, Psikolojik Sağlamlık ve Kişilik Özellikleri, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 2021, 17 (2) , 329-349. DOI: 10.17860/mersinefd.825260
205. Atik G, Kemer G. Çocuklarda umut ölçeğinin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 2009, 8(2), 379-390.
206. Doğan T. Kısa psikolojik sağlamlık ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 2015, 3(1), 93-102.
207. Bacanlı H, İlhan T, Aslan S. Beş faktör kişilik kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2009, 7(2), 261- 279
208. Kayadibi S, Kırdök O. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, COVID-19 ÖZEL SAYISI 2020(2) , 372-388 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/54658/732674>

209. Çetin Gündüz H, Nalbantoğlu Yılmaz F. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2016, 12(3), 1008-1022
210. Somer O, Korkmaz M, Tatar A. Beş faktör kişilik envanteri'nin geliştirilmesi– I: ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 2002, 17(49), (s:21–33).
211. Bilgin M. Ergenin beş faktör kişilik özellikleri ile sosyal yetkinlik, bilişsel hatalar ve anne baba beş faktör kişilik özellikleri ilişkisi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, 16(1), 230-250.
212. Bilgin M. Ergenlere yönelik sosyal yetkinlik beklentisi ölçeği geliştirme çalışması, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1999(2), 12, 7-15.
213. Leitenberg H, Yost LW, Carroll Wilson M. Negative cognitive errors in children: Questionnaire development, normative data, and comparisons between with and without self-reported symptoms of depression, low self-esteem, and evaluation anxiety. *Journal of Consult Clinical Psychology*, 1986, 55 (4), 528-536
214. Sümer N, Sümer HC. (2005) *Beş faktör kişilik özellikleri ölçeği* (Yayınlanmamış çalışma).
215. Karasar N. Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar İlkeler Teknikler, 37. Basım, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2022.
216. Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. Bilimsel araştırma yöntemleri, Ankara, Pegem Yayınları, 2012.
217. Benet-Martinez V, John OP. Los Cinco Grades Across Cultures and Ethnic Groups: Multitrait Multimethod Analyses of The Big five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1998(75), 729-750.
218. Schmitt DP, Allik J, McCrae RR, Benet Martinez V. The Geographic Distribution of Big Five Personality Traits: Patterns and Profiles of Human Self-description Across 56 Nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 2007, 38(2).
219. Vissing YM, Straus MA, Gelles RJ, Harrop JW. Verbal aggression by parents and psychosocial problems of children, *Child Abuse & Neglect*, 1991, 15(3).
220. Kumar S, Kar N, Therayil. Prevalence of child abuse in Kerala, India: An ICAST-CH based survey, *Child Abuse & Neglect*, 2019, 89(4): 87-98.
221. Chen C, Ji S, Jiang J. Psychological Abuse and Social Support in Chinese Adolescents: The Mediating Effect of Self-Esteem. *Sec. Developmental Psychology*, 2022, doi: 10.3389/fpsyg.2022.852256
222. Liao M, Lee AS, Roberts-Lewis AC, Hong JS, Jiao K. Child maltreatment in China: An ecological review of the literature. *Child Youth Serv Rev.*, 2011, 33(9):1709–19. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2011.04.031>

223. Öncü E, Kurt AÖ, Esenay FI, Özer F. Çalışan çocukların ailede istismarı. *Turkish Journal of Public Health*, 2012, 10(3): 128-140. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/calisan-cocuklarin-ailede-istismari/docview/1616599695/se-2>
224. Meinck F, Cluver LD, Boyes ME, Loening-Voysey H. Physical, emotional and sexual adolescent abuse victimisation in South Africa: prevalence, incidence, perpetrators and locations. *J Epidemiol Community Health*, 2016, 70(9):910-916. doi: 10.1136/jech-2015-205860. Epub 2016 Mar 9. PMID: 26962202; PMCID: PMC5013157.
225. Boloorsaz-Mashhadi H. The prevalence of child maltreatment and non accidental trauma and related demographic factors among families of Karaj, Iran. *Salāmat-i ijtīmāʿī*, 2018, 4(4).
226. Uslu RI, Kapci EG, Yildirim R, Oney E. Sociodemographic characteristics of Turkish parents in relation to their recognition of emotional maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 2010(34), 345–353.
227. Kocaman B. Ergenlerde algılanan psikolojik/duygusal istismarın duygu düzenleme ile ilişkisi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, Çığ Üniversitesi, 2022.
228. Paavilainen E, Astedt-Kurki P, Paunonen-Ilmonen M, Laippala P. Risk factors of child maltreatment within the family: towards a knowledgeable base of family nursing. *Int J Nurs Stud*. 2001,38(3):297-303. doi: 10.1016/s0020-7489(00)00074-2. PMID: 11245866.
229. Bayramlar K, Kumbas H, Çam O, Keskin G, Form Q. Bir grup ergenin aile işlevlerinin değerlendirilmesi, *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2009, 8(1):29-39. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ashd/issue/40354/482301>
230. Siyez DM. (2003). Duygusal İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Kaygıları ile Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2003.
231. Yalçın S. Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji, İnsan Bilimleri ve Felsefe Yüksek Lisans Programı. İstanbul, Maltepe Üniversitesi, 2007.
232. Zeren C, Yengil E, Çelikel A, Arık A, Arslan M. Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. *Dicle Tıp Dergisi*, 2012, 39(4):536-541.
233. Becer E. (2004). Duygusal istismarın 12-14 yaş grubu ergenlerin benlik saygısına etkisi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2004.

234. Sarıbeyoğlu NS. Lise öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ile zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2007.
235. Koçmarlar H. Ergenlerin anne baba ve öğretmenlerinden algıladıkları duygusal istismarın öz yeterlikleri üzerindeki yordayıcı etkisine ilişkin bir inceleme. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı: Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2016.
236. Toker Karabulut A. Ortaöğretim öğrencilerinin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismarın sosyal problem çözme becerisi ile ilişkisinin incelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2019.
237. Shulman BH, Mosak HD. "Birth Order And Ordinal Position: Two Adlerian Views". *Journal of Individual Psychology*, 1977, 33(1).
238. Campbell L, White J, Stewart A. "The Relationship of Psychological Birth Order to Actual Birth Order". *Individual Psychology*, 1991, 47(3).
239. Kenny KS, Pulver A, O'Campo P, Guttman A, Urquia ML. Do socioeconomic and birth order gradients in child maltreatment differ by immigrant status? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 2021, 75(1), 22-28. doi:<https://doi.org/10.1136/jech-2019-212759>
240. Lakhdar MPA, Akber Ali N, Peerwani G, Farooq S, Khaliq A, Nathwani AA, Azam SI. The role of parent-to-child maltreatment in the pathway of self-reported depressive symptoms in Pakistani adolescents. *Health Psychol Open*. 2021, 14; 8(2):20551029211065614. doi: 10.1177/20551029211065614. PMID: 34950498; PMCID: PMC8689439.
241. Lakhdar MPA, Nathwani AA, Ali NA, et al. Intergenerational transmission of child maltreatment: Predictors of child emotional maltreatment among 11 to 17 years old children residing in communities of Karachi, Pakistan. *Child Abuse & Neglect*. 2019 (91):109-115. DOI: 10.1016/j.chiabu.2019.03.004. PMID: 30856598.
242. Türk T. Ortaöğretim Öğrencilerinde Duygusal İstismar, Disiplin Cezaları ve Okula Yabancılaşma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2013.
243. Cansız C. (2019). Ergenlerde algılanan duygusal istismarın kendine zarar verme ve riskli davranışlar ile ilişkisi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 2019.
244. Altunten İ. Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Programı, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2019.

245. Crittenden PM, Ainsworth MDS. *Child maltreatment and attachment theory*. In Cicchetti D, Carlson V. (Eds.), *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect* (pp. 432–463). Cambridge University Press, 1989. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511665707.015>
246. Doğan Arslan A. Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları duygusal istismar ile adil dünya inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2019.
247. Akman S. İstanbul ili pndik ilçesinde eğitim görmekte olan lise öğrencilerinin ergen asiliği, duygusal istismar ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişki. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, 2019.
248. Göğayaz S. Ergenlerde öğretmenlerine yönelik duygusal istismar algısının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Anabilim Dalı, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2001.
249. Kiraz Can AB. Ergenlerde duygusal özerkliği yurtta kalma, algılanan duygusal istismar ve aile aidiyeti bağlamında incelenmesi. Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi İstanbul, 2021.
250. Azizoğlu M. Lise Ergenlerinde Duygusal İstismarın Başarıya Etkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, 2009.
251. Erükçü Akbaş G. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları: Ankara Altındağ ve Çankaya örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 2017, 25(2).
252. Rafaiee R, Mohseni F, Akbarian N . Prevalence of Child Abuse and Correlations with Family Factors Among Elementary School-aged Children, *Int J High Risk Behav Addict*, 2021, 10(2):e108823. doi: 10.5812/ijhrba.108823.
253. Viduoliene E. Individual and family factors related to child's potential physical and emoional abuse. *Public security and public order*. 2019(23).
254. Turan A. Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve yılmazlık düzeyinin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, 2014.
255. Güler N, Uzun S, Boztaş Z, Aydoğan S. Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2002, 24 (3):128 – 134
256. Antai D, Braithwaite P, Clerk G. Social determinants of child abuse: evidence of factors associated with maternal abuse from the Egypt demographic and health survey. *Journal of Injury and Violence Research*, 2015, 8(1), 25–34. Retrieved from <https://www.jivresearch.org/jivr/index.php/jivr/article/view/630>

257. Dereli İman E. Ergenlerin çocukluk örselenme yaşantıları ile empatik eğilim, sosyal sorun çözme becerileri arasındaki ilişki. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2015, 5(3): 235-256, <http://dx.doi.org/10.14527/pegagog.2015.013>.
258. Bilgen FG, Karasu F. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal davranışları. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 2017, 7(13).
259. Karaca N. Duygusal istismara uğramış ergenlerin bazı kişilik özelliklerinin incelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2001.
260. Buldu P. Tam aileye ve tek ebeveynli aileye sahip ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeylerinin, kendine zarar verme davranışlarının ve başa çıkma becerilerinin karşılaştırılması. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, 2021.
261. Esen D. Ergenlerin algıladığı ebeveyn psikolojik istismar düzeyi ile öfke ifade biçimleri arasındaki ilişki. Aile Danışmanlığı ve Eğitimi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, 2020.
262. Uzun Ş. Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile kendilik imgesi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı: Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi İstanbul, 2002.
263. Hadi A. Child abuse among working children in rural Bangladesh: Prevalence and determinants. *Public Health*, 2000, 114(5):380-384.
264. Tajima EA. Correlates of the Co-Occurrence of Wife Abuse and Child Abuse Among a Representative Sample. *J Fam Viol*, 2004(19), 391–402. <https://doi.org/10.1007/s10896-004-0684-7>
265. Riley PJ. The relationship between parental warmth and parental pressure to achieve with adolescent depression and anxiety in china. Department of Family Studies, Master of Science, College Park, University of Maryland, 2003.
266. Zhang Y, Haddad E, Torres B. et al. The Reciprocal Relationships Among Parents' Expectations, Adolescents' Expectations, and Adolescents' Achievement: A Two-Wave Longitudinal Analysis of the NELS Data. *J Youth Adolescence*, 2011(40), 479–489. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9568-8>
267. Levpušček MP, Zupančič M, Sočan G. Predicting Achievement in Mathematics in Adolescent Students: The Role of Individual and Social Factors. *The Journal of Early Adolescence*, 2013, 33(4):523–551. <https://doi.org/10.1177/0272431612450949>
268. Amado D, Sánchez-Oliva D, González-Ponce I, Pulido-González JJ, Sánchez-Miguel PA. Incidence of parental support and pressure on their Children's motivational processes towards sport practice regarding gender. *PLoS One*, 2015, 10(6) <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0128015>

269. Lu H, Nie P, Sousa-Poza A. The effect of parental educational expectations on adolescent subjective well-being and the moderating role of perceived academic pressure: Longitudinal evidence for China. *Child Indicators Research*, 2021(14):117–137. <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09750-8>
270. Khanam L, Akram H, Kamran M. Parental Expectations and Students' Academic Interests: A Case Study of the Islamia University of Bahawalpur, Pakistan. *Pakistan Journal of Social Sciences (PJSS)*, 2022, 42(1).
271. Sunar D. Mothers' and fathers' child rearing practices and self-esteem in three generations of urban Turkish families. Bekman S, Aksu-Koç A. (Ed.), *Perspectives on human development, family and culture içinde* (126–139). New York: Cambridge University Press, 2009.
272. Sezer YÖ. Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 2010, 7 (1) , 1-19 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13709/165977>
273. Sheikh I, Hussain N. Parental pressure on student's attainment of high grades in Karachi based universities. *Pakistan Business Review*. 2014(16). 156-176.
274. Afaq S, Siddiqui RN. The interplay of socio-economic status, parental academic pressure and ego virtue of fidelity: Gender differences among students. *International Journal of Education and Management Studies*, 2021, 11(4), 232-236. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/interplay-socio-economic-status-parental-academic/docview/2622619629/se-2>
275. Bois JE, Lalanne J, Delforge C. The influence of parenting practices and parental presence on children's and adolescents' pre-competitive anxiety. *J Sports Sci*. 2009, 27(10):995-1005. doi: 10.1080/02640410903062001. PMID: 19847683.
276. Hrubá L. Social Determinants of High Parental Educational Expectations. *Sociologia*, 2017, 49(5). 463-481
277. Madeeha M, Khattab N, Samara M, Modood T, Barham A. Explaining the educational aspirations-expectations mismatch among middle school students: the role of parental expectations, attitudinal and demographic factors. *Educational Studies*. 2022, 1-17. 10.1080/03055698.2022.2088228.
278. Shek DTL, Chan LK. Hong Kong Chinese Parents' Perceptions of the Ideal Child, *The Journal of Psychology*, 1999, 133(3), 291-302, DOI: 10.1080/00223989909599742
279. Shen FC. The Role of Internalized Stereotyping, Parental Pressure, and Parental Support on Asian Americans' Choice of College Major. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 2015(43).
280. Batool S, Aziz S. Effect of Parental Influence on Students' Personality and Academic Achievement at Secondary School Level. *International Journal of Innovation in Teaching and Learning (IJITL)*, 2018, 4(1).

281. Choi N, No B, Jung S, Lee SE. What affects middle school students' english anxiety in the EFL context? evidence from south korea. *Education Sciences*, 2019, 9(1) doi:<https://doi.org/10.3390/educsci9010039>
282. Lai T, Liu F and Huang Y. The Influence of Parental Educational Expectations on Children's Higher Education Attainment: Re-estimation Based on Instrumental Variables. *Front. Psychol.* 2022(13):899348. doi: 10.3389/fpsyg.2022.899348
283. Öngider N. Evli ve boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul reddin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkileri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2006.
284. Li M, Xue H, Wang W, Wang Y. Parental Expectations and Child Screen and Academic Sedentary Behaviors in China. *American Journal of Preventive Medicine*, 2017, 52(5), 680–689. doi:10.1016/j.amepre.2016.12.00
285. Xiaolin G, Bo L, Huan Z, Chunhui L, Juan L, Kexin J, Liang L. Gender Differences in How Family Income and Parental Education Relate to Reading Achievement in China: The Mediating Role of Parental Expectation and Parental Involvement . *Frontiers in Psychology*, 2018(9). Doi: 10.3389/fpsyg.2018.00783
286. Froiland JM, Davison ML. Parental expectations and school relationships as contributors to adolescents' positive outcomes. *Soc Psychol Educ* 2014;17(1):1-17.
287. Kalkan M, Koç H. Psikolojik Doğum Sırası Bireylerin Stresle Basa Çıkma Stratejilerinin Yordayıcısı mıdır? *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 2008, 3(30): 45-59 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21450/229846>
288. Found A, Sam D. Gender, sibling position and parental expectations: A study of Chinese college students, *Journal of Family Studies*, 2013, (19)3, 285-296, DOI: 10.5172/jfs.2013.19.3.285
289. Hotz VJ, Pantano J. Strategic parenting, birth order, and school performance. *Journal of Population Economics*, 2015, 28(4), 911–936. <http://www.jstor.org/stable/44289748>
290. Kumandaş H, Kutlu Ö. İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Performans Görevlerine Yönelik Tutumlarının Akademik Başarılarına ve Dersleri Sevme Durumlarına Göre İncelenmesi. *JMEEP*. 2011; 2(2): 172-181.
291. Dunn J, Gotwals J, Causgrove Dunn J, Lizmore M. Perceived parental pressure and perceived coach pressure in adolescent and adult sport. *Psychology of Sport and Exercise*. 2021, 59(4). 102100. 10.1016/j.psychsport.2021.102100.
292. Çivilidağ A. *Gelişim Süreci Odağında Ergenlik Psikolojisi*, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık 2013.

293. Dedeoğlu Ö. Meslek lisesi öğrencilerinin disipline aykırı davranışta bulunmalarında ailenin etkisi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Teknoloji Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2010.
294. Lam BT, Ducreux E. Parental Influence and Academic Achievement among Middle School Students: Parent Perspective, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 2013, 23(5), 579-590, DOI: 10.1080/10911359.2013.765823
295. Bean RA, Bush KR, McKenry PC, Wilson SM. The impact of parental support, behavioral control, and psychological control on the academic achievement and self-esteem of African American and European American adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 2003(18), 523–541. <http://dx.doi.org/10.1177/0743558403255070>.
296. Karbach J, Gottschling J, Spengler M, Hegewald K, Spinath FM. Parental involvement and general cognitive ability as predictors of domain-specific academic achievement in early adolescence. *Learning and Instruction*, 2013(23), 43–51. <http://dx.doi.org/10.1016/j.learninstruc.2012.09.004>.
297. Zhan M. Assets, parental expectations and involvement, and children's educational performance. *Children and Youth Services Review*, 2006, 28(8). 961-975.
298. Wilson PM, Wilson JR. Environmental influences on adolescent educational aspirations. *Youth & Society*: 1992(24). 52-70.
299. Kapudere B. (2020). Üniversite öğrencilerindeki problemler internet kullanımı, algılanan anne baba tutumları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep, 2020.
300. Ulusoy Y, Durmuş E. Investigation of interpersonal dependency tendency in terms of Five-Factor Personality Traits. *Inonu University Journal of The Faculty of Education*, 2011, 12(2).
301. Gültekin D, Acar F. Beş faktör kişilik özellikleri ile sürekli öfke- öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2020, 13(74).
302. Alisinanoğlu F, Ulutaş İ. Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 2003(128):65-71.
303. Duyan V. Duyan GÇ, Çifçi EG, Sevin Ç, Erbay E, İkizoğlu M. Liselerde Okuyan Öğrencilerin Yalnızlık Durumlarına Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 2008,33(150).
304. Kaya Z, Yüncü Z, Karaca R. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Kişilik ve Psikolojik Özellikler ile Benlik Saygısının İncelenmesi. *Current Psychiatry and Psychoneuropharmacology*, 2014,4(2).

305. Marini V, Kurtz J. Birth order differences in normal personality traits: Perspectives from within and outside the family. *Personality and Individual Differences*, 2011(51). 10.1016/j.paid.2011.07.019.
306. Rohrer JM, Egloff B, Schmukle SC, Examining the effects of birth order on personality. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 2015, 112(46), 14224–14229. <https://www.jstor.org/stable/26466431>
307. Boccio CM, Beaver KM. Further examining the potential association between birth order and personality: Null results from a national sample of American siblings. *Personality and Individual Differences*, 2019 (139), 125–131. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.11.017>
308. Ulusoy YÖ, Akfırat ON, Tura G. Ebeveynlere bağlanma ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *Dirençlilik Dergisi*, 2018, 2(1).
309. Stewart AE, Stewart EA, Campbell LF. The relationship of psychological birth order to the family atmosphere and to personality. *Journal of Individual Psychology*, 2001, 57(4), 363–387
310. Masun-Miller L. Sibling status effects: Parents' perceptions of their own children. *Journal of Genetic Psychology*, 1993(154), 189–198.
311. Hoffman LW. The influence of the family environment on personality: Accounting for sibling differences. *Psychological Bulletin*, 1991(110), 187–203
312. McCall GJ, Simmons JL. Identities and interactions. New York: Free Press, 1978.
313. Paulhus DL, Trapnell PD, Chen D. Birth Order Effects on Personality and Achievement within Families. *Psychological Science*, 1999, 10(6), 482–488. <http://www.jstor.org/stable/40063474>
314. Dixon MM, Reyes CJ, Leppert MF, Pappas LM. Personality and birth order in large families. *Personality and Individual Differences*, 2008, 44(1).
315. Zyrianova NM, Chertkova YD, Pankratova AA. (2013). The influence of birth order and family size on the relationships between cognitive abilities and personality traits. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 86
316. Damian RI, Roberts BW. The associations of birth order with personality and intelligence in a representative sample of U.S. high school students. *Journal of Research in Personality*, 2015(58).
317. Karaçor M. Üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler arasında duygu düzenleme, anne- baba tutumu ve sınav kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep, 2020.

318. akmak Mİ, Ceyhan E. Lise son sınıf ğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının niversiteye giriş sınavına ilişkin algıları ve beş faktör kişilik özellikleri bağlamında incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2022, 12(2) , 322- 358 . DOI: 10.18039/ajesi.825067
319. Korkmaz F, Bağceci B. Lise ğrencilerinin ‘‘niversite’’ Kavramına İlişkin Metaforik Algıların İncelemesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2013, 2(1).
320. Soba M, şimşek A, Demir E. Üniversite ğrencileri üzerine ampirik bir uygulama: Beş Faktör Kişilik Modeli. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 2019, 6(2).
321. Tatlılıoğlu K. Üniversite ğrencilerinin beş faktör kişilik kuramı’na göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 2014, 7(17), . DOI: 10.14225/Joh400
322. Yılmaz M. Lise ğrencilerinde yaratıcı kişilik ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul, 2019.
323. Taşkesen S, Alpan GB. A study on the relationship between the big five personality traits of high school student and their interests in art. *Journal of Strategic Research in Social Science*, 2018, 4(1).
324. Sayın U, Zeybek Sayın H. Y-Kuşağı niversite son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özellikleri ve liderlik uygulamaları tercihleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 2019, 3(2), 57-78.
325. Maki RH, Maki WS. Prediction of Learning and Satisfaction in Web-Based And Lecture Courses. *Journal of Educational Computing Research*, 2003, 28(3), 197-219
326. Vedel A. The Big Five and Tertiary Academic Performance: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Personality And Individual Differences*, 2014(71), 66-76. Doi: <http://Dx.Doi.Org/10.1016/J.Paid.2014.07.011>
327. Can Yaşar M, Aral N. Altı yaş çocuklarının yaratıcı dşnme becerilerine sosyo-ekonomik dzey ve anne baba ğrenim düzeyinin etkisinin incelenmesi. *Kurumsal Eğitimbilim*, 2011, 4(1).
328. Sutin AR, Luchetti M, Stephan Y, Robins RW, Terracciano A. Parental educational attainment and adult offspring personality: An intergenerational life span approach to the origin of adult personality traits. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2017, 113(1), 144–166. <https://doi.org/10.1037/pspp0000137i>
329. Pekyürek İ. Bir okul örnekleminde anne baba tutumlarının ergenlerin kişilik yapısı ve cinsiyet rolü ile ilişkisinin incelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2018.

330. Doğan M, Ceyhan E. Genel Lise Öğrencilerinin Aile İşlevlerinin ve Denetim Odaklarının İncelenmesi. *Aile ve Toplum*, 2008, 10(4).
331. Çelik H. The Mediator Roles of Mothers in Father-Child Communications and Family Relationships. *Eurasian Journal of Educational Research*, 2019(84).
332. Currie J, Tekin E. Does Child Abuse Cause Crime? *National Bureau Of Economic Research, Nber Working Paper Series*, 2006, (12171).
333. Rivera B, Widom CS. Childhood victimization and violent offending. *Violence Vict.* 1990, 5(1):19-35. PMID: 2278946.
334. Widom CS. Child abuse, neglect, and violent criminal behavior. *Criminology*, 1989, 27(2).
335. Ergin G. An evaluation of childhood trauma and perceived parenting style among justice - involved youth: The case study in Maltepe Child and Youth Closed, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2015.
336. Timurturkan M, Demez G, Kart E, Ertan C, Cankurtaran S, Aktin S. "Hükümlü" olmanın sosyal tezahürleri: Sosyal dışlanma, damga ve suç, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017, 9(20):138-157 . DOI: 10.20875/makusobed.331822
337. Loos ME, Alexander PC. Differential Effects Associated With Self-Reported Histories of Abuse and Neglect in a College Sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 1997, 12(3), 340–360.
338. Cañete-Lairla M, Gil-Lacruz M. Psychosocial Variables Associated With Verbal Abuse as a Form of Intimate Partner Violence Against Women in a Spanish Sample. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 2017, 27(3), 237–255. doi:10.1080/10926771.2017.132034
339. Korkmazlar Oral Ü, Engin P, Büyükyazıcı Z. Türkiye’de Çocuk İstismar ve Aile İçi Şiddet Araştırması, UNICEF Raporu, Ankara, 2010.
340. Şimşek S, Cenkseven Önder F. Ergenlerde Davranış Problemlerinin, Anne-Babadan ve Öğretmenlerden Algılanan Duygusal İstismar Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 2011, 10(3).
341. Li Q, Guo L, Zhang S, Wang W, Li W, Chen X, Shi J, Lu C, McIntyre RS. The relationship between childhood emotional abuse and depressive symptoms among Chinese college students: The multiple mediating effects of emotional and behavioral problems. *Journal of Affective Disorders*, 2021(288).
342. Oltululu M. Ortaokul öğrencilerinin ders çalışma alışkanlıklarının ebeveyn, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, 2019.

343. Demirezen S, Akhan NE. İlköğretim Öğrencilerinin Ders Çalışma Üzerine Algıları . Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi , 2013, 5(8):169-183 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/16223/169913>
344. Plattner B, Karnik N, Jo B, Hall RE, Schallauer A, Carrion V, et al. State and trait emotions in delinquent adolescents. *Child Psychiatry Human Development*, 2007(38), 155–169.
345. Büyükcebeci A. “Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Yaratıcı Kişilik Özellikleri ve Aleksitimi İle İlişkisi”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2019, 8 (4): 3187-3213.
346. Kazak Ekinci N. Suça sürüklenmiş çocukların annelerinin çocuklarına ilişkin algısı: Siirt örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Program, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara, 2016.
347. Demir M, Bademci HÖ. Suça Sürüklenmiş Bir Gencin Bakış Açısıyla Çocuk Suçluluğu: Olgu Sunumu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*; 2016, 20(1).
348. Köse N. Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi . *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi* , 2015, 2(4) , 1-6 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/inujse/issue/27438/285939>
349. Eldeleklioğlu J. Yalnızlığın belirleyicileri olarak cinsiyet, duygusal ilişki, internet kullanımı, algılanan sosyal destek ve sosyal beceri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 2008(33), 127-140.
350. Güngör C. Ortaokul öğrencilerinin lgs hazırlık sürecine ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama* , 2021, 12 (23) , 171- 200 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eibd/issue/63474/881182>
351. Erdoğan Ç, Demirkasımoğlu N. Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 2010, 3(3): 399-431.
352. Karataş S, Mercan ÇS, Düzen A. Ergenlerin ebeveyn ilişkilerine yönelik algıları: nitel bir inceleme, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, 19(36): 237- 258 . DOI: 10.31795/baunsobed.645231
353. Kaya GN. Parenting, self and positive youth development in adolescence: A mediational model. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul, 2012.
354. Lee MA, Song R. Childhood abuse, personality traits, and depressive symptoms in adulthood. *Child Abuse & Neglect*, 2017(65), 194–203. doi:10.1016/j.chiabu.2017.02.009

355. Takahashi N, Suzuki A, Matsumoto Y, Shirata T, Otani K. Perceived parental affectionless control is associated with high neuroticism. *Neuropsychiatr Dis Treat*. 2017;18(13):1111-1114. doi: 10.2147/NDT.S132511. PMID: 28458552; PMCID: PMC5403000.
356. Tuzgöl Dost M, Aytaç M, Kıbrıslıoğlu Uysal N. Ebeveynlik biçiminin kişilik özellikleri, benlik saygısı ve yaşam doyumunu yordama gücü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019, 18 (71) , 1146-1165 . DOI: 10.17755/esosder.472964
357. Allen B, Lauterbach D. Personality characteristics of adult survivors of childhood trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 2007, 20(4), 587–595. <https://doi.org/10.1002/jts.20195>
358. Hengartner MP, Cohen LJ, Rodgers S, Müller M, Rössler W, Ajdacic-Gross V. Association Between Childhood Maltreatment and Normal Adult Personality Traits: Exploration of an Understudied Field. *Journal of Personality Disorders*, 2015,29(1), 1- 14. 101521pedi201428143
359. Bozkurt O. Madde bağımlısı bireylerin bağımlılık süreçlerinde ailenin etkisi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2015.
360. Ebrinç, S., Evren, C., Başoğlu, C., Çetin, M., Emiz, Ü. B., Yılmaz, V. & Ağargün, M. Y. (2002). Adli Gözlem İçin Gelen Suçlularda Sosyodemografik Özellikler, Kaygı, Öfke ifadesi ve Benlik Saygısının Kişilik Bozukluğu ile ilişkisinin Araştırılması. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 2(15).
361. Ebrinç S, Evren C, Başoğlu C, Çetin M., Emiz ÜB, Yılmaz V, Ağargün MY. Adli Gözlem İçin Gelen Suçlularda Sosyodemografik Özellikler, Kaygı, Öfke ifadesi ve Benlik Saygısının Kişilik Bozukluğu ile ilişkisinin Araştırılması. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 2002,2(15).
362. Tekgöz Obuz A. Suça Sürüklenen ve Hakkında Danışmanlık Tedbir Kararı Verilen Çocukların Suça Sürüklenme Nedenleri: Nitel Bir Çalışma* *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2019, 12(67).
363. Süleymanoğlu Dinçer, R. Çocukların suça sürüklenme nedenleri, tahliye sonrası sorunları, gereksinimleri ve beklentileri: Nitel bir çalışma, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, 2020.
364. Turan İ. (2012). Suça Sürüklenen Çocuklar: Kocaeli Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
365. Rogosch FA, Cicchetti D. Child Maltreatment and Emergent Personality Organization: Perspectives from the Five-Factor Model. *J Abnorm Child Psychol*, 2004(32): 123–145. <https://doi.org/10.1023/B:JACP.0000019766.47625.40>

366. Büyükşahin Çevik G, Atıcı M. Lise 3. Sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008, 17(2): 35-50.
367. Yüksel R, Demircioğlu H. Annelerin Farklı Kültürde Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Görüşlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma: Amsterdam Örneği, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2019, 9(1), 171-187. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/odusobiad/issue/44137/489760>
368. Sarıkaya M. Çocuk yetiştirme değerlerine ilişkin ebeveyn ve ergen görüşleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Sosyoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, 2019.
369. Karmakar M, Elhai JD, Amialchuk AA, Tietjen GE. Do Personality Traits Mediate the Relationship Between Childhood Abuse and Migraine? An Exploration of the Relationships in Young Adults Using the Add Health Dataset. *Headache: The Journal of Head and Face Pain*, 2017, 58(2), 243–259. doi:10.1111/head.13206)
370. García JA, García-León A, Egan V. Childhood abuse history differentiates personality in sex offenders. , *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 2012, 23(1), 61–66. doi:10.1080/14789949.2011.634020
371. Dam H. Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, 7(14).
372. Lal R, Varma BA. Study of Perceived Parental Pressure in Relation to Personality and Self Esteem. *Elixir International Journal*, 2017(106).
373. Demiroğlu Memiş A. Ders çalışmaya ilişkin öğrenci görüşleri (İlköğretim 5. sınıf örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 2007, 35(173). https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/173/173/08.pdf
374. Tov W, Nai ZL, Lee HW. Extraversion and Agreeableness: Divergent Routes to Daily Satisfaction With Social Relationships. *Journal of Personality*, 2016, 84(1), 121–134. doi:10.1111/jopy.12146
375. Tobin RM, Graziano WG, Vanman EJ, Tassinary LG. Personality, emotional experience, and efforts to controlemotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2000(79), 656–669.
376. Graziano WG, Tobin RM. *Agreeableness*. In Leary MR, Hoyle RH. (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* New York: GuilfordPress, 2009.
377. Wilt J, Revelle W. Extraversion. In Leary MR, Hoyle RH. (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior*, New York: Guilford Press, 2009.

378. Fors Connolly F, Johansson Seva I. Agreeableness, extraversion and life satisfaction: Investigating the mediating roles of social inclusion and status. *Scandinavian Journal of Psychology*, 2021(62),752–762.
379. Ren, Z. Relationship between Big Five Personality and Depression Index of High School Students, *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 2022(653).
380. Friedman HS, Schustack MW. Perspectives on Personality: Classic Theories and Modern Research -- Books a la Carte (6th Edition). London, Pearson Education Inc, 2015.
381. Toegel G, Barsoux JL. How to become a better leader. *MIT Sloan Management Review*. 2012, 53(3): 51-60
382. Chamorro Premuzic T, Furnham, A. Mainly Openness: The relationship between the Big Five personality traits and learning approaches. *Learning and Individual Differences*, 2009,19(4), 0–529. doi:10.1016/j.lindif.2009.06.004
383. Boudouda NE, Gana K. Neuroticism, conscientiousness and extraversion interact to predict depression: A confirmation in a non-Western culture. *Personality and Individual Differences*, 2020(167), Article 110219. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110219>
384. Enns MW, Cox BJ. Personality dimensions and depression: review and commentary. *Can J Psychiatry*. (1997) 42:274–84. 10.1177/070674379704200305
385. Yu T, Hu J. Extraversion and Neuroticism on College Freshmen's Depressive Symptoms During the COVID-19 Pandemic: The Mediating Role of Social Support. *Front Psychiatry*. 2022 Mar 7;13:822699. doi: 10.3389/fpsy.2022.822699. PMID: 35340897; PMCID: PMC8942765.
386. Sezici E. Üretkenlik karşıtı iş davranışları üzerinde kişilik özelliklerinin rolü . *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* , 2015, 7(14) , . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ulikidince/issue/21614/232157>
387. Schneider TR, Rench TA, Lyons JB, Riffle RR. The influence of neuroticism, extraversion and openness on stress responses. *Stress Health*. 2012 Apr;28(2):102-10. doi: 10.1002/smi.1409. Epub 2011 Jun 15. PMID: 22281953.
388. Çetin F, Turgut H, Sözen HC. Öznel İyi Oluşun Yordanmasında Sabit Kişilik Örüntüsü: Psikolojik Sermayenin Aracılık Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 2015, 30(76).
389. McCrae RR, Costa PT. Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1987(52), 81– 90
390. Vella EJ, Mills G. Personality, uses of music, and music preference: The influence of openness to experience and extraversion. *Psychology of Music*, 2017, 45(3), 338–354. <https://doi.org/10.1177/0305735616658957>

391. Aluja A, García Ó, García LF. Relationships among extraversion, openness to experience, and sensation seeking. *Personality and Individual Differences*, 2003, 35(3), 671–680. doi:10.1016/s0191-8869(02)00244-1
392. Akdoğan L, Durmaz Y. Kişilik özelliklerinin bilinçli tüketim davranışı üzerine etkisinin incelenmesine yönelik bir çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2021, 8(2).
393. Glass R, Prichard J, Lafortune A, Schwab N. The influence of personality and facebook use on student academic performance. *Issues in Information Systems*, 2013, 14(2).
394. Kaynak R, Ekşi S. Effects of Personality, Environmental and Health Consciousness on Understanding the Anti-Consumption Attitudes. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2014(114).
395. Iqbal MS, Ishaq MA, Akram A, Habibah U. Personality traits predicting knowledge hiding behaviour: Empirical evidence from academic institutions of Pakistan. *Business Information Review*, 2020, 37(4), 154–166. <https://doi.org/10.1177/0266382120969307>
396. Lee JER, Moore DC, Park EA, Park SG. Who wants to be “friend-rich”? Social compensatory friending on Facebook and the moderating role of public self-consciousness. *Computers in Human Behavior*, 2012, 28(3), 1036–1043. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.01.006>
397. Nye J, Orel E, Kochergina E. Big Five Personality Traits and Academic Performance in Russian Universities. *SSRN Electronic Journal*. 2013. 10.2139/ssrn.2265395.
398. McCrae RR. Social consequences of experiential openness. *Psychological Bulletin*, 1996(120), 323–337.
399. Alacatlı E. Üniversite öğrencilerinin zaman perspektifleri ile beş faktörlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, 2013.
400. Süren S, Örcü E, İzci Ç. Banka Çalışanlarında Tükenmişlik ve Beş Büyük Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki: Bir Alan Araştırması, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 2016, 23(1) , 247-262 . DOI: 10.18657/yecbu.04098
401. Ekşi H, Tunçer B, Sevim E. Ergenlerde Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2020, 10(2), 318-328.
402. Costa PT, McCrae RR. The five-factor model of personality and its relevance to personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 1992, 6(4), 343–359. <https://doi.org/10.1521/pedi.1992.6.4.343>

8. EKLER

EK-1. Demografik Bilgi Formu

Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

Yaşınız: () 14 () 15 () 16 () 17 () 18 () 19

Yaşadığınız İl:

Devam Ettiğiniz Okul Türü? :

- () Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
() Anadolu Lisesi
() Sosyal Bilimler Lisesi
() Güzel Sanatlar Lisesi
() İmam Hatip Lisesi
() Fen Lisesi
() Spor Lisesi

Sınıfınız: () Lise Hazırlık Sınıfı () Lise 1 () Lise 2 () Lise 3 () Lise 4

Okul Başarı Puanınız Nedir?:

Devam Ettiğiniz Liseye Girdiğiniz Sınav Puanınız Nedir?:

Annenizin Öğrenim Durumu Nedir?:

- () İlkokul
() Lise
() Önlisans (2 Yıllık)
() Lisans (4 Yıllık)
() Lisans Üstü (Yüksek Lisans veya Doktora)

Babanızın Öğrenim Durumu Nedir?:

- () İlkokul
() Lise
() Önlisans (2 Yıllık)
() Lisans (4 Yıllık)
() Lisans Üstü (Yüksek Lisans veya Doktora)

Kaç Kardeşiniz Var?:

- () 1 () 2 () 3 () 4 veya üzeri

Ailede kaçınıcı çocuksunuz?

- () 1 () 2 () 3 () 4 () Diğer

.....

Anneniz çalışıyor mu?: () Evet, çalışıyor. () Hayır, çalışmıyor.

Babanız çalışıyor mu?: () Evet, çalışıyor. () Hayır, çalışmıyor.

Ailenizin aylık geliri nedir?:

Anne-babanızın birlikte yaşama durumu nedir?:

() Annem ve babam evli.

() Annem ve babam ayrı

